Statist. O.
997
79
I
79.

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

ADÓTEHERMEGOSZLÁS

ÍRTA

Dr FELLNER FRIGYES

79.
III-2.

79. KÖTET 3. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

Stat. O. 997/7

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

ADÓTEHERMEGOSZLÁS

ÍRTA

Dr FELLNER FRIGYES

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

300353

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. növedéknapló
937 683

TARTALOMJEGYZÉK.

ELŐSZÓ.

BEVEZETÉS. Oldal

Módszertani megjegyzések 3

ELSŐ RÉSZ.

Adótehermegoszlás foglalkozási ágak szerint.

ELSŐ FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése az egyenes adókban.

I. Mezőgazdaság.

1. Földadó 11
2. Kereseti adó:

A) Általános kereseti adó 14
B) Alkalmazottak kereseti adója 14
C) Különadó 15

3. Társulati adó, tantiémadó és különadó 16
4. Házadó 18
5. Jövedelemadó 19
6. Vagyonadó 20
7. Szükségadó és rendkívüli pótlék 21
8. Rokkantellátási adó 24
9. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 25
10. Gépjáróművek közúti adója 26
11. Útadó 27
12. Ínségjárulék 28
13. Közmunkaváltság 29
14. Mezőgazdasági kamarai illeték 30
15. Vízszabályozási járulék 30
16. Önkormányzati adók:

a) Vármegyei és községi pótadók 31
b) Ebadó 33
c) Vegyes adók 34

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Oldal

17. Egyházi és felekezeti iskolai adók 36
18. Összefoglalás:
A) A mezőgazdaság részesedése az egyenes adókban 41
B) Az adóáthárítás mérve 41

II. Bányászat és ipar.

1. Általános kereseti adó, társulati adó, tantiémadó, alkalmazottak kereseti adója és a különadó. Hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz 43
2. Házadó 48
3. Jövedelemadó 50
4. Vagyonadó 51
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 52
6. Rokkantellátási adó 55
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 57
8. Gépjáróművek közúti adója 57
9. Útadó 58
10. Ínségjárulék 59
11. Közmunkaváltság 61
12. Kereskedelmi és iparkamarai illeték 61
13. Önkormányzati adók:
a) Vármegyei és községi pótadók 62
b) Ebadó 64
c) Vegyes adók 64
14. Egyházi és felekezeti iskolai adók 65
15. A bányászat és ipar részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban 66
16. Összefoglalás:
a) A bányászat és ipar részesedése az egyenes adókban 68
b) A gyáripar és kézműipar egyenes adóterhe 68
c) A bányászat és ipar egyenes adóterhe elkülönítve 70

III. Kereskedelem és szállítás (közlekedés), pénz- és hitelforgalom.

1. Általános kereseti adó, társulati adó, tantiémadó, alkalmazottak kereseti adója és a különadó. Hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz 72
2. Házadó 76
3. Jövedelemadó 78
4. Vagyonadó 79
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 80
6. Rokkantellátási adó 82
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 84
8. Gépjáróművek közúti adója 85
9. Útadó 86
10. Ínségjárulék 87
11. Közmunkaváltság 89
12. Kereskedelmi és iparkamarai illeték 89
13. Önkormányzati adók:
a) Vármegyei és községi pótadók 90
b) Ebadó 92
c) Vegyes adók 93

Oldal

14. Egyházi és felekezeti iskolai adók 94
15. A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban 95
16. Összefoglalás:

a) A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom részesedése az egyenes adókban 96
b) A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom egyenes adóterhe elkülönítve 97

IV. A személyes szolgálatok.

A) *Szabad (értelmi) foglalkozások.*

1. Általános kereseti adó 99
2. Házadó 101
3. Jövedelemadó 102
4. Vagyonadó 103
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 103
6. Rokkantellátási adó 106
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 107
8. Gépjáróművek közúti adója 108
9. Útadó 109
10. Ínségadó 110
11. Közmunkaváltság 110
12. Önkormányzati adó:

a) Vármegyei és községi pótadók 111
b) Ebadó 112
c) Vegyes adók 112

13. Egyházi és felekezeti iskolai adók 114
14. A szabad (értelmi) foglalkozások részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban 115
15. Összefoglalás. — A szabad (értelmi) foglalkozásúak részesedése az egyenes adókban 116

B) *Meghatározott (fix) illetmények.*

a) Közalkalmazottak illetményei.

1. Alkalmazottak kereseti adója és különadója 117
2. Házadó 118
3. Jövedelemadó 119
4. Vagyonadó 119
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 120
6. Rokkantellátási adó 121
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 123
8. Gépjáróművek közúti adója 123
9. Útadó 123
10. Közmunkaváltság 123
11. Önkormányzati adók 124
12. Egyházi és felekezeti iskolai adók 125
13. A közalkalmazottak részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban. 125
14. Összefoglalás. — A közalkalmazottak részesedése az egyenes adókban .. 126

Oldal

b) Magánalkalmazottak illetményei.

1. Alkalmazottak kereseti és különadója 127
2. Házadó 127
3. Jövedelemadó 128
4. Vagyonadó 128
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 128
6. Rokkantellátási adó 130
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 131
8. Gépjáróművek közúti adója 131
9. Útadó 131
10. Közmunkaváltság 132
11. Ínségadó 132
12. Önkormányzati adók 132
13. Egyházi és felekezeti iskolai adók 134
14. A magánalkalmazottak részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban 134
15. Összefoglalás. — A magánalkalmazottak részesedése az egyenes adókban 134

V. Vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások.

1. Házadó 136
2. Jövedelemadó 137
3. Vagyonadó 137
4. Általános kereseti adó 138
5. Szükségadó és rendkívüli pótlék 138
6. Rokkantellátási adó 139
7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó 139
8. A gépjáróművek közúti adója 139
9. Útadó 140
10. Közmunkaváltság 140
11. Önkormányzati adók. 140
12. Egyházi és felekezeti iskolai adók 142
13. A vagyonhasználmány és egyéb foglalkozások részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban 142
14. Összefoglalás. — A vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások részesedése az egyenes adókban 143

VI. Az egyenes adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között. — A házbirtok adóterhe 144

VII. Az egyenes adóteher fejenkinti megoszlása az összes foglalkozási ágakban 148

MÁSODIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése a közvetett adókban.

I. Fogyasztási adók és megoszlásuk a foglalkozási ágak között.

1. Borital-, hús- és egyéb fogyasztási adók 154
2. Italmérési illeték 162
3. Söradó 164
4. Szeszadó 167
5. Cukoradó 171

Oldal

6. Szivarkahüvely- és szivarkapapíradó 175
7. Gyujtószeradó 178
8. Ásványolajadó 181

II. Jövedékek és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

1. Dohányjövedék 188
2. Sójövedék 192
3. Mesterséges édesítőszerek 195
4. Osztálysorsjáték 197

III. Forgalmi adók és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

1. Általános forgalmi adó 202
2. Fényűzési forgalmi adó 206
3. Értékpapírforgalmi adó 209

IV. Vámok és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

1. Behozatali vámok 211
2. Belső vámok 215

V. A közvetett adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között 219

VI. A közvetett adóteher megoszlása fejenkint az összes foglalkozási ágakban 221

HARMADIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése a társadalmi adóterhekben (társadalombiztosító járulékokban).

1. Országos Társadalombiztosító Intézetnél 224
2. Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél 229
3. Országos Gazdasági Munkáspénztárnál 230
4. A társadalmi adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között és azok fejenkinti megoszlása az egyes foglalkozási ágakban 231

NEGYEDIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése az összes közterhekben 233

MÁSODIK RÉSZ.

A foglalkozási ágak közterhe viszonyítva az országos (nemzeti) adóalaphoz.

ELSŐ FEJEZET.

Az országos (nemzeti) adóalap és annak megállapítása.

I. Az országos (nemzeti) adóalap és a nemzeti jövedelem 243

II. Az országos adóalap és annak elemei 246

Oldal

1. Mezőgazdaság:
   A) Földművelés és állattenyésztés 247
   B) Szőlő- és bortermelés 257
   C) Gyümölcstermelés és konyhakertészet 257
   D) Erdészet 259
   E) Vadászat és halászat 259
   F) Egyéb magángazdasági természetű jövedelmek a mezőgazdaságban ... 261

2. Bányászat és ipar:
   A) Bánya- és kohótermelés 263
   B) Gyáripar 264
   C) Kisipar 266

3. Kereskedelem és szállítás (közlekedés), pénz- és hitelforgalom 271
4. Személyes szolgálatok:
   A) Szabad (értelmi) foglalkozások 275
   B) Meghatározott illetményt élvezők:
      a) Közalkalmazottak 276
      b) Magánalkalmazottak 277
5. Vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások 278
6. A magánadósságteher 283

MÁSODIK FEJEZET.

Az országos (nemzeti) adóalap viszonyítva a közterhekhez.

I. A közterhek összesége és a nemzeti adóalap 285
II. Az egyes foglalkozási ágak adóalapja és közterhei. A túladóztatás problémája 287

ELŐSZÓ.

E munka szerzője megkísérli az összes közterhek számszerű kipuhatolását foglalkozási ágak szerint.

Vizsgálódásai tehát nemcsak az állami, az önkormányzati testületi (Budapest székesfőváros és egyéb törvényhatósági, megyei, városi, úgyszintén községi) és egyéb közjogi jellegű társulati kényszerszolgáltatásokra (kereskedelmi és iparkamarai, mezőgazdasági kamarai, vízi társulati, társadalombiztosítási stb. járulékokra), azaz a közvetlen (egyenes, kivetett) adókra terjednek ki, hanem felölelik az összes közvetett adókat és adójellegű közszolgáltatásokat (fogyasztási és forgalmi adókat, jövedékeket és vámokat) is. Minden adóalany tudja, hogy mennyi egyenes adót fizet, mennyi közvetlen adó terheli őt, de nincs senki, aki ismerné azt a közvetett adóterhet, amelyet visel. — A közvetett közszolgáltatások megoszlásának megállapítását az egyes foglalkozási ágak között, tudomásunk szerint, még soha meg nem kísérelték. Szórványos számításokat végeztek egy-egy foglalkozási ágra vonatkozólag az egyenes adókkal kapcsolatban, de nem kimerítően, nem az összes közvetlen adókra kiterjedőleg és nem az összes foglalkozási ágak figyelembe vételével. E töredékes számítások főleg az érdekeltségek köréből indultak ki.

Vizsgálódásaink célja nemcsak annak kimutatása, hogy az egyes foglalkozási ágak összegszerűen mennyivel járulnak a közszükségletek fedezéséhez és így milyen jelentőségük van a közháztartások szempontjából, hanem annak megállapítására is törekszünk, hogy az egyes foglalkozási ágakat terhelő közszolgáltatások milyen arányban állanak az egyes foglalkozási ágak gazdasági erejéhez, ami ezeknek kereseti, illetve jövedelmi viszonyaiban jut kifejezésre.

A jelen munka célja tehát az összes közterheknek az összes foglalkozási ág közötti megoszlását kiszámítani, illetve módszeresen számszerűen megbecsülni és az így nyert eredményeket az összes adóalapokkal összehasonlítani. Nem az adóztató közhatalom előtt ismert adóalapokról van itt szó, hanem azoknak az adóalapoknak kipuhatolásáról, amelyek az adóalanyoknak tényleg rendelkezésére állanak, amelyekből az adóalanyok tulajdonképen fedezik a közterheket és amelyeknek jelentős részét az adózók az adóztató hatalom elől elvonni törekszenek, adóterhük törvényellenes csökkentése érdekében. A legjobb adóigazgatás sem képes a menekülést az adótól teljesen megakadályozni, hanem — az adóalapok minél gondosabb kimunkálásával — annak csak lehető korlátozására törekedhetik.

Vizsgálódásaink eredménye van hivatva feltárni, mennyiben arányos és igazságos a közteherviselés hazánkban.

Az adóteher tényleges megoszlásának tárgyilagos ismerete előfeltétele minden igazságos és arányos köztehermegosztást megvalósítani hivatott adóreformnak.

Megemlítendőnek tartjuk, hogy a közvetett közszolgáltatások megoszlásának foglalkozási ágak szerint való kimutatása a felettébb hiányos fogyasztási statisztika kiegészítéséhez is nyujt újabb adalékot.

Szerző úgy véli, hogy régóta érzett hiányt pótolt e munka elkészítésével.

Midőn munkánkat a nyilvánosságnak átadjuk, kedves kötelességünknek tartjuk megemlíteni, hogy számításaink egy részénél és azok számszerű ellenőrzése körül jeles tanítványunk és derék tanársegédünk *dr. Weber Andor* fejtett ki elismerésre méltó, gondos munkásságot; ugyancsak a kefelevonat átnézéséért is e helyen köszönöm fáradozását.

Budapest, 1936. július hó.

Dr. Fellner Frigyes.

Bevezetés.

Módszertani megjegyzések.

Az egyes termelési ágak között állandó a küzdelem a közterhek viselése körül. Ugyanilyen harc folyik a különböző társadalmi osztályok között is. A közterhek megoszlása körüli harcok kiélesednek, valahányszor a régi adókat felemelik vagy új adókat hoznak be.

A világgazdasági válsággal kapcsolatban az egyes országokban az államháztartás egyensúlya felborult és az ennek helyreállítása érdekében, valamint a megváltozott gazdasági viszonyokra való tekintettel, a közterheknek mindenütt szükségessé vált fokozása előtérbe állította az adóteher-megoszlás problémáját. A közterhek miként való megoszlásának tárgyilagos megvizsgálása egyike a legfontosabb és egyúttal a legnehezebb pénzügypolitikai és statisztikai feladatoknak.

Az adó- és egyéb közterhek megoszlását az egyes termelési ágak és foglalkozások, valamint a különböző társadalmi osztályok között pontosan megállapítani nem lehet. Ennek oka nemcsak a statisztikai anyag elégtelensége, hanem az is, hogy az adót és egyéb közterheket nem mindig az viseli, aki azokat fizeti. Az adóáthárítás körül folyó szüntelen harc mellett szinte leküzdhetlen akadályokba ütközik megrögzíteni az egyes termelési ágakra eső közterheket és azoknak mérvét.

A feladat nehézsége és szövevényessége azonban nem riaszthatja vissza a tudományos kutatást a probléma megoldására irányuló törekvésében. Mert az adótehermegoszlás kipuhatolása — hacsak megközelítő módon tárja is elénk a valóságot — előfeltétele az igazságosabb közteherviselés biztosításának.

A közterhek kereseti ágankint való megoszlásának felderítése vezet ahhoz a további fontos kérdéshez, vajjon az adóterhek összessége az ország közgazdaságának szolgáltatásképességéhez simul-e, más szóval, van-e túladóztatás? Az ország adózási teljesítőképessége a nemzeti jövedelem mérvéhez igazodik, mert az állam és a többi nyilvánjellegű szervek végeredményben a nemzeti jövedelemből fedezik a közszükségleteket.

A közterhek összességének és megoszlásának elemzése előtt körülhatárolandó és tisztázandó a közterhek fogalma, vizsgálódásunk tárgya szempontjából. Közterhek alatt értjük az egyes magángazdaságok által

jogszabály alapján teljesítendő köz- vagy nyilvánosjellegű pénztárakba folyó pénzbeli kényszerszolgáltatásokat a közszükségletek fedezésére. Nem veendők számba tehát a társadalmi kényszer hatása alatt bár, de mégis önként teljesített szolgáltatások, az önkéntes oblaciók, a jótékony célt szolgáló adományok; a munkásjóléti berendezésekkel (munkáslakások, kórházak, szülészotthonok, fürdők stb.) és ezek fenntartásával járó kiadások; az illetékek, amelyek nyilvánjellegű szervek különleges szolgálmányainak igénybevételéből merülnek fel, tehát az egyes magángazdaságok érdekében, állami vagy más közületi szervek által esetenkint végzett ténykedések ellenértékei, például a törvénykezési illeték, a jogszolgáltató bíróságok igénybevételéért fizetendő ellenszolgáltatás és így ennek felmerülése az egyesek saját elhatározásától függ.

Közterhek gyanánt számbaveendők tehát az összes állami adók (egyenes- vagy kivetett adók és ezek járulékai, forgalmi adók, fogyasztási adók, vámok, jövedékek); az önkormányzati adók (városi és megyei törvényhatósági és községi pótadók); az egyházi adók és felekezeti iskolai adók; egyéb kényszerjellegű járulékok és díjak (vízszabályozási járulékok, közmunkaváltság, kereskedelmi- és iparkamarai, továbbá mezőgazdasági kamarai illetékek stb.); végül a társadalombiztosítási járulékok.

A számbaveendő közterhek körülhatárolása után, tisztázandó még az a kérdés is, hogy az egyes termelési ágakat terhelő közszolgáltatások egymáshoz való arányának megvizsgálásánál, vajjon figyelembe kell-e venni az egyes termelési ágak által bármely címen fizetett összes közterheket vagy pedig csak azokat, amelyeket hivatásukkal kapcsolatban, foglalkozásuk gyakorlásával rónak le. Ha például feltesszük, hogy egy kereskedőnek üzletén kívül értékpapírállománya is van és ez után is adót fizet, egy földbirtokos ellenben ily címen adót nem fizet, úgy a kereskedő összadóterhe sokkal súlyosabban fog jelentkezni, mint a földbirtokosé, tehát az egyes termelőágakat terhelő közszolgáltatások megoszlásáról hamis képet nyernénk. Bennünket nem az érdekel, hogy egyfelől a mezőgazdák, másfelől az iparosok és kereskedők által fizetett adók összessége mennyi, mert ez az igazságos tehermegoszlás szempontjából nem irányadó. Döntő fontosságú az, hogy mennyi az az adó, mely az egyes foglalkozási ágakat hivatásuk kifejtésével kapcsolatban terheli. Kizárólag azt a kérdést kell tanulmányozni az igazságos adótehermegoszlás és az ország egészséges gazdasági fejlődése szempontjából.

Minthogy azonban a gyakorlati életben a foglalkozási ágak igen gyakran összeolvadnak (pl. orvos és egyetemi tanár, ügyvéd és bankhivatalnok, közalkalmazott és mezőgazda vagy háztulajdonos stb.) és sem a foglalkozási statisztika, sem az adóstatisztika a többszörös foglalkozásokat szétválasztani nem képes, indokolt, ha az egyes foglalkozási ágakat terhelő össszes adókat számba vesszük.

Ennélfogva a vagyont terhelő adókat foglalkozási ágak szerint is kipuhatoljuk, mert igen fontos tudni, hogy például a házadó miként oszlik meg azok között, akik foglalkozásuk, élethivatásuk mellett háztulajdonosok is és azok között, akik csak házbirtokukból élnek, tehát egyéb foglalkozásuk nincs.

Ha egy ország egész közgazdaságát terhelő összes közszolgáltatások súlyát akarjuk vizsgálni, úgy a közterhek összességét az ország nemzeti adóalapjához kell viszonyítani. Az összes közszolgáltatások számszerű összege önmagában véve a közterhek súlyáról még nem nyujt tájékoztatást. Csak ha a közterhek összességét a magadóztatott közgazdaság adózási teljesítőképességével hasonlítjuk össze, amely végeredményben a nemzeti jövedelem alakulásához igazodik, nyerünk felvilágosítást a közterhek súlyáról.

Az adóztató államhatalom és a különböző önkormányzati köztestületek ugyanis nem a nemzeti jövedelemmel állnak szemben, hanem az egyes magángazdaságok jövedelmeivel, tehát az adóztatásnál helyesen járnak el, ha az adóköteles jövedelem megállapításánál minden egyes magángazdaságot számba vesznek, amelyek akár közvetlenül, akár közvetve részesednek a nemzeti jövedelemben.[1]) A mezőgazdák közvetlenül vesznek részt a termelésben, amidőn nyersanyagokat állítanak elő ; az iparosok és kereskedők is, midőn tevékenységükkel a nyersanyagok, félgyártmányok és iparcikkek értékét fokozzák. De az egyes magángazdaságoknak egész sora nem vesz közvetlenül részt a termelésben, hanem csupán olyan hasznos, sőt nélkülözhetetlen tevékenységet fejt ki, amely előfeltétele a nemzeti termelés folytatásának (mint például az orvos, bíró, közhivatalnok, ügyvéd stb.) és ezért szintén részesedik a nemzeti termelés eredményében. Az évenkint előállott javak és értékek összessége nem csak azok között oszlik meg, akik azt előállítják, hanem részesednek abban azok is, akik közvetlenül nem vesznek részt a termelésben. A nemzeti jövedelem ilymódon megoszlik az egyes magángazdaságok között, ahol már mint az egyes gazdasági alanyok egyéni jövedelme jelentkezik.

A közhatalom az egyesek jövedelmét a közszükségletek fedezése céljából igénybe veszi, tekintet nélkül arra, hogy az milyen forrásból származik ; tehát egyaránt megadóztatja az őstermelésből, iparból, kereskedelemből, stb. keletkező eredeti jövedelmeket és az egyes termelőktől eredő származékos és egyéb másodlagos jövedelmeket. Mert az adóalanynál a termelő tevékenységéből eredő jövedelem, a szolgálati viszonyból származó illetmény, a szabadfoglalkozást folytatók keresete, a vagyon hozadéka stb. a teljesítőképességnek forrása.

Az egyesek magánjövedelmeinek összessége több, mint a nemzeti jövedelem, mert a származékos jövedelmeket is magában foglalja. Míg a nemzeti jövedelem ezzel szemben csak a mezőgazdaságból, bányászatból, iparból, kereskedelemből származó, vagyis az úgynevezett eredeti jövedelemből

[1]) Lásd e kérdésről részletesen *Fellner F.* »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.« Budapest, 1930. (4. s köv. lapon.).

és a külföldről folyó kamat-, osztalék- és járadékjövedelmekből áll. [1]) Gazdasági erő, vagyis teljesítőképesség, különbség nélkül minden, akár eredeti, akár származékos magánjövedelemben van, tekintet nélkül arra, mely forrásból eredt légyen az. Tehát a közhatalom a magánjövedelmeket közvetlenül vagy közvetve igénybe veszi a közszükségletek fedezése céljából. A származékos jövedelmek akár közvetlenül, akár közvetve az eredeti jövedelmekből származnak; tehát az összes magánjövedelmek a nemzeti jövedelem megoszlásának eredményei.

A nemzeti jövedelem megoszlási folyamata az állam és az önkormányzati testületek háztartásának érdekeit erősen érinti, noha a nemzeti jövedelem nagysága annak megoszlása révén nem változik is. Az adóztató közhatalomnak ugyanis érdeke, hogy a származékos jövedelmek száma és összege minél több legyen, mert az állam nem csak az eredeti, hanem a származékos jövedelmeket is külön-külön megadóztatja, tehát minél szélesebb az egyesek adóalapjaiból összetevődő nemzeti, illetve országos adóalap, annál nagyobb lesz caeteris paribus a bevétele. A jelenlegi adórendszerekben megvalósított adómentes létminimumok tételszáma is a nemzeti jövedelem megoszlásának alakulásától függ. Minél több adóalany jövedelme mentesül a létminimum révén az adóztatástól, annál kevesebb lesz az adóhozadék.

Bár a közhatalom végeredményben a nemzeti jövedelemből meríti a közszükségletek fedezéséhez szükséges eszközöket, mégis azáltal, hogy az állam és az önkormányzati testületek az egyes magángazdaságokat — bármely forrásból származzék is azok jövedelme — kivétel nélkül adóalanyoknak tekintik, a csupán eredeti jövedelmekből és a külföldről befolyó kamat-, járadék- és osztalékokból összetevődő nemzeti jövedelemnél nagyobb adóalap áll az adóztató közhatalom rendelkezésére. És pedig azért, mert nem csak az eredeti jövedelmeket élvező magángazdaságokat adóztatja meg a közhatalom, hanem azokat a magángazdaságokat is, amelyeknek jövedelme származékos és amelyeknek jövedelme mint vagyoni hozadék jelentkezik. Így a tulajdonos által lakott épület haszonértéke és a bérlakások hozadéka, továbbá a tőkék után élvezett kamatok a nemzeti jövedelemnek nem elemei, mert nem tartoznak az évenkint újonnan előállított javakhoz és értékekhez, továbbá, mert a lakás már meglevő vagyon fogyasztása gyanánt jelentkezik, az értékpapírokból, takarékbetétekből stb. folyó kamat pedig az azt élvező hitelező követelése ugyan, de egyben a kamatot fizető adós tartozása. A belföldiek közt fennálló kamatkövetelések és kamattartozások egymást kiegyenlítik. Magángazdasági és adóztatási szempontból azonban a lakás-

[1]) Lásd a nemzeti jövedelem fogalmáról *Fellner F.* id. m. 5. és köv. lap. A nemzeti jövedelem — a mi fogalom meghatározásunk szerint — valamely államalkotó nép által évenként újonnan előállított gazdasági javaknak és értékeknek, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonása után mutatkozó összessége, hozzáadva az évenként a külföldről az országba kamat, járadék, vagy egyéb visszthehernélküli címen befolyó összegeket, az ugyanezen címeken évenként az országból kifolyó összegek levonásával.

haszonérték, a lakbér, az értékpapírokból és takarékbetétekből élvezett kamatok jövedelemnek tekintendők.

Ha a közszolgáltatások összességét az ország nemzeti jövedelméhez viszonyítjuk, úgy a közterhek súlya a ténylegesnél nagyobb arányban fog mutatkozni. Az adónyomás tényleg nem oly nagy, mert a közadók összessége nem csak az eredeti jövedelmeket terheli, hanem a származékos és egyéb jövedelmeket is, vagyis a közadók az összes magánjövedelmek alanyai között oszlanak meg, nem pedig csak a termelésben közvetlenül részes gazdasági alanyok között. A magánjövedelmek összessége szélesebb adóalapot jelent, mint a nemzeti jövedelem. Hogy a közterhek tényleges súlyáról helyes képet alkossunk, a nemzeti jövedelemhez a származékos jövedelmeket (tehát a személyes szolgálatokból, szabadfoglalkozásokból) és a vagyonhasználmányokból folyó jövedelmeket is hozzá kell számítani és így a magánjövedelmek összességével, mint nemzeti összadóalappal kell a közszolgáltatások összességét szembeállítani. Az így nyert arányszám fog a közterhek súlyáról, az adónyomásról hű képet adni.

ELSŐ RÉSZ

ADÓTEHERMEGOSZLÁS FOGLALKOZÁSI ÁGAK SZERINT

ELSŐ FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése az egyenesadókban.

I. Mezőgazdaság.

Mint minden agrárjellegű országban, úgy Magyarországon is, a mezőgazdaság jelentős mérvben járul a közszükségletek fedezéséhez. Ha meg akarjuk állapítani, hogy a mezőgazdaság, mint a nemzeti jövedelem egyik főforrása, vajjon tiszta hozadékának megfelelő arányban veszi-e ki részét a közterhekből, mindenek előtt tudnunk kell, mely egyenes adók azok, amelyek a mezőgazdaság közterheit képezik, hogy azután számszerűen puhatolhassuk ki e terhek súlyát, mely az összes mezőgazdasági közterheknek a mezőgazdaság tiszta hozadékához való viszonyából tűnik ki.

A mezőgazdaság által fizetett közvetlen közterhek és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások: a földadó, a házadó; jövedelem- és vagyonadó; az ezek után kivetett szükségadó és rendkívüli pótlék; kereseti adó, társulati és tantiemadó; rokkantellátási adó; nyilvános betegápolási pótadó; gépjáróművek közúti adója; vármegyei és községi pótadó; útadó; mezőgazdasági kamarai illeték; közmunkaváltság; vízszabályozási járulék; egyházi adó és felekezeti iskolai adó; ebadó; vegyes adók (mezőőri díj, hegyközségi járulék, stb.).

1. Földadó.

A földadó a földbirtokot közvetlenül terheli és annak tényleges birtokosa által fizetendő. (100/1927. sz. P. M. rendelet 6. §.). Tényleges birtokos a tulajdonos, illetve haszonélvező. Földadót fizet tehát a földbirtokos, akár önkezelés, akár haszonbérlet útján hasznosítja földjét. A földadó kulcsa a pengőértékben megállapított kataszteri tiszta jövedelem 20%-a. A kataszteri tiszta jövedelem az 1932. év elején — a hivatalos adatok szerint [1]) —

[1]) Adóstatisztika. III. Füzet. 1932. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszter (49. és 146. lap.). — Az átszámítást 1 K = 1·1585 pengő alapon végeztük.

144,617.021 aranykorona, azaz 167,538.819 pengő volt, míg a földadó 31,638.000 pengőre rúgott.

A földadó azonban nem képezi kizárólag és teljesen a mezőgazdaság terhét, mert annak egy jelentékeny hányadát a többi termelési, illetve foglalkozási ág viseli.

Ugyanis a mezőgazdaság támogatása érdekében, az 1930 : XXII. t.-c.-kel bevezetett gabonajegyrendszer abban áll, hogy gabonát csak gabonajegy (boletta) kíséretében szabad átruházni, amelynek ára az átruházott gabona minden métermázsája után 3 pengő, illetve a 3400/1932. M. E. sz. rendelet 6. §-a értelmében 1932. július 1-től kezdődőleg 4 pengő, amely a termelőt illeti meg. A mezőgazda tehát csak a saját gazdaságán kívül értékesített, vagyis kereskedelmi forgalomba került gabona után élvezte az ár emelésére szolgáló 3 illetve 4 pengőt. A termelő a gabonajegyszelvényt állami és önkormányzati köztartozása kiegyenlítésére használhatta fel. (4. §.)

Kérdés mennyi az az összeg, amelyet a mezőgazdák földadó fejében készpénzben fizettek le és mennyit róttak le boletta-szelvény alakjában?

Hivatalos adatok szerint [1]) a földbirtokosok és földbérlők együttesen kezelt állami közadók fejében 55·574 millió pengőt fizettek 1932-ben, amelyből 27·570 millió pengő bolettaszelvény alakjában lett leróva.[2]) Vagyis 49·60% esett a bolettaszelvény alakjában és 50·40% készpénzben eszközölt közadó fizetésre. Ez arányt alkalmazva külön, a gabonájukat kereskedelmi forgalomban értékesítő földbirtokosok földadójára, 25·546 millió pengőre,[3]) megállapíthatjuk, hogy a földadóból 12·670 millió pengőt gabonajegyszelvénnyel egyenlítettek ki, míg 12·876 milliót készpénzben.

Nyilvánvaló, hogy a bolettaszelvénnyel kiegyenlített 12·670 millió pengő földadó nem a mezőgazdaságot terhelte, hanem a többi termelési illteve foglalkozási ágat, mert a gabonajegy ára a fogyasztókra hárult.

A gabonajeggyel a törvényhozás a búzaárak hanyatlását kívánta ellensúlyozni, midőn annak ellenértékével a búzatermelő gazdákat jutalmazta. De a törvényhozás nemcsak azokat a búzatermelő gazdákon kívánt segíteni, akik termékeiket a piacon értékesítették, hanem azokon a kisgazdákon is, akik nem a piac számára termeltek. Azonban ezeknek segítése nem gabonajeggyel, hanem földadójuk megtérítésével történt.

Ugyancsak a fogyasztókra hárult tehát a kis földbirtokosok földadója is. Mert a törvényhozás a kis földbirtokosokat is megsegíteni kívánja, midőn

[1]) Adóstatisztika. III. Füzet. 146 lap, ahol ki van mutatva, hogy a földbirtokosok (földadó, jövedelem- és vagyonadó, rokkantellátási adó és nyilvános betegápolási pótadó fejében) összesen 52·153 (és nem 48·153) millió pengő, a földbérlők pedig (kereseti adó, jövedelem- és vagyonadó, rokkantellátási adó és betegápolási pótadó fejében) 3·421 millió pengő együttesen kezelt közadót fizettek.

[2]) A m. kir. pénzügyminisztérium szíves közlése szerint.

[3]) Adóstatisztika 146. lap.

úgy intézkedik az 1930 : XXII. t.-c. 9. §-ában, hogy a gabona értékesítésének előmozdítására szolgáló alapból kell megtéríteni az olyan földbirtokosok állami földadóját, akiknek összes földbirtokára eső kataszteri tiszta jövedelme 58 pengőt meg nem halad. Ide általában azok a kisbirtokosok tartoznak, akiknek birtoka az 5 kat. holdnál nem nagyobb, tehát termésüket maguk fogyasztják el és így nem kerülvén termésük kereskedelmi forgalomba, közvetlenül nem részesülhetnének a termelőnek juttatott boletta segítségben. E kedvezményt a 3400/1932. M. E. sz. rendelet 2. §. 1. pontja kiterjeszti azokra a földbirtokosokra is, akiknek földbirtokukra eső kataszteri tiszta jövedelme a 116 pengőt meg nem haladja, tehát általában a 10 kat. holdas földbirtokosokra ; a 2. §. 2. pontja továbbá a szőlőbirtokosokra. A földadó megtérítése kárpótolja e kisbirtokosokat, még pedig a többi foglalkozási ágak terhére.

A kisebb földbirtokok földadója fejében az 1932. évben a boletta-alapból megtérített összeg 6,092.000 pengőre rúgott.[1]) A mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap, noha a költségvetésen kívül létesült, az adózókat, a többi fogyasztó osztályokat terhelte.

Az elemi kár címén az 1932. évben elengedett és leírt földadó 2,120.000 pengő, a vízitársulatoknak és érdekeltségeknek kifizetett földadó visszatérítés 871.000 pengő volt.[2]) (A 100/1927. P. M. sz. 46. §. alapján.)

A kifejtettek alapján, mennyi összeg terhelte a mezőgazdaságot az 1932. évre kivetett földadóból?

A földbirtokosokra kivetett összes földadó volt[3]) ..... 31·638 millió P

Ebből a gabonajeggyel történt lerovás útján a fogyasztókra hárult 12·670 millió pengő, míg a kis földbirtokosok részére, a gabonaértékesítés előmozdítására szolgáló alapból megtérített földadó 6·092 millió pengő volt. Az elemi kár címén leírt földadó 2·120 millió pengő, a vízitársulatoknak és érdekeltségeknek visszatérített földadó 0·871 millió pengő volt. Levonandó összesen ..... 21·753 « «

Az így fennmaradó ..... 9·885 millió P

az az összeg, amely a földadóból a mezőgazdaságot valósággal terheli.

Míg a boletta-szelvénnyel lerótt (12·670 millió pengő)[4]) és a boletta-alapból megtérített (6·092 millió pengő), összesen 18·762 millió pengő földadó

[1]) Id. Adóstatisztika 146. lap. — Megjegyezzük, hogy a 3500/1932. M. E. sz. rendelet alapján az 1932/33. évre 1,593.587 kisbirtokos és szőlőbirtokos részesült megtérítésben, a megtérített földadó pedig 8·055 millió pengőre rúgott. (Adóstatisztika. 1933. — 82. lap.)

[2]) Ugyanott 51. lap.

[3]) A 10 kat. holdnál nagyobb földbirtokokra esett 25·546 millió pengő földadó, míg a kisebb földbirtokokra 6·092 millió pengő. Az összes földadó tehát 31·638 millió pengő.

[4]) L. jelen értekezés 12. lap.

a többi foglalkozási ágra hárult és ennek terhét képezte. A kivetett földadóból még mutatkozó 2·991 millió pengő leírt és (nem a boletta-alapból) visszafizetett földadó ki nem vetett adónak tekinthető, de végeredményben ugyancsak a többi termelési ágat terheli.

2. *Kereseti adó.*

A) *Általános kereseti adó.*
B) *Alkalmazottak kereseti adója.*
C) *Külön adó.*

A) A mezőgazdaságot általános kereseti adó is terheli, amennyiben a földbirtok haszonbérlet útján hasznosíttatik. Fizeti a haszonbérlő. (300/1927. P. M. sz. rendelet 2. §. 2. pont). Haszonbérlet esetén tehát a földbirtokost földadó, a haszonbérlőt kereseti adó terheli, mely a földhaszonbérnek és egyéb üzemi kiadásoknak a nyers bevételből való levonása után mutatkozó tiszta jövedelem alapján fizetendő (id. rendelet 13. §. 1. pont). Az állam által a községnek átengedett általános kereseti adó kulcsa 5%, mely a pénzügyminiszter engedélye mellett 10%-ig emelhető fel. (id. rend. 17. §.).

A földhaszonbérlet után fizetendő általános kereseti adó alapja az 1932. évben a II. fokú megállapítás szerint 37·697 millió pengő volt,[1]) amelynek alapján a földhaszonbérlőkre 1·888 millió pengő általános kereseti adót írtak elő.[2]) Megállapítottuk, hogy a mezőgazdák, a reájuk kirótt adónak, átlag 49·60%-át bolettaszelvény alakjában rótták le,[3]) tehát a fogyasztókra hárították. Az általános kereseti adóból e szerint a fogyasztókra hárult 936.448 pengő és csak 951.552 pengő terhelte a földhaszonbérlőket.

B) Az alkalmazottak kereseti adóját is számba kell venni, ha a mezőgazdaság terheit kutatjuk. Ugyanis az őstermelésben alkalmazott gazdasági cselédek, tisztviselők és egyéb segédszemélyzet illetményei is kereseti adó alá tartoznak, mint a munkaadóval szemben fennálló szolgálati vagy munkabérviszonyból származó jövedelem (id. rend. 3. §.). Az alkalmazottak kereseti adójának alapja a bármely címen élvezett illetmény és egyéb járandóság; továbbá a nyug- és kegydíjak. A természetben (ellátásban, földhasználatban stb.) járó illetmények pénzbeli értéke a helyi viszonyoknak megfelelően számítandó ki. (16. §.). Az adótétel fokozatosan van megállapítva; a jövedelem, ha heti 20 pengőt meg nem halad, adómentes. Heti 20—25 pengőig az adótétel 10 fillér, tehát mintegy ½%-nál kezdődik; havi 2800—3000 pengőnél havi 224 pengő, azaz eléri a 8%-ot. (18. §.). Mezőgazdáknál a szolgálati illetmények után járó adókat átalányösszegben kell megállapítani (35. §. 5. pont). Az adót szavatosság mellett az adóköteles jövedelemből a munkaadó vonja le és szolgáltatja be a közpénztárba. (36. §.). A 8700/1931. P. M.

[1]) id. Adóstatisztika 105. lap.
[2]) Ugyanott 146. lap.
[3]) Jelen munka 12. lap.

sz. rendelet — a gazdasági alkalmazottak kereseti adójának megállapítása tekintetében fennálló általános érvényű átalányozási rendszer súlyának enyhítése végett — megengedte, hogy az őstermeléssel foglalkozó munkaadók a gazdasági alkalmazottak kereseti adóját a tényleges pénzbeli és természetbeni illetmények együttes összege alapján is megállapíthatják. A gabonajárandóságok (konvenció) értékének esése következtében ugyanis a gazdasági cselédek jelentékeny részénél az illetmények összes értéke az adómentes létminimumon alul maradt. E rendelettel gondoskodott a kormány a mezőgazdaság érdekében arról, hogy csak azoknak a gazdasági alkalmazottaknak az illetménye kerüljön kereseti adó alá, akiknél a pénzbeli és természetbeni illetményeknek az együttes összege az évi 960 pengőt meghaladja.[1]) E rendelkezés következtében a gazdasági cselédek, napszámosok stb. illetménye túlnyomó részben a létminimum alá kerülvén, adómentes lett.

C) Mennyi esik az alkalmazottak kereseti adójából, 16·937 millió pengőből és az alkalmazottak különadójából, vagyis 23·031 millió pengőből a mezőgazdaságra? Az alkalmazottak kereseti adója az 1932. évi helyesbített előírás szerint 4·013 millió pengő,[2]) a kis-és nagyközségekben. Azok, akiknek heti jövedelme 30 pengőt meghalad, a kereseti adón felül *külön adót* is tartoznak fizetni, mely — a 3740/1931. M. E. sz. rendelet értelmében — az 1930 : XLVII. t.-c. 8. §-ában megállapított adótételek kétszerese. (Megjegyzendő, hogy 1933. március 1. óta további 25%-kal emeltetett a különadó). Az alkalmazottak különadója ugyancsak a kis- és nagyközségekben 2·696 millió pengő.[3])

Az alkalmazottak kereseti és különadója a kis- és nagyközségekben együtt 6·709 millió pengő.

Az alkalmazottak kereseti adója a városokban 12·924 millió pengő, külön adója 20·335 millió pengő,[4]) összesen 33·259 millió pengő. A mezőgazdasági alkalmazottak túlnyomó részt kis- és nagyközségekben, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak jóformán kizárólag a városokban laknak. A mezőgazdasági alkalmazottak túlnyomó részének (gazdasági cselédek, napszámosok, stb.) illetménye létminimum alatt van és így nem esik kereseti adó alá. Mivel azonban a kis- és nagyközségekben nemcsak őstermelésben, de egyéb foglalkozáis ágban alkalmazottak is laknak, ezek kereseti adója fejében a 6·709 millió pengőből 20%-ot levonva, 5·369 millió pengőt veszünk fel a mezőgazdaságban alkalmazottak kereseti és külön adójának együttes összege fejében. Vagyis az alkalmazottak kereseti és külön adójából a mezőgazdaságot 13·4% terheli.[5])

[1]) A m. kir. kormány 1931. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest. 1933. (41.* lap.)

[2]) id. Adóstatisztika 144. lap.

[3]) id. Adóstatisztika 144. lap.

[4]) Ugyanott 144. lap.

[5]) Megjegyzendő, hogy az 5·369 millió pengőből 2,275.382 pengő, vagyis 42·38% esik az alkalmazottak kereseti adójára, mert az alkalmazottak kereseti és külön adójának együttes összegéből 39·968 millió pengőből 16·937 millió pengő, vagyis 42·38% esik a kereseti adóra (Adóstatisztika 144. lap.).

3. Társulati adó, tantiémadó és különadó.

A mezőgazdaságot társulati adó is terheli, amennyiben őstermelési részvénytársaság az adó alanya. A 400/1927. P. M. sz. rendelet szerint, mely a társulati adóra vonatkozó törvényes rendelkezéseket foglalja magában, társulati adót kötelesek fizetni a részvénytársaságok, szövetkezetek, részvényekre alakult betéti társaságok, korlátolt felelősségű társaságok, bányatársulatok; továbbá az állam, törvényhatóságok és községek (városok) vállalatai; végül a közúti- és helyiérdekű vasutak és takarékpénztárak. (1. §.). Az államvasutak állandóan mentesek a társulati adó alól, épp így az önkormányzati testületek által üzembentartott közkórházak, vásárcsarnokok, közvágóhidak, vízvezetéki, csatornázási, szemétfuvarozási és közvilágítási vállalatok (5. §.). Az adókivetés alapja az adóévet megelőző évben lezárt üzleti (gazdasági) év adóköteles nyeresége, amelynek megállapításánál a mérleg egyenlegéből kell kiindulni, olymódon, hogy a mérlegszerű nyereséghez hozzá kell számítani, illetőleg a veszteségből le kell vonni a részletesen felsorolt tételeket, ami által egyfelől a kettős adóztatást kerülik el, másfelől adóköteles elemek az adóztatás elől el nem vonhatók. (13. és 14. §§.). Az adó kulcsát a rendelet 19. §-a fokozatosan állapítja meg és pedig úgy, hogy az 16%, ha az adóköteles évi nyereség a vállalat saját tőkéjének tíz százalékát nem haladja meg és 30%-ig emelkedik, az adóköteles nyereség azon része után, amely a vállalat saját tőkéjének negyven százalékát meghaladja. A szövetkezetek mérsékeltebb adókulcs alapján vannak megadóztatva.

A társulati adó keretében van külön adónem gyanánt szabályozva a tantiémadó (2. §.). Ugyanis az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjainak, továbbá a választmányi tagoknak és napi biztosoknak ebben a minőségükben bármely elnevezés alatt juttatott javadalmazás után külön adót (tantiémadót) kell fizetni, amelynek kulcsa, ha a javadalmazás évenként és egyénenként 3000 pengőt nem halad meg: 16%, 3000 pengőt meghalad, de 10.000 pengőt nem halad meg: 20%, 10.000 pengőt meghalad, 25% (19. §. 4. pont).

A veszteséggel dolgozó részvénytársaságok is társulati adó fizetésére kötelesek, amely nem lehet kisebb, mint a saját tőke 2 ezreléke (2030/1932. M. E. sz. rendelet 8. §-a).

Kérdés, mily összeg erejéig részesedett a mezőgazdaság a társulati adóban? A hivatalos adatok szerint[1]) 1932-ben, a társulati adó fizetésére kötelezett vállalatok közül 86 őstermelési részvénytársaság volt, amelyeknek saját tőkéje 25,249.099 pengőre rúgott, amiből 19,534.730 pengő az alaptőkére, 5,714.369 pengő a tartalékokra esett.

Az őstermeléssel foglalkozó adóköteles részvénytársaságok közül 17 nyereséggel dolgozott; ezeknél a társulati adó alapja 418.000 pengő, az adó

[1]) Adóstatisztika 116. lap.

pedig 73.000 pengő volt.[1]) Tekintettel arra, hogy a veszteséggel dolgozó részvénytársaságok is társulati adó fizetésére kötelesek, mely nem lehet kisebb, mint a saját tőke két ezreléke, a 69 veszteséggel dolgozó őstermelési részvénytársaság társulati adója 20·462 millió pengőre rúgó saját tőke után 41.000 pengőre emelkedett.[1]) E szerint az őstermeléssel foglalkozó részvénytársaságok társulati adója 114.000 pengő, amely a mezőgazdaság terhét jelenti.

A 3400/1932. M. E. sz. rendelet értelmében a mezőgazdaság nehéz helyzetének könnyítése céljából, a 3. §. alapján »a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap« (boletta-alap) létesíttetett, amelynek javára a részvénytársaságok, a társulati adó megállapítása során alapul vett saját tőkéjük 2·5 ezrelékét befizetni kötelesek. E rendelkezés következtében az őstermelési részvénytársaságok a fent kimutatott 25,249.099 pengőre rúgó saját tőkéjük alapján a boletta-alapba 50.498 pengőt fizettek.

A tantiémadó hozadéka 2·083 millió pengő volt.[2]) Mennyi esett ebből a mezőgazdaság terhére? Tantiémet csak nyereség után lehet fizetni. A nyereséget kimutató őstermelési részvénytársaságoknál a társulati adó kivetésének alapjául szolgáló 418.000 pengőnek, a nyereséget kimutató összes részvénytársaságok adóalapjához: 57·473 millió pengőhöz[1]) való arányából megállapíthatjuk, hogy az őstermeléssel foglalkozó részvénytársaságok adóalapja csak 0·73%-a az összes részvénytársaságok adóalapjának és ennek megfelelően a 2·083 millió pengő tantiémadóból 15.205 pengő esik az őstermelési részvénytársaságokra.

Az 1930 : XLVII. t.-c. 6. §-a értelmében azok az adózók, akik tantiémadó alá esnek, az államkincstár javára *különadót* is kötelesek fizetni, feltéve, hogy a tantiém 1440 pengőt meghalad (7. §. 2. pont). A különadó — a 4740. 1931. M. E. sz .rendelet értelmében — az 1930 : XLVII. t.-c. 8. §-ában megállapított tételek kétszerese, vagyis 1·33%-tól 20%-ig emelkedik. Mennyi a különadó összege az őstermelési részvénytársaságok tantiémadóján felül? A hivatalos adatok szerint[3]) az alkalmazottak kereseti adója (16·937 millió pengő) és különadója (23·031 millió pengő) között az arány 73·53 : 100. Minthogy az adótételek a tantiémadón felül fizetendő külön adónál és az alkalmazottak kereseti adójánál azonosak és fentebb láttuk, hogy az őstermelési részvénytársaságoknál a tantiémadó 15.205 pengő, ebből következik, hogy a különadó az őstermelési részvénytársaságoknál 20.680 pengő.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdaság a társulati és tantiémadóhoz, a különadóhoz, valamint a boletta-alapba való befizetéshez összesen 200.383 pengővel járult.

---

[1]) Adóstatisztika 109. lap.

[2]) Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Adóstatisztika 144. lap.

4. Házadó.

A mezőgazdasági népességet hivatási tevékenységének kifejtésével kapcsolatban házadó is terheli. Házadó alá tartoznak a lakóházak és más állandó jellegű épületek. (200/1927. P. M. sz. rendelet 1. §-a.) Azonban állandóan mentesek a házadó alól a gazdasági épületek, ideértve a cselédházakat is (id. rend. 2. §. 6. pont.) Az állandó mentesség a házadón nyugvó összes adópótlékokra is kiterjed (id. rend. 3. §.). Az építkezés előmozdítása érdekében 10—30 évig terjedő ideiglenes házadómentesség is van (id. rend. 5. §.). A házadó alapja bérbeadott épületeknél a nyers házbérjövedelem (8. §. 1. pont); a bérbe nem adott épületeknél, a tényleg bérbe adott épületekkel történt összehasonlítás útján megbecsült haszonérték (9. §. 1. pont). Az adó kulcsa Budapesten 17%, törvényhatósági joggal felruházott városokban és megyei városokban 16%, egyéb helyeken (falvakban) 14%. (1929 : II. t.-c. 1. §.)

Kérdés, hogy az 1932. évben házadó címén összesen előírt 76·232 millió pengőből[1]) mennyi terhelte a mezőgazdaságot? A gazdasági épületek és cselédházak — amelyeknek értékét 1·576 milliárd pengőben állapították meg[2]) — állandó adómentességet élveznek és így ezek után nem terheli adó a mezőgazdákat. Tehát csak a lakóházak után tartoznak házadót fizetni. A mezőgazdák túlnyomórészt kis- és nagyközségekben laknak, ahol a lakók száma 1932-ben 5,860.386 volt, akik közül 3,930.869 mezőgazdaságból élt,[3]) vagyis a lakosság 66·72%-a. A lakosságból házadóköteles volt 1,174.306, vagyis a lakosság 20%-a.[4]) Önként értetődik, hogy a lakosság több mint 20%-ának van a falvakban háza, de nem mind házadóköteles, mert egy részük ideiglenes házadómentességet élvez. E községekben a lakóházak haszonértéke és nyers házbérjövedelme 1932-ben 135·175 millió pengőre rúgott, amiből 28·810 millió pengő adómentes volt. Az így mutatkozó 106·365 millió pengő adóalapra 14·891 millió pengő házadó esett.[1]) E házadóösszegből kihasítandó a mezőgazdasági néposztályra eső hányad, tekintettel arra, hogy a kis- és nagyközségekben a lakosság nem mind mezőgazdaságból él.

Az őstermelő kereső férfiak és nők száma az 1920. évi népszámlálás adatai szerint 2,118.145, akik közül 1,173.771 ház- vagy házrésztulajdonos.[5]) Vagyis a mezőgazdasággal foglalkozó népesség 55·37%-a. Ezt az arányt alkalmazva a házadóra, megállapíthatjuk, hogy a kis- és nagyközségekben

[1]) Adóstatisztika 84. lap.

[2]) *Fellner F.:* »Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.« Budapest, 1929. (35. és 16. lap.)

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest, 1934. — (46*. lap.)

[4]) id. Adóstatisztika 70. lap.

[5]) Az 1920. évi népszámlálás. III. és IV. rész. Budapest, 1926. (524. és 532. lap.)

14·891 millió pengő kivetett házadóból a mezőgazdasággal foglalkozó népességre 8·245 millió pengő esik. A fent kimutatott 106.365 millió pengő házadóalapból az őstermelők 58·894 millió pengővel részesednek a kis- és nagyközségekben.

De nemcsak a kis- és nagyközségekben fizetnek a mezőgazdák házadót, hanem Budapest székesfővárosban, valamint a megyei és törvényhatósági jogú városokban is. Hivatalos adatok szerint[1]) Budapesten 874 őstermeléssel foglalkozó háztulajdonos 16,116.098 pengő házbéradóalap után fizetett házadót, ami 17%-os adókulcs alkalmazásával 2·739 millió pengőnek felel meg. Budapesten az összes házadóból, 41·257 millió pengőből[2]) tehát csak 6·64%-ot fizetnek a mezőgazdák. A megyei városokban az adóköteles lakóházak haszonértéke és nyers házbérjövedelem összege 69·856 millió pengő volt, a törvényhatósági jogú városokban pedig 55·669 millió pengő, összesen 125·525 millió pengő, amely adóalapra 11·177 millió pengő, illetve 8·907 millió pengő, összesen 20·084 millió pengő házadó esett.[2]) Mennyi számítandó ebből a mezőgazdaság terhére? Megállapítottuk, hogy a kis- és nagyközségek és Budapest összes házadója (14·891+41·257) 56·148 millió pengő, amiből az őstermelőkre 10·984 millió pengő (8·245+2·739) esett. Ugyanezt az arányt alkalmazva a városok 20·084 millió pengő házadójánál, ebből 3·929 millió pengő az őstermelők részesedése.[3]) Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből 14·913 millió pengő, vagyis 19·56% a mezőgazdaságot terheli, míg az ország összes házadóalapjából 468·066 millió pengőből[2]) az őstermelők házadóalapjára 99·763 millió pengő esik. Vagyis 21·31%. A házadóból azért részesedik a mezőgazdaság kisebb arányban, mint a házadóalapban, mert az adókulcs a legkisebb a kis- és nagyközségekben, ahol túlnyomórészt mezőgazdák laknak.

5. Jövedelemadó.

Jövedelemadót kötelesek fizetni úgy a magyar, mint a magyar állam területén lakó külföldi állampolgárok összes jövedelmeik után, ha pedig utóbbiak külföldön laknak, a magyar állam területéről folyó ingatlanokból, stb. származó jövedelmük után. (500/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.) A mezőgazdák tehát a földbirtokból vagy haszonbérletből folyó jövedelmük után jövedelmi adót is tartoznak fizetni. (id. rend. 16. §. 1. pont és 17. §.) Létminimum címén mentesek a jövedelemadó alól azok, akiknek évi összes

[1]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. — Szerk. *Dr. Illyefalvi J. Lajos.* Budapest, 1932. (21. lap.)

[2]) id. Adóstatisztika 84. lap.

[3]) 56·148 : 10·984 = 20·084 : X. Tehát X = 3·929. A városok adóköteles lakóépületeinek 125·525 millió pengőre rúgó házadóalapjára alkalmazva a mezőgazdák így nyert 19·56%-os házadórészesedési arányát, az őstermelők házadóalapja a megyei és törvényhatósági jogú városokban 24·753 millió pengő.

jövedelme az 1000 pengőt nem haladja meg (id. rend. 4. §. 4. pont; ha az adózónak adómentes és adóköteles jövedelme van, ez esetben jövedelemadót már akkor is tartoznak fizetni, ha az adóköteles jövedelme a 600 pengő meghaladja (id. rend. 4. §. 5. pont). Igy például a közalkalmazott illetménye jövedelemadómentes, de ha földbirtoka is van, úgy az ebből folyó jövedelme már akkor is adóköteles, ha 600 pengőt meghalad; ha azonban valakinek csak földbirtoka van, úgy az ebből folyó jövedelme 1000 pengőig mentes a jövedelemadó alól. A jövedelemadó alapja az évi adóköteles tiszta jövedelem (id. rend. 8. §.), amely a termelési és kezelési költségeknek a nyers jövedelemből eszközölt levonása után mutatkozik. (11. §.). A levonható tételeket, amelyek közt az adóssági kamatok és közszolgáltatások is szerepelnek, a rendelet részletesen szabályozza. (11—14. §§.) A jövedelemadó legalacsonyabb kulcsa 600—700 pengőig terjedő adóalapnál 7 pengő adótétellel megfelel 1%-nak, amely fokozatosan emelkedve 1,200.000 pengő adóalapnál eléri a legmagasabb 40%-os kulcsot. (22. §.). A felemelt adótételek alkalmazása mellett a kulcs 44%-ig emelkedik.

Kérdés, hogy 31·557 millió pengő jövedelemadóból[1]) mennyi terheli a mezőgazdaságot? A jövedelemadó alapja az összes jövedelemforrásokat figyelembe véve, 1202·360 millió pengő, a helyesbített 1932. évi kivetési eredmények szerint.[1]) Ebből a földbirtokra eső jövedelemadó-alap 264·135 millió pengő. A földbirtokosokra 10·918 millió pengő, a haszonbérlőkre 1·055 millió pengő, összesen 11·973 millió pengő jövedelemadót vetettek ki,[2]) amely összegben a szükségadó és rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik.[3]) A mezőgazdákat tisztán pótlékolás nélkül terhelő jövedelemadó 6·138 millió pengő.[4]) Ebből 49·60%-ot boletta-szelvény alakjában róttak le[5]), tehát a fogyasztókra hárítottak. E szerint a jövedelemadóból 3,044.448 pengő a fogyasztókra hárult és csak 3,093.552 pengő terhelte a mezőgazdákat.

6. Vagyonadó.

A munkából és tőkéből származó jövedelem megadóztatására szolgáló jövedelemadót kiegészíti a vagyonadó, amely a fundált jövedelem fokozottabb igénybevételére irányul. A vagyonból származó jövedelemben nagyobb teljesítőképesség van, mint a munkából és szellemi foglalkozásból eredő jövedelemben. A vagyonadó kulcsának mérsékeltségénél fogva tulajdonképen jövedelemadó, a vagyon csak az adó kivetésének alapja, a vagyon állagát az adó nem érinti, mert az a jövedelemből lesz fedezve.

[1]) Id. Adóstatisztika 119. lap.
[2]) Ugyanott 146. lap.
[3]) L. ugyanott 9. és 117. lap.
[4]) Később kimutatjuk, hogy a jövedelemadó alapján a mezőgazdákra kirótt szükségadó 4·619 millió pengőre, a rendkívüli pótlék 1·216 millió pengőre rúgott 1932-ben. (L. jelen ért. 22. és 23. lap.)
[5]) Jelen munka 12. lap.

Vagyonadót kötelesek fizetni úgy a magyar, mint a magyar állam területén lakó külföldi állampolgárok összes adóköteles vagyonuk után, ha pedig utóbbiak külföldön laknak, a magyar állam területén levő összes adóköteles vagyonuk, valamint a külföldön elhelyezett adóköteles tőkevagyonuk után (500/1927. P. M. sz. rendelet 23. §.). A mezőgazdák tehát ingatlanvagyonuk után vagyonadót is kötelesek fizetni (id. rend. 28. és 33. §§.).

Mentesek a vagyonadó alól azok, akiknek nincsen 5000 pengőt, illetőleg ha a jövedelemadónak nem alanyai, 25.000 pengőt meghaladó értékű adóköteles tiszta vagyonuk (id. rend. 27. §. 5. pont). Adóköteles vagyonnak tekintendők az ingatlanok összes tartozékaikkal és a mezőgazdasági és erdei termelésnek élő vagy holt leltári vagyonban fekvő üzemi tőkéje (28. §.). Az adóköteles vagyonrészek összértékéből az adóköteles fennálló tőketartozásai levonandók. Az ekként mutatkozó tiszta vagyonérték az adóalap (40. §.). A vagyonadó legalacsonyabb kulcsa 5000—6000 pengőig terjedő adóalapnál 6 pengő adótétellel megfelel 1‰-nek, mely fokozatosan emelkedve 20,000.000 pengő adóalapnál eléri a legmagasabb 1%-os kulcsot. (41. §.)

Mennyi vagyonadó terheli a mezőgazdaságot? A 10·090 millió pengőre rúgó vagyonadó alapja az összes vagyontárgyakat figyelembe véve 9327·859 millió pengő, a helyesbített 1932. évi kivetések szerint.[1]) Ebből a mezőgazdasági ingatlanra 3649·070 millió pengő, a mezőgazdasági üzemtőkére 464·852 millió pengő vagyonadóalap esik. A földbirtokosokra 8·872 millió pengő, a haszonbérlőkre 99.000 pengő, összesen 8·971 millió pengő vagyonadót vetettek ki,[2]) amely összegben a rendkívüli pótlék bennfoglaltatik.[3]) A mezőgazdákat tisztán, pótlékolás nélkül terhelő vagyonadó 4·352 millió pengő.[4]) Ebből 49·60%-ot,[5]) vagyis 2,158.592 pengőt boletta-szelvény alakjában róttak le, tehát a fogyasztókra hárítottak és csak 2,193.408 pengő terhelte a mezőgazdákat.

7. Szükségadó és rendkívüli pótlék.

Az államháztartás egyensúlyának biztosítása érdekében a kormányzat szükségadókat volt kénytelen szedni és az egyenes adók fizetésére kötelezett személyek terhére megállapított rendkívüli pótlékokat kivetni az 1932. és következő években. A mezőgazdákat szükségadó annyiban terheli, amennyiben jövedelemadó és házadó alanyai. A földadó után sem szükségadó, sem rendkívüli pótlék nem jár.

---

[1]) Id. Adóstatisztika 127. lap.

[2]) Id. Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Ugyanott 125., 127. és 146. lap.

[4]) Később (jelen értek. 24. lap) kimutatjuk, hogy a vagyonadó alapján a mezőgazdákra kirótt rendkívüli pótlék 1932-ben 4,619.784 pengőre rúgott.

[5]) Jelen munka 12. lap.

A) A 4750/1931. M. E. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá tartozó összes lakóházak birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló nyersházbérjövedelemnek, illetve haszonértéknek 5%-át *szükségadó* címén befizetni tartoznak. A szükségadó a házbirtokot közvetlenül terheli és annak tényleges birtokosa által fizetendő (5. §); lakókra semmiképen, még béremelés alakjában sem hárítható át (6. §). Hogy a kisgazdákat szükségadó ne terhelje, a rendelet (2. §.) mentesíti azokat a legfeljebb két szobából álló épületeket, amelyeket a tulajdonosok teljes egészében maguk használnak.

Elsősorban vizsgáljuk meg, mennyi volt a szükségadó hozadéka a házak után?

Az összes adóköteles nyersházbérjövedelem, illetve haszonérték, vagyis az összes házadóalap 1932-ben 468·066 millió pengő volt.[1]) A legfeljebb kétszobás és kizárólag a tulajdonos által használt épületek adóköteles haszonértéke 60,739.877 pengő volt,[2]) amely azonban a szükségadó alól mentesíttetett. Eszerint csak 407,326.123 pengő házadóalap szolgált a szükségadó kivetésére, úgy hogy 5%-os kulcs alkalmazásával a szükségadó 20,366.306 pengő hozadékot adott a házak után. Kérdés, mennyi terhelte ebből a mezőgazdákat?

Fentebb (jelen értekezés 19. lap) kimutattuk, hogy — számításunk szerint — az ország összes házadóalapjából az őstermelők házadóalapjára 21·31% esik. Ezt az arányt alkalmazva, megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdák a házszükségadóhoz 4,340.060 pengővel járultak.

Szükségadót nemcsak a háztulajdonosok, hanem a jövedelemadó alanyai terhére is vetettek ki. Az 5300/1931. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a jövedelemadó alanyai, az 1932. évre megállapítandó jövedelemadónak megfelelő összeget, vagyis a jövedelemadó 100%-át szükségadó címén tartoznak befizetni. Mentesek azok, akiknek 1931. évi jövedelemadóalapja a 2000 pengőt nem haladja túl. A szükségadó kizárólag az adózót terheli (11. §), tehát másra át nem hárítható.

Hivatalos adatok szerint[3]) a jövedelemadó alapján kivetett 37·155 millió pengő szükségadó-előlegből az 1932. évben 21·038 millió pengő volt fizetendő. Mennyi terhelte ebből a mezőgazdaságot? Ez a jövedelemadóalapoknak jövedelemforrások szerint való megoszlásának arányából állapíthatjuk meg. A jövedelemadóalapok összessége 1,202,360.000 pengő volt 1932-ben. Ebből, a földbirtokból eredő jövedelem adóalapjára 264,135.000 pengő, vagyis 21·96% esett.[4]) Ezt az arányt alkalmazva a 21·038 millió pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdák 4,619.945 pengő szükségadót fizettek, mint a jövedelemadó alanyai. Ebből azonban 49·60%-ot,

[1]) Adóstatisztika 84. lap.
[2]) Ugyanott 85. lap.
[3]) Ugyanott 117. lap.
[4]) Ugyanott 119. lap.

vagyis 2,291.492 pengőt boletta-szelvény alakjában fizettek le,[1]) tehát a fogyasztókra hárítottak és csak 2,328.453 pengő terhelte a mezőgazdákat.

A kifejtettek alapján látható, hogy az 1932. évben szükségadó címén összesen 41,404.306 pengőt vetettek ki, a mezőgazdákra pedig ebből összesen 6,668.513 pengő szükségadó esett.

B) A mezőgazdákat, mint házadó-, társulati adó- és jövedelemadóalanyokat nemcsak szükségadó, hanem *rendkívüli pótlék* is terhelte. A mezőgazdák, mint vagyonadóalanyok is tartoznak rendkívüli pótlékot fizetni.

A 2030/1932. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá tartozó összes lakóházak tényleges birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló nyersházbérjövedelemnek, illetve haszonértéknek 2·5%-át rendkívüli pótlék címén befizetni tartoznak. A legfeljebb két szobából álló épületek, amelyeket a tulajdonosok teljes egészében maguk használnak, a rendkívüli pótlék alól épp úgy mentesek, mint a szükségadó alól, hogy a kisgazdák ezzel is tehermentesíttessenek. E szerint a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak, vagyis a mezőgazdákat mint házadó-alanyokat rendkívüli pótlék fejében 2,170.030 pengővel terhelték meg 1932-ben.

A 2030/1932. M. E. sz. rendelet 5. §-a értelmében a társulati adó alanyai az 1932. évre megállapított társulati adónak 25%-át rendkívüli pótlék címén kötelesek fizetni. A pótlék a társulati adóval egyidejűleg vetendő ki.

Az őstermelési részvénytársaságok társulati adójával, 114.000 pengővel[2]) egyidejűleg 28.500 pengő volt rendkívüli pótlék címén fizetendő.

Ugyane rendelet 11. §-a értelmében a jövedelemadó alanyai az 1932. évre megállapított jövedelemadó 30%-ának megfelelő összegű rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni, amennyiben szükségadóval nem voltak megróva; akik azonban szükségadóval meg voltak róva, azoknak terhére a jövedelemadónak csak 15%-át írták elő rendkívüli pótlék címén.

Hivatalos adatok szerint[3]) a jövedelemadó alapján rendkívüli pótlék fejében 1932-ben 5·542 millió pengő volt kivetve. Az ebből a mezőgazdaságra eső összeg fejében — mint a szükségadónál 21·96%-ot számítva — megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdákat 1,216.923 pengő rendkívüli pótlék terhelte, mint jövedelemadó-alanyokat.

Ugyancsak a 2030/1932. M. E. sz. rendelet értelmében, a vagyonadó alanyai, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni (12. §.).

Vagyonadó alapján, rendkívüli pótlék fejében 1932-ben, 10·452 millió pengő volt kivetve.[4]) Mennyi esett ebből a mezőgazdaságra? Ezt a vagyonadó-

[1]) Jelen munka 12. lap.
[2]) Lásd jelen munka 17. lap.
[3]) Adóstatisztika 117. lap.
[4]) Ugyanott 125. lap.

alapoknak vagyontárgyak szerint való megoszlásának arányából állapíthatjuk meg. A vagyonadóalapok összesége 9,327,859.000 pengő volt;[1]) ebből a mezőgazdasági ingatlanra 3.640,070.000 pengő (39·2%), a mezőgazdasági üzemtőkére 464,852.000 pengő (5·0%), vagyis a mezőgazdasági vagyonra 44·2% esik. Ezt az arányt alkalmazva a 10·452 millió pengő rendkívüli pótlékra, kitűnik, hogy a mezőgazdákat, mint a vagyonadó alanyait, 4,619.784 pengő rendkívüli pótlék terhelte 1932-ben.[2])

A jövedelemadó és vagyonadó után a mezőgazdákat terhelő összesen 5,836.707 pengő rendkívüli pótlékból 49·60 %-ot bolettaszelvény alakjában róttak le, tehát a fogyasztókra hárítottak. E szerint a rendkívüli pótlékból a fogyasztókra hárult 2,895.000 pengő.

A mezőgazdákra rendkívüli pótlék fejében összesen tehát 5,140.237 pengőt róttak ki.

8. Rokkantellátási adó.

A rokkantellátási adót, mint a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák ellátásának rendezéséhez szükséges külön céladót az 1925 : XLVIII. t.-c. hozta be; a 700/1927. P. M. sz. rendelet, a rokkantellátási adóra vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítását foglalja magában ; az adó hatályát az 1935. év végéig az 1930 : XLVII. t.-c. 14. §-a hosszabbította meg.

Rokkantellátási adót a földadó, házadó, kereseti adó, jövedelemadó, vagyonadó, társulati adó és tantiémadó fizetésére kötelezett személyek tartoznak fizetni (id. rend. 1. §.). A rokkantellátási adót az alapul szolgáló adók együttes összege után kell kivetni (5. §.). Az adótétel, amely 10 pengő adóalapig 1%-kal kezdődik és fokozatosan emelkedve 240 pengő adóalapnál 5%-ot ér el, innen 5%-kal egységesen van megállapítva. A közvagy magánszolgálatban álló alkalmazottaknál az adótétel 4%-ig emelkedik. A házalók 4 pengő, a különféle kereskedelmi utazók 8 pengő rokkantellátási adót fizetnek. (Megjegyzendő, hogy az 1390/1933. M. E. sz. rendelet 5. §-a a rokkantellátási adót 1933. január 1-től kétszeresére emeli.)

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 8·990 millió pengő volt, amelyből a földbirtokosokra 1·755 millió pengő, a földbérlőkre 77.000 pengő esett.[3]) A társulatokra 468.000 pengő rokkantellátási adót írtak elő,[4]) a tantiémet élvezőkre 94.000 pengőt, összesen 562.000 pengőt. Mennyi számítandó ebből az őstermelési részvénytársaságokra? Tekintettel

[1]) Ugyanott 127. lap.

[2]) Tekintettel arra, hogy a földbirtokosokra és földbérlőkre kivetett vagyonadó 8·971 millió pengő volt a rendkivüli pótlékkal együtt, e szerint a tiszta vagyonadó, a rendkívüli pótlék nélkül 4·352 millió pengő. Ez mutatja számításunk megközelítő pontosságát, mert a rendkívüli pótlék a vagyonadó 100%-a. Egyébként sem lehet a pótlék az alapadóval azonos, a bírságösszegek és pótkivetések miatt.

[3]) Adóstatisztika 146. lap és 133. lap.

[4]) Ugyanott 146. lap.

arra, hogy a rokkantellátási adót a társulati adó alapján vetik ki, az őstermelési részvénytársaságokra oly arányban esik a rokkantellátási adó, amily arányban áll a társulati adójuk a többi társulatok adójához. A részvénytársaságok társulati adója 11,688.400 pengő.[1]) ebből az őstermelési részvénytársaságokra esett 114.000 pengő (0·98%), a többi részvénytársaságokra 11.574.400 pengő (99·02%). E szerint a tárulati adó alapján kivetett 468.000 pengő rokkantellátási adóból az őstermelési részvénytársaságokra esett 4586 pengő. A tantiémélvezőkre kirótt 94.000 pengő rokkantellátási adóból 0·73%-ot, 686 pengőt számítunk az őstermelési részvénytársaságokra, mert a nyereséget kimutató részvénytársaságok társulati adójából ennyi % esik az őstermelési részvénytársaságok társulati adójára.[2])

Mennyi a mezőgazdák által fizetett házadó után járó rokkantellátási adó?

A 101·952 millió pengő házadó után 4·499 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[3]) vagyis 4·41%, ennélfogva a mezőgazdákat terhelő 14·913 millió pengő házadóra, ebben az arányban 657.663 pengő rokkantellátási adó számítandó.

Az alkalmazottak kereseti és különadójából 39·968 millió pengőből 13·4% terheli a mezőgazdaságot,[4]) ennélfogva az alkalmazottak kereseti adója után fizetendő 894.000 pengő rokkantellátási adóból ebben az arányban 11.979 pengő számítandó a mezőgazdaság terhére.

A mezőgazdaságra eső jövedelem- és vagyonadó után fizetendő rokkantellátási adót úgy állapítjuk meg, hogy az adóalap után, a maximális 5%-ot vesszük, ami 10·490 millió pengő után[5]) 524.500 pengő rokkantellátási adónak felel meg.

A mezőgazdaságra tehát összesen 3,031.414 pengő rokkantellátási adó esett. A földbirtokosokra és földbérlőkre kirótt 1·832 millió pengő rokkantellátási adóból 49·60%-ot bolettaszelvényben róttak le, tehát a fogyasztókra hárítottak. E szerint a mezőgazdaságot összesen 2,122.742 pengő rokkantellátási adó terhelte.

9. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó.

A nyilvános betegápolás költségeiről első ízben a törvényhozás az 1875 : III. t.-c.-ben intézkedik; majd az 1898 : XXI. t.-c. szabályozza részletesen a költségek fedezését. Az országos betegápolási pótadó tényleges százaléknagyságát (kulcsát) évről-évre a pénzügyminiszter állapítja meg. Az 57.999/1932. P. M. sz. rendelet a megszüntetett községi betegápolási

[1]) Adóstatisztika 109. lap.

[2]) Lásd jelen munka 17. lap.

[3]) Adóstatisztika 146. lap.

[4]) Lásd jelen munka 15. lap.

[5]) Ugyanott 20. és 21. lap, ahol ki van mutatva a mezőgazdákat pótlékmentesen terhelő jövedelem- és vagyonadó.

pótadó helyett az 1932. évtől kezdve életbeléptetett nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadónak a tételét az 1932. évre 16%-ban állapította meg a pótadó alapjául szolgáló föld-, ház-, 5%-os általános kereseti adó, valamint a társulati adó és tantiémadók együttes összege után. Az ideiglenes házadómentesség nem mentesít a betegápolási pótadó viselése alól. Viszont az alkalmazottak kereseti adója alapján pótadó kivetésének helye nincs. (5180/1926. M. E. sz. rend.) Ez a pótadó, mint céladó, a nyilvános betegápolás, a külföldön ápolt magyar állampolgárok kórházi ápolási költségeinek és a m. kir. gyermekmenhelyek kötelékébe felvett gyermekek gondozási költségeinek fedezésére szolgál. Megjegyzendő, hogy a kulcs az 1933. évre is 16%. (48.620/1933. P. M. sz. rend.)

A nyilvános betegápolási pótadó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 23·596 millió pengő volt, amelyből a földbirtokosokra 5·062 millió pengő, a földbérlőkre 302.000 pengő esett.[1]) Az őstermelési részvénytársaságok társulati adója 114.000 pengő, tantiémadója 15.205 pengő, összesen 129.205 pengő, amint azt már fentebb kimutattuk.[2]) Ennek 16%-a, vagyis 20.672 pengő az őstermelési részvénytársaságokat terhelő nyilvános betegápolási pótadó.

A mezőgazdákat terhelő 14·913 millió pengő házadó után, ennek 16%-a, vagyis 2·386 millió pengő volt betegápolási pótadó fejében fizetendő.

A mezőgazdákra összesen tehát 7,770.672 pengő betegápolási pótadó esett. A földbirtokosokra és földbérlőkre kirótt 5·364 millió pengő betegápolási pótadóból 49·60%-ot, vagyis 2,660.544 pengőt bolettaszelvény alakban róttak le, tehát a fogyasztókra hárították. Eszerint a mezőgazdaságot összesen csak 5,110.128 pengő nyilvános betegápolási pótadó terhelte.

10. Gépjáróművek közúti adója.

A közúti gépjáróművek megadóztatásáról az 1928 : VI. t.-c. rendelkezik. A közutaknak, a gépkocsiforgalom által igényelt fokozottabb gondozása a közutakra fordítandó költségek megfelelő emelésével jár, amelynek fedezetét a törvényhozás a gépjáróművek külön megadóztatása útján kívánta biztosítani. A közutakon sínpálya nélkül közlekedő, személy- vagy teherszállításra szolgáló gépjáróműveket közúti adó terheli. Nem esnek adó alá a gőz- vagy motorosekék kötéldobos lokomotívjai, a motorekék, cséplőgépek, a géperejű úti hengerlők, motoros fűrészek és faaprítók, valamint azok a vontatógépek (traktorok), amelyeknek közlekedése nincs forgalmi engedélyhez kötve. Az adózás alapjául a motorkerékpároknál és a személyszállító gépkocsiknál a lóerők száma (adólóerő), autobuszoknál, tehergépkocsiknál, adóköteles traktoroknál, pedig a kocsi önsúlya szolgál. Az adótételek a motorkerékpároknál adólóerőnkint 5 és 10 pengő közt, személyszállító gépkocsiknál

[1]) Adóstatisztika 146. és 131. lap.

[2]) Lásd jelen munka 17. lap.

15 és 30 pengő közt; autobuszoknál, tehergépkocsiknál és traktoroknál az önsúly minden 100 kg-ja után 12 és 30 pengő közt, pótkocsiknál 5 és 20 pengő közt mozog. A gépjáróművek után befolyó közúti adó, külön céladó, mert az adó hozadéka az Országos Útfejlesztési Alapot illeti, amely a közutaknak a gépkocsiforgalom által igényelt fokozottabb gondozásával és fejlesztésével járó költségek fedezésére szolgál.

A gépjáróművek közúti adója 4·052 millió pengővel volt kivetve 1932. év végén.[1]) Mennyi terhelte ebből a mezőgazdaságot? Ezt csak hozzávetőleg állapíthatjuk meg. Ugyanis Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági jogú városokban használt gépjárművekre kirótt közúti adóból: 2·741 millió pengőből, a törvényhatósági városi népesség foglalkozási arányszámának megfelelően 11·5%-ot,[2]) 315.215 pengőt a mezőgazdák gépjáróműközúti adójának számítjuk. Ép így a kis- és nagyközségekben, valamint a megyei városokban használt gépjárművekre kirótt 1·311 millió pengő adóból, a népesség foglalkozási ágak szerint való megoszlásának arányában, a mezőgazdasági népesség terhére 51·8%-ot véve fel,[3]) megállapíthatjuk, hogy a vidéken 679.098 pengő gépjárműadó esett a mezőgazdákra. Vagyis a gépjáróművek közúti adójából, 4·052 pengőből a mezőgazdák 994.313 pengőt, az egyéb foglalkozási ágak 3,057.687 pengőt viselnek. A gépjáróművek után közúti adókötelesek száma 28.048, vagyis a lakosság 0·4%-a.

11. Útadó.

Az útadót az 1890: I. t.-c. és az 1920: XXVII. t.-c. szabályozza. A törvényhatósági, községi, közlekedési és községi közutak jókarba helyezésének és kellő karbantartásának biztosítása érdekében az útadót, a földadó, házadó, kereseti adó, társulati és tantiémadó után, a szükséglet arányában megállapítandó százalékban kell kivetni. (1890: I. t.-c. 23. §. és 1920: XXVII. t.-c. 3. §.) Budapesten az útadó kulcsa 1½%; vidéken a kulcs 10%-ig, különös szükség esetén 13%-ig terjedhet. (1890: I. t.-c. 155. §., továbbá 23. §. negyedik és tizennyolcadik bekezdés.) Az 1890: I. t.-c. 23. §-ának ötödik bekezdésében megállapított útadó-minimumot az 1920: XXVII. t.-c. 3. §. 1. pontja megszünteti, midőn elrendeli, hogy az útadó az állami egyenes alapadók után csak százalékban vethető ki.

Az útadó az 1932. évben 11·200 millió pengő volt.[3]) Hogy ebből mennyi esett a mezőgazdaságra, azt megközelítő eredménnyel úgy állapíthatjuk meg, ha az útadó összegét, a kivetésének alapjául szolgált egyenes adók arányában

---

[1]) Adóstatisztika 136. lap.

[2]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata.

[3]) Magyar Statisztikai Szemle. 1934. ápr. — (253. lap.)

[4]) Adóstatisztika 8. lap.

szétosztjuk.[1]) E szerint a földadóra, 31·638 millió pengőre, mely a 161.004 millió pengőre rúgó alapadók összességének 19·65%-a, jutott az útadóból ennek megfelelően 2,200.800 pengő. A mezőgazdaság terhére számítandó nemcsak a földbirtokosok által fizetett földadó után, hanem a földhaszonbérlők által fizetett általános kereseti adó után kivetett útadó is. Az útadó a kivetésére szolgáló alapadóknak átlag 6·95%-a ; ennélfogva a földhaszonbérlők kereseti adójára 1·888 millió pengőre[2]) eső útadó 131.216 pengő. Az őstermelési részvénytársaságok társulati és tantiémadójára 129.205 pengőre pedig[3]) 8979 pengő útadó esik.

Láttuk, hogy az alkalmazottak kereseti adójából, 16·937 millió pengőből, 13·4%, vagyis 2,269.558 pengő terhelte a mezőgazdaságot. Ezután 6·95% fejében 157.734 pengő útadó volt fizetendő.

A mezőgazdákra eső 14·913 millió pengő házadó után 6·95% fejében 1,036.453 pengő volt az útadó. E szerint a mezőgazdákat terhelő útadó összesen 3,535.182 pengő.

12. Ínségjárulék.

Az ínségjárulékot az 1922 : I. t.-c. 29. §-a hozta be céladó gyanánt, midőn felhatalmazta a népjóléti és munkaügyi minisztert, hogy a belügy- és pénzügyminiszterrel egyetértve, egyes törvényhatóságokat és városokat a nyomor enyhítésére szolgáló intézkedések megtételére kötelezhessen és e célból járulékoknak a szedését rendelhesse el. Ezen elvi rendelkezés alapján a 185.400/1932. B. M. sz. rendelet 1. §-a értelmében az ínségenyhítés költségeinek fedezésére a városokban egyszeri ínségjárulékot kell kivetni, még pedig : a jövedelemadó, a társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére (2. §.). Az ínségjárulék alapja az állami jövedelemadónál, a város területéről származó 1931. évi adóköteles tiszta jövedelem, a társulati adónál és általános kereseti adónál az 1931. évi adóköteles nyereség, illetve jövedelem (3. §.). Az egyszeri ínségjárulék kulcsa a jövedelemadó fizetésére kötelezetteknél a jövedelemadó 20%-a, a társulati adót fizetőknél

[1]) Útadó kivetésére szolgáló alapadók :

		%	Útadó
Földadó	31,638.000 P	19·65	2,200.800 P
Házadó	76,232.000 «	47·35	5,303.200 «
Ált. kereseti adó	21,956.000 «	13·64	1,527.680 «
Alkalmazottak kereseti adója	16,937.000 «	10·52	1,178.240 «
Társulati adó.....	12,158.000 «	7·55	845.600 «
Tantiémadó	2,083.000 «	1·29	144.480 «
	161,004.000 P	**100·00**	**11,200.000 P**

Alapadók összegére lásd Adóstatisztika 49., 84., 103., 144. és 107. lap.

[2]) Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Jelen munka 17. lap.

a társulati adó 20%-a (4. §.). Az általános kereseti adót fizetni kötelesseknél az adóalap 2%-át kell fizetni Budapesten, míg egyéb városokban 0·5—2%-ot (5. §.).

Az ínségjárulékot — amint látható — csak a városokban kell kivetni és csak a város területéről származó tiszta jövedelem után, tehát ez a céladó nem a mezőgazdákat, hanem elsősorban a városi lakosságot terheli.

A mezőgazdaságot csak az őstermelési részvénytársaságok társulati adója és a földhaszonbérlők általános kereseti adója alapján terheli ínségadó.

Az őstermelési részvénytársaságok társulati adója[1]) 1932-ben 114.000 pengő volt; ínségjárulék gyanánt ennek 20%-a, vagyis 22.800 pengő volt fizetendő.

A földhaszonbérlőkre 1932-ben előírt általános kereseti adó alapja a városokban 10·059 millió pengő volt;[2]) ínségjárulék fejében átlag 0·75%, tehát 75.442 pengő volt fizetendő.

A mezőgazdaságot tehát a 4,642.494 pengőre rúgó ínségadóból[3]) összesen 98.242 pengő ínségjárulék terhelte, amit a vegyes adók közt veszünk számításba.[4])

13. Közmunkaváltság.

A közmunkakötelezettségről és annak megváltásáról az 1890: I. t.-c. 25., 49. és 50. §-ai és az 1920: XXVII. t.-c. 3. §-a, végül a 3400/1932. M. E. sz. rendelet 2. §-ának 2. pontja rendelkezik. Minden, egyenes adót nem fizető, 18 évét már betöltött, de 60 évet még el nem ért férfi köteles útadótartozás fejében három kézi napszámot természetben vagy egyenértékű váltságösszeg lefizetése által leszolgálni. A községi közmunka kétféle: *a)* igás munka, mely igavonó állatok erejével szolgáltatik; *b)* kézi munka, mely emberi erővel végeztetik. Közmunkatartozását mindenki rendszerint személyesen teljesíti, — de más útján is lerovathatja. Községi közmunkatartozását továbbá mindenki tetszésszerint természetben dolgozhatja le, vagy megválthatja; a község mindazonáltal a közmunkatartozás egy részének kötelező megváltását is elhatározhatja. A kényszerváltság a közmunkatartozás felénél túl nem terjedhet. A technika haladása következtében a közmunkakötelezettség kiterjesztetett a géperejű járóművekre, ideértve a gőz- és mótorekéket és cséplőgépeket is.

Az 1932. évben a közmunkaváltság 13·187 millió pengőre rúgott, amelyből a vármegyék javára 9·968 millió pengő, a megyei városokra és községekre 3·219 millió pengő esett.[5])

[1]) Adóstatisztika 109. lap.
[2]) Ugyanott 105. lap.
[3]) Ugyanott 40. lap.
[4]) Jelen munka 36. lap.
[5]) Adóstatisztika 17. lap.

Kérdés, hogy a 13·187 millió pengő közmunkaváltságból mennyi terhelte a mezőgazdákat? Ezt csak megközelítő módon állapíthatjuk meg. Még pedig a népesség foglalkozási arányszámának megfelelően, tekintettel arra, hogy közmunkakötelezettség minden 16 és 60 év közötti korban levő férfit terhel, foglalkozásra való tekintet nélkül és így az a napszámosokra is kiterjed. Csak a fegyveres erőhöz tartozó, tényleges szolgálatban álló személyek, a tanítók egy része, a pénzügyőrök, vasúti pályaőrök és mindezek családja stb. mentesek a közmunkatartozás, illetve ezek váltsága alól. (1890 : I. t.-c. 25. §.).

Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint a jelenlevő népességből a kereső és eltartott férfiak összes száma 4,250.110; ezek közül a mezőgazdaságból élt 2,257.646 férfi, vagyis 53·12%.[1]) Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő közmunkaváltság összegre, amely az összes foglalkozási ágakra esett, megállapíthatjuk, hogy ebből 7,004.934 pengő terhelte a mezőgazdaságot.

14. Mezőgazdasági kamarai illeték.

A mezőgazdasági érdekképviseletről szóló 1920 : XVIII. t.-c. 47. §-a elrendeli, hogy a mezőgazdasági kamara olyan kiadása fedezésére, amelyet saját bevétele vagy állami hozzájárulás nem fedez, a földművelésügyi miniszter hozzájárulásával mezőgazdasági kamarai illetéket vethet ki. Ezt az illetéket a kamara kerületében földadó alá eső mezőgazdasági földbirtokok és az ilyen földbirtokok haszonbérlete után kell fizetni, az állami földadó, illetve a haszonbérlet utáni kereseti adó alapján, de legfeljebb az állami adók 4%-áig. (48. §.) A mezőgazdasági kamarai illeték, mely kizárólag a mezőgazdaságot terheli, 1932-ben 642.000 pengőre rúgott.[2])

15. Vízszabályozási járulék.

A meder és a partok jókarban tartása a meder, illetve a parti birtokosok kötelessége. (1885 : XXIII. t.-c. 40. §.) E vizi munkálatok költségeihez mindazok, kik abból hasznot húznak, haszonaránylag hozzájárulni tartoznak. Hajózható és tutajozható folyók szabályozását, azok medrének tisztítását és partjainak védelmét az állam bármikor eszközölheti (45. §.). A vízrendezésre és vízhasználatra alakított vizitársulatok (68. §.) tagjai nemcsak az érdekelt földbirtokosok, hanem a társulat működése által közvetlenül érdekelt jogi személyek is (78.§.). Úgy a tagok, mint az érdekelt egyéb ingatlanok tulajdonosai is tartoznak a társulat költségeihez hozzájárulni, végérvényesen a földművelésügyi miniszter által megállapított összegben (110. §.). A vízszabályozási járulékot tehát hozzájárulási kulcs arányában vetik ki.

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. Budapest 1934. (45*. lap.)
[2]) Adóstatisztika 17. lap.

A vízszabályozási járulékok az együttesen kezelt közszolgáltatások közé tartoznak. (169.345/1923. P. M. R. körrendelet.)

A vízszabályozási járulékok összege, amely kizárólag a mezőgazdaságot terheli, 1932-ben 6·541 millió pengőre rúgott.[1])

16. Önkormányzati adók.

a) Vármegyei és községi pótadók.

Nemcsak az állam, hanem az önkormányzati testületek (Budapest székesfőváros, a vármegyék, a városok és községek) is közszolgáltatásokból fedezik szükségleteiket.

Az államháztartás vitelénél magasabb pénzügyi szempontok csak úgy érvényesíthetők, ha az állam mérvadó befolyása az önkormányzati testületek háztartására biztosítva van. Szükséges ez azért, mert az önkormányzati testületek, háztartásuk berendezésénél gyakran helyi érdekeket törekszenek előtérbe helyezni.

Már régebbi törvényeink (1872 : XXXVI. t.-c. 92 §, 1883 : XV. t.-c. 6—7. §, 1886 : XXI. t.-c. 5. §.) gondoskodtak arról, hogy az önkormányzati testületek költségvetései kormányhatósági jóváhagyás végett felterjesztendők. Az 1927 : V. t.-c. 41—49. §-ai az eddiginél hatékonyabb befolyást biztosítanak a kormánynak az önkormányzati gazdálkodás vitelére, mely az önkormányzati adók megállapításánál is érvényre jut.

Az önkormányzati testületek háztartásáról és pedig a vármegyék háztartásáról a 160.224/1924. B. M. sz. körrendelet, a városok háztartásáról a 171.000/1924. B. M. sz. körrendelet, a kis- és nagyközségek háztartásáról a 177.200/1924. B. M. sz. körrendelet intézkedik részletesen ; míg a 42.200. 1927. B. M. sz. körrendelet az 1927 : V. t.-c.-nek az önkormányzati testületek háztartása hatályosabb ellenőrzéséről szóló részének végrehajtását szabályozza.

A vármegyék és községek háztartására vonatkozó jogszabályok egyes rendelkezéseit az 1810/1932. M. E. sz. rendelet módosította. A vármegyei háztartás költségvetéshiányát az 1932. január 1-től kezdődőleg vármegyei pótadóból kell fedezni. A vármegyei pótadó alapja a földadó, házadó, az általános kereseti adónak 5%-os kulcs szerint kiszámított összege, a társulati adó és a tantiémadó. Az ideiglenes házadómentesség a vármegyei pótadóra nem terjed ki.

A vármegyei pótadó kivetési kulcsát a törvényhatósági bizottság a költségvetésben állapítja meg, amelynek felülvizsgálata során a belügyminiszter — a pénzügyminiszterrel egyetértésben — azt módosíthatja. Az egyesített vármegyei nyugdíjalap hiányának fedezéséhez a megyei városok

[1]) Ugyanott 17. lap.

közönsége is köteles hozzájárulni. E hozzájárulás mértékét a vármegye központi, nem központi, valamint kis- és nagyközségek alkalmazottai illetményeinek aránya szerint kell megállapítani. Ehhez képest a vármegyei pótadó kulcsát a megyei városokra vonatkozóan megfelelően alacsonyabb százalékban kell megállapítani (1. §.). A vármegyei pótadó 1932. évi kivetési kulcsát a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg állapítja meg (6. §.).

A vármegyék és községek költségvetési hiányának mikénti fedezésére nézve az 1924 : IV. t.-c. 2. §. *a)* melléklet B része V. fejezetének 3. bekezdése részletes rendelkezést tartalmaz. Az e törvény alapján kibocsátott 171.000/1924. B. M. sz. rendelet 2. §-a szerint a községi pótadó alapja a földadó, a házadó, a társulati adó. Az 1922 : XXIII. t.-c. 46. §-a alapján a városok részére átengedett kereseti adó kulcsa 5%-ig felsőbb engedély kikérése nélkül kivethető. Amennyiben azonban a költségvetési hiány a városi közvagyon jövedelméből, a város által szedett, önálló alapra helyezett adókból, illetékekből, díjakból, az 5%-ig igénybevett általános kereseti adóból és az egyenes állami adók után kivethető pótadóból sem nyerne teljes fedezetet, az általános kereseti adó költségvetési kulcsa 5%-tól 10%-ig felemelhető. Ha a hiány még így sem volna teljesen fedezve, a városok az 1924 : IV. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján, a területükről származó jövedelmek után, önálló alapra helyezett külön községi adót vethetnek ki.

Megjegyzendő, hogy a 177.200/1924. B. M. sz. rendelet 4. §-ának 2. pontja szerint a községi pótadó, az alapadók összegének legfeljebb 50%-áig vethető ki ; ezt a korlátozást azonban a 42.200/1927. B. M. sz. körrendelet III. 8. pontja megszüntette, az önkormányzati testületek háztartásának hatályosabb ellenőrzésével kapcsolatban, midőn lehetővé tette, hogy a községi pótadó kivételesen 50%-on felül is emelkedhetik (Az 1927 : V. t.-c. 43. §-a és 44. §-a szerint). A községi pótadó magas és állandóan emelkedő százalékban való megállapításának oka, a pótadó kivetésének alapjául szolgáló állami adók hozadékának csökkenése, a községeknek átengedett közszolgáltatások összegének és a községi ingatlanok és jogok jövedelmének hanyatlása. Az adóalapoknak és a községek bevételeinek nagymérvű csökkenése mellett a községi pótadó kulcsa rohamosan és tömegesen 50% fölé emelkedett, azonban az ország 3362 községéből, ezeknek 87%-ában a pótadó mégsem haladta meg a 75%-ot és a községnek csak 13%-ában emelkedett 120%-ig. Noha esetenkint 500%-ot is meghaladó pótadóval találkozunk.[1])

A vármegyei és községi pótadók összege az 1932. évben 74·218 millió pengőre rúgott, amelyből a vármegyék javára 12·068 millió pengő, a törvényhatósági jogú városokra 30·619 millió pengő, végül a megyei városokra és községekre 31·531 millió pengő esett.[2]) Kipuhatolandó, hogy a 74·218 millió

[1]) *Dr. Smialovszky Tibor :* »Magyarország kis- és nagyközségeinek háztartási helyzete 1933-ban.« c. becses értekezésének adatai szerint. (Magyar Közigazgatás 1933. dec. 3. — 49. szám. 2. és 3. lap.)

[2]) Adóstatisztika 17. lap.

pengő önkormányzati pótadó-összeghez mennyivel járult a mezőgazdaság? Ezt úgy állapíthatjuk meg, ha a pótadók összegét, a kivetésük alapjául szolgált egyenes adók arányában szétosztjuk.[1]) E szerint a földadóra, 31·638 millió pengőre, mely a 144·067 millió pengőre rúgó alapadók összességének 21·96%-a, jutott a vármegyei és községi pótadókból ennek megfelelően 16,298.273 pengő. A mezőgazdaság terhére számítandó nemcsak a földbirtokosok által fizetett földadó után, hanem a földhaszonbérlők által fizetett általános kereseti adó után kivetett vármegyei és községi pótadó is. A vármegyei és községi pótadók a kivetésükre szolgáló alapadóknak átlag 51·51%-a; ennélfogva a földhaszonbérlők kereseti adójára 1·888 millió pengőre[2]) eső vármegyei és községi pótadó 972.508 pengő. Az őstermelési részvénytársaságok társulati és tantiemadójára 129.205 pengőre[3]) pedig 66. 553 pengő vármegyei és községi pótadó esik.

A mezőgazdákra eső 14·913 millió pengő házadó után 51·51% fejében 7,681.686 pengő vármegyei és községi pótadó volt fizetendő. E szerint a mezőgazdákat terhelő vármegyei és községi pótadók összessége 25,019.020 pengő.

b) Ebadó.

Az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. 37. §-a értelmében az ebek után adót kell fizetni. Minél magasabb az adó, annál inkább fog az az ebek számának csökkentésére vezetni. Az ebek megadóztatására ennélfogva a veszettség ellen irányuló rendszabály gyanánt jelentkezik. Az ebadó mértékét, amely házőrző és pásztorkutyák után ebenként 1 pengőnél alacsonyabb és két pengőnél magasabb, egyéb kutyák után pedig 5 pengőnél alacsonyabb nem lehet, a törvényhatóságok szabályrendeletben állapítják meg.

Az ebadó az 1932. évben 1·204 millió pengőre rúgott, amelyből a vármegyékre 811.000 pengő, a törvényhatósági jogú városokra 215.000 pengő, a megyei városokra és községekre pedig 178.000 pengő esett.[4])

Kérdés, hogy az ebadóból mennyi terheli a mezőgazdaságot. Ha abból a feltevésből indulunk ki, hogy a vidéken levő ebek után általában és fő-

[1]) A pótadók kivetésére szolgáló alapadók

		%	Vármegyei és községi pótadók
Földadó	31,638.000 P	21·96	16,298.273 P
Házadó	76,232.000 «	52·92	39,276.166 «
Ált. kereseti adó	21,956.000 «	15·24	11,310.823 «
Társulati adó.....	12,158.000 «	8·44	6,263.999 «
Tantiemadó	2,083.000 «	1·44	1,068.739 «
	144,067.000 P	**100·00**	**74,218.000** P

[2]) Adóstatisztika 17. lap.
[3]) Lásd a jelen munka 17. lap.
[4]) Adóstatisztika 16. és 17. lap.

képen a mezőgazdaságot terheli az ebadó, míg ez városokban (Budapesten, a törvényhatósági jogú és megyei városokban (túlnyomóan a többi foglalkozási ágakat és ezt az arányt a lakosok foglalkozása alapján puhatoljuk ki, akkor a következő eredményre jutunk. A vármegyék (kis- és nagyközségek) népessége 5,807.068; ebből 3,930.869, vagyis 67·69% mezőgazdaságból él.[1]) E szerint a vármegyékből befolyt 811.000 pengő ebadóból 548.966 pengőt viselt a mezőgazdaság. A törvényhatósági jogú városok népessége 1,676.986; ebből 192.257, vagyis 11·46% mezőgazdaságból él. E szerint a törvényhatósági városokból befolyt 215.000 pengő ebadóból 24.639 pengő terhelte a mezőgazdaságot. A megyei városok népessége 1,204.265, ebből 376.267, vagyis 31·25% mezőgazdaságból él. E szerint a megyei városokból befolyt 178.000 pengő ebadóból 55.625 pengő esett a mezőgazdaságra. Ez eredményeket összefoglalva, az 1·204 millió pengő ebadóból 629.230 pengő terheli a mezőgazdaságot.

c) Vegyes adók.

A helyhatóságok által az 1932. évben szedett vegyes adók 41,523.589 pengőre rúgtak.[2]) E helyhatósági adók közül egyesek kizárólag a mezőgazdaságot terhelik, míg egyéb ily adók, úgy a mezőgazdák, mint egyéb foglalkozást űző adózók terhét képezik.

Kizárólag a mezőgazdák terhére számítható a vegyes helyhatósági adók közül.[3])

	Pengő
Birtokrendezési járulék	67.652
Betétszerkesztési költség	28.452
Kataszteri felmérési költség	182.420
Legelőtársulati járulék	1,204.176
Mezőőri fizetés[4])	1,199.151
Tenyészállat beszerzés és fenntartás	716.809
Gazdasági adó	18.645
Községi pásztor fizetése[5])	139.497
Erdőkezelési díj	63.487
Hegyközségi járulék[6])	169.116
Úrbéri, illetve közbirtokossági járulék	201.852
Összesen	**3,991.257**

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. Foglalkozási adatok. Budapest, 1934. — 46*. lap.

[2]) Adóstatisztika 43. lap.

[3]) Ugyanott 41. és köv. lap.

[4]) Az 1894 : XII. t.-c. 75. §-a értelmében a mezőőrök javadalmazása az érdekelt birtokosok terhére történik.

[5]) Az 1894 : XII. t.-c. 21. §. *f)* pontja intézkedik a pásztorbérről.

[6]) A hegyközségek — az 1894 : XII. t.-c. 65. §-a értelmében — a feladatuk teljesítéséhez szükséges költségek fedezése végett hegyközségi járulékot vethetnek ki. A közös őrzési és hegyrendészeti költségekhez minden birtokos birtokarány szerint köteles hozzájárulni.

Úgy a mezőgazdák, mint egyéb foglalkozást űző adózók terhét képezi :[1])

	Pengő
Kéményseprési díj[2])	3,645.081
Háztulajdon után kivetett adók[3])	20,419.905
Járdaadó és kövezési adók	820.911
Községi szükségletekre szolgáló különadók[4])	1,092.932
Közlekedési adók[5])	4,751.762
Ároktisztítási stb. költségek[6])	61.365
Ásványvíz- és szikvízadó	189.640
Egyházi célokra kivetett községi adók	5.263
Iskolai adók[7])	272.173
Vigalmi adó	1,222.792
Egyéb vegyes adók[8])	408.022
Összesen	32,889.846

A helyhatósági adók eme csoportjából a mezőgazdaságra eső terhet úgy puhatolhatjuk ki a tényleges állapotot megközelítő módon, ha a 32·889 millió pengő adóterhet a vármegyei és községi pótadók tehermegoszlási aránya szerint osztjuk meg. Ezt az eljárást indokolja az a körülmény, hogy a helyhatósági vegyes adók fenti csoportjának alapja általában azonos a többi önkormányzati adók alapjával.

Láttuk, hogy a vármegyei és községi pótadók összege 74·218 millió pengő, amelyhez a mezőgazdaság 25·018 millió pengővel, vagyis 33·71%-kal járult.

Ezt az arányszámot alkalmazva a helyhatósági vegyes adók 32·889 millió pengőre rúgó csoportjára, megállapítjuk, hogy abból 11,087.163 pengő terheli a mezőgazdaságot.

---

[1]) Adóstatisztika 40. és köv. lap.

[2]) Az 1922 : XII. t.-c. 64. §-a értelmében a kéményseprésért a szabályrendeletben megállapított díjakat kis- és nagyközségekben községi adók módjára kell előírni és beszedni; városokban, nem fizetés esetén, közadók módjára kell behajtani.

[3]) Ide tartoznak: a házbérfillér, telekértékemelkedési adó, tűzrendészeti adó, vízdíj, csatornadíj- és csatornázási járulék, szemétkihordási díj.

[4]) Mint: éjjeli őri fizetés, községi levélhordó, községi szolga, községi szülésznő, községi kovács fizetése, irodafűtés, jegyzői és orvosi laképítési járulék, közigazgatási költség, községi tartalékalap, közvilágítási díj, villanyvilágítási hozzájárulás.

[5]) Közlekedési adó, dűlőúti járulék, hídalap- és hídadó, közerőváltság, útszakaszátkelési járulék, vármegyei útépítési járulék.

[6]) Árok- és pataktisztogatási adó, községi vízszabályozás, körtöltési járulék, öntözési díj.

[7]) Iskolaépítési és fenntartási járulék, ipariskolai adó, iskolánkívüli népművelési adó, testnevelési alapjárulék.

[8]) Előfogati díj, idegenforgalmi járulék, köztisztasági díj, vegyes apró összegű bevételek.

A vegyes adók közé sorozza a hivatalos adóstatisztika a 4,642.494 pengőre rúgó inségadót is,[1]) amely — amint azt kifejtettük[2]) — csaknem egészben az egyéb foglalkozási ágra esik, mert a 185.400/1932. B. M. sz. rendelet értelmében az inségenyhítés költségeinek fedezésére szolgáló inségjárulékot a városokban vetik ki, a város területéről származó jövedelem alapján és így ez az adó a mezőgazdaságból fakadó jövedelmet alig terheli. Az inségjárulékból a mezőgazdaságot csak az őstermelési részvénytársaságok társulati adója és a földhaszonbérlők általános kereseti adója után járó 98.242 pengő inségjárulék terheli.[3])

A helyhatóságok által szedett 41,523.589 pengő vegyes adókból a mezőgazdákat összesen 15.176.662 pengő terheli. (3,991.257 + 11,087.163 + 98.242).

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és helyhatósági vegyes adókból, vagyis 116·945 millió pengőből a mezőgazdaságot 40,824.879 pengő terheli. Vagyis 34·90%.

17. Egyházi és felekezeti iskolai adók.

A) Az egyházi adók az állami és önkormányzati adóktól lényegesen eltérő természetűek. Az eltérés az egyházi adóztatásnál ennek nem annyira jogi, mint inkább ethikai sajátosságában jelentkezik. Noha az egyházi adók túlnyomó részben közadók módjára (közigazgatási úton) hajthatók be, még sem fogja az egyház a legmerevebb elvek szerint igénybe venni szükségleteinek fedezéseire a hívek hozzájárulását. Nemcsak azért, mert az egyháztagok kivonhatják magukat az egyházi kötelék és ezzel az adóztatás alól, hanem főleg, mert az egyház — mint a legmagasabb fokú erkölcsi testület — a méltányosság gyakorlásától el nem tekinthet.

Az egyházi adókat autonom hatáskörükben az egyház, illetve hitközségek vetik ki; az azok mérve elleni jogorvoslatokat ugyancsak saját hatáskörükben az egyházközségek intézik el.[4])

Az állam nemcsak az önkormányzati adóknál, hanem az egyházi adóknál is ügyel arra, hogy a túladóztatás ne következzék be, mert az állam az önkormányzati hatóságok és egyházközségek konkurrálnak egymással az adóztatásnál és az államnak, mint legfőbb adóztató hatalomnak érdeke, hogy az adóalanyok fizetőképessége veszélyeztetve ne legyen. Előfordult gyakran, hogy egyes hitközségek rendkívül magas hitközségi adókat vetettek

[1]) Adóstatisztika 43. lap.

[2]) Jelen munka 29. lap.

[3]) Jelen munka 29. lap. Az inségjárulékot az Adóstatisztika a vegyesadók közt mutatja ki, miért is azt csak itt vesszük számításba.

[4]) *Dr. Takács György:* »A magyar egyházi adójog alapelvei.« (Magyar Jogászegyleti Értekezések. 1931. 122. füzet. — 284. lap.)

ki, amelyek összege nem egy esetben az állami adók többszörösét tették. A túladóztatás ellen véd a közadók kezelésére vonatkozó 600/1927. P. M. sz. rendelet 42. §-ának 3. pontja, mely szerint ha a pénzügyi hatóságon kívül valamely más, közadók kivetésére jogosult hatóság, hivatal, testület, intézmény (tehát egyház vagy hitközség) az általa kivehető szolgáltatás mérvét oly magasan állapítja meg, hogy az az adózók fizetőképességét veszélyezteti, jogában áll a pénzügyminiszternek az illető közszolgáltatásnak közadók módjára való behajtását is betiltani. Ugyanígy rendelkezik az 1927 : V. t.-c. 71. §-a is.[1])

Az egyházközségek joga az egyházi adókat u. n. együttes kezelésbe adni. Együttes kezelés esetében az egyházi adókat az állami adókkal együtt kezelik, azaz az előírás, a nyilvántartás, behajtás stb. az állami adókkal együtt történik, az egyházi hatóság tehát terhes, költséges és kellemetlen igazgatástól szabadul.

Ugyancsak a túladóztatás ellen véd a 89.182/1927. VII. a. P. M. sz. rendelet, midőn úgy intézkedik, hogy az egyházi, illetve hitközségi adók csakis azokban a községekben vonhatók együttes kezelésbe, amelyekben a hitközségi adókivetés kulcsa átlagban az állami törzsadók 10%-át meg nem haladja ; ha meghaladja, úgy csak a pénzügyminiszter külön engedélyével lehet az egyházi adókat együttes kezelésbe vonni. (22.568/1928. VII. a. sz. P. M. körrendelet.)[2])

Az egyházi szolgáltatások két főcsoportba oszthatók : az egyikbe tartoznak az állandó jellegű, évről-évre megújuló, kényszerű szolgáltatások az egyház-, illetve hitközségek rendes, folyó szükségleteinek fedezésére (egyház-, illetve hitközségi adók) ; a másik csoportba azok a szolgáltatások tartoznak, amelyeket egyes egyházi, illetve hitközségi cselekményekért esetről-esetre szednek. (Egyház-, illetve hitközségi illetékek.)

Az egyházi adók leróhatók pénzbeli vagy természetbeni szolgáltatások (termény, fa, bor, kézi vagy igásmunka stb.) alakjában. A természetben befolyó szolgáltatások : a deputátumok, amelyeket egyes református egyházközségekben lukmának is neveznek.

Az egyházi adót vagy az állami egyenes adók (földadó, házadó és általános kereseti adó) együttes összege alapján[3]), ezeknek bizonyos százalékában vetik ki, vagy pedig önállóan, az egyházközségi tag jövedelmi és vagyoni viszonyainak figyelembevételével, illetve foglalkozási csoportok szerint megállapított adótételek útján.

[1]) Lásd ennek bírálatát *Benedek Sándor :* »1000%—10%.« c. cikkében (Református Figyelő. 1930. jan. 4. számában).

[2]) A Németbirodalomban meg van a törekvés egységes országos egyházi adó megteremtésére. *(Walther Herrmann :* »Die Finanzwirtschaft der deutschen Kirchen« *Finanz-Archiv.* 1935. Band 3. Heft 3. 459. lap.)

[3]) 22.568/1928. VII. a. P. M. sz. körrendelet, továbbá : *Fellner Frigyes :* «Egyházi adó.« c. cikke (Közgazdasági Lexikon. I. kötet. — 1898. — 538. s köv. lap).

Az egyházi cselekményekért a hívek által esetenként fizetett kényszerű szolgáltatások, illetékbevételek jellegével bírnak, mint a »stola«, amelyet esketésért, temetésért, némely keresztyén felekezetnél a keresztelésért, a házszentelésért fizetnek stb. Az egyes egyházak beléletével kapcsolatos stóladíjak szabályozásába az államhatalmat beavatkozási jog illeti.[1])

Egyház-, illetve hitközségi fogyasztási adó jellegű szolgáltatások az izraelitáknál a pászka- és gabella-jövedelem.

A párbér — amelynek sokat vitatott jogi természetével itt nem foglalkozhatunk — főképen a római katolikusoknál nagyjelentőségű egyházi szolgáltatás, melynek célja a kat. lelkész ellátásának biztosítása. A párbér alanyai a parochiális kötelékben élő házaspárok vagy özvegyek. Az együttes kezelésbe vonásra vonatkozó, már hivatkozott 89.182/1927. VII. a. sz. P. M. rendelet a párbértermészetű szolgáltatásokra nem vonatkozik.

Ha egyenként vizsgáljuk az egyes hitfelekezetekre vonatkozó adóztatási módokat, úgy látjuk, hogy úgy a római, mint a görög szertartású katolikusokra vonatkozó magyarországi katolikus egyházközségek adóztatási szabályzatának 4. §-a szerint az egyházi adók alapját, az egyházközség területén az adóévre kivetett állami törzsadók (a földadó, a házadó és az 5%-os kivetési kulcs mellett számított általános kereseti adó) képezik. Azok a hívők, akik ezekkel az adókkal nincsenek megterhelve, de az alkalmazottak kereseti adója alá esnek, osztályokba sorozandók és keresetükhöz képest osztályadóval róhatók meg. A római katolikus egyházadó alapját tehát jövedelemadó és vagyonadó nem képezi. Viszont a budapesti római katolikus egyházközségek egyházi adójának alapját a naptári évvel azonos egyházi adóévét megelőző évi állami jövedelemadó alapjául szolgáló, a székesfőváros területéről származó jövedelem képezi, akik pedig állami jövedelemadót nem kötelesek fizetni, azoknál az egyházi adó alapja a kereset vagy más jövedelem.[2])

Az adókulcsot minden egyes községben és megyei városban valamennyi hívőre nézve és valamennyi adónem után azonos százalékban az egyházközség képviselőtestülete, illetve a budapesti egyházközségek központi tanácsa állapítja meg. Minthogy a kivetési kulcs mérvére nézve egységes jogszabály nincs és az a költségvetési szükséglet arányában van megállapítva, ez az adózás terén nagy aránytalanságra vezet az egyes egyházközségek között.

---

[1]) Lásd: 1647 : XII. cikk 4. §.; 1751 : XII. cikk a lelkészi illetmények szabályozásáról; 1898 : XIV. t.-c. a lelkészi jövedelem kiegészítéséről, továbbá *Wekerle Sándor:* »Az egyházi adók rendezéséről.« (Jogállam. 1903. — 2. lap.) Az ellenkező felfogásra rámutat *Diczig Alajos:* »Az egyházi adók rendezéséről.« (Az Adó. 1932. 19. lap.)

[2]) A budapesti r. kat. egyházközségek egyházi adójának szabályzata, láttamozva a m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter által 51.283/1924. I. sz. alatt, jóváhagyta a bíboros hercegprímás, esztergomi érsek által 1542/1924. sz. alatt.

A magyarországi református egyházi adó[1]) alapja — az egyházi adóról, az egyházközségek háztartásáról és az egyetemes adóalapról szóló VII. t.-c. 2. §-a szerint — az egyháztagokra jogerősen kivetett állami egyenesadók összessége, illetve az osztálybasorozás. Az egyházi adókulcs meghatározása az egyházközség joga. A református egyházadó alapját tehát a földadó, a házadó, az általános kereseti adó, az alkalmazottak kereseti adója, a jövedelem- és vagyonadó stb. képezi.

A magyarországi ág. hitvall. evangélikus keresztyén egyháznak az 1891—1894. évi zsinaton alkotott és az egyházi adózásra és háztartásra vonatkozó egyházi törvényei (V. rész. 251. és 255. §-ai) szerint az egyházi rendes szükségletek fedezésére szolgáló járulékok kivetésének alapja, az egyháztagokra kirótt egyenes állami adó. Az egyházközség tagjai az állami adóknak, a szükségletnek megfelelőleg megállapított százalékával adóztatnak meg (256. §.). Az ág. hitvall. evangélikus egyházadónak is alapja a földadó, házadó, kereseti adó, a jövedelem- és vagyonadó, tantiemadó, rokkantellátási adó. A budapesti ág. hitv. evangélikus egyházadó alapja a tényleges összjövedelem.[2])

Az unitárius egyház főtanácsi jegyzőkönyveibe foglalt egyházi törvény 9. §-a szerint[3]) az unitárius egyházközségi tagok kötelesek az egyházi és iskolai célokra reájuk kivetett terheket hordozni. A budapesti egyházközség 21/1930. jkvi sz. a. kelt közgyűlési határozatának 5. pontja szerint az egyházi adó alapja az adóévet megelőző évben tényleg, bárhonnan, bárminő címen befolyt összevont jövedelem.[4])

A magyarországi izraelita hitközségek tagjai kötelesek a hitközségek terheihez hozzájárulni és az egyes tagokra kivetett illetmények közigazgatási végrehajtás útján beszedethetők (1191/1928. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet 5. pontja). A valamely izraelita hitközségből kilépő tagok kötelesek az odahagyott hitközség mindennemű terheit, kilépés évén túl, még öt éven át oly mértékben viselni, tehát annak, úgy a közvetlen kultuszadót, valamint a közvetett (gabella s egyébnemű) járulékokat olyatén képen megfizetni, mintha azon hitközségnek még tagjai volnának (id. rendelet 2. pont). A hitközségi adó kivetésének alapjául az államadó szolgálhat (id. rendelet 3. pont). A pesti izraelita hitközség alapszabályainak[5]) 110. §-a szerint az egyenes évi kultuszjárulékot az adózó vagyoni, kereseti, illetőleg jövedelmi viszonyai alapján vetik ki. A budai izraelita hitközség

---

[1]) A magyarországi református egyház törvényei. Budapest 1933. — 197. s köv. lap.

[2]) *Takács György, Voloszynovich Zoltán, Kerezsy Jenő, ifj. Vas Imre:* »Az egyházközségi és hitközségi adózás.« Budapest, 1934. — (179. lap.)

[3]) Ugyanott 181. lap.

[4]) Ugyanott 185. lap.

[5]) A pesti izr. hitközségnek 1931. évi február 8-án tartott rk. közgyűlésén kelt alapszabályait a vallás- és közokt. miniszter 230—05/20—1931. szám a. hagyta jóvá.

alapszabályainak[1]) 83. §-a alapján, az adókivetésre vonatkozólag 1925. február 15-én tartott közgyűlésen elfogadott szabályzat szerint, a hitközségi adót a jövedelem- és vagyonadó alapján állapítják meg; az alkalmazottak hitközségi adóját fokozatos kulcs szerint vetik ki. — Az óbudai izraelita hitközség tagjainak hitközségi adóját is a jövedelem- és vagyonadó alapján állapítják meg.

B) Az egyházi adókkal teljesen azonos természetűek a hitfelekezeti iskolai adók.

A hitfelekezetek mindazokban a községekben, hol híveik laknak, saját erejükből tarthatnak fenn és állíthatnak fel nyilvános népoktatási tanintézeteket, az ily célra híveik anyagi hozzájárulását a saját képviseletük által meghatározandó módon és arányban igénybe vehetik. (1868 : XXXVIII. t.-c. 11. §.) A felekezeti iskolák a hitközség alatt állnak (1876 : XXVIII. t.-c. 9. §.).

A hitfelekezeti iskolaadó a mutatkozó szükséglethez mérten vethető ki és így az a rendelkezés, hogy a hitközségi adók csak azokban a községekben vonhatók együttes kezelésbe, amelyekben a hitközségi adókivetés kulcsa átlagban a 10%-ot meg nem haladja, a felekezeti iskolaadóra nem vonatkozik (89.182/1927. VII. a. sz. P. M. rendelet).

A 7522/1903. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet szerint a hitközség képviselete állapítja meg, hogy a hitfelekezeti iskolaadó alapját az állami egyenes adó vagy az adózónak teljesítési képessége szolgáltassa-e. A tényleges gyakorlat szerint a hitfelekezeti iskolaadó kivetésénél rendszerint az állami adó szolgál alapul, úgy, mint az egyházközségi adóztatásnál.

Az 1932. évben az egyházi adók (a párbérrel együtt) 14·191 millió pengőre, a hitfelekezeti iskolai adók 5·777 millió pengőre, összesen tehát 19·968 millió pengőre rúgtak.[2]) Mennyi terheli ebből a mezőgazdaságot? Az egyházi adókat — amint láttuk — minden felekezetü egyházközségben túlnyomó részben az állami egyenesadók alapján vetik ki. Mondhatni, ez az általános szabály. Ennek következtében, ha az egyes foglalkozási ágakat terhelő egyenes alapadók arányában osztjuk szét a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adók összességét, úgy elég pontosan állapíthatjuk meg a mezőgazdaság által viselt egyházi adók összegét.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadókból a földbirtokosok földadójára, jövedelem- és vagyonadójára, rokkantellátási adójára és betegápolási pótadójára 18·5% esett;[3]) a földhaszonbérlők általános kereseti adójára, jövedelem- és vagyonadójára,

[1]) A budai izr. hitközségnek 1923. évi december 1-én tartott rk. közgyűlésén kelt alapszabályait a vallás- és közokt. miniszter 155.793/1924. II. ü. o. szám alatt hagyta jóvá.

[2]) Adóstatisztika 45. lap. E közel 20 millió összegben nem csak a községi közegek, hanem az egyházak által közvetlenül beszedett adók is szerepelnek. (Ugyanott 5. lap.)

[3]) Ugyanott 146. lap.

rokkantellátási adójára és betegápolási pótadójára 1·1%; a házbirtokra eső egyenes adóból a mezőgazdákra, mint házbirtokosokra, 19·56% esett,[1]) tehát az egyenesadókból a házbirtokosokra eső 44·3%-ból :[2]) 8·6%; az alkalmazottak kereseti és különadójának 13·4%-a a mezőgazdaságot terheli,[3]) tehát az egyenesadók összességéből az alkalmazottakra eső 17·0%-ból : 2·3%.

Vagyis az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadóknak 30·5%-át a mezőgazdaság viseli, ennélfogva a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból 6,090.240 pengő esik a mezőgazdákra.

18. Összefoglalás.

A) A mezőgazdaság részesedése az egyenesadókban.

A) Összefoglalva eddigi vizsgálódásaink eredményét, megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati (vármegyei, törvényhatósági városi és megyei városi, végül községi) testületi és egyéb közjogi társulati egyenesadók összességéből : 504,430.940 pengőből 121,280.096 pengő esik a mezőgazdaságra, más szóval az összes egyenesadók 24·09%-át vetették ki a mezőgazdaságra, a következő részletezés szerint. *(Lásd az I. táblázatot a 42. lapon.)*

B) Az adóáthárítás mérve.

B) A mezőgazdaságra az 504·430 millió pengőt kitevő egyenes adók összességéből tulajdonképen 157·933 millió pengőt vetettek ki, azonban a mezőgazdaság — mint lentebb látható — 36·653 millió pengőt a többi foglalkozási ágra, azaz a fogyasztókra hárított, a törvényhozás rendelkezéseinek megfelelően.

Részletesen kimutattuk ugyanis, hogy a földbirtokosokra és földhaszonbérlőkre kivetett egyenes adókból a fogyasztókra hárult :

	Millió pengő
a gabonajegyszelvénnyel lerótt adók fejében	27·570
a kisbirtokosok részére megtérített földadó	6·092
az elemi kár címén leírt földadó	2·120
a vízitársulatoknak stb. visszatérített földadó	0·871
összesen	36·653

A táblázatban a mezőgazdaságra eső hányad fejében feltüntetett 121·280 millió pengő, tehát a mezőgazdaság tényleges adóterhét jelenti.

Hogy a mezőgazdaság által áthárított 36·653 millió pengő miként oszlik meg a bányászat, ipar, kereskedelem, szabad (értelmi) foglalkozásúak, közszolgálatban levők és magánalkalmazottak, vagyis a többi foglalkozási ág között, azt később részletesen kifejtjük.

[1]) Lásd jelen ért. 19. lap.
[2]) id. Adóstatisztika 146. lap. Vagyis 100 : 19·56 = 44·3 : X, ahol X = 8·66.
[3]) Jelen munka 15. lap.

I. A mezőgazdaság egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszegek	Mezőgazdaságra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Földadó	31,638.000	9,885.000	31·56
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000	951.552	4·33
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	5,369.000	13·44
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892	149.885	0·99
A mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	50.498	—
Házadó	76,232.000	14,913.000	19·56
Jövedelemadó	31,557.000	3,093.552	9·80
Vagyonadó	10,090.000	2,193.408	21·74
Szükségadó	41,404.306	6,668.513	16·10
Rendkívüli pótlék	29,829.153	5,140.237	17·23
Rokkantellátási adó	8,990.000	2,122.742	23·50
Nyilv. betegápolási pótadó	23,596.000	5,110.128	21·65
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	994.313	24·53
Útadó	11,200.000	3,535.182	31·56
Közmunkaváltság	13,187.000	7,004.934	53·12
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	642.000	100·—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	6,541.000	100·—
Önkormányzati adók:			
a) vármegyei és községi pótadók	74,218.000	25,019.020	33·71
b) ebadó	1,204.000	629.230	52·26
c) vegyes adók	41,523.589	15,176.662	36·55
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	6,090.240	30·50
Összes egyenesadók [1])	**504,430.940**	**121,280.096**	**24·09**

[1]) A hivatalos Adóstatisztikában az egyenes adók összesen 453·592 millió pengőben vannak kimutatva (8. és 17. lapon), szemben a fent feltüntetett 504·430 millió pengővel. Az eltérés oka az, hogy a 453·592 millió pengő a tényleges lerovási adatokat foglalja magában, az adóhátralékok nélkül, amelyeknek egy része később folyik be, míg a fenti táblázatban feltüntetett 504·430 millió pengőben, az adók túlnyomó része a kivetési eredmények alapján van beállítva. És pedig azért, mert az egyes adónemek túlnyomó részénél csak a kivetési eredmények vannak úgy részletezve, hogy a tehermegoszlás kipuhatolásához szükséges adatelemeket foglalják magukban. Megjegyzendő, hogy a 4770/1932. M. E. sz. rendelet alapján, kamatmentes részletfizetési kedvezményben részesült 32.822 adózó 18,844.004 pengő adóhátralékra (Adóstatisztika 183. lap). A föld-, általános kereseti, rokkantellátási, betegápolási és gépjáróműadót 11·064 millió pengővel nagyobb összegben vetették ki, mint amennyit tényleg leróttak, végül a szükségadó és rendkívüli pótlék is nagyobb, azaz helyes összegben szerepel a fenti kimutatásban, mert azokat a kivetési eredmények alapján 71,233.459 pengőben vettük fel, míg a hivatalos statisztikában (8. és 9. lap) azok csak 32·387 millió pengővel vannak kimutatva. Hogy ez mennyire helytelen, az kitűnik az Adóstatisztika 69. és 117. lapokon közölt adatokból, hol a szükségadó összesen 41·788 millió pengőben van kimutatva, míg a rendkívüli pótlék (a 69., 117., 107. és 125. lapokon) 29·278 millió pengővel szerepel.

II. Bányászat és ipar.

A nyersanyagot szolgáltató őstermeléshez nemcsak a mezőgazdaság, hanem a bányászat is tartozik, mely átmenet gyanánt jelentkezik a mezőgazdaság és ipar között. A bányászat is részesedik a közterhekben, amennyiben azt természeti személyek, bányatársulatok vagy részvénytársaságok űzik.

A nemzeti jövedelemnek a mezőgazdaság és bányászat mellett másik nagyjelentőségű forrása: az ipar. Vizsgálni fogjuk, hogy a bányászat és az ipar mily mérvben veszi ki részét a közteherviselésből? És pedig úgy a gyáripar, mint a kézműipar.

Az ipart és bányászatot terhelő egyenes adók és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások: a társulati adó, tantiémadó és különadó; kereseti adó; jövedelem- és vagyonadó; az ezek után kivetett szükségadó és rendkívüli pótlék; házadó; rokkantellátási adó; nyilvános betegápolási pótadó; gépjáróművek közúti adója; útadó; ínségjárulék; közmunkaváltság; kereskedelmi és iparkamarai illeték; önkormányzati adók (vármegyei és községi adók, ebadó, vegyes adók); egyházi és felekezeti iskolai adó; földadó.

Tekintettel arra, hogy a hivatalos adóstatisztikából csak az általános kereseti adónál és a bányatársulatokra eső társulati adónál lehet kimutatni a bányaművelés után fizetendő adóterheket, míg éppen a részvénytársasági alakban működő legnagyobb bányavállalatok adóterhe az ipari részvénytársaságok adóterhével együtt van kimutatva, mert a nagy bányavállalatok egyúttal egyéb iparüzemeket (cement, tégla, brikett gyártást, stb.) folytatnak, ezért mi is kénytelenek vagyunk a bányászat és ipar adóterheit együttesen vizsgálni. Ez azonban nem zárja ki, hogy a bányászat adóterhét a szoros értelemben vett ipar adóterhétől a tényleges állapotot megközelítő módon szétválasztani meg ne kíséreljük.

1. Általános kereseti adó, társulati adó, tantiémadó, alkalmazottak kereseti adója és a különadó. Hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz.

A) Az ipart *általános kereseti adó* terheli. A 300/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 1. pontja értelmében ugyanis általános kereseti adó alá tartozik mindaz a jövedelem, amely az ország területén bárki által folytatott ipari üzletből származik.

Az iparosok, mint természeti személyek, általános kereseti adót fizetnek. Az általános kereseti adó alanyai tehát kézműiparosok és gyárosok, mint egyéni cégek. A hivatalos kimutatás szerint[1]) 1932-ben 3149 üzemben volt gyári ipartelep közül egyéni cég volt 1199, vagyis 38·09%. Az ipart terhelő

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — Budapest, 1933. — 116. lap.

általános kereseti adó alanyai azonban túlnyomó részben kézműiparosok, ami kitűnik abból, hogy az ipartestületekhez tartozó mesterek száma 1932. év végén 155.162 volt.[1])

A hivatalos adatok szerint[2]) az 1932. évre általános kereseti adó fejében 21·956 millió pengő volt előírva; ebből az ipart 9·573 millió pengő terhelte (43·61%). És pedig úgy a kézműiparosokat, mint azokat a gyárosokat, akik iparukat egyéni cég alatt folytatják. Az új adóstatisztikából azt is megállapíthatjuk, hogy az általános kereseti adóból az iparra eső hányadrész miként oszlik meg az iparosok és gyárosok között.[3]) A gyárosokra az általános kereseti adóból 2·79%, vagyis 267.086 pengő, a kézműiparosokra pedig 97·21%, azaz 9,305.914 pengő esik.

A bányaművelés, ha azt természeti személy folytatja, — a 300/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 1. pontja értelmében — általános kereseti adó alá esik. Az általános kereseti adóalap — az 1932. évi kivetési adatok szerint — 439·864 millió pengő volt,[4]) amelyből a bányaművelésre — a hivatalos adatok szerint —[5]) 679.000 pengő, vagyis 0·15% esik. Ennélfogva a 21·956 millió pengőre rúgó kereseti adóból — ez aránynak megfelelően — a bányászat részesedése 32.934 pengő. Miután itt egyes természeti személyek által folytatott kis üzemekről van szó, ezt az adóösszeget a kisipar terhére számítjuk.

B) Ha az ipari vállalatot jogi személyek (részvénytársaságok, szövetkezetek, betéti társaságok, korlátolt felelősségű társaságok, az állam, törvényhatóságok és községek) űzik, úgy *társulati adó* alá esnek. (400/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.).

A kézműiparosok, túlnyomó részben, általános kereseti adót fizetnek, a gyáripar ellenben főleg társulati adó alá esik, mert a nagyüzemet leginkább részvénytársaságok alakjában folytatják.

Mily összeg erejéig részesedik az ipar a társulati adóban? A hivatalos adatok szerint[6]) 1932-ben a társulati adó fizetésére kötelezett vállalatok közül 1459 ipari részvénytársaság volt, amelyeknek saját tőkéje 1.301,380.945 pengőre rúgott, amiből 841,913.271 pengő az alaptőkére, 459,467.674 pengő a tartalékokra esett.

Az ipari adóköteles részvénytársaságok közül 469 nyereséggel dolgozott; ezeknél a társulati adó alapja 28,254.000 pengő, az adó pedig 4,321.000 pengő volt.[7]) Tekintettel arra, hogy — amint kifejtettük[8]) — a veszteséggel dolgozó

[1]) Ugyanott 115. lap.
[2]) Adóstatisztika 1932. — 146. lap.
[3]) Adóstatisztika 1933. — 134. lap. Ugyanis 1933-ra ált. kereseti adó fejében az iparosokra 8·714 millió pengőt (97·21%), a gyárosokra 0·243 millió pengőt (2·79%) vetettek ki.
[4]) Adóstatisztika 1932. — 103. lap.
[5]) Ugyanott 105. lap.
[6]) Ugyanott 116. lap.
[7]) Ugyanott 109. lap.
[8]) Jelen érték. 17. lap.

részvénytársaságok is társulati adó fizetésére kötelesek, mely nem lehet kisebb, mint a saját tőke 2 ezreléke, a 990 veszteséggel dolgozó ipari részvénytársaság társulati adója 585·466 millió pengőre rúgó saját tőke után 1,171.000 pengőre emelkedett.[1])

E szerint az ipari részvénytársaságok társulati adója 5,492.000 pengő, amely a gyáripart terheli.

A bányászat társulati adó alá is esik, ha a bányaművelés bányatársulati vagy részvénytársasági alakban folyik. A közös bányajogosítvány alapján gyakorolt bányaművelést, bányatársulat alakjában folytatják. A bányatársulat valamely bányaműnél tulajdonosi minőségben érdekelt több személynek bányaművelési célra létrejött egyesülése.[2]) A hivatalos adóstatisztika adatai szerint[3]) 6 bányatársulat saját tőkéje 2,974.358 pengő, ebből 2,200.000 pengő alaptőke, tehát 774.358 pengő a tartalékra esik. A nyereséget kimutató 3 bányatársulat 109.000 pengő adóalap után 23.600 pengő társulati adót fizet, míg a veszteséggel dolgozó 3 bányatársulatot 1,476.000 pengő saját tőke alapján, 2 ezrelék minimális adótétel alkalmazásával 2952 pengő társulati adó terheli.[4]) A bányatársulatok eszerint összesen 26.552 pengő társulati adót fizetnek.

A 3400/1932. M. E. sz. rendelet értelmében a mezőgazdaság nehéz helyzetének könnyítése céljából a 3. §. szerint, »*a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap*« létesíttetett, amelynek javára a részvénytársaságok a társulati adó megállapítása során alapul vett saját tőkéjük 2·5 ezrelékét befizetni kötelesek. E rendelkezés következtében az ipari részvénytársaságok a fent kimutatott 1·301 milliárd pengő saját tőkéjük alapján, a költségvetésen kívül létesített boletta-alapba 3,253.452 pengőt fizettek. Míg a bányatársulatok 2,974.358 pengőre rúgó saját tőkéjük után 7435 pengőt szolgáltattak a boletta-alapba. Összesen tehát 3,260.887 pengőt.

C) Kifejtettük,[5]) hogy a társulati adó fizetésére köteles társaságok igazgatóságának és felügyelőbizottságának tagjai, a választmányi tagok, napibiztosok stb. javadalmazásuk után *tantiémadót* kötelesek fizetni. Kérdés, hogy a 2·083 millió pengő tantiémadóból[6]) mennyi számítandó az ipar terhére? Tantiémet csak nyereség után lehet fizetni. A nyereséget kimutató ipari részvénytársaságoknál, a társulati adó kivetésének alapjául szolgáló 28·254 millió pengőnek, a nyereséget kimutató összes részvénytársaságok adóalapjához: 57·473 millió pengőhöz való arányából[7]) megállapíthatjuk,

[1]) Adóstatisztika 1932. — 109. lap.

[2]) *Lányi Bertalan:* Bányajog. Közgazdasági Lexikon. I. kötet. Budapest, 1898. — 242. lap.

[3]) Adóstatisztika 109. és 116. lap.

[4]) A hivatalos satisztikában ez az összeg 3000 pengővel van kimutatva.

[5]) Jelen értek. 16. s köv. lap.

[6]) Adóstatisztika 146. lap.

[7]) Ugyanott 109. lap.

hogy az ipari részvénytársaságok adóalapja 49·16%-a az összes részvénytársaságok adóalapjának és ennek megfelelően a 2·083 millió pengő tantiémadóból 1,024.003 pengő esik az ipari részvénytársaságokra.

A tantiémeadó alá eső adózók — amint láttuk[1]) — az 1930 : XLVII. t.-c. 6. §-a értelmében az államkincstár javára *különadót* is kötelesek fizetni, feltéve, hogy a tantiém 1440 pengőt meghalad (7. §. 2. pont). Mennyi a különadó összege az ipari részvénytársaságok tantiémadóján felül? A hivatalos adatok szerint[2]) az alkalmazottak kereseti adója (16·937 millió pengő) és különadója (23·031 millió pengő) között az arány 73·54 : 100. Minthogy az adótételek az alkalmazottak kereseti adójánál és a tantiémadón felül fizetendő különadónál azonosak és fentebb láttuk, hogy az ipari részvénytársaságoknál a tantiémadó 1,024.003 pengő, ebből következik, hogy a különadó az ipari részvénytársaságoknál 1,392.443 pengő.

D) Az ipar adóterhének kipuhatolásánál az *alkalmazottak kereseti adóját* is számba kell venni (300/1927. P. M. sz. rendelet 3. §.), tekintettel arra, hogy az ipari vállalatoknál alkalmazottaknak a munkaadóval szemben fennálló szolgálati vagy munkabérviszonyából származó jövedelme kereseti adóköteles. Az alkalmazottak — amint részletesen már kifejtettük[3]) — *külön adót* is tartoznak fizetni, amennyiben heti jövedelmük a 30 pengőt meghaladja.

Mennyi esik az alkalmazottak kereseti adójából 16·937 millió pengőből és az alkalmazottak különadójából 23·031 millió pengőből,[4]) összesen tehát 39·968 millió pengőből az iparra?

Kimutattuk,[5]) hogy az alkalmazottak kereseti és különadójából 39·968 millió pengőből 5·369 millió pengő terheli a mezőgazdaságot, vagyis csak 13·45%, amely arány feltűnően alacsonynak látszik, ha tekintettel vagyunk arra, hogy az alkalmazottak kereseti adójánál figyelembe veendő 2,713.989 kereső alkalmazott tisztviselő és segédszemélyzet közül 793.997, vagyis 29·25% a mezőgazdaságra esik.[6]) De rámutattunk ennek okára, nevezetesen, hogy — céltudatos kormányrendelkezés alapján — a mezőgazdasági cselédek, napszámosok, stb. járandóságát, a súlyos átalányozási rendszer helyett, az őstermeléssel foglalkozó munkaadók a tényleges pénzbeli és természetbeni illetmények együttes összege alapján is, tehát úgy állapítják meg, hogy azok ily számítás mellett nagyrészben létminimum alá kerülnek és csak azoknak a gazdasági alkalmazottaknak illetménye kerül kereseti adó

[1]) Jelen munka 17. lap.
[2]) Adóstatisztika 144. lap.
[3]) A részletes rendelkezéseket lásd jelen munka 15. lap.
[4]) Adóstatisztika 144. lap.
[5]) Jelen munka 15. lap.
[6]) Az adatokra nézve lásd: Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest 1934. — (45* és 39*. lap.) Megjegyzendő, hogy a segédszemélyzetnél a segítő családtagokat nem vettük figyelembe, mert ezek az alkalmazottak kereseti adójának nem alanyai.

alá, akiknél a pénzbeli és természetbeni illetmény együttes összege az évi 960 pengőt meghaladja. A mezőgazdasági alkalmazottak nagyrésze így nem alanya a kereseti adónak. Innen van, hogy a mezőgazdaság nagy jelentőségével nem áll arányban az alkalmazottak kereseti és különadójából a mezőgazdaságot terhelő hányad.

Ha az alkalmazottaknak 39·968 millió pengőre rúgó kereseti és különadójából levonjuk a mezőgazdasági alkalmazottakat terhelő 5·369 millió pengőt, úgy megtudjuk, hogy a többi foglalkozási ágban alkalmazottakra 34·599 millió pengő kereseti és különadó esik. Elég pontosan megállapíthatjuk a közalkalmazottakra eső kereseti és különadót is, amely — mint lentebb látható —[1]) 11,422.954 pengő. Ennek levonása után, a többi foglalkozási ágban alkalmazottakra 23.176.046 pengő kereseti és különnadó esik. Ebből az ipart terhelő hányadrészt kell kipuhatolni.

Az 1930. népszámlálás foglalkozási adataiból kitűnik, hogy az alkalmazottak kereseti és különadója szempontjából figyelembe veendő kereső tisztviselők és segédszemélyzet (művezető, előmunkás, segéd, munkás, napszámos, tanonc, stb.) száma, a már számba vett mezőgazdasági és közalkalmazottak nélkül, 949.997, akik a különböző foglalkozási ágakban a következő módon oszlanak meg :[2])

		%
Bányászat és kohászat	35.182	3·70
Ipar	662.586	69·75
Kereskedelem és hitel	132.256	13·92
Közlekedés	103.386	10·89
Szabad foglalkozások	16.587	1·74
	949.997	**100·00**

Megjegyzendő, hogy a véderőt nem vettük figyelembe, mert a véderőhöz tartozók összes szolgálati járandóságai állandóan mentesek az alkalmazottak kereseti adója alól. A 176.987 házi cselédet pedig azért nem vettük számba, mert nem képeznek tulajdonképen külön foglalkozási kategóriát, hanem a többi foglalkozási ágak között oszlanak meg. Végül figyelmen kívül hagytuk a segítő családtagokat, mert ezek a munkaadó családfővel nem állnak szolgálati vagy munkabérviszonyban és így nem alanyai az alkalmazottak kereseti adójának.

Noha az alkalmazottak száma nem is azonos az adóalanyok számával, — mert az alkalmazottak egy részének a keresete, minden foglalkozási ágban, a létminimum alá esik és így nem kerül adó alá, másik része pedig a népszámláláskor éppen foglalkozás nélkül volt, — az alkalmazottak kereseti adójának megosztása, az egyes foglalkozási ágakban alkalmazottak száma arányában, általában mégis a tényleges állapotot megközelítő hű képet ad az alkalmazottak kereseti adójának tagozódásáról foglalkozási ágak szerint.

[1]) Jelen munka 118. lap.

[2]) Adóstatisztika 45* és 39* lapon.

Ennélfogva a fenti foglalkozási ágakban alkalmazottakra eső 23·176 millió pengő kereseti és különadóból 69·75%-ot, azaz 16.165.292·09 pengőt és 3·70%-ot, azaz 857.513·70 pengőt, összesen 17,022.805·79 pengőt számíthatunk az iparban alkalmazottak kereseti és különadójára. Ebből pusztán a kereseti adóra 42·38%, vagyis 7,214.264 pengő esik.[1])

Fontos annak ismerete is, miként oszlik meg az alkalmazottak kereseti és különadója a gyáripar és kézműipar között? Ezt megközelítő pontossággal puhatolhatjuk ki, ha az alkalmazottaknak az ipart terhelő kereseti és különadóját abban az arányban osztjuk szét a gyáripar és kézműipar között, amilyen arányban részesednek az alapadókban: az ipart terhelő általános kereseti adóban és társulati adóban. E szétosztást az alapadók szerint indokolja az a körülmény is, hogy az ipari alkalmazottak kereseti és különadójának tételei úgy a gyáripari, mint a kézműipari alkalmazottaknál azonosak.

Az általános kereseti adóból — amint fentebb kimutattuk[2]) — a gyárosokra eső adó 267.086 pengő, az ipari részvénytársaságok társulati adója 5,492.000 pengő, tehát a gyáripar általános kereseti adója és társulati adója 5,759.086 pengő. A kézműipar általános kereseti adója 9,305.914 pengő. A gyáripar és kézműipar együttes alapadóiból 15,065.000 pengőből 38·23% esik a gyárakra, míg 61·77% a kézműiparra. Ezt az arányt alkalmazva az iparban alkalmazottak 16,165.292·09 pengőre rúgó kereseti és különadójára, megállapíthatjuk, hogy ebből a gyáriparra (6,179.991·16 pengő + 857.513·70 pengő) 7,037.504·86 pengő, a kézműiparra 9,985.300·93 pengő esik.

2. Házadó.

Az ipari népességet házadó is terheli. A házadóra vonatkozó törvényes rendelkezések fentebb[3]) adott részletes ismertetésének kiegészítéseül, megjegyzendő, hogy a 200/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 6. pontja értelmében a bányák, kohóművek, gyárak és a gyárakhoz hasonló ipartelepek területén az üzem céljaira szolgáló épületek és épületrészek, az ipari műhelyek állandóan mentesek a házadó alól és így ezek után nem terheli adó az ipart. Tehát csak a lakóházak után kötelesek az iparűzők házadót fizetni.

Míg a mezőgazdák hivatásuknál fogva túlnyomó részben kis- és nagyközségben laknak, addig az iparűzők elhelyezkedése úgy a vidéken, mint a városokban egyaránt ment végbe. Így az 1930. évi népszámlálás adatai szerint[4]) az ipari foglalkozásból élő keresők és eltartottak száma 1,883.257, ebből kis- és nagyközségekben él 909.316, városokban 973.941.

---

[1]) Jelen munka 15. lap, 5. jegyzet.
[2]) Ugyanott 44. lap.
[3]) Jelen munka 18. lap.
[4]) Ideiglenes foglalkozási adatok 46.* lap.

A hivatalos adatok szerint[1]) a kis- és nagyközségekben 5,860.386 lakó közül 909.316 iparból él, vagyis a lakosság 15·51%-a. A lakosságból 1,174.306 volt házadóköteles, vagyis a lakosság 20%-a. A háztulajdonosok száma ennél több, mert ideiglenes házadómentességet élvező háztulajdonosok is vannak. E kis- és nagyközségekben a házadó 14·891 millió pengő volt.[1]) E házadó összegből kihasítandó az ipari néposztályra eső hányad.

A kis- és nagyközségekben iparral foglalkozó kereső férfiak és nők száma[3]) 690.860, akik közül ház- vagy házrésztulajdonos 52.894, vagyis 7·65%. Ezt az arányt alkalmazva a házadóra megállapíthatjuk, hogy a kis- és nagyközségekben 14·891 millió pengő kivetett házadóból, az iparral foglalkozó népességre 1,146.812 pengő esik. A kis- és nagyközségekben a 106·365 millió pengőre rúgó házadóalapból az iparosok 8·137 millió pengővel részesednek.

Az iparosok azonban nemcsak a kis- és nagyközségekben, hanem Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági és megyei városokban is fizetnek házadót. Budapesten az iparral foglalkozó háztulajdonosok száma 4269, akik 26,968.068 pengő házbéradóalap után[4]) 17% adókulcs alapján, 4,584.571 pengő házadót fizettek; 493 ipari részvénytársaság pedig 9,727.226 pengő házbéradóalap után 1,653.628 pengő házadót fizetett. Budapesten az összes házadóból 41·257 millió pengőből[5]) tehát 6,238.199 pengőt, vagyis 15·12%-ot fizetnek az iparosok.

A törvényhatósági jogú városokban az adóköteles lakóházak haszonértéke és nyersházbérjövedelem összege 55·669 millió pengő, a megyei városokban pedig 69·856 millió pengő, összesen 125·525 millió pengő, amely adóalapra 8·907 millió pengő, illetve 11·177 millió pengő, összesen 20·084 millió pengő házadó esett.[6]) Mennyi számítandó ebből az ipar terhére? Megállapítottuk, hogy a kis- és nagyközségek és Budapest összes házadója (14·891 + 41·257) 56·148 millió pengő, amiből az iparra 7·385 millió pengő (1·147 + 6·238) esett. Ugyanezt az arányt alkalmazva a városok 20·084 millió pengő házadójánál, ebből 2,641.590 pengő, vagyis 13·15% az iparosok részedesése.[7])

Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből 10,026.601 pengő, vagyis 13·15% az ipart terheli, míg az ország összes házadóalapjából 468.066

[1]) Adóstatisztika 70. lap.

[2]) Ugyanott 84. lap.

[3]) Az 1920. évi népszámlálás. III. és IV. Rész. — Budapest 1926. — (524. és 532. lap.) Az itt hivatkozott adatok az 1930. évi népszámlálásra vonatkozólag még feldolgozva nincsenek.

[4]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos.* — (20. és 21. lap.)

[5]) Adóstatisztika 84. lap.

[6]) Ugyanott 84. lap.

[7]) 56·148 : 7·385=20·084 : X. Tehát X.=2.641.590. A városok adóköteles laképületeinek 125.525 millió pengőre rúgó házadóalapjára alkalmazva az iparosok így nyert 13·15%-os házadórészesedési arányát, az iparosok házadóalapja a törvényhatósági és megyei városokban 16,506.537 pengő.

millió pengőből[1]) az iparosok házadóalapjára 61·338 millió pengő esik. Vagyis 13·10%.

Érdekes, hogy míg az ipar részesedése a házadóban a községekben a legkisebb, nagyobb a városokban és legnagyobb Budapesten, addig a mezőgazdaság részesedése ellenkező irányt mutat, mert legnagyobb a községekben és legkisebb Budapesten.

Hogyan oszlik meg a házadó terhe a nagy- és kisipar között? Budapesten 4269 ipari foglalkozást folytató háztulajdonos van, akiknek házbérjövedelme 26.968.086 pengő; továbbá a 493 ipari részvénytársaság tulajdonában lévő házak bérjövedelmi összege 9,727.226 pengő.[2]) E 36,695.312 pengő adóalapból — a hivatalos adatok szerint — a háztulajdonnal rendelkező 2906 önálló iparosra (kézműiparosra) 22,754.614 pengő, a kézműiparban foglalkoztatott 1008, háztulajdonos segédszemélyre 647.358 pengő esik. A kézműipar házadóalapja Budapesten tehát 23,401.972 pengő. Az ipari részvénytársaságok (gyárak) tulajdonában levő házak adóalapja 9,727.226 pengő, míg a 355 háztulajdonos gyáripari tisztviselő házadóalapja 3,566.114 pengő. A nagyipar házadóalapja Budapesten tehát 13,293.340 pengő.

Tekintettel arra, hogy Budapesten a házadó kulcsa az adóalap 17%-a, a kézműipar házadója 3,978.340 pengő (63·78%), a gyáriparé 2,259.867 pengő (36·22%).

Az ipart terhelő összesen 10,026.600 millió pengőre rúgó házadóból tehát az iparosokra Budapesten 6,238.207 pengő esvén, az így még fennmaradó 3,788.393 pengő házadót, amely a vidéki városokban és községekben terheli az ipart, abban az arányban osztjuk meg a kis- és nagyipar közt, amily arányt találtunk Budapestre vonatkozólag, egybevetve az ipari népességnek a vidéki városokra és községekre eső arányszámával.[3]) Ez arányszám $\frac{63{\cdot}78+60{\cdot}42}{2} = 62{\cdot}10$. E szerint a vidéki városokban és községekben a 3·788 millió pengőre rúgó és az iparosokat terhelő házadóból a kézműiparra 2,352.592 pengő, a gyáriparra 1,435.801 pengő esik.

Az ipart terhelő 10,026.600 pengő házadóból tehát a kézműiparra 6,330.932 pengő, (63·14%), a gyáriparra pedig 3,695.668 pengő (36·86%) esik.

3. Jövedelemadó.

A jövedelemadóra vonatkozó 500/1927. P. M. sz. rendeletben foglalt anyagi jogszabályok ismertetésénél láttuk[4]), hogy csak a természeti személyek kötelesek fizetni jövedelmi adót összes jövedelmeik után, ennélfogva a jogi

[1]) Adóstatisztika 84. lap.

[2]) *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve.* 1932. Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos.* — 21. lap.

[3]) A kereső ipari népesség száma 886.676, amelyből a vidéki városokra és községekre 535.785 kereső iparos esik, vagyis 60·42% (Ideiglenes Népszámlálás II. 51.* lap.)

[4]) Jelen munka 19. és 20. lap.

személyek, tehát az ipari részvénytársaságok nem alanyai a jövedelemadónak. (id. rend. 2. §. 1. pont.) Az iparosok (kézműiparosok és gyárosok) az iparűzésből folyó jövedelmeik után jövedelemadót is fizetnek, ha évi összes jövedelmük az 1000 pengőt meghaladja (id. rend. 4. §. 4. pont).

Mennyivel részesedik az ipar a 31·557 millió pengőre rúgó jövedelemadóban? A jövedelemadó alapja, az összes jövedelemforrásokat figyelembe véve, 1,202·360 millió pengő, a helyesbített 1932. évi kivetési eredmények szerint.[1])

Az iparra 5·344 millió pengő jövedelemadót vetettek ki[2]), amely összegben a szükségadó és rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik.[3]) Az ipart tisztán, pótlékolás nélkül terhelő jövedelemadó 3,386.066 pengő.[4])

Ebből a kézműiparosokra — a hivatalos adatok szerint —[5]) 83·90%, a gyárosokra 16·10% esik, amely arány alapján a kisipar részesedése a jövedelemadóban 2,840.910 pengő, a gyáriparé 545.156 pengő. A kézműipar jelentősebb részesedését az magyarázza, hogy a gyáripar, melyet messze túlnyomó, részben részvénytársasági alakban űznek, mint ilyen, nem alanya a jövedelemadónak, hanem csak az esetben, ha gyáros, tehát természeti személy folytatja a vállalatot. Így jövedelemadóköteles volt 1933-ban 24.536 iparos és csak 228 gyáros.[6])

Az iparosok — épp úgy, mint a mezőgazdák — amennyiben egyúttal háztulajdonosok, a házbirtokból folyó jövedelmük után is fizetnek jövedelemadót. Azonban, tekintettel arra, hogy a hivatalos adóstatisztikában minden adózó csak egyszer, még pedig a főfoglalkozásnak megfelelő csoportban van felvéve, ennélfogva az iparosok és gyárosok jövedelemadóalapja és az ezután kivetett jövedelemadóösszeg nemcsak kizárólag a főfoglalkozásból, tehát az iparból, hanem az adózó egyéb, jövedelemadó alá eső foglalkozásából, így a házbirtokból is származó jövedelmének figyelembe vételével van kimutatva.[7])

4. Vagyonadó.

Valamint a mezőgazdák, úgy az iparosok is vagyonadókötelesek (500/1927. P. M. sz. rend. 23. §.). A vagyonadónak a részvénytársaságok nem alanyai, tehát vagyonadót csak a kézműiparosok és a gyárosok, mint physikai személyek fizetnek. Adóköteles vagyonnak tekintendők az ipari,

[1]) Adóstatisztika 119. lap.

[2]) Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Ugyanott 9. és 117. lap.

[4]) Később kimutatjuk, hogy a jövedelemadó alapján az iparra kirótt szükségadó 1,851.050 pengőre, a rendkívüli pótlék 594.656 pengőre rúgott. (Lásd jelen munka 53. és 54. lap.)

[5]) Adóstatisztika 1933. — (179. lap), ahol ki van mutatva, hogy 1933-ban a gyáriparosokra 468.000 pengő, a kézműiparosokra 2·439 millió pengő jövedelemadót vetettek ki.

[6]) Ugyanott 178. lap.

[7]) Adóstatisztika. 1933. — (177. lap).

kereskedelmi vagy bármi más haszonhajtó foglalkozásúak ingó és ingatlan vagyonban fekvő üzleti tőkéje (28. §. 2. pont). Ezenfelül minden egyéb tőkevagyon (tőkekövetelések, takarékbetétek, kölcsönkötvények, záloglevelek, részvények és minden más értékpapir tőkeértéke, készpénz, stb.) (29. §.). A vagyonadóra vonatkozó egyéb anyagi jogszabályokat már ismertettük.[1])

Mennyi vagyonadó terheli az ipart? A 10·090 millió pengőre rúgó vagyonadó alapja, az összes vagyontárgyakat figyelembe véve 9.327,859.000 pengő, a helyesbített 1932. évi kivetés szerint.[2]) Ebből az iparüzem üzemi tőkéje 382,397.000 pengő. A kézműiparosok és gyárosok vagyonadóalapja tehát 4·1%-a az összes vagyonadóalapnak. Az iparra 970.000 pengő vagyonadót vetettek ki üzemi tőkéjük után,[3]) amely összegben a rendkívüli pótlék bennfoglaltatik. [4]) Az ipart tisztán, pótlékolás nélkül terhelő vagyonadó 541.468 pengő.[5])

Ebből a kézműiparosokra — a hivatalos adatok szerint[6]) — 81·59%, a gyárosokra 18·41% esik, amely arány alapján a kisipar részesedése a vagyonadóban 441.784 pengő, a gyáriparé 99.685 pengő.

5. Szükségadó és rendkívüli pótlék.

Az iparosokat szükségadó és rendkívüli pótlék is terheli, mint olyan egyenes adók fizetésére kötelezett alanyokat, amelyek alapul szolgálnak ez átmenetinek tervezett kényszerszolgáltatásoknak.

A) A háztulajdonosok terhére kivetendő *szükségadóról* a 4750/1931. M. E. sz. rendelet intézkedik, amint azt részletesen kifejtettük.[1]) E rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá tartozó összes lakóházak birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló haszonértéknek 5%-át szükségadó címén befizetni tartoznak, mely a lakókra semmiképen sem hárítható át (5. és 6. §§.).

Az iparosok, mint háztulajdonosok, szükségadó alanyai.

Elsősorban kipuhatolandó, mennyi a szükségadó a házak után? Részletes számításaink alapján kimutattuk,[7]) hogy a szükségadó hozadéka a házak után 20.366.306 pengő volt 1932-ben. Megállapítottuk azt is,[7]) hogy az

[1]) Jelen munka 22. lap.
[2]) Adóstatisztika 127. lap.
[3]) Ugyanott 146. lap.
[4]) Ugyanott 125. lap.
[5]) Később kimutatjuk, hogy a vagyonadó alapján az iparosokra kirótt rendkívüli pótlék 1932-ben 428.532 pengőre rúgott. (Jelen munka 54. lap.)
[6]) Adóstatisztika 1933. — (225. lap,) ahol ki van mutatva, hogy 1933-ban a gyáriparosokra 144.000 pengő, a kézműiparosokra pedig 638.000 pengő vagyonadót vetettek ki.
[7]) Ugyanott 22. lap.

iparosok házadóalapjára az ország összes házadóalapjából 13·10% esik. Ezt az arányt alkalmazva a házak után kivetett 20·366 millió pengőre rúgó szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy az ipar a ház-szükségadóhoz 2,667.986 pengővel járult.

Szükségadót — az 5300/1931. M. E. sz. rendelet alapján — a jövedelemadó alanyai is tartoztak fizetni, még pedig a kivetés alapját képező jövedelemadó 100%-át. E címen 21·038 millió pengő volt fizetendő.[1]) Ebből, az iparosokra eső hányadot, a jövedelemadónak jövedelemforrások szerint való megoszlásának arányából számíthatjuk ki. Az iparosok (gyárosok és kézműiparosok) részesedése az összes jövedelemadóban 10·73%.[2]) Ezt az arányt alkalmazva a 21·038 millió pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy az iparosokra, mint a jövedelemadó alanyaira, 2,257.377 pengő szükségadót vetettek ki, minthogy azonban az 1932. évben — a hivatalos adatok szerint[3]) — helyesbített előírás folytán 18%-kal csökkentették a szükségadót, e címen az ipart 1,851.050 pengő szükségadó terhelte.

A kifejtettek alapján látható, hogy az 1932. évben szükségadó címén összesen 41,404.306 pengőt vetettek ki, az iparosokra pedig ebből összesen 4,519.036 pengő szükségadó esett.

Mennyi terhelte a szükségadóból a nagyipart és mennyi a kézműipart? Fentebb kimutattuk,[4]) hogy az ipart terhelő jövedelemadóból 83·90%-ot a kézműiparosok, míg 16·10%-ot a gyárosok viselnek, az ipart terhelő házadóból pedig 63·14% a kézműipar és 36·86% a gyáripar terhe. Ez arány alapján a 4·519 millió pengő szükségadóból a kézműiparra 3,237.597 pengő, a gyáriparra 1,281.439 pengő esik.

B) A szükségadón felül az iparosokat *rendkívüli pótlék* is terheli, amennyiben társulati adó, házadó, jövedelemadó és vagyonadó alanyai.

A 2030/1932. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá tartozó összes lakóházak tényleges birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló nyers házbérjövedelemnek, illetve haszonértéknek 2·5%-át rendkívüli pótlék címén befizetni tartoznak. Valamint a szükségadó alól, úgy a rendkívüli pótlék alól is mentesek a legfeljebb két szobából álló épületek, amelyeket a tulajdonosok teljes egészében maguk használnak. E szerint a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak. Vagyis az iparosokat, mint házadó alanyokat, rendkívüli pótlék fejében 1,333.993 pengő terhelte, amiből (a fenti 63·14% arány szerint) a kézműiparosokra 842.283 pengő, a gyárosokra pedig (36·86%) 491.710 pengő esett.

---

[1]) Adóstatisztika 117. lap.

[2]) Adóstatisztika 1933. — 178. lap.

[3]) Adóstatisztika 117. lap, ahol ki van mutatva, hogy az el őírt 61·031 millió pengő, 11·403 millió pengővel csökkentetett.

[4]) Jelen munka 51. és 50. lap.

Ugyane rendelet 5. §-a értelmében a társulati adó alanyai az 1932. évre megállapított társulati adónak 25%-át rendkívüli pótlék címén kötelesek fizetni. A pótlék a társulati adóval egyidejűleg vetendő ki. Az ipari részvénytársaságok társulati adójával, 5·492 millió pengővel egyidejűleg 1,373.000 pengő rendkívüli pótlék volt fizetendő, ami a gyáripart terhelte.

E rendelet 11. §-a értelmében a jövedelemadó alanyai az 1932. évre megállapított jövedelemadó 30%-ának megfelelő összegű rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni, amennyiben szükségadóval nem voltak megróva (azaz jövedelemadóalapjuk a 2000 pengőt meg nem haladta); akik azonban szükségadóval meg voltak róva, azoknak terhére a jövedelemadónak csak 15%-át írták elő rendkívüli pótlék címén.

Hivatalos adatok szerint[1]) a jövedelmi adó alapján rendkívüli pótlék fejében 1932-ben 5·542 millió pengőt vetettek ki. Az ebből az iparra eső összeg fejében — mint a szükségadónál, az összjövedelemadóból az iparosok jövedelemadójára eső hányad alapján — 10·73%-ot számítva, megállapíthatjuk, hogy az iparosokat, mint jövedelemadóalanyokat, 594.656 pengő rendkívüli pótlék terhelte, amiből — mint a jövedelemadónál láttuk — 83·90%, vagyis 498.917 pengő esett a kézműiparosokra, míg a gyárosokra 16·10%, vagyis 95.739 pengő.

Ugyancsak a 2030/1932. M. E. sz. rendelet értelmében a vagyonadó alanyai, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni. (12. §.)

Vagyonadó alapján, rendkívüli pótlék fejében 1932-ben 10·452 millió pengő volt kivetve.[2]) Mennyi esett ebből az iparra? Ezt a vagyonadóalapoknak, vagyontárgyak szerint való megoszlásának arányából állapíthajuk meg. A vagyonadóalapok összessége 9.327,859.000 pengő volt;[3]) ebből az iparüzem üzemi tőkéjére 382,397.000 pengő, vagyis 4·1% esett. Ezt az arányt alkalmazva a 10·452 millió pengő rendkívüli pótlékra, látható, hogy az iparosokat, mint a vagyonadó alanyait, 428.532 pengő rendkívüli pótlék terhelte, ebből — a vagyonadónál kimutatott százalék arányában — 81·59%, vagyis 349.640 pengő a kézműiparosokra, 18·41% pedig, azaz 78.892 pengő a gyárosokra esik.

Tekintettel arra, hogy az iparosokra kirótt vagyonadó 970.000 pengő volt,[4]) a rendkívüli pótlékkal együtt, e szerint a tiszta vagyonadó 541.468 pengő volt. Noha a rendkívüli pótlék a vagyonadó 100%-a, a pótlék az alapadóval nem lehet azonos, mert a vagyonadóban bírságösszegek és pótkivetések is szerepelnek, melyek után rendkívüli pótlék nem jár.[5])

[1]) Adóstatisztika 117. lap.
[2]) Adóstatisztika 125. lap.
[3]) Ugyanott 127. lap.
[4]) Ugyanott 146. lap.
[5]) Ugyanott 125. lap. 3. jegyzet.

Az iparosokra rendkívüli pótlék fejében összesen tehát 3,730.181 pengőt róttak ki, amiből a gyárosok 2,039.341 pengővel, a kézműiparosok pedig 1,690.840 pengővel részesedtek.

6. Rokkantellátási adó.

Részletesen kifejtettük[1]), hogy rokkantellátási adót, a földadó, házadó, kereseti adó, jövedelemadó, vagyonadó, társulati adó és tantiemadó fizetésére kötelezett személyek tartoznak fizetni (700/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.) Ennélfogva ez a céladó az ipart is terheli. És pedig a kézműiparosokat és gyárosokat épúgy, mint az ipari részvénytársaságokat.

A rokkantellátási adót az alapul szolgáló adók együttes összege után kell kivetni. (5. §.)

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint 1932-ben 8·990 millió pengő volt, amelyből az iparosokra 575.000 pengő esett.[2]) Ebből a gyárosokra 16.042 pengő, a kézműiparosokra 558.955 pengő esett, tekintettel arra, hogy az iparosokra általános kereseti adójából 2·79% esik a gyárosokra, 97·21% a kézműiparosokra.[3])

Az ipart rokkantellátási adó nemcsak az általános kereseti adó után, hanem azon a címen is terheli, hogy társulati adó és tantiemadó fizetésére is kötelezve van. A társulatokra 468.000 pengő rokkantellátási adót írtak elő, a tantiemet élvezőkre 94.000 pengőt,[4]) összesen 562.000 pengőt. Mennyi számítandó ebből az ipari részvénytársaságokra? Tekintettel arra, hogy a rokkantellátási adót a társulati adó alapján vetik ki, az ipari részvénytársaságokra oly arányban esik a rokkantellátási adó, amily arányban áll a társulati adójuk a többi társulatok adójához. A részvénytársaságok társulati adója 11,688.400 pengő[5]); ebből az ipari részvénytársaságokra esett 5,492.000 pengő (46·98%), a többi részvénytársaságokra 6,196.400 pengő (53.02%). E szerint a társulati adó alapján kivetett 468.000 pengő rokkantellátási adóból az ipari részvénytársaságokra esett 219.820 pengő, amely összeg kizárólag a gyáripar terhe.

A tantiemélvezőkre kirótt 94.000 pengő rokkantellátási adóból 47·97 százalékot, 45.092 pengőt számítunk az ipari részvénytársaságokra, mert a nyereséget kimutató részvénytársaságok társulati adójából ennyi % esik az ipari részvénytársaságok társulati adójára.[6]) Ez az összeg is kizárólag a gyáripar terhe.

[1]) Jelen munka 24. lap.
[2]) Adóstatisztika 146. és 133. lap.
[3]) Jelen munka 44. lap.
[4]) Adóstatisztika 146. lap.
[5]) Adóstatisztika 109. lap.
[6]) Adóstatisztika 109. lap, 9,008.500 pengőnek 4,321.000 pengő a 47·97%-a.

Mennyi az iparosok által fizetett házadó után járó rokkantellátási adó? A 101·952 millió pengő házadó alapján 4·499 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[1]) vagyis 4·41%. Ennélfogva az ipart terhelő 10,026.601 pengő házadóra, ebben az arányban 442.173 pengő rokkantellátási adó számítandó. Ebből — a házadó fentebb kimutatott megoszlási kulcsa alapján[2]) — 63·14% esik a kézműiparra, vagyis 279.188 pengő, míg 36·86% a gyáriparra, azaz 162.985 pengő.

Az alkalmazottak rokkantellátási adójából 894.000 pengőből az ipari alkalmazottakat terhelő hányadot is ki kell puhatolnunk. Az alkalmazottaknak kereseti és különadójából 39·968 millió pengőből levonva a mezőgazdasági alkalmazottakat terhelő 5·369 millió pengőt, a többi foglalkozási ágban alkalmazottakra 34·599 millió pengő kereseti és különadó esik, amiből — mint kimutattuk — 58·85% esett az iparban alkalmazottak adójára, míg a bányászatra 3·12%.[3]) Ennek megfelelően az alkalmazottaknak 894.000 pengőre rúgó rokkantellátási adójából, levonva a mezőgazdasági alkalmazottak által fizetett 11.979 pengő rokkantellátási adót, az így fennmaradó 882.021 pengőből 58·85%-ot, 517.969 pengőt számíthatunk az iparban alkalmazottak terhére eső rokkantellátási adóra, míg a bányászatban alkalmazottak terhére eső rokkantellátási adóra 27.519 pengőt. Mennyi esik ebből a gyáriparra és mennyi a kézműiparra? Azt találtuk[4]), hogy az alkalmazottak kereseti és különadójából a gyáriparra 38·23%, míg a kézműiparra 61·77% esik. Ezt az arányt alkalmazva az 517.969 pengő rokkantellátási adóra, megállapíthatjuk, hogy a gyáriparra az alkalmazottak rokkantellátási adójából (319.949 + 27.519 pengő) 347.468 pengő, a kézműiparra 198.020 pengő esik.

Az iparra eső jövedelem- és vagyonadó után fizetendő rokkantellátási adót úgy állapítjuk meg, hogy az adóalap után a maximális 5%-ot vesszük. Láttuk, hogy az iparra eső jövedelemadó 3,386.066 pengő, amelyből 83·90% a kézműipart, míg 16·10% a gyáripart terheli ;[5]) az iparra eső vagyonadó pedig 541.468 pengő, amelyből 81·59% a kézműipar és 18·41% a gyáripar részesedése.[6]) E szerint 3,927.534 pengő adóalap után 5%-ot számítva, 196.376 pengő rokkantellátási adót kapunk, amelyből — a kézműiparosok részesedését 3,282.694 pengő, a gyárosokét 644.840 pengő adóalap után számítva — 164.134 pengő rokkantellátási adó esik a kézműiparosokra, 32.242 pengő pedig a gyárosokra.

Az iparra tehát összesen 2,023.949 pengő rokkantellátási adó esik, amiből a kézműipar 1,200.297 pengőt, a gyáripar pedig 823.652 pengőt visel.

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 50. lap.
[3]) Ugyanott 48. lap.
[4]) Ugyanott 48. lap.
[5]) Jelen munka 51. lap.
[6]) Ugyanott 52. lap.

7. *Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó.*

A nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó tételét — amint kifejtettük — az 57.999/1932. P. M. sz. rendelet az 1932. évre 16%-ban állapította meg a pótadó alapjául szolgáló föld-, ház-, 5%-os általános kereseti adó, valamint a társulati adó és tantiemadó együttes összege után.

Nyilvános betegápolási pótadó fejében[1]) 1932-ben 23·596 millió pengőt írtak elő, amelyből az iparosokra 1·532 millió pengő esett. Ebből az — általános kereseti adónál talált arány szerint[2]) — a kézműiparosok 97·21%-kal, vagyis 1,489.257 pengővel, a gyárosok pedig 2·79%-kal, azaz 42.743 pengővel részesedtek.

A nyilvános betegápolási pótadó az ipart nemcsak az általános kereseti adó, hanem a társulati és tantiemadó együttes összege után is terhelte. Az ipari részvénytársaságok társulati adója 5,492.000 pengő, tantiemadója 1,024.003 pengő, összesen 6,516.003 pengő, amint azt már fentebb kimutattuk.[3]) Ennek 16%-a, vagyis 1,042.560 pengő az ipari részvénytársaságokat terhelő nyilvános betegápolási pótadó, mely teljesen a gyáriparra esik.

Az iparosokat terhelő 10,026.600 pengő házadó után,[4]) ennek 16%-a, vagyis 1,604.256 pengő volt betegápolási pótadó fejében viselendő, amelyből — a házadóban való részesedési aránynak megfelelően — a kézműiparosokra 63·14%, vagyis 1,012.285 pengő, a gyáriparra 36·86%, azaz 591.971 pengő esett.

Az iparosokra tehát összesen 4,178.816 pengő betegápolási pótadó esett; ebből a kézműipar 2,501.542 pengőt, a gyáripar 1,677.274 pengőt visel.

8. *Gépjáróművek közúti adója.*

E céladó részletes ismertetésénél említettük,[5]) hogy az 1932. év végén 4·052 millió pengővel volt kivetve. Hogy ebből mennyi terhelte az ipart, azt csak hozzávetőlegesen állapíthatjuk meg.

Ugyanis Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági jogú városokban használt gépjárművekre kirótt közúti adóból: 2·741 millió pengőből, a törvényhatósági városi népesség foglalkozási arányszámának megfelelően 31·86%-ot[6]), 873.282 pengőt, az iparosok gépjárómű közúti adójának

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 44. lap.
[3]) Jelen munka 45. lap.
[4]) Jelen munka 49. lap.
[5]) Jelen munka 27. lap.
[6]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. Budapest 1934. — (46.* lap), ahol ki van mutatva, hogy 1,883.257 iparos közül 600.006 él törvényhatósági városokban.

számítjuk. Ép így a kis- és nagyközségekben, valamint a megyei városokban használt gépjáróművekre kirótt 1·311 millió pengő adóból, a népesség foglalkozási ágak szerint való megosztásának arányában, az ipari népesség terhére 68·14%-ot véve fel, megállapíthatjuk, hogy a vidéken 893.315 pengő gépjárműadó esett az iparosokra. Vagyis a gépjáróművek közúti adójából 4·052 millió pengőből, az iparosok 1,766.597 pengőt viselnek.

Mennyi számítandó ebből a kisipar terhére? Ezt megközelítőleg a következő módon állapíthatjuk meg. A segéd nélkül dolgozó egész kis iparvállalatokat kihasítjuk, mint amelyek egyáltalán nem, vagy elenyésző számban használnak tehergépkocsikat és motorkerékpárokat. A segédszemélyzettel dolgozó iparvállalatok által alkalmazott segédszemélyzet összes száma 440.092. Ezek közül a 20-nál kevesebb segédet alkalmazó kis iparvállalatoknál a segédszemélyzet száma 206.233, míg a 20-nál több segédszemélyzettel dolgozó nagyipari vállalatnál[1]) a segédszemélyzet száma 233.864. Ezt az arányt (46·84 + 53·16) alkalmazva az iparosokat terhelő 1,766.597 pengő gépjárműadóra, látjuk, hogy ebből a kisipari vállalatok 827.474 pengőt, a nagyipari vállalatok pedig 939.123 pengőt viselnek.

9. Útadó.

Az útadóra vonatkozó törvényes rendelkezések ismertetésénél láttuk,[2]) hogy az útadót, a földadó, házadó, kereseti adó, társulati és tantiemadó után, a szükséglet arányában megállapítandó százalékban kell kivetni.

Az útadó az 1932. évben 11·200 millió pengő volt.[3])

Hogy ebből mennyi esett az iparra, azt megközelítő eredménnyel úgy állapíthatjuk meg, ha az útadó főösszegét, a kivetésének alapjául szolgált egyenes adók arányában szétosztjuk.

Már részletesen kimutattuk,[4]) hogy a 21·956 millió pengőre rúgó általános kereseti adó alapján ennek, az alapadók összességéhez viszonyított 13·64%-os részesedési aránya szerint, az útadó főösszegéből e %-nak megfelelő összeg fejében 1,527.680 pengő útadót vetettek ki. Mennyi számítandó ebből az ipar terhére? Annyi százalék, amennyivel részesedett az ipar az általános kereseti adóban. Minthogy az általános kereseti adóból — a hivatalos adatok szerint[5]) — az ipart 9·573 millió pengő, vagyis 43·61% terhelte, az általános kereseti adó alapján kivetett útadóból az iparra 656.221 pengő útadó esik. Ebből — az általános kereseti adónál talált arány szerint — a kézműiparosokra (97·21%) 637.913 pengő, a gyárosokra (2·79%) 18.308 pengő esett.

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest 1934. — 73.* lap.
[2]) Jelen munka 27. lap.
[3]) L. Adóstatisztika 8. lap.
[4]) Jelen munka 28. lap 1. jegyzet.
[5]) Adóstatisztika 146. lap.

Az ipart a társulati adó alapján is terheli útadó. A 12·158 millió pengőre rúgó társulati adó[1]) után kivetett útadó — amint azt megállapítottuk[2]) — az útadó főösszegének 7·55%-a, vagyis 845.600 pengő volt. Tekintettel arra, hogy a társulati adóban az ipari részvénytársaságok 5·492 millió pengővel[3]) vagyis 45·17%-kal részesedtek, ez arány szerint, a társulati adó után kivetett útadóból az ipar 381.957 pengőt visel, mely kizárólag a nagyipar terhe.

Ép így a 2·083 millió pengő tantiemadó alapján kivetett 144.480 pengő útadóból[4]) — minthogy az összes tantiemadóból az ipari részvénytársaságokra 1,024.003 pengő, tehát 49·16% esett — a gyáripart 71.026 pengő útadó terheli.

Amennyiben az iparos egyúttal házbirtokos, útadó terheli a házadó alapján is. A 76·232 millió pengő házadóból — megállapításunk szerint[5]) — 10·026 millió pengő, vagyis 13·15% terheli az ipart. A házadó alapján kivetett 5,303.200 pengő útadóból,[6]) ez aránynak megfelelően, 697.370 pengő esik az iparra. És pedig — mint az ipart terhelő házadónál — 63·14%, vagyis 440.319 pengő a kézműiparra, 257.091 pengő a gyáriparra (46·86%).

Végül az alkalmazottak kereseti adója után járó útadóból is kiveszi részét az ipar. Az alkalmazottak kereseti adója, vagyis 16·937 millió pengő alapján kivetett 1,178.240 pengő útadóban[7]) az ipar époly arányban részesedik, mint az alkalmazottak kereseti adójában, vagyis 58·85%-kal.[8]) Eszerint az alkalmazottak kereseti adója alapján kivetett útadóból az ipar 693.394 pengőt visel; a bányászatra — a fentiek szerint — 3·12% fejében 36.761 pengő esik.

Minthogy továbbá az alkalmazottak kereseti adójából 38·23% esik a gyárakra, míg 61·77% a kézműiparra,[9]) ebben az arányban felosztva az útadót, megállapíthatjuk, hogy abból a gyáripar részesedése 265.085 pengő, a bányászaté 36.761 pengő, míg a kézműiparé 428.309 pengő.

Összefoglalva a kifejtetteket, látjuk, hogy az ipart terhelő útadó összesen 2,536.729 pengő, amelyből a kézműipart 1,506.541 pengő, a gyáripart pedig 1,030.188 pengő terheli.

10. Ínségjárulék.

Az ínségjárulékot — amint kifejtettük[10]) — az 1922 : I. t.-c. 29. §-a hozta be és a 185.400/1932. B. M. sz. rendelet 1. §-a értelmében az ínségenyhítés céljaira a városokban vetik ki, még pedig a jövedelemadó, társulati adó

[1]) Ugyanott 107. lap.
[2]) Jelen munka 28. lap 1. jegyzet.
[3]) Ugyanott 45. lap.
[4]) Ugyanott 28. lap, 1. jegyzet.
[5]) Jelen munka 49. lap.
[6]) Ugyanott 28. lap, 1. jegyzet.
[7]) Ugyanott 28. lap, 1. jegyzet.
[8]) Ugyanott 48. lap.
[9]) Ugyanott 48. lap.
[10]) Ugyanott 28. lap.

és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére. Ez az adó elsősorban és legfőképen a városi lakosságot terheli.

Kérdés, hogy a 4,642.494 pengőre rúgó ínségadóból[1]) mennyit visel az ipar?

Az iparosokra 3,386.066 pengő jövedelemadót vetettek ki.[2]) Minthogy csak a város területéről származó jövedelemadó alapján lehet ínségjárulékot kivetni és a 34·491 millió pengő összjövedelemadóból csak 25·919 millió pengő, tehát 75·20% folyt be a városokból,[3]) e szerint az ipart terhelő 3·386 millió pengő jövedelemadóból csak 2,446.321 pengő szolgált a 20%-os ínségjárulék kivetésének alapjául. Tehát 489.264 pengő terhelte az iparosokat, mint a jövedelemadó alanyait ínségadó címén.

Ebből, a jövedelemadónál talált kulcs szerint, a kézműiparra 83·90% fejében 410.493 pengő, a gyáriparra 16·10% fejében 78.771 pengő esik.

Az ipari részvénytársaságok társulati adója 5·492 millió pengő.[4]) Minthogy a társulatokra — a 2030/1932. M. E. sz. rendelet 5. §-a alaján — a társulati adó 25%-ának megfelelő rendkívüli pótlék is kivetendő, ebben az 5·492 millió pengőben pedig a rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik,[5]) az ínségadó kivetésének alapjául csak 4·119 millió pengő szolgált, amely után ínségjárulék fejében ennek 20%-a, vagyis 823.800 pengő volt fizetendő, mely egészében a gyáripart terheli.

Az iparra eső általános kereseti adóalap — a hivatalos adatok szerint[6]) — 191·221 millió pengő. Ebből 59·873 millió pengő Budapestre esett, ahol 2% fejében 1,197.460 pengő ínségjárulékot vetettek ki az általános kereseti adó fizetésére kötelezett iparosokra. A vidéki városokban az iparosokra eső általános kereseti adóalap 59·688 millió pengő,[6]) amely után átlag 0·75%-os kulcs fejében az ínségjárulék 447.660 pengőre tehető. Az általános kereseti adó alapján kivetett 1,645.120 pengő ínségadóból, az általános kereseti adónál talált kulcs szerint,[7]) 2·79%, vagyis 45.898 pengő terheli a gyáriparosokat, míg 97·21%, vagyis 1,599.222 pengő a kézműiparosokat. Kis- és nagyközségekben ínségadó kivetésének helye nincs.

Az ipart tehát 4,642.494 pengő ínségadóból 2,958.184 pengő terhelte, amelyet a vegyes adók rovatában számolunk el. Az ínségadóból a gyáripart 948.469 pengő, a kézműipart 2,009.715 pengő terheli.

---

[1]) Adóstatisztika 40. lap.
[2]) Jelen munka 51. lap.
[3]) Adóstatisztika 117. lap.
[4]) Jelen munka 45. lap.
[5]) Adóstatisztika 107. lap, 3. megjegyzés.
[6]) Adóstatisztika 105. lap.
[7]) Jelen munka 44. lap.

11. Közmunkaváltság.

A közmunkaváltságra vonatkozó jogszabályokat részletesen ismertettük.[1]) A közmunkaváltságot — amely 13·187 millió pengőre rúgott 1932-ben[2]) — amint láttuk, csak az egyenesadót fizető, 18 évet már betöltött, de 60 évet még el nem ért férfi köteles leróni. A közmunkaváltságból az iparűzőkre eső hányadrészt megközelítő módon a foglalkozási statisztika adataiból puhatolhatjuk ki. Ugyanis a jelenlevő népességből a kereső és eltartott férfiak összes száma 4,250.110 volt.[3]) Ezek közül iparból élt 714.153 kereső és 268.596 eltartott férfi, összesen tehát 982.749 férfi, vagyis 23·12%. Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő közmunkaváltság-összegre, amely az összes foglalkozási ágakra esett, megállapíthatjuk, hogy ebből 3,048.834 pengő terhelte az ipart.

Ebből a gyáripar és kézműipar részesedését úgy állapíthatjuk meg, ha a közmunkaváltságösszeget a nagy- és kisipari vállalatoknál alkalmazott segédszemélyzet arányában megosztjuk. A 440.091 ipari segédszemélyzet közül, a 20-nál kevesebb személyzettel dolgozó kisipari vállalatoknál, a segédszemélyzet száma 206.233, vagyis 46·81%, míg a 20-nál több segédszemélyzettel dolgozó nagyipari vállalatoknál, a segédszemélyzet száma 233.864, vagyis 53·19%. Ezt az arányt alkalmazva megállapítjuk, hogy a 3,048.834 pengőre rúgó ipari közmunkaváltság összegéből a nagyiparra 1,621.674 pengő, a kisiparra 1,427.160 pengő esik.

12. Kereskedelmi és iparkamarai illeték.

A kereskedelmi és iparkamaráról szóló 1868 : VI. t.-c. 27. §-a elrendeli, hogy az egyes kamarának saját bevételei által nem fedezhető költsége, a kerületbeli kereskedők és iparosok részéről fizetett jövedelmi s személykereseti országos adó arányában megállapítandó kulcs szerint, az illető kamarai kerület mindazon kereskedőire és iparosaira vettetik ki, kik a kerületben választói joggal bírnak. Ez elvi rendelkezés alapján a 73.624/1923. sz. pénzügyminiszteri rendelettel kibocsátott és a kereskedelmi és iparkamarai illetékek kivetését szabályozó utasítás 1. §-a értelmében a kamarai illeték alanyai : [4]) a kereskedők és iparosok, az ipari és kereskedelmi vállalatok, kereskedelmi társaságok, betéti társaságok, részvénytársaságok, szövetkezetek, biztosítási vállalatok, közúti és helyi érdekű vasutak, pénzintézetek stb., továbbá a társulati adó fizetésére kötelezett állami, törvényhatósági, városi

[1]) Jelen munka 29. lap.

[2]) Adóstatisztika 17. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest — 1934. — (45.* lap.)

[4]) *Pénzügyi Közlöny.* 1924. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest 1925. — (32. lap.)

és községi üzemek, végül a kereskedelmi és ipari vállalatok igazgatói, a kereskedelmi társaságok igazgatóságának, felügyelőbizottságának és választmányának tagjai és e társaságok napi biztosai. A kereskedelmi és iparkamarai illeték alapjai: az általános kereseti adó alapjául megállapított adóköteles jövedelem; a társulati adó; az igazgatósági és egyéb jutalékok utáni különadó, amely után a kamarai illetéket a társulat adómentessége esetén is fizetni kell. (5. §.). A kamarai illeték kivetési kulcsát a kamara rendes évi költségvetésének megállapítása alkalmával a kamara teljes ülésében állapítja meg. (6. §.).

A kereskedelmi és iparkamarai illeték 1932-ben 1·098 millió pengőre rúgott.[1]) Kérdés, hogy mennyi kamarai illeték terhelte az ipart? A budapesti, győri és miskolci kereskedelmi és iparkamarák által kivetett kamarai illeték az 1932. évben 899.283 pengőre rúgott.[2]) E három kamara által kivetett illeték az összes kamarák által kivetett illeték 81·90%-át képviseli, tehát e három kamara által kivetett illetékek foglalkozási ágak szerinti megoszlására vonatkozó adatait általánosíthatjuk az összes kamarai illetékekre.

E 899.283 pengőből az iparra 475.463 pengő, vagyis 52·87% esett. Ezt az arányt alkalmazva az 1·098 millió pengőre rúgó összes kamarai illetékre, látjuk, hogy az ipart 580.512 pengő kereskedelmi és iparkamarai illeték terhelte.

Azt is megállapíthatjuk, hogy mennyi terhelte a kamarai illetékből a gyáripart és kézműipart. Az iparra eső 475.462 pengő kamarai illetékből a gyáriparra 212.033 pengő, a kézműiparra 263.429 pengő esett. Vagyis a gyáripar részesedési aránya 44·56%, a kézműiparé 55·44%. Ez arány szerint megosztva az összes kereskedelmi és iparkamarai illetékből az ipart terhelő 580.512 pengőt, látjuk, hogy a kamarai illetékből 321.835 pengő terheli a kézműipart és 258.677 pengő a gyáripart.

13. Önkormányzati adók.

a) Vármegyei és községi pótadók.

Az önkormányzati pótadókra vonatkozó jogszabályok részletes ismertetésénél megállapítottuk, hogy a vármegyei és községi pótadó alapja a földadó, házadó, társulati adó, tantiémadó és általános kereseti adó együttes összege. Ennek következtében a vármegyei és községi pótadók terhére az ipar is részesedik.

---

[1]) Adóstatisztika 17. lap.

[2]) Az adatokat *Gyulay Tibor dr.* a budapesti kereskedelmi és iparkamara főtitkára volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

A vármegyei és községi pótadók összege 1932-ben 74·218 millió pengőre rúgott.[1]) Mennyi terhelte ebből az ipart? Ezt úgy puhatoljuk ki, ha a pótadók összegét a kivetésük alapjául szolgált egyenes adók arányában szétosztjuk. Láttuk,[2]) hogy eszerint az általános kereseti adóra 21·956 millió pengőre, mely a 144·067 millió pengőre rúgó alapadók összességének 15·24%-a, jutott a vármegyei és községi pótadókból ennek megfelelően 11,310.823 pengő. Ebből az iparra eső hányadrészt — tekintettel arra, hogy a 21·956 millió pengőre rugó általános kereseti adóból 9·573 millió pengőt viselt az ipar[3]) — 43·61%, vagyis 4,932.650 pengő, még pedig 2·79%, azaz 137.620 pengő, a gyárosok terhe, míg 97·21%, tehát 4,795.030 pengő a kézműiparosoké.[4])

Az ipar terhére számítandó, nemcsak az általános kereseti adó után, hanem a társulati adó után kivetett pótadó is. Mennyi volt e címen az ipar terhe? A társulati adó 12·158 millió pengő.[5]) Ebből az ipari részvénytársaságok társulati adója 5·492 millió pengő,[6]) vagyis 45·98%. Ez aránynak megfelelően a társulati adó után kirótt 6·264 millió pengő vármegyei és községi pótadóból[7]) 2,880.187 pengő esett az iparra, mint kizárólag a nagyipar terhe.

A 2·083 millió pengő tantiémadóból [7]) — amint megállapítottuk[8]) — 1·024 millió pengő, vagyis 49·16% esik az ipari részvénytársaságok tantiémadójára. Ez arány szerint tehát a tantiémadó alapján kirótt 1,068.739 pengő vármegyei és községi pótadóból 525.392 pengő terheli az ipart, még pedig kizárólag a gyáripart.

Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből — láttuk[9]) — 13·15% terheli az ipart. Ugyanily arányban az összes házadó után kivetett 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadóból 5,164.865 pengő esik az iparra. Mint a házadónál,[10]) úgy itt is 63·14%-ot a kézműiparra, 36·86%-ot a gyáriparra számítva, a gyáripart a házadó után járó vármegyei és községi pótadóból 1,902.319 pengő, a kézműipart pedig 3,262.546 pengő terheli.

Összefoglalva, megállapítjuk, hogy az ipart terhelő vármegyei és községi pótadók összessége 13,503.094 pengő, amelyből a kézműipar 8,057.576 pengőt (59·66%), a gyáripar 5,445.518 pengőt (40·34%) visel.

---

[1]) Adóstatisztika 17. lap.
[2]) Jelen munka 33. lap.
[3]) Adóstatisztika 146. lap.
[4]) Jelen munka 44. lap.
[5]) Adóstatisztika 107. lap.
[6]) Ugyanott 109. lap.
[7]) Adóstatisztika 146. lap.
[8]) Jelen munka 46. lap.
[9]) Jelen munka 49. lap.
[10]) Ugyanott 50. lap.

b) Ebadó.

Az 1·204 millió pengőre rúgó ebadóból — amint láttuk[1]) — a mezőgazdaságra 629.230 pengő esik. Mennyit számítunk az ipar terhére?

A mezőgazdaságra eső ebadó kipuhatolásánál alkalmazott módszert követve, elsősorban figyelembe veendő, hogy az ebadóból a vármegyékre (kis- és nagyközségekre) 811.000 pengő, a törvényhatósági jogú városokra 215.000 pengő, a megyei városokra pedig 178.000 pengő esik.[2])

A kis- és nagyközségek népessége 5,807.068, ebből 909.316, vagyis 15·52% iparból él.[3]) Eszerint a kis- és nagyközségekből befolyt 811.000 pengő ebadóból 125.867 pengőt viselt az ipar.

A törvényhatósági jogú városok népessége 1,676.986; ebből 600.006, vagyis 35·78% iparból él. Eszerint a törvényhatósági városokból befolyt 215.000 pengő ebadóból 76.927 pengő terhelte az ipart.

A megyei városok népessége 1,204.265; ebből 373.935, vagyis 31·05% iparból él. Eszerint a megyei városokból befolyt 178.000 pengő ebadóból 55.270 pengő esett az iparra.

Az eredményeket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az 1·204 millió pengő ebadóból 258.064 pengő terheli az ipart és pedig — a vármegyei és községi pótadónál talált arány szerint — ebből 40·35%, vagyis 104.129 pengő a nagyipart, 59·66%, vagyis 153.935 pengő a kézműipart.

c) Vegyes adók.

A helyhatóságok által szedett 41,523.589 pengőre rúgó vegyes adók egy része — amint láttuk[4]) — 3,991.257 pengő kizárólag a mezőgazdaságot terhelte.

Úgy a mezőgazdák, mint az egyéb foglalkozást folytató adózók terhe — a fentebb adott részletezés szerint —[5]) a helyhatóságok által szedett vegyes adókból 32,889.836 pengő volt.

Kimutattuk, hogy ebből 11·087 millió pengő terheli a mezőgazdaságot.[6]) Kérdés, mennyi számítandó az ipar terhére?

---

[1]) Jelen munka 34. lap.

[2]) Adóstatisztika 17. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest 1934. — (46.* lap.)

[4]) Jelen munka 34. lap.

[5]) Jelen munka 35. lap.

[6]) Jelen munka 35. lap.

A fenti 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adók az önkormányzati adók egy csoportját képezik, amelyeknek kivetése a többi vármegyei és községi pótadókkal általában azonos alapon történik. Ennélfogva mondhatjuk, hogy ebből a 32·889 millió pengőből az ipar oly arányban részesedik, mint a többi önkormányzati adókból.

Láttuk, hogy a vármegyei és községi pótadók összege 74·218 millió pengő, amelyhez az ipar 13·503 millió pengővel[1]), vagyis 18·19%-kal járult. Ezt az arányt alkalmazva, kitűnik, hogy a 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adócsoportból az ipart 5,982.661 pengő terheli, még pedig, mint a vármegyei és községi adóknál, 59·66%, vagyis 3,569.255 pengő a kézműipart, míg 40·34%, vagyis 2,413.406 pengő a gyáripart.

A vegyesadók közé sorozza a hivatalos adóstatisztika az ínségadót is, amely 4,642.494 pengőre rúg.[2]) Az ínségjárulékra vonatkozó jogszabályok részletes ismertetésénél[3]) utaltunk arra, hogy a 185.400/1932. B. M. sz. rendelet 2. §-a értelmében az ínségjárulékot a jövedelemadó, a társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére kell kiróni és annak kulcsa a jövedelem-, illetve társulati adó 20%-a, az általános kereseti adó fizetésére köteleseknél az adóalap 0·5—2%-a. Budapesten a kulcs 2%.

Mennyi ínségadó terheli az ipart? Részletesen kifejtettük,[4]) hogy az ipart a 4·642 millió pengő ínségadóból 2,958.184 pengő terheli és pedig a kézműipart 2,009.715 pengő, a gyáripart 948.469 pengő.

A helyhatóságok által szedett vegyesadókból, vagyis 41,523.589 pengőből az ipart 8,940.845 pengő terheli, még pedig 5,578.970 pengő a kézműipart, 3,361.975 pengő a gyáripart.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és a helyhatósági vegyes adókból, vagyis 116·945 millió pengőből az ipart 22,702.003 pengő, vagyis 19·41% terheli, amelyből a kézműipar 13,791.533 pengőt, a gyáripar pedig 8,911.470 pengőt visel.

14. Egyházi és felekezeti iskolai adók.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókra vonatkozó jogszabályok részletes ismertetésénél kifejtettük,[5]) hogy azokat minden felekezetű egyházközségben túlnyomó részben az állami egyenesadók alapján vetik ki. Ennek következtében, ha az egyes foglalkozási ágakat terhelő egyenes alapadók arányában osztjuk szét a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti

[1]) Jelen munka 63. lap.
[2]) Adóstatisztika 43. lap.
[3]) Jelen munka 28. lap.
[4]) Jelen munka 60. lap.
[5]) Jelen munka 37. lap.

iskolai adók összességét,[1]) úgy elég pontosan állapíthatjuk meg az iparra eső egyházi adók összegét.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadókból az iparosok általános kereseti adójára, jövedelem- és vagyonadójára, rokkantellátási adójára, nyilvános betegápolási pótadójára 5·7% esett.[2]) A házbirtokra eső egyenesadókból az iparosok, mint házbirtokosok 13·15%-ot viseltek,[3]) tehát az egyenesadókból a házbirtokra eső 44·3%-ból[4]) 5·82%-ot. Az alkalmazottak kereseti és különadójának 58·85%-a az ipart terheli,[5]) tehát az egyenesadók összességéből az alkalmazottakra eső 17·0%-ból: 10·0%. Épp így a bányászatot 3·12% terheli az alkalmazottak kereseti és különadójából,[6]) tehát az egyenesadók összességéből az alkalmazottakra eső 17·0%-ból: 0·53%.

Vagyis az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadóknak 22·05%-át az ipar viseli, ennélfogva a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból (4.297.113 + 105.830) 4,402.943 pengő esik az iparosokra.

Mennyi terheli az egyházi és felekezeti iskolaadóból a kis- és nagyipart? Az ipart terhelő állami egyenesadók közül az egyházi és felekezeti iskolai adók kivetésénél alapul szolgáló 50,063.884 pengő adóból — a kifejtettek szerint — 35,198.685 pengő, vagyis 70·31% a kézműiparosokat, 14,865.199 pengő, azaz: 29·69% a gyáriparosokat terheli. Ezt az arányt alkalmazva megállapíthatjuk, hogy az ipar által viselt 4,402.943 pengő egyházi és felekezeti iskolai adóból 3,021.300 pengő a kézműiparosokra, (1,275.813 + 105.830) vagyis 1,381.643 pengő a gyáriparosokra esik.

15. A bányászat és ipar részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.

A földadóteher kipuhatolásánál kifejtettük, hogy a földadó és a földbirtokosokra kivetett egyéb állami és önkormányzati köztartozások nem terhelték kizárólag és teljesen a mezőgazdaságot, hanem azoknak jelentékeny hányadrésze a többi foglalkozási ágra hárult.

Ugyanis az 1930: XXII. t.-cikkel a mezőgazdaság támogatása érdekében bevezetett gabonajegy-rendszer értelmében, a termelő mezőgazdák a kereskedelmi forgalomba került gabonájuk után métermázsánként 3, illetve

[1]) Adóstatisztika 45. lap, ahol ki van mutatva, hogy az 1932-ben szedett egyházi adók 14·191 millió, a hitfelekezeti iskolai adók 5·777 millió pengőre rúgtak.

[2]) Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Jelen munka 49. lap.

[4]) Adóstatisztika 146. lap. Vagyis 100 : 13·15 = 44·3 : X, ahol X = 5·82%.

[5]) Jelen munka 48. lap. Vagyis 100 : 58·85 = 17·0 : X, ahol X = 10·00%.

[6]) Jelen munka 48. lap. Vagyis 100 : 3·12 = 17·0 : X, ahol X = 0·53%.

4 pengő értékű bolettaszelvényt kaptak, amelyet köztartozásuk kiegyenlítésére használhattak fel.

A földbirtokosok és földhaszonbérlők közadótartozásukból — amint láttuk[1]) — 27·570 millió pengőt bolettaszelvény alakjában róttak le. Ezzel azonban a törvényhozás csak azokon a gazdákon segített, akik terméküket a piacon értékesítették. A kisgazdákon viszont, akik nem a piac számára termeltek és így nem juthattak bolettához, a törvényhozás úgy segített, hogy földadójukat megtérítette a költségvetésen kívül létesített boletta-alapból. Tehát ugyancsak a fogyasztókra hárult a kisebb birtokosok földadója is. A mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapból — amint láttuk[2]) — földadó fejében 6·092 millió pengőt térítettek meg a kisbirtokosoknak. Az ipar, a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz — amint kimutattuk[3]) — 3,253.452 pengővel járult. Ezt a terhet az ipari részvénytársaságok társulati adójánál már számbavettük.

A mezőgazdaság helyett ugyancsak a többi foglalkozási ágra hárult az elemi kár címén 2·120 millió pengő erejéig leírt földadó, valamint a vízitársulatoknak és érdekeltségeknek visszatérített 0·871 millió pengő földadó.

Megállapítandó, hogy a többi foglalkozási ágakra hárított összesen 36·653 millió pengőből mennyi számítandó a bányászatra és iparra.

A boletta-szelvénnyel lerótt 27·570 millió pengő köztartozást a mezőgazdasággal foglalkozók helyett a többi foglalkozási ághoz tartozó fogyasztók viselték.

1932-ben az össznépesség száma 8,783.919 volt.[4]) Tekintettel arra, hogy — a hivatalos adatok szerint[5]) — 51·8%-a a népességnek őstermeléssel foglalkozik, vagyis 4,550.070 mezőgazdaságból él, a többi foglalkozási ágra összesen 48·2%, vagyis 4,233.849 lélek esik. A bolettaszelvény alakjában a mezőgazdák által a többi foglalkozási ágra áthárított 27·570 millió pengő közteherből egy fejre $\frac{(27{,}570.000}{4{,}233.849} = 6{\cdot}5118)$ 6·51 pengő esett.

Minthogy iparból a népesség 21·7%-a, vagyis 1,906.110 lélek élt, bányászat- és kohászatból pedig 1·3%, tehát 114.191 lélek, ebből következik, hogy az ipar bolettaszelvény alakjában a mezőgazdák közterheiből 12,412.217 pengőt, a bányászat 743.590 pengőt viselt.

Ugyanígy esett a többi foglalkozási ághoz tartozókra a 6·092 millió pengő erejéig a kisbirtokosok részére megtérített földadóból fejenként 1·34 pengő, továbbá a 2·991 millió pengő leírt és a gazdáknak visszafizetett földadóból fejenként 0·70, vagyis összesen 2·04 pengő, amely fejhányadot

[1]) Jelen munka 41. lap.
[2]) Jelen munka 41. lap.
[3]) Jelen munka 45. lap.
[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 21. lap.
Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 18.* lap.

szorozva az ipari népesség 1,906.110 lélekszámával és a bányászatból élő 114.191 lélekszámmal, megállapíthatjuk, hogy az iparra e címen 3,888.464 pengő, a bányászatra pedig 232.949 pengő teher hárult.

A mezőgazdaság által a többi foglalkozási ágra hárított 36·653 millió pengő adóteherből az iparra 16,300.681 pengő, a bányászatra 976.539 pengő esett, vagyis összesen 17,277.220 pengő.

Hogyan oszlott meg a 16·300 millió pengő boletta- és földadóteher a nagy- és kisipar között? Ezt a nagy-, illetve kisiparban foglalkoztatottak számarányából puhatolhatjuk ki. A húsznál több segédszemélyt alkalmazó iparvállalatok segédszemélyzete (a tisztviselőkkel együtt) 1930-ban 233.864 volt,[1]) míg a húsznál kevesebb segéddel dolgozó iparvállalatok segédszemélyzete 206.233, amihez a segéd nélkül dolgozó 135.804 kisiparos számítandó.[2]) Az iparban foglalkoztatott 575.901 személy közül, a kisiparban dolgozott 342.037 személy, vagyis 59·38%, míg a nagyiparban 233.864 talált alkalmazást, vagyis 40·62%. Ezt az arányt alkalmazva a fenti 16·300 millió pengőre, megállapíthatjuk, hogy a bolettából, valamint a leírt és a gazdáknak visszatérített földadóból a kisipart 9,679.345 pengő, a gyáripart pedig 6,621.336 pengő terhelte. A bányászatra eső 976.539 pengő terhet a nagyiparhoz számítva, a gyáriparra 7,597.875 pengő hárult.

16. Összefoglalás.

a) A bányászat és ipar részesedése az egyenesadókban.

Az ipart és bányászatot terhelő egyenesadók számszerű kipuhatolására vonatkozó vizsgálódásaink eredményét összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati testületi és egyéb közjogi társulati egyenesadók összességéből: 504,430.940 pengőből 118.545.580 pengő esik az ipar és a bányászat terhére, más szóval az összes egyenesadók 23·42%-a terheli a bányászatot és ipart, a következő részletezés szerint. *(Lásd a II. táblázatot a 69. lapon).*

b) A gyáripar és kézműipar egyenesadóterhe.

Kérdés, hogy az ipart terhelő egyenesadókból összesen mennyi esik a gyáriparra és a mennyi a kézműiparra? Az egyes egyenesadónemeknél már kiszámítottuk, hogy azokból mennyit viselt a gyáripar és mennyit a kézműipar. Az eredményt a következőkben foglalhatjuk össze. *(Lásd a III. táblázatot a 70. lapon).*

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Budapest 1934. — (73.* lap.)
[2]) Ugyanott 72.* lap.

II. A bányászat és ipar egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszeg	Bányászatra és iparra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000 [1]	9,605.934	44·67
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000 [2]	17,022.806	42·59
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892 [3]	7,934.998	51·48
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap [4]	—	3,260.887 [5]	—
Házadó	76,232.000	10,026.601	13·15
Jövedelemadó	31,557.000	3,386.066	10·73
Vagyonadó	10,090.000	541.468	5·36
Szükségadó	41,404.306	4,519.036	10·91
Rendkívüli pótlék	29,829.153	3,730.181	12·51
Rokkantellátási adó	8,990.000	2,023.949	22·29
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	4,178.816	17·71
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	1,766.597	43·59
Útadó	11,200.000	2,536.729	22·65
Közmunkaváltság	13,187.000	3,048.834	23·13
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	580.512	52·87
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	22,702.003	19·41
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	4,402.943	22·05
Gabonajegy	—	17,277.220 [6]	—
Földadó	31,638.000	—	—
Összes egyenesadók [7]	**504,430.940**	**118,545.580**	**23·42**

[1]) Ebben az összegben 32.434 pengő a bányászatra eső általános kereseti adó.

[2]) Ebből az összegből 857.514 pengő a bányászatban alkalmazottak kereseti adója.

[3]) Ebből az összegből 26.552 pengő a bányatársulatok által fizetett társulati adóra esik.

[4]) A részvénytársaságok és bányatársulatok saját tőkéje (2.625,849.953 pengő + 2,974.358 pengő) összesen 2.628,824.311 pengő. (Adóstatisztika 116. lap); ennek 2·5 ezreléke, vagyis 6,572.060 pengő képviseli az összes részvénytársaságok és a bányatársulatok által a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz való hozzájárulás összegét.

[5]) Ebből az összegből 7435 pengő a bányatársulatok hozzájárulása.

[6]) Ebből az összegből 823.523 pengő a bányászatra esik.

[7]) Az ipart közvetlenül terhelő adók sorában nem szerepel a földadó, mert az ipar annak csak egy részét áthárítás következtében viseli. Ugyancsak nem szerepel a mezőgazdasági kamarai illeték, valamint a vízszabályozási járulék, amely közszolgáltatások kizárólag a mezőgazdaságot terhelik. Ellenben az ipart terhelő adók sorában szerepel a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz való hozzájárulás, amely alól a mezőgazdaság mentes; továbbá az iparra hárul a gabonajegy-szelvény egy része és a kereskedelmi és iparkamarai illeték, mely nem terheli a mezőgazdaságot.

III. A gyáripar és kisipar egyenes adóterhe.

Adónem	Bányászatra és iparra eső hányad összesen	Gyáripar részesedése	Kézműipar részesedése
	pengőben		
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	9,605.934	267.086	9,338.848
b) alkalmazottak kereseti és különadója	17,022.806	7,037.505	9,985.301
Társulati adó, tantiemadó és különadó	7,934.998	7,934.998	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	3,260.887	3,260.887	—
Házadó	10,026.601	3,695.668	6,330.933
Jövedelemadó	3,386.066	545.156	2,840.910
Vagyonadó	541.468	99.684	441.784
Szükségadó	4,519.036	1,281.439	3,237.597
Rendkívüli pótlék	3,730.181	2,039.341	1,690.840
Rokkantellátási adó	2,023.949	823.652	1,200.297
Nyilvános betegápolási pótadó	4,178.816	1,677.274	2,501.542
Gépjáróműadó	1,766.597	939.123	827.474
Útadó	2,536.729	1,030.188	1,506.541
Közmunkaváltság	3,048.834	1,621.674	1,427.160
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	580.512	258.677	321.835
Önkormányzati adók	22,702.003	8,911.522	13,790.481
Egyházi és felekezeti iskolai adók	4,402.943	1,381.643	3,021.300
Gabonajegy és földadó térítés stb.	17,277.220	7,597.875	9,679.345
Összesen	**118,545.580**	**50.403.392**	**68,142.188**

Ez adatokból kiviláglik, hogy az ipart terhelő 118·545 millió pengőre rúgó egyenesadókból és egyéb hasonló közszolgáltatásokból a gyáripar 50·403 millió pengőt, vagyis 42·51%-ot visel, míg a kézműipar 68·142 millió pengőt, azaz 57·49%-ot.

c) A bányászat és ipar egyenesadóterhe elkülönítve.

A hivatalos adóstatisztika nem mutatja ki elkülönítve a bányászatot és ipart terhelő adókat. Ennélfogva eddigi vizsgálódásaink eredményéből nem látható, hogy az ipart terhelő összes egyenesadókból mennyi esik a bányászatra és mennyi a szoros értelemben vett iparra.

Feladatunk tehát szétválasztani a bányászat és ipar adóterhét. Részletes adatok hiányában, ha pontos eredményre nem juthatunk is, a kérdést a tényleges állapotot megközelítő módon megvilágíthatjuk.

Láttuk, hogy a bányaművelést folytató természeti személyekre rótt általános kereseti adó 32.934 pengőre rúgott, míg a bányatársulatok 26.552 pengő társulati adót fizettek, a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapba pedig 7435 pengőt szolgáltattak. Azt is megállapítottuk, hogy gabonajegy és földadó fejében a bányászattal foglalkozókra 823.523 pengő hárult. Ezen összesen 890.344 pengőn felül, a bányászat terhére számítandókmég mindamaz egyenesadók és egyéb közszolgáltatások is, amelyeket ama bányavállalatok terhére vetettek ki, amelyek részvénytársaságok alakjában működnek.

Fentebb kimutattuk,[1]) hogy az egyenesadók és egyéb közterhek egyes nemeiből 1,747.458 pengő terheli a bánya- és kohórészvénytársaságokat. Minthogy a bányarészvénytársaságokat terhelő társulati adó nincs külön kimutatva a hivatalos adóstatisztikában, hanem az ipari részvénytársaságokat terhelő társulati adóval együtt, ezért a bányarészvénytársaságokra eső társulati és egyéb adók összegét úgy fogjuk kiemelni az ipari részvénytársaságok adóiból, hogy az utóbbiakat, a részvénytársasági statisztikában főcsoportonként elkülönítve kimutatott egyenesadók és közszolgáltatások arányában szétosztjuk. Ugyanis 1932-ben[2]) az ipari részvénytársaságok állami adója és egyéb közterhei 66,608.062 pengőre, a bánya- és kohórészvénytársaságoké pedig 6,402.955 pengőre, összesen tehát 73,011.017 pengőre rúgtak. Vagyis a közszolgáltatásokból 91·23% az ipari és 8·77% a bánya- és kohórészvénytársaságokra esett. Ezt az arányt alkalmazva a fenti 1,747.458 pengő összegnek a gyáripart és bányászatot terhelő 50,403.392 pengőben kimutatott összes egyenesadó- és egyéb hasonló jellegű közszolgáltatásokból történt levonása után fennmaradó 48.655.934 pengő összegre megállapíthatjuk, hogy abból a bányászati részvénytársaságok 4,267.125 pengővel részesedtek. Ehhez adva a bányarészvénytársaságokat terhelő, fent külön kimutatott 1,747.458 pengő adóösszeget, továbbá a bányászattal foglalkozó természeti személyek és bányatársulatok által viselt 890.344 pengőre rúgó közszolgáltatások összegét, kitűnik, hogy a bányászatot az egyenesadókból összesen 6,904.927 pengő terheli.

A szoros értelemben vett gyáripar egyenesadóterhe — a bányászati és kohászati vállalatok nélkül — 43,498.465 pengő.

II. Kereskedelem és szállítás (közlekedés), pénz- és hitelforgalom.

A nyersanyagoknak és ipari termékeknek forgalmát közvetítő kereskedelem és szállítás fokozza a javaknak értékét, tehát a mezőgazdaság és bányászat, továbbá az ipar mellett, a kereskedelem és szállítás (fuvarozás) is forrása a nemzeti jövedelemnek.

Vizsgálni fogjuk, mily mérvben részesedik a közterhekben a kereskedelem és a fuvarozás. Minthogy a forgalmi tevékenységből eredő minden kereset, illetve jövedelem az adóztatás szempontjából figyelembe jön, még ha az a forgalmi tevékenység közgazdasági szempontból nem is biztosít a javaknak értékemelkedést, ennélfogva nemcsak az áruforgalmat közvetítő kereskedelem és szállítás, hanem a pénz- és hitelforgalmat közvetítő bankok és pénzintézeti vállalatok, az árufuvarozáson kívül személyszállítással is foglalkozó közlekedési vállalatok és a biztosítás részesedését is a közterhekben kutatásunk körébe vonjuk.

A kereskedelmet és forgalmat ugyanazok az egyenesadók és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások terhelik, mint az ipart.

[1]) Jelen munka 69. lap, 1—6. jegyzet.
[2]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. Budapest 1933. — (129. lap.)

1. Általános kereseti adó, társulati adó, tantiémadó, alkalmazottak kereseti adója és a különadó. Hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz.

A) A kereskedelmet *általános kereseti adó* terheli. A 300/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 1. pontja értelmében ugyanis általános kereseti adó alá tartozik mindaz a jövedelem, amely az ország területén bárki által folytatott kereskedelmi üzletből származik. A közlekedési vállalatok összes jövedelmük után a vállalat székhelyén adóznak (id. rend. 26. §. *e)* pont), egyébként az adóztatás helyének meghatározásánál általános szabály az, hogy az általános kereseti adót minden jövedelem után abban a községben (városban) kell kivetni, ahonnan a jövedelem származik. Állandóan mentesek a kereseti adó alól az állami, törvényhatósági, községi és városi üzemek, akár önkezelésben vannak, akár bérbe vannak adva.

A kereskedők és szállítók, mint természeti személyek, általános kereseti adót fizetnek. Kereskedést azonban nemcsak egyéni cégek folytatnak, hanem jogi személyek (részvénytársaságok, szövetkezetek, korlátolt felelősségű és betéti társaságok és közületi vállalatok) is. Ugyanez áll a szállításra és fuvarozásra is. Ha kereskedéssel, fuvarozással, szállítással, köztestületeken kívül egyéb jogi személyek foglalkoznak, akkor társulati adó alá esnek.

A hivatalos adatok szerint[1]) az 1932. évre általános kereseti adó fejében 21·956 millió pengő volt előírva; ebből a kereskedőket 7·092 millió pengő terhelte, amely összeget 142·265 millió pengő adóalap után vetették ki. A 439·864 millió pengőre rúgó összes általános kereseti adóalapból a kereskedelemre tehát 32·3% esik. Ebben a természeti személyek (egyéni cégek) által folytatott fuvarozási és szállítási, valamint hitelforgalmi üzlet is bennfoglaltatik.

A kereskedőket terhelő 7·092 millió pengőre rúgó általános kereseti adóból a tulajdonképeni kereskedőkre 4,430.372 pengő (62·47%), a közlekedésre 2,175.826 pengő (30·68%), a pénz- és hitelüzletekre 485.802 pengő (6·85%) esik.[2])

[1]) Adóstatisztika 1932. — 146. lap és 105. lap.

[2]) Ugyanis a hivatalos adatok szerint (Adóstatisztika 105. lap) a kereskedőkre megállapított 142·265 millió pengő kereseti adóalapból Budapestre 60·030 millió pengő, a vidékre 82·235 millió pengő esik. A népszámlálás adatai szerint (idézett munka 82.* lap) kereskedelemből élt Budapesten 115.615 kereső és pedig tulajdonképeni kereskedésből 79.086 (68·49%), közlekedésből 24.642 (21·27%), pénz- és hitelforgalomból 11.887 (10·29%), míg vidéken 216.371 kereső és pedig tulajdonképeni kereskedő 125.769 (58·12%), közlekedésből élt 81.201 (37·54%), pénz- és hitelforgalomból 9401 (4·34%). Ebben az arányban megosztva a kereskedőket Budapesten terhelő 60·030 millió pengő általános kereseti adóalapot, abból a tulajdonképeni kereskedőkre 41,084.532 pengő, a pénz- és hitelforgalomra 6,177.087 pengő, a közlekedésre 12,768.381 pengő esett. Ugyanígy megosztva a kereskedőket vidéken terhelő 82.235 millió pengő általános kereseti adóalapot, abból a tulajdonképeni kereskedőkre 47.794.982 pengő, a pénz- és hitelforgalomra 3,569.000 pengő, a közlekedésre 30,871.019 pengő esik. Összegezve az eredményeket, kitűnik, hogy a 142·265 millió pengő kereseti adóalapból a tulajdonképeni kereskedők kereseti adóalapja 88,879.514 pengő, vagyis 62·47%, a pénz- és hitelforgalomé 9,746.087 pengő (6·85%), a közlekedésé 43,639.400 pengő (30·68%). Ugyanily arányban megosztva a kereskedelmet terhelő 7·092 millió pengő kereseti adót, abból a tulajdonképeni kereskedőkre 4,430.372 pengő, a közlekedésre 2,175.815 pengő, a pénz- és hitelforgalomra 485.802 pengő esik.

B) Ha a kereskedelmi, közlekedési, hitelintézeti vállalatok jogi személyek (részvénytársaságok, szövetkezetek, betéti társaságok, korlátolt felelősségű társaságok, az állam, törvényhatóságok, községek, városok) űzik, úgy *társulati adó* alá esnek. (400/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.)

Mily összeg erejéig részesedik a kereskedelem, a közlekedés, a pénz- és hitelforgalom a társulati adóban? A hivatalos adatok szerint[1]) 1932-ben a társulati adó fizetésére kötelezett vállalatok közül volt:

	Száma	Alaptőkéje	Tartaléktőkéje	Saját tőkéje
		millió pengő		
Kereskedelmi részvénytársaság .	848	161·441	35·116	196·557
Közlekedési « .	101	364·794	14·730	379.524
Hitelügyi (pénzintézeti) részvénytársaság	521	362·878	209.034	571·912
Magánrészvénytársaságok	**1470**	**889·113**	**258·880**	**1.147·993**
Hitelszövetkezetek	82	10·806	0·708	11·514

A 13 összesen 3·848 millió pengő saját tőkével rendelkező betéti és korlátolt felelősségű társaságot, amelyek közé a már figyelembe vett bányatársaságok is tartoznak, kereskedelmi és forgalmi tevékenységük minimális jelentőségénél fogva, itt figyelmen kívül hagyjuk.

Ugyancsak figyelmen kívül hagyhatjuk a 235 közületi vállalatot, tekintettel arra, hogy adójuk 1932-ben csak 151.000 pengőre rúgott[2]) és a közületi vállalatok neme külön kimutatva nincs.

A kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti adóköteles részvénytársaságok és szövetkezetek közül 770 nyereséggel dolgozott; ezeknél a társulati adó alapja 26·577 millió pengő, az adó pedig 4,213.900 pengő volt.[2]) Tekintettel arra, hogy — amint kifejtettük[3]) — a veszteséggel dolgozó részvénytársaságok és szövetkezetek is társulati adó fizetésére kötelesek, mely nem lehet kisebb, mint a saját tőke 2 ezreléke, (kivéve a közúti és helyi érdekű vasúti közlekedési részvénytársaságokat, amelyek a 2600/1933. M. E. sz. rendelet értelmében $1^0/_{00}$-kel rovandók meg, a 782 veszteséggel dolgozó kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaság és szövetkezet társulati adója, 512·486 millió pengőre rúgó saját tőke után, 1,025.100 pengőre emelkedett.[4])

Eszerint a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek társulati adója 5,239.000 pengő. Ebből a kereskedelemi részvénytársaságokra 640.000 pengő (12·21%), a közlekedésiekre 833.000 pengő (15·92%), a hitelügyi részvénytársaságokra és szövetkezetekre 3,766.000 pengő (71·87% esett.[2])

[1]) Adóstatisztika 1933. — 153. lap és 163. lap.
[2]) Adóstatisztika 1933. 153. lap.
[3]) Jelen értekezés 16. lap.
[4]) Adóstatisztika 1932. 109. lap és 1933. 153. lap.

A 3400/1932. M. E. sz. rendelet értelmében, a mezőgazdaság nehéz helyzetének könnyítése céljából, a 3. §. szerint »*a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap*« létesíttetett, amelynek javára a részvénytársaságok a társulati adó megállapítása során alapul vett saját tőkéjük 2·5 ezrelékét befizetni kötelesek. E befizetés alól mentesek a szövetkezetek, az állami és egyéb közületi vállalatok, a közúti és helyiérdekű vasutak és hajózási vállalatok. E rendelkezések következtében a kereskedelmi részvénytársaságok a fent kimutatott 196·557 millió pengő, a hitelintézeti részvénytársaságok pedig 571·912 millió pengő saját tőkéjük után, a költségvetésen kívül létesített boletta-alapba 491.392 pengőt, illetve 1,429.780 pengőt, összesen tehát 1,921.172 pengőt fizettek.

c) Láttuk, hogy a társulati adó fizetésére köteles társaságok igazgatósági, felügyelőbizottsági és választmányi tagjai stb. javadalmazásuk után *tantiémadót* kötelesek fizetni. A tantiémadó 1932-ben 2·083 millió pengőt hozott.[1]) Mennyi számítandó ebből a kereskedelem, a közlekedés és a hitel- és pénzforgalom terhére? Tekintettel arra, hogy tantiémet csak nyereség után lehet fizetni, számításainknál csupán a nyereséget kimutató részvénytársaságokat vesszük figyelembe. A kimutatott nyereség után megadóztatott kereskedelmi, közlekedési, hitelügyi (pénzintézeti) részvénytársaságoknál és hitelszövetkezeteknél a társulati adó kivetésének alapjául szolgáló 26·577 millió pengőnek, a nyereséget kimutató összes részvénytársaságok és szövetkezetek adóalapjához: 59·014 millió pengőhöz való arányából[2]) megállapíthatjuk, hogy a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságok és hitelszövetkezetek adóalapja 45·03%-a az összes részvénytársaságok és szövetkezetek adóalapjának és ennek megfelelően a 2·083 millió pengő tantiémadóból 938.175 pengő esik a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságokra és szövetkezetekre.

A tantiémadó alá eső adózók — amint láttuk[3]) — az 1930: XLVII. t.-c. 6. §-a értelmében az államkincstár javára — a 4740/1931. M. E. sz. rendelet alapján — a tantiémjövedelem 1·33%-ától annak 20%-áig emelkedő tételek szerint *különadót* is kötelesek fizetni, feltéve, hogy a tantiém 1440 pengőt meghalad. Mennyi a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságok és hitelszövetkezetek tantiémadóján felül fizetendő különadó összege? A hivatalos adatok szerint[4]) az alkalmazottak kereseti adója (16·937 millió pengő) és különadója (23·031 millió pengő) között az arány 73·54 : 100. Minthogy az adótételek az alkalmazottak kereseti adójánál és a tantiémadón felül fizetendő különadónál azonosak és fentebb láttuk, hogy a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságoknál a tantiémadó

[1]) Adóstatisztika 1932. — 107. és 146. lap.
[2]) Adóstatisztika 109. lap.
[3]) Lásd jelen munka 17. lap.
[4]) Adóstatisztika 144. lap.

938·175 pengő, ebből következik, hogy a különadó a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságoknál 1,275.734 pengő.

Ha tudni akarjuk, hogy a tantiémadó és különadó együttes összege: 2,213.909 pengő, miként oszlik meg a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi vállalatok között, úgy azt felosztva a nyereséget kimutató társaságok társulati adója arányában,[1]) megállapíthatjuk, hogy a kereskedelmi részvénytársaságokra esett 9·26%, vagyis 205.016 pengő, a közlekedési részvénytársaságokra 7·07%, vagyis 156.530 pengő, a hitelügyi részvénytársaságokra 82·57%, vagyis 1,828.009 pengő, a hitelszövetkezetekre 1·10%, vagyis 24.354 pengő.

D) A kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti vállalatok adóterhének kipuhatolásánál az *alkalmazottak kereseti adóját* is számba kell venni (300/1927. P. M. sz. rendelet 3. §.), mert e vállalatoknál alkalmazottaknak a munkaadóval szemben fennálló szolgálati vagy munkabérviszonyból származó jövedelme kereseti adó alá esik.[2]) Tudjuk,[3]) hogy az alkalmazottak — amennyiben heti jövedelmük a 30 pengőt meghaladja — *különadót* is tartoznak fizetni.

Mennyi esik az alkalmazottak kereseti adójából, 16·937 millió pengőből és az alkalmazottak különadójából, 23·031 millió pengőből,[4]) összesen tehát 39·968 millió pengőből a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti vállalatokra?

Kimutattuk,[5]) hogy a mezőgazdasági és közalkalmazottakra eső 16·791 millió pengőre rúgó kereseti és különadó levonása után fennmaradó 23·176 millió pengő, a többi foglalkozási ágban alkalmazottak közt oszlik meg, azok számának arányában. Eszerint[6]) a kereskedelemre és hitelre 13·92%, vagyis 3,226.105·60 pengő, a közlekedésre 10·89%, vagyis 2,523.871·41 pengő esik, az alkalmazottak kereseti és különadója fejében.

Tekintettel arra, hogy a kereskedelmi és hitelintézeti vállalatokban alkalmazottak számaránya — a népszámlálás adatai szerint[7]) — 85 : 15, ennélfogva a fent kimutatott 3·226 millió pengőből a kereskedelemben alkalmazottak kereseti és különadójára 2.742.190 pengő, a hitel- és biztosítóvállalatoknál alkalmazottakra 483.916 pengő esik.

[1]) A hivatalos adatok szerint (Adóstatisztika 109. lap) a nyereséget kimutató

kereskedelmi részvénytársaságokra	390·3	ezer	pengő
közlekedési «	297·8	«	«
hitelügyi «	3.479·4	«	«
hitelszövetkezetekre	46·4	«	«
összesen	4.213·9	ezer	pengő

társulati adót vetettek ki.

[2]) A részletes rendelkezéseket már (jelen munka 14. lapon) kifejtettük.

[3]) Jelen munka 15. lap.

[4]) Adóstatisztika 144. lap.

[5]) Jelen munka 15. és 47. lapon.

[6]) Jelen munka 47. lapon.

[7]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 83.* lap, ahol ki van mutatva, hogy a kereskedelemben kereső alkalmazottak (tisztviselő és segédszemélyzet segítő családtag nélkül) száma 118.990, a hitel- és biztosító vállalatoknál 20.964.

Az alkalmazottak kereseti és különadójából (39·968 millió pengőből) 5,749.977 pengő, vagyis 14·38% esik a kereskedelemre tág értelemben. Ebből pusztán a kereseti adóra 42·38% fejében 2,437.540 pengő esik.[1])

2. *Házadó.*

Valamint a mezőgazdasági és ipari nemposztályt, úgy a kereskedelemmel, szállítással, pénz- és hitelforgalommal foglalkozó népességet is terheli házadó. A házadóra vonatkozó törvényes rendelkezések már vázolt ismertetésének[2]) kiegészítése gyanánt megjegyzendő, hogy a 200/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 6. és 7. pontja értelmében állandóan mentesek a házadó alól a közraktárak, a vasutak és egyéb közlekedési vállalatok összes üzleti épületei; ellenben a magánvasutaknál és egyéb magánközlekedési vállalatoknál a lakott, valamint boltnak vagy nyilvános étteremnek használt épületek (épületrészek) adókötelesek. Az állandó mentesség a házadón nyugvó összes adópótlékokra is kiterjed.

Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint[3]) a kereskedelemből és hitelforgalomból élő keresők és eltartottak száma 469.059, ebből kis- és nagyközségben él 156.739, városokban 312.320. Míg tehát — amint láttuk[4]) — a mezőgazdák túlnyomó részben kis- és nagyközségekben laknak, az iparűzők pedig a vidéken és városokban egyaránt helyezkedtek el, addig a kereskedelemet folytató és a pénz- és hitelforgalmat lebonyolító foglalkozásúak főleg a városokban vannak túlnyomó számban. Az iparosokhoz hasonlóan, a közlekedéssel foglalkozók is arányosan helyezkedtek el a vidéken és városokban, amennyiben számuk 338.875 és ebből városokban él 172.310, míg vidéken 165.565.

A hivatalos adatok szerint[5]) a kis- és nagyközségekben 5,860.386 lakos közül 156.739, vagyis 2·67% kereskedelemből és hitelüzletből él, míg 166.565, vagyis 2·84% közlekedésből.[6])

A lakosságból 1,174.306 volt a kis- és nagyközségekben házadóköteles, vagyis a lakosság 20%-a. A háztulajdonosok száma ennél több, mert ideiglenes házadómentességet élvező háztulajdonosok is vannak. E kis- és nagyközségekben a házadó 14.891 millió pengő volt.[7]) E házadóösszegből kihasítandó a kereskedelemmel, hitelforgalommal és közlekedéssel foglalkozó nemposztályra eső hányad.

---

[1]) Jelen munka 15. lap, 5. jegyzet.
[2]) Lásd jelen munka 18. és 48. lap.
[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 46.* és 47.* lap.
[4]) Jelen munka 48. lap.
[4]) Adóstatisztika 70. lap.
[5]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 46.* és 47.* lap.
[6]) Adóstatisztika 84. lap.

A kis- és nagyközségekben a kereskedelemmel és hitellel foglalkozó kereső férfiak és nők száma[1]) 180.348, akik közül ház- vagy házrésztulajdonos 16.370, vagyis 9·07%. Míg a közlekedéssel foglalkozó összesen 115.171 kereső férfi és nő közül ház- vagy házrésztulajdonos 11.170, vagyis 9·69%. Ezt az arányt alkalmazva a házadóra, megállapíthatjuk, hogy a kis- és nagyközségekben 14.891 millió kivetett házadóból a kereskedelemmel és hitellel foglalkozó népességre 1,351.613 pengő, a közlekedéssel foglalkozó népességre 1,442.938 pengő jut.

A kis- és nagyközségekben a 106·365 millió pengőre rúgó házadóalapból [2]) a kereskedők 9·647 millió pengővel, a közlekedésből élők 9·732 millió pengővel részesednek.

A kereskedelmi és hiteli, valamint a közlekedési foglalkozási ágakhoz tartozók azonban nemcsak a kis- és nagyközségekben, hanem Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági és megyei városokban is fizetnek házadót.

Budapesten a kereskedelemmel (és hitellel) foglalkozó háztulajdonosok száma 2102, akik 24,992.279 pengő házbéradóalap után,[3]) 17% adókulcs alapján 4.248.687 pengő házadót fizettek; 155 kereskedelmi részvénytársaság pedig 5,005.990 pengő házbéradóalap után 851.018 pengő házadót fizetett.

Budapesten a közlekedéssel foglalkozó háztulajdonosok száma 1022, akik 1,844.177 pengő házbéradóalap után 17% adókulcs alapján 313.510 pengő házadót fizettek; 14 közlekedési részvénytársaság pedig 1,999.068 pengő házbéradóalap után 203.841 pengő házadót fizetett.

Budapesten az összes házadóból 41·257 millió pengőből [2]) tehát 5,617.056 pengőt, vagyis 13·61%-ot fizet a kereskedelem és hitel, továbbá a közlekedés.

A hivatalos adatok szerint[4]) a törvényhatósági jogú és megyei városokban az adóköteles lakóházak adóalapja 1932-ben 125·525 millió pengő volt, amely után összesen 20·084 millió pengő házadót vetettek ki. Mennyi számítandó ebből a kereskedelem (és hitelforgalom) és mennyi a közlekedés terhére?

Megállapítottuk, hogy a kis- és nagyközségek és Budapest összes házadója (14·891+41·257) 56·148 millió pengő, amiből a kereskedelemre 6·451 millió pengő, (1·352+5·099), a közlekedésre 1·960 millió pengő (1·443+0·517) esett. Ugyanezt az arányt alkalmazva a városok 20·084 millió pengő házadójánál, ebből 2,307.506 pengő, vagyis 11·44% a kereskedők részesedése, míg a közlekedéssel foglalkozók 701.087 pengővel (3·49%-kal) részesedtek.

[1]) Az 1920. évi népszámlálás. III. és IV. Rész. — Budapest 1926. — (526. és 534. lap.) Az itt felhasznált adatok az 1930. évi népszámlálásra vonatkozólag még feldolgozva nincsenek.

[2]) Adóstatisztika 84. lap.

[3]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos.* — (20. és 21. lap).

[4]) Ugyanott 84. lap.

Összefoglalva vizsgálódásaink eddigi eredményeit, látjuk, hogy a kereskedelemmel és hitelforgalommal foglalkozók házadója 8,758.824 pengő, amelyet a foglalkozások arányában szétosztva,[1]) 57·41%, vagyis 5,028.440 pengő esik a tulajdonképeni kereskedelemre, míg a hitelforgalomra 42·59%, vagyis 3,730.384 pengő. A közlekedéssel foglalkozók házadója pedig — amint vizsgálódásaink eredménye mutatja — 2,661.376 pengő. Vagyis a házadó megoszlása a következő:

	Pengő	%
Kereskedőkre esik	5,028.440	44·03
Bankárokra «	3,730.384	32·66
Fuvarosokra «	2,661.376	23·31
Összesen	**11,420.200**	**100·00**

Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből,[2]) 11,420.200 pengő, vagyis 14·98% a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést terheli, míg az ország összes házadóalapjából 468.066 millió pengőből[3]) a kereskedelem, hitelforgalom és közlekedés házadóalapjára 71·960 millió pengő esik.[4]) Vagyis 15·37%.

A kereskedelemmel, hitelüzlettel és közlekedéssel foglalkozó népesség részesedése a házadóban legnagyobb Budapesten, jóval kisebb a községekben, de legkisebb a városokban, mert a házadóalap volt:

Budapesten	33·841	millió pengő
Községekben	19·379	« «
Városokban	18·740	« «
Összes házadóalap ...	**71.960**	millió pengő

Míg az ipar részesedése a házadóban — amint láttuk — a községekben volt a legkisebb, de ugyancsak Budapesten a legnagyobb. A mezőgazdaság részesedése ellenben a községekben a legnagyobb és Budapesten a legkisebb.[5])

3. Jövedelemadó.

Az 500/1927. P. M. sz. rendelet 1. és 2. §-ai szerint jövedelemadót csak természeti személyek kötelesek fizetni összes jövedelmeik után, jogi személyek nem alanyai a jövedelemadónak. A kereskedelmi, hitelintézeti,

[1]) A tulajdonképeni kereskedelemből élő keresők és eltartottak száma 61.290, a pénz- hitel- és biztosítási üzletből élő keresők és eltartottak száma 45.392. Az arány tehát 57·41% : 42·59%. Az 1930. évi népszámlálás. I. Rész. — 83.* lap.)

[2]) Adóstatisztika. 1932. — (84. lap.)

[3]) Ugyanott 84. lap.

[4]) A kereskedelemre és hitelforgalomra eső házadóalap volt 1932-ben a kis- és nagyközségekben 9·647 millió pengő, megyei és törvényhatósági városokban 14·360 millió pengő, Budapesten 29·998 millió pengő, összesen 54·005 millió pengő. Míg a közlekedésre esett 17·955 millió pengő. (Még pedig községekben 9·732 millió pengő, városokban 4·380 millió pengő, Budapesten 3·843 millió pengő).

[5]) Jelen munka 50. lap.

közlekedési stb. részvénytársaságok, szövetkezetek és társas vállalatok, az állam, a törvényhatóságok és községek stb. nem jövedelemadókötelesek. Ellenben a kereskedők, bankárok, fuvarosok stb. haszonhajtó foglalkozásúak után nemcsak általános kereseti adót fizetnek, hanem jövedelemadót is, ha évi összes, bármely forrásból származó jövedelmük az 1000 pengőt meghaladja (4. §. 4. pont).

Mennyivel részesedik a kereskedelem, hitelüzlet, fuvarozás a 31·557 millió pengőre[1]) rúgó jövedelemadóban? A jövedelemadó alapja, az összes jövedelmi forrásokat figyelembe véve, 1202·360 millió pengő, a helyesbített 1932. évi kivetési eredmények szerint.

A kereskedőkre (a bankárokkal és fuvarosokkal együtt) 3·959 millió pengő jövedelemadót vetettek ki,[2]) amely összegben a szükségadó és rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik.[3]) A kereskedőket tisztán, pótlékolás nélkül terhelő jövedelemadó 1,114.413 pengő.[4])

Ha tudni akarjuk, hogy a kereskedőket terhelő 1,114.413 pengő jövedelemadóból mennyi terheli a tulajdonképeni kereskedőket és mennyi a bankárokat és fuvarosokat, úgy ezt az összeget szétosztva a foglalkozások arányában, megallapíthatjuk, hogy 60·34%, vagyis 672.436 pengő esik a tulajdonképeni kereskedőkre, 33·39%, vagyis 372.102 pengő esik a közlekedéssel foglalkozókra, míg a pénz- és hitelforgalomra 6·27%, vagyis 69.875 pengő esik.[5])

4. Vagyonadó.

Valamint a mezőgazdák és iparosok, úgy a kereskedők és bankárok, úgyszintén a fuvarosok is vagyonadókötelesek (500/1927. P. M. sz. rendelet 23. §.) összes adóköteles vagyonuk után, vagyis, ha ez 5000 pengőt, illetőleg, ha a jövedelemadónak nem alanyai, 25.000 pengőt meghalad. (27. §. 5. pont.) A vagyonadónak a jogi személyek nem alanyai, tehát vagyonadót csak a kereskedő, bankárok, stb. mint fizikai személyek fizetnek. Adóköteles vagyonnak tekintendők a nem üzemi célra szolgáló ingatlanok mellett a haszonhajtó foglalkozásnak ingó és ingatlan vagyonban fekvő üzleti tőkéje (28. §. 2. pont). Ezenfelül minden egyéb tőkevagyon (tőkekövetelések, takarékbetétek, értékpapirok, készpénz, stb) (29. §.).

Mennyi vagyonadó terheli a kereskedőket, bankárokat, fuvarosokat? A 10·090 millió pengőre rúgó vagyonadó alapja, az összes vagyontárgyakat

[1]) Adóstatisztika 119. lap.
[2]) Adóstatisztika 146. lap.
[3]) Ugyanott 9. és 117. lap.
[4]) Később kimutatjuk, hogy a jövedelemadó alapján a kereskedőkre kirótt szükségadó 2,152.945 pengőre, a rendkívüli pótlék 691.642 pengőre rúgott. (Jelen munka 81. és 82. lap.
[5]) Ugyanis a keresők száma — az 1930. évi népszámlálás adatai szerint — volt a tulajdonképeni kereskedelemben 226.083, a pénz- és hitelforgalomban 21.288, a közlekedésben pedig 113.289. (Az 1930. évi népszámlálás. 35.* és 38.* lap.)

figyelembe véve 9,327.859.000 pengő, a helyesbített 1932. évi kivetés szerint.[1]) Ebből a kereskedelmi üzlet üzemi tőkéje 429·074 millió pengő, amely az összes vagyonadóalapnak 4·6%-a. A kereskedőkre (beleértve a bankárokat ís fuvarosokat) 718.000 pengő vagyonadót vetettek ki üzemi tőkéjük után,[2]) amely összegben a rendkívüli pótlék bennfoglaltatik. A kereskedőket tisztán, pótlékolás nélkül terhelő vagyonadó 237.208 pengő.[3])

Ebből a kereskedőkre 44·03% fejében 104.443 pengő, a bankárokra 32·66% fejében 77.472 pengő, a fuvarosokra 23·31% fejében 55.293 pengő esik.[4])

5. Szükségadó és rendkívüli pótlék.

A kereskedelmet és szállítást — ép úgy, mint a mezőgazdaságot és ipart — szükségadó és rendkívüli pótlék is terheli, mint olyan egyenes adók fizetésére kötelezett alanyokat, amelyek alapul szolgálnak e két — az államháztartás nehéz helyzetére való tekintettel — csak átmenetinek tervezett kényszerszolgáltatásnak.

A) Már részletesen kifejtettük,[5]) hogy a 4.750/1931. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá tartozó összes lakóházak birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló haszonérték 5%-át *szükségadó* címén befizetni tartoznak, mely a lakókra semmiképen sem hárítható át (5. és 6. §§.).

A kereskedők, hitel- és pénzforgalommal, valamint közlekedéssel foglalkozók, mint házbirtokosok, szükségadó alanyai.

Megállapítottuk,[6]) hogy a szükségadó hozadéka a házak után 1932-ben 20,366.306 pengő volt és hogy a kereskedők, hitelforgalommal és közlekedéssel foglalkozók házadóalapjára az ország összes házadóalapjából 15·37% esik.[7]) Ezt az arányt alkalmazva a házak után kivetett 20·366 millió pengőre rúgó szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a kereskedelem, hitelforgalom és közlekedés a ház-szükségadóhoz 3,130.301 pengővel járult.

A jövedelemadó alanyai is kötelesek szükségadót fizetni az 5.300/1931. M. E. sz. rendelet alapján, még pedig a kivetés alapját képező jövedelemadó 100%-át. E címen 21·038 millió pengő terhelte a jövedelemadó alanyait.[8]) Ebből a kereskedelemre eső hányadot a jövedelemadónak jövedelemforrások szerint való megoszlásának arányából számíthatjuk ki. A kereskedők részese-

---

[1]) Adóstatisztika 127. lap.

[2]) Ugyanott 146. lap.

[3]) Később kimutatjuk, hogy a vagyonadó alapján a kereskedőkre kirótt rendkívüli pótlék 1932-ben 480.792 pengőre rúgott. (Jelen munka 82. lap.)

[4]) Egyéb adat hiányában a házvagyon megoszlási kulcsát vettük alapul (Jelen munka 78. lap); különben is jelentéktelen összegről van szó.

[5]) Jelen munka 22. és 52. lap.

[6]) Jelen munka 22. lap.

[7]) Ugyanott 78. lap.

[8]) Adóstatisztika 117. lap.

dése az összes jövedelemadóban 12·48%[1]). Ezt az arányt alkalmazva a 21·038 millió pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a kereskedőkre, mint a jövedelemadó alanyaira 2,625.542 pengő szükségadót vetettek ki; minthogy azonban az 1932. évben — a hivatalos adatok szerint[2]) — helyesbített előírás folytán 18%-kal csökkentették a szükségadót, e címen a kereskedelmet 2,152.945 pengő szükségadó terhelte.

Látható tehát, hogy az 1932. évben összesen 41,404.306 pengő szükségadót vetettek ki, amelyből a kereskedőkre összesen 5,283.246 pengő szükségadó esett.

A szükségadót, a jövedelemadónál alkalmazott kulcs szerint szétosztva,[3]) megállapíthatjuk, hogy abból 60·34%, vagyis 3,187.910 pengő esik a tulajdonképeni kereskedőkre, 33·39%, vagyis 1,764.076 pengő a közlekedésre és 6·27%, vagyis 331.260 pengő esik a hitelforgalommal foglalkozókra.

B) A szükségadón felül a kereskedelmet *rendkívüli pótlék* is terheli, amennyiben társulati adó, házadó, jövedelemadó és vagyonadó alanyai.

Részletesen kifejtettük,[4]) hogy a házadó alanyainál a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak; tehát a kereskedőket, mint házadóalanyokat rendkívüli pótlék fejében 1,565.150 pengő terhelte, amiből (a fenti 57·41% arány szerint) a tulajdonképeni kereskedőkre és fuvarosokra 898.552 pengő, a bankárokra pedig (42·59%) 666.598 pengő esett.

Azt is kifejtettük, hogy a társulati adó alanyai a társulati adó 25%-át tartoznak rendkívüli pótlék címén befizetni. A kereskedelmi részvénytársaságok 640.000 pengő társulati adó után 160.000 pengő rendkívüli pótlékot, a közlekedési részvénytársaságok 833.000 pengő társulati adó után 208.250 pengő rendkívüli pótlékot, a hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek 3,712.000 pengő társulati adó után[5]) 928.000 pengő rendkívüli pótlékot fizettek. A kereskedelmi, hitelügyi és közlekedési társulatokat tehát 5,239.000 pengő társulati adó után összesen 1,296.250 pengő rendkívüli pótlék terhelte.

Láttuk, hogy a jövedelmi adó alanyai is rendkívüli pótlék fizetésére voltak kötelezve, az 1932. évre megállapított jövedelemadó 30%-ának megfelelő összegben, amennyiben szükségadóval nem voltak megróva (vagyis jövedelemadó-alapjuk a 2000 pengőt meg nem haladta); akik azonban szükségadóval meg voltak róva, azoknak terhére a jövedelemadónak csak 15%-át írták elő rendkívüli pótlék címén.

A jövedelmi adó alapján 1932-ben — a hivatalos adatok szerint[2]) —

[1]) Adóstatisztika 1933. — 179. lap.
[2]) Adóstatisztika 1932. — 117. lap.
[3]) Jelen munka 79. lap.
[4]) Jelen munka 53. lap.
[5]) Ugyanott 73. lap.

rendkívüli pótlék fejében 5·542 millió pengőt vetettek ki. Az ebből a kereskedőkre és fuvarosokra, úgyszintén a bankárokra eső összeget ugyanolyan kulcs alapján számítva, mint a szükségadónál,[1]) megállapíthatjuk, hogy a kereskedők részesedése az összes jövedelemadóban 12·48% lévén,[2]) rendkívüli pótlék fejében ez arány szerint 691.642 pengő terheli a kereskedőket, mint jövedelemadó-alanyokat, amiből — mint a jövedelemadónál láttuk[3]) — 57·41%, vagyis 397.072 pengő esik a tulajdonképeni kereskedőkre (a fuvarosokkal együtt), míg a bankárokra 42·55%, vagyis 294.570 pengő.

A 2.030/1932. M. E. sz. rendelet 12. §-a értelmében — amint láttuk — a vagyonadó alanyai, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni.

Vagyonadó alapján, rendkívüli pótlék fejében 1932-ben, 10·452 millió pengő volt kivetve.[4]) Mennyi esett ebből a kereskedelemre? Láttuk, hogy a kereskedők üzemi tőkéje az összes vagyonadóalapoknak 4·6%-a.[5]) Ezt az arányt alkalmazva a 10·452 millió pengő rendkívüli pótlékra, látható, hogy a kereskedőket, mint a vagyonadó alanyait 480.792 pengő rendkívüli pótlék terhelte. Ebből — a vagyonadónál kimutatott százalék arányában — a kereskedőkre 44·03% fejében 211.693 pengő, a bankárokra 32·66% fejében 157.027 pengő a fuvarosokra 23·31% fejében 112.072 pengő esik.

Tekintettel arra, hogy a kereskedőkre kirótt vagyonadó 718.000 pengő volt,[6]) a rendkívüli pótlékkal együtt, e szerint a tiszta vagyonadó 237.208 pengő volt.

A rendkívüli pótlék — noha az az alapadó 100%-a — azért nem azonos a vagyonadó összegével, mert ebben bírságösszegek és pótkivetések is szerepelnek, melyek után rendkívüli pótlék nem jár.

A kereskedőkre rendkívüli pótlék fejében összesen tehát 4,033.834 pengőt róttak ki, amiből a tulajdonképeni kereskedők 1,667.317 pengővel, a bankárok 2,046.195 pengővel, a fuvarosok pedig 320.322 pengővel részesedtek.

6. Rokkantellátási adó.

Rokkantellátási adót — amint behatóan kifejtettük[7]) — a földadó, házadó, kereseti adó, jövedelemadó, vagyonadó, társulati adó és tantiémadó fizetésére kötelezett személyek tartoznak fizetni.(700/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.) Ennélfogva a rokkantellátási adó a kereskedelmet, pénz- és hitelforgalmat és a közlekedést is terheli. És pedig a kereskedőket, bankáro-

[1]) Jelen munka 81. lap.
[2]) Adóstatisztika 1933. — 178. és 179. lap.
[3]) Jelen munka 79. lap.
[4]) Adóstatisztika 125. lap.
[5]) Jelen munka 80. lap.
[6]) Adóstatisztika 146. lap.
[7]) Jelen munka 24. és 55. lap.

kat, fuvarosokat ép úgy, mint a kereskedelmi részvénytársaságokat, hitelintézeti részvénytársaságokat és hitelszövetkezeteket, valamint a közlekedési részvénytársaságokat.

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 8·990 millió volt, amelyből a kereskedőkre 394.000 pengő esett.[1]) Ezt — a foglalkozási arány szerint szétosztva[2]) — a tulajdonképeni kereskedőkre és fuvarosokra esett 57·41% vagyis 226.195 pengő, a hitelüzletekkel foglalkozókra 167.805 pengő (42·59%).

A kereskedelmet pénz- és hitelforgalmat és a közlekedést rokkantellátási adó nemcsak az általános kereseti adó után, hanem a társulati és tantiémadó után is terheli. A társulatokra 468.000 pengő rokkantellátási adót írtak elő, a tantiémet élvezőkre 94.000 pengőt,[1]) összesen 562.000 pengőt. Mennyi terheli ebből a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi (pénzintézeti) részvénytársaságokat és hitelszövetkezeteket? Minthogy a rokkantellátási adót a társulati adó alapján vetik ki, ennélfogva az imént felsorolt társaságokra oly arányban esik a rokkantellátási adó, amily arányban áll a társulati adójuk a többi társulatok adójához.

A részvénytársaságok társulati adója 11,688.400 pengő, a szövetkezetek társulati adója 242.000 pengő,[3]) összesen 11.930.400 pengő; ebből a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek társulati adója 5,239.000 pengő,[4]) vagyis 43·91%. E szerint a társulati adó alapján kivetett 468.000 pengő rokkantellátási adóból 205.498 pengő esik a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre.

A tantiémet élvezőkre kirótt 94.000 pengő rokkantellátási adóból 45·99%-ot, 43.230 pengőt számítunk a most említett társaságokra, mert a nyereséget kimutató részvénytársaságok és szövetkezetek társulati adójából[5]) ennyi % esik a kereskedelmi, közlekedési, hitelügyi részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre.

Kérdés, hogy a társulati és tantiémadó alapján összesen kirótt 248.728 pengő rokkantellátási adó hogyan oszlik meg az egyes társulatok közt? Láttuk, hogy az 5·239 millió pengő társulati adóból a hitelintézeti részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre 3·766 millió pengő (71·90%), a közlekedési részvénytársaságokra 833.000 pengő (15·89%), a kereskedelmi részvénytársaságokra 640.000 pengő (12·21%) esik. Ez arány szerint a hitelintézetekre 178.835 pengő, a közlekedési vállalatokra 39.525 pengő, a kereskedelmi vállalatokra 30.369 pengő esik, rokkantellátási adó fejében.

---

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 78. lap, 1. jegyzet.
[3]) Adóstatisztika 109. lap.
[4]) Jelen munka 73. lap; Adóstatisztika 1933. — 153. lap.
[5]) 9,160.800 pengőből 4,213.900 pengő. (Adóstatisztika 1932. — 109. lap.)

Mennyi a kereskedelem, közlekedés és hitelforgalom által fizetett házadó után a rokkantellátási adó? A 101·952 millió pengő házadó alapján 4·499 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[1]) vagyis 4·41%. Ennélfogva a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést terhelő 11,420.200 pengő házadóra ebben az arányban 503.630 pengő rokkantellátási adó számítandó. Ebből — a házadó fentebb kimutatott megoszlási kulcsa alapján[2]) — 44·03%, vagyis 221.748 pengő esik a kereskedőkre, 32·66%, vagyis 164.485 pengő esik a hitelforgalmat lebonyolító bankárokra és 23·31%, azaz 117.396 pengő a fuvarosokra.

A magánalkalmazottak rokkantellátási adójából, 894.000 pengőből[3]) a kereskedelmi, hitelintézeti és közlekedési alkalmazottakat terhelő hányadot is ki kell puhatolnunk. Az alkalmazottak kereseti és különadójából 39·968 millió pengőből[4]), levonva a mezőgazdasági alkalmazottakat terhelő 5·369 millió pengőt[5]) és a közalkalmazottakat terhelő 11,422.354 pengőt, a többi foglalkozási ágban alkalmazottakra 23·176 millió pengő kereseti és különadó esik; ebből — amint kimutattuk[6]) — a kereskedelemben és hitelforgalomban alkalmazottak adójára 13·92%, a közlekedésben alkalmazottak adójára 10·89% esett.

Ennek megfelelően a magánalkalmazottak 894.000 pengő rokkantellátási adójából levonva a mezőgazdasági alkalmazottak által fizetett 11.979 pengő rokkantellátási adót, az így fennmaradó 882.021 pengőből 13·92%-ot, vagyis 122.777 pengőt számíthatunk a kereskedelem- és hitelforgalomban és 10·89%-ot, vagyis 96.052 pengőt a közlekedésben alkalmazottak terhére eső rokkantellátási adóra. A kereskedelemben és hitelforgalomban alkalmazottak rokkantellátási adóját 122.777 pengőt — mint fent[7]) — 85 : 15 arányban felosztva, a kereskedelemben alkalmazottak rokkantellátási adójára 104.360 pengő, a hitelforgalomban alkalmazottak rokkantellátási adójára 18.417 pengő esik.

Összefoglalva az eredményeket, megállapíthatjuk, hogy a kereskedelmet, pénz- és hitelforgalmat és közlekedést összesen 1,366.184 pengő rokkantellátási adó terheli, amelyből a kereskedelemre 582.672 pengő, a hitelforgalomra 529.541 pengő, a közlekedésre pedig 253.971 pengő esik.

7. Nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó.

A nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó — amint láttuk,[8]) — a föld-, ház-, 5%-os általános kereseti adó, valamint a társulati adó és tantiémadó együttes összege után az 1932. évre 16%-ban volt megállapítva (57.999/1932. P. M. sz. rendelet).

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 78. lap.
[3]) Adóstatisztika 144. és 146. lap. Ez a 894.000 pengő a magánalkalmazottak terhére jövedelemadójuk után kivetett általános rokkantellátási adót jelenti.
[4]) Ugyanott 156. és 157. lap.
[5]) Jelen munka 15. és 56. lap.
[6]) Ugyanott 47. lap.
[7]) Jelen munka 75. lap.
[8]) Ugyanott 25. és 57. lap.

Nyilvános betegápolási pótadó fejében az 1932. évben 23·596 millió pengőt írtak elő,[1]) amelyből a kereskedőkre 1·135 millió pengő esett. Ebből — a foglalkozási arány szerint — 57·41%, vagyis 651.600 pengő esik a tulajdonképeni kereskedőkre és fuvarosokra, 42·59%, vagyis 483.400 pengő pedig a hitelüzletekkel foglalkozókra.[2])

A nyilvános betegápolási pótadó a kereskedelmet és szállítást nemcsak az általános kereseti adó, hanem a társulati és tantiémadó együttes összege után is terhelte. A kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek társulati adója 5·239 millió pengő, tantiémadója 938.175 pengő, összesen 6,177.175 pengő, amint azt kimutattuk.[3]) Ennek 16%-a, vagyis 988.348 pengő a fenti társulatokat terhelő nyilvános betegápolási pótadó.

A társulati és tantiémadó alapján összesen kirótt 988.348 pengő betegápolási pótadóból — a megállapított kulcs szerint[4]) — 71·90%, vagyis 710.622 pengő esik a hitelintézeti részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre, 15·89%, vagyis 157.049 pengő a közlekedési részvénytársaságokra és 12·21%, vagyis 120.677 pengő a kereskedelmi részvénytársaságokra.

A kereskedelmet és szállítást terhelő 11,420.200 pengő házadó után,[5]) ennek 16%-a, vagyis 1,827.230 pengő volt betegápolási pótadó fejében viselendő, — amelyből a házadóban való részesedési aránynak megfelelően — a kereskedőkre 44·03%, vagyis 804.530 pengő, a bankárokra 32·66%, vagyis 596.796 pengő, a fuvarosokra 23·31%, vagyis 425.936 pengő esik.

A kereskedelemre és szállításra tehát összesen 3,950.610 pengő betegápolási pótadó esett; ebből a tulajdonképeni kereskedelemre 1,576.807 pengő, a fuvarozási vállalatokra 582.985 pengő, a hitelforgalomra 1,790.818 pengő.

8. Gépjáróművek közúti adója.

Az 1932. év végén a gépjáróművek közúti adója fejében 4·052 millió pengőt vetettek ki.[6]) Mennyi terhelte ebből a kereskedelmet és szállítást?

Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági jogú városokban használt gépjáróművekre kivetett közúti adóból: 2·741 millió pengőből, a törvényhatósági városi népesség foglalkozási arányszámának megfelelően 13·21%-ot, 362.086 pengőt a kereskedelemből és hitelüzletből élők gépjárműadójára, 6·07%-ot, 166.378 pengőt a közlekedésből élők gépjárműadójára számítunk.[7]) Épp így a kis- és nagyközségekben, valamint a megyei városokban

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 78. lap, 1. jegyzet.
[3]) Jelen munka 73. és 74. lap.
[4]) Jelen munka 83. lap.
[5]) Jelen munka 78. lap.
[5]) Adóstatisztika 135. lap.
[7]) A törvényhatósági városokban 1,676.986 lakos közül 221.666 él kereskedelemből és hitelüzletből (13·21%), míg közlekedésből 100.738, vagyis 6·07%. (Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. Budapest 1934. (46.* lap.)

használt gépjáróművekre kirótt 1·311 millió pengő adóból, a népesség foglalkozás szerint való tagozódásának arányában a kereskedelemmel és hitelüzlettel foglalkozó népesség terhére 3·53%-ot, a közlekedésből élők terhére 3·38%-ot véve fel,[1]) megállapíthatjuk, hogy a vidéken a kereskedelemre és hitelüzletre 46.278 pengő, a közlekedésre 44.312 pengő gépjárműadó esett.

Vagyis a gépjáróművek közúti adójából 4·052 millió pengőből a kereskedelem, hitelforgalom és szállítás 619.054 pengőt visel, amelyből a jövedelemadónál talált kulcs szerint 60·34%, vagyis 373.537 pengő esik a tulajdonképeni kereskedelemre; a hitelüzletre 6·27%, vagyis 38.715 pengő, a közlekedésre 33·39%, vagyis 206.802 pengő esik.

9. Útadó.

Az útadó, amelyet a föld-, ház-, kereseti adó, a társulati és tantiémadó után, a szükséglet arányában megállapítandó százalékban kell kivetni, az 1932. évben 11·200 millió pengő volt.[2])

A kereskedelem és szállítás részesedését az útadóban úgy állapíthatjuk meg a tényleges állapotot megközelítő módon, ha az útadó főösszegét, a kivetésének alapjául szolgált egyenes adók arányában szétosztjuk.

Részletesen kimutattuk[3]), hogy a 21·956 millió pengő általános kereseti adó alapján 1,527.680 pengő útadót vetettek ki. Ebből annyi számítandó a kereskedelem terhére, ahány %-kal részesedett a kereskedelem az általános kereseti adóban. Az általános kereseti adóból — a hivatalos adatok szerint[4]) — a kereskedelmet 7·092 millió pengő terhelte, vagyis 32·30%; ennélfogva az általános kereseti adó alapján kivetett útadóból a kereskedelemre 493.440 pengő útadó esik. Ebben a természeti személyek (egyéni cégek) által folytatott fuvarozási és szállítási üzlet is bennfoglaltatik.

A kereskedelmet a társulati adó alapján is terheli útadó. A 12·158 millió pengőre rúgó társulati adó[5]) után kivetett útadó — amint azt megállapítottuk[6]) — az útadó főösszegének 7·55%-a, vagyis 845.600 pengő volt. Tekintettel arra, hogy a társulati adóban a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek 5,239.000 pengővel,[7]) vagyis 43·09%-kal részesedtek, ez arány szerint a társulati adó után kivetett útadóból a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti társulatok 364.368

[1]) A kis- és nagyközségekben és a megyei városokban a népesség száma 7,011.333, ebből 247.393 (3·53%) kereskedelemből és hitelből, 238.137 (3·38%) közlekedésből él.
[2]) Adóstatisztika 8. lap.
[3]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet és 58. lap.
[4]) Adóstatisztika 146. lap.
[5]) Ugyanott 107. lap.
[6]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet.
[7]) Jelen munka 73. lap.

pengőt viselnek. Ebből[1]) a kereskedelmi részvénytársaságokra 12·21%, vagyis 44.489 pengő, a közlekedésiekre 15·84%, vagyis 57.716 pengő, a hitelügyi részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre 71·94%, vagyis 262.163 pengő esik.

Épp így a 2·083 millió pengő tantiémadó alapján kivetett 144.480 pengő útadóból[2]), minthogy a tantiémadóból 938.175 pengő, vagyis 45·04% esik a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságokra és szövetkezetekre,[3]) ennélfogva e társulatokat tantiémadó alapján 65.074 pengő útadó terheli. Ezt is a fenti kulcs szerint szétosztva, abból a kereskedelmi részvénytársaságokra 7945 pengő, a közlekedésiekre 10.308 pengő, a hitelügyi részvénytársaságokra és szövetkezetekre pedig 46.820 pengő esik.

Amennyiben a kereskedő és szállító egyúttal háztulajdonos, útadó terheli a házadó alapján is. A 76·232 millió pengő házadóból — amint megállapítottuk[4]) — 11,420.200 pengő, vagyis 14·98% terheli a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést. A házadó alapján kivetett útadóból, 5,303.200 pengőből,[5]) ez aránynak megfelelően 794 419 pengő esik a kereskedelemre és szállításra. És pedig — mint a kereskedelmet terhelő házadónál — 44·03%, vagyis 349.783 pengő a tulajdonképeni kereskedelem részesedése, 32·66%, vagyis 259.457 pengő a bankárok és 23·31%, azaz 185.180 pengő a fuvarosok részesedése.

Végül az alkalmazottak kereseti adója után járó útadóból is részesedik a kereskedelem és szállítás. Az alkalmazottak kereseti adója, vagyis 16·937 millió pengő alapján kivetett 1,178.240 pengő útadóban[6]) a kereskedelem és szállítás époly arányban részesedik, mint az alkalmazottak kereseti adójában,[7]) vagyis a kereskedelem és hitel 11·75%-kal, tehát 138.443 pengővel, a közlekedés 9·18%-kal, vagyis 108.162 pengővel. E szerint az alkalmazottak kereseti adója alapján kivetett útadóból a kereskedelem és szállítás 246.605 pengőt visel.

Összefoglalva a kifejtetteket, látjuk, hogy a kereskedelmet, hitelüzletet és közlekedést terhelő útadó összesen 1,963.906 pengő, amelyben a kereskedelem 1,034.100 pengővel, a hitelüzlet 568.440 pengővel, a közlekedés 361.366 pengővel részesedik.

10. Ínségjárulék.

Az ínségjárulék legfőképen a városi lakosságot terheli, mert — amint kifejtettük[8]) — a 185.400/1932. B. M. sz. rendelet 1. §-a értelmében az ínségenyhítés céljaira a városokban vetik ki, még pedig a jövedelemadó, társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére.

[1]) Ugyanott 73. lap.
[2]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet.
[3]) Jelen munka 74. lap.
[4]) Jelen munka 78. lap.
[5]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet.
[6]) Ugyanott
[7]) Jelen munka 47. lap.
[8]) Jelen munka 28. és 59. lap.

Mennyit visel a kereskedelem, szállítás és hitelüzlet a 4,642.494 pengő[1]) ínségadóból?

A kereskedőkre és szállítókra 1,114.413 pengő jövedelemadót vetettek ki.[2]) Minthogy csak a városok területéről származó jövedelemadó alapján lehet ínségjárulékot kivetni és a 34·491 millió pengő összjövedelem-adóból csak 25·919 millió pengő, tehát 75·20% folyt be a városokból,[3]) e szerint a kereskedelmet és szállítást terhelő 1·114 millió pengő jövedelemadóból csak 838.038 pengő szolgált a 20%-os ínségjárulék kivetésének alapjául. Ennek megfelelően 167.606 pengő terhelte a kereskedőket, mint a jövedelemadó alanyait ínségadó címén. Ebből — a jövedelemadónál alkalmazott kulcs szerint — a tulajdonképeni kereskedőkre és fuvarosokra 57·41%, vagyis 96.222 pengő, a bankárokra 42·59%, vagyis 71.384 pengő esik.

A kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek társulati adója 5·239 millió pengő.[4]) Minthogy a társulatokra — a 2030/1932. M. E. sz. rendelet 5. §-a alapján — a társulati adó 25%-ára rúgó rendkívüli pótlék is kivetendő, ebben az 5·239 millió pengőben pedig a rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik, az ínségadó kivetésének alapjául csak 3·929 millió pengő szolgált, mely után ínségjárulék fejében ennek 20%-a, vagyis 785.800 pengő volt fizetendő. A társulati adónál talált megoszlási kulcsot alkalmazva, ebből 12·21%, vagyis 95.946 pengő esett a kereskedelmi részvénytársaságokra, 15·84%, azaz 124.470 pengő a közlekedési részvénytársaságokra és 71·95%, vagyis 565.385 pengő a hitelügyi részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre.

Végül általános kereseti adó fejében a kereskedőkre 7·092 millió pengőt róttak ki.[5]) A kereskedők általános kereseti adóalapja 142·265 millió pengőből 60·030 millió pengő,[6]) vagyis 42·19% Budapestre esett, ahol 2% fejében 1,200.600 pengő ínségjárulékot vetettek ki az általános kereseti adó fizetésére kötelezett kereskedőkre. A vidéki városokban a kereskedőkre eső általános kereseti adóalap 44·021 millió pengő, amely után átlag 0·75%-os kulcs fejében az ínségjárulék 310.348 pengőre tehető. Kis- és nagyközségekben ínségadókivetésnek helye nincs. Az általános kereseti adó alapján kivetett 1,510.948 pengő ínségjárulékot, amelyet a városokban kell kivetni, a városi lakosság foglalkozási arányában megosztva,[7]) abból 61·17%, vagyis 924.247 pengőt számí-

[1]) Adóstatisztika 40. lap.
[2]) Jelen munka 79. lap.
[3]) Adóstatisztika 117. lap.
[4]) Adóstatisztika 107. lap, 3. megjegyzés.
[5]) Adóstatisztika 146. lap.
[6]) Ugyanott 105. lap.
[7]) Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint 198.675 kereső közül a városokban kereskedelemmel foglalkozott 121.526 kereső (61·17%), pénz- és hitelüzlettel 17.973 kereső (9·05%), míg közlekedéssel 59.176 (29·78%). (Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest 1934. — 83.* és 89.* lap.)

tunk a tulajdonképeni kereskedőkre, 29·78%-ot, vagyis 449.961 pengőt a közlekedésre és 9·05%-ot, vagyis 136.740 pengőt a pénz- és hitelüzlettel foglalkozókra (a bankárokra).

A kereskedelmet — a kifejtettek alapján — a 4·642 millió pengőre rúgó ínségadóból 2,464.354 pengő terheli; még pedig a tulajdonképeni kereskedelmet 1,116.415 pengő, a bankárokat 773.509 pengő, a közlekedést 574.431 pengő.

11. Közmunkaváltság.

A 13·187 millió pengőre rúgó közmunkaváltságot[1]) — amint már kifejtettük[2]) — csak a 18 évet már betöltött, de 60 évet még el nem ért férfi köteles leróni. A közmunkaváltságból a kereskedőkre és szállítókra és a hitelüzlettel foglalkozókra eső hányadrészt megközelítő módon a foglalkozási statisztika adataiból puhatolhatjuk ki.

Ugyanis a jelenlevő népességből a kereső és eltartott férfiak összes száma 4,250.110 volt.[3]) Ezek közül kereskedelemből és hitelüzletből élt 232.232, vagyis 5·46%, míg közlekedésből 169.089, vagyis 3·98%. Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő közmunkaváltság összegére, amely az összes foglalkozási ágakra esett, megállapíthatjuk, hogy ebből 720.010 pengő terhelte a kereskedelmet és hitelüzletet, még pedig 90·58%, vagyis 651.753 pengő a tulajdonképeni kereskedelmet, 9·48%, vagyis 68.257 pengő a hitelforgalmat és 524.842 pengő a közlekedést.

Összefoglalva az eredményt, látjuk, hogy a 13·187 millió pengő közmunkaváltságból 1,244.852 pengő a kereskedelem, hitelüzlet és szállítás terhe.

12. Kereskedelmi és iparkamarai illeték.

A kereskedelmi és iparkamarai illetékre vonatkozó jogszabályok részletes ismertetésénél[4]) láttuk, hogy a kereskedelmet, hitelüzletet, a közlekedést és a biztosító vállalatokat kereskedelmi és iparkamarai illeték terheli.

A kereskedelmi és iparkamarai illeték 1932-ben 1·098 millió pengőre rúgott. Feladatunk megállapítani, mennyi terhelte ebből a kereskedelmet, hitelüzletet, közlekedést és biztosító vállalatokat.

A budapesti, győri és miskolci kereskedelmi és iparkamarák által kivetett kamarai illeték az 1932. évben 899.283 pengőre rúgott.[5]) E három kamara által kivetett illeték az összes kamarák által kivetett illeték 81·90%-át képviseli, tehát e három kamara által kivetett illetékeknek foglalkozási

[1]) Adóstatisztika 17. lap.

[2]) Jelen munka 29. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — Budapest 1934. — (45.* lap.)

[4]) Jelen munka 61. s köv. lapok.

[5]) Az adatokat *Gyulay Tibor dr.* a budapesti kereskedelmi és iparkamara főtitkára volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

ágak szerint való megoszlására vonatkozó adatait általánosíthatjuk az összes kamarai illetékekre.

E 899.283 pengőből a tágabb értelemben vett kereskedelemre 423.820 pengő, vagyis 47·13% esett. Ezt az arányt alkalmazva az 1·098 millió pengőre rúgó összes kamarai illetékre, kitűnik, hogy a kereskedelmet 517.487 pengő kereskedelmi és iparkamarai illeték terhelte.

Azt is megállapíthatjuk, hogy miként oszlik meg ez az összeg a tulajdonképeni kereskedők, a bankárok és pénzintézetek, a közlekedési vállalatok és a biztosító társaságok között.

A három kereskedelmi és iparkamara által kivetett illeték a következő módon oszlott meg a foglalkozási ágak között:

	Pengő	%
Kereskedők	262.451	61·92
Bankárok és pénzintézetek	129.525	30·56
Közlekedési vállalatok.....	24.702	5·83
Biztosító társaságok.....	7.142	1·69
Összesen	**423.820**	**100.00**

Ez arányszámokat akalmazva a tágabb értelemben vett kereskedelmet terhelő 517.487 pengő összes kereskedelmi és iparkamarai illetékre, megállapíthatjuk, hogy abból

a kereskedők	320.428	pengőt,
bankárok és pénzintézetek	158.144	«
közlekedési vállalatok	30.169	«
biztosító társaságok	8·746	«
	517.487	pengőt viseltek.

13. Önkormányzati adók.

a) Vármegyei és községi pótadók.

A vármegyei és községi pótadó alapja — amint azt már részletesen kifejtettük — a földadó, házadó, társulati adó, tantiémadó és általános kereseti adó együttes összege. Ennek következtében a vármegyei és községi pótadók terhében a kereskedelem, hitelüzlet és közlekedés is részesedik.

A vármegyei és községi pótadók összege 1932-ben 74·218 millió pengőre rúgott.[1])

Mennyi terhelte ebből a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést? Ezt úgy fogjuk kipuhatolni, ha a pótadók 74·218 millió pengőre rúgó összegét a kivetésük alapjául szolgált egyenes adók arányában szétosztjuk.[2]) Láttuk,

[1]) Adóstatisztika 17. lap.

[2]) Jelen munka 33. lap.

hogy eszerint a 21·956 millió pengőnyi általános kereseti adóra, mely a 144·067 millió pengőre rúgó alapadók összességének 15·24%-a, jutott a vármegyei és községi pótadókból, ennek megfelelően 11,310.823 pengő. Ebből — tágabb értelemben vett kereskedelemre eső hányadrész, — tekintettel arra, hogy a 21·956 millió pengőre rúgó általános kereseti adóból 7·092 millió pengőt viselt a kereskedelem,[1]) — 32·30%, vagyis 3,653.395 pengő. És pedig — a foglalkozási arány szerint[2]) — 57·41%, azaz 2,097.414 pengő a tulajdonképeni kereskedők és fuvarosok, 42·59%, vagyis 1,555.981 pengő a pénzhitel- és biztosítási üzlettel foglalkozók terhe.

A kereskedelem terhére számítandó nemcsak az általános kereseti adó után, hanem a társulati adó után kivetett pótadó is. Mennyi terhelte e címen a kereskedelmet? A társulati adó 12·158 millió pengő.[3]) Ebből a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti részvénytársaságok és hitelszövetkezetek társulati adója 5·239 millió pengő,[4]) vagyis 43·09%. Ez aránynak megfelelően a társulati adó után kirótt 6·264 millió pengő vármegyei és községi pótadóból[5]) 2,699.157 pengő esett a kereskedelmi, közlekedési és hitelintézeti társaságokra, még pedig, a társulati adónak a társulatok neme szerint talált megoszlási arányszáma szerint[6]) a kereskedelmi részvénytársaságokra 12·21%, azaz 329.567 pengő, a közlekedésiekre 15·84%, vagyis 427.546 pengő, míg a hitelügyi részvénytársaságokra és hitelszövetkezetekre 71·95%, vagyis 1,942.044 pengő.

A 2·083 millió pengő tantiémadóból — amint megállapítottuk[7]) — 938.175 pengő esik a kereskedelmi, közlekedési és hitelügyi részvénytársaságokra és szövetkezetekre, vagyis 45·03%. Ez arány szerint tehát a tantiémadó alapján kirótt 1,068.739 pengő vármegyei és községi pótadóból[8]) 481.253 pengő terheli a társaságokat és pedig — mint fentebb láttuk — 12·21%, vagyis 58.761 pengő a tulajdonképeni kereskedelmi részvénytársaságokat, 15·84%, azaz 76.230 pengő a közlekedési és 71·95%, vagyis 346.262 pengő a hitelügyi részvénytársaságokat és hitelszövetkezeteket.

Végül az ország összes házadójából 76.232 millió pengőből —láttuk[9]) — 11,420.200 pengő, vagyis 14·98% terheli a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést. Ugyanily arányban az összes házadó után kivetett 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadóból[10]) 5,883.570 pengő esik a kereskedelemre,

[1]) Adóstatisztika 146. lap.
[2]) Jelen munka 78. lap, 1. jegyzet.
[3]) Adóstatisztika 107. lap.
[4]) Ugyanott 109. lap és jelen munka 73. lap.
[5]) Jelen munka 33. lap, 1. jegyzet.
[6]) Jelen munka 73. lap.
[7]) Jelen munka 74. lap.
[8]) Ugyanott 33. lap, 1. jegyzet.
[9]) Jelen munka 78. lap.
[10]) Jelen munka 33. lap, 1. jegyzet.

hitelforgalomra és közlekedésre. Mint a házadónál [1]) úgy itt is, 44·03%-ot a kereskedőkre, 32·66%-ot a bankárokra és 23·35%-ot a közlekedési vállalatokra számítva, a kereskedelmet a házadó után járó vármegyei és községi pótadóból 2,590.536 pengő, a pénz- és hitelforgalmat 1,921.574 pengő, a közlekedést 1,371.460 pengő terheli.

Összefoglalva, megállapítjuk, hogy a kereskedelmet, szállítást és hitelforgalmat terhelő vármegyei és községi pótadók összessége 12,717.379 pengő, amelyből a kereskedelem 5,076.278 pengőt (39·91%), a hitelüzlet 5,765.861 pengőt (45·35%) és a közlekedés 1,875.236 pengőt (14·74%) visel.

b) Ebadó.

Láttuk [2]), hogy az 1·204 millió pengőre rúgó ebadóból a mezőgazdaságot 629.230 pengő, az ipart 258.064 pengő terheli. Mennyi ebadó esik a kereskedelemre, hitelforgalomra és közlekedésre? A mezőgazdaságra és iparra eső ebadó kipuhatolásából alkalmazott módszert követve, megállapítjuk, hogy a kis- és nagyközségeknek 5,807.068 lélekre rúgó népességéből 156.739, vagyis 2·69% kereskedelemből és hitelforgalomból [3]) 166.565, vagyis 2·86% közlekedésből él.[4]) Eszerint a kis- és nagyközségekből befolyt 811.000 pengő ebadóból [5]) 21.816 pengő számítható a kereskedelemre és hitelforgalomra, míg 23.194 pengő a közlekedésre.

A törvényhatósági jogú városok népessége 1,676.986; ebből 221.666 kereskedelem- és hitelforgalomból él, vagyis 13·22%, míg 100.738, vagyis 6·0% közlekedésből. Eszerint a törvényhatósági városokból befolyt 215.000 pengő ebadóból 28.423 pengő esik a kereskedelem- és hitelforgalomra, 12.900 pengő pedig a közlekedésre.

A megyei városok népessége 1,204.265; ebből 90.654 (7·53%) kereskedelemből és hitelforgalomból, 71.572 (5·94%) közlekedésből él. Eszerint a megyei városokból befolyt 178.000 pengő ebadóból 13.403 pengő esik a kereskedőkre és hitelüzlettel foglalkozókra, míg a szállítók ebadó fejében 10.573 pengőt viseltek.

Összefoglalva az eredményeket, megállapíthatjuk, hogy az 1·204 millió pengő ebadóból a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést 110.309 pengő ebadó terheli, még pedig a kereskedelmet és hitelforgalmat 63.642 pengő, a közlekedést pedig 46.667 pengő.

---

[1]) Jelen munka 78. lap.

[2]) Jelen munka 33. és 64. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. — Budapest 1934. — (46.* lap.)

[4]) Ugyanott 47.* lap.

[5]) Adóstatisztika 17. lap.

c) Vegyes adók.

A helyhatóságok által szedett 41,523.589 pengőre rúgó vegyes adókból 3,991.257 pengő kizárólag a mezőgazdaságot terhelte;[1]) 32,889.836 pengő pedig úgy a mezőgazdák, mint a többi foglalkozást folytatók terhe volt;[2]) míg a vegyesadók közt kimutatott 4,642.494 pengő ínségadó jóformán csak a városi lakosságot, tehát a mezőgazdaságot alig terhelte.

Láttuk, hogy a helyhatósági vegyesadók ama 32·889 pengőre rúgó részéből, amely az összes foglalkozási ágakat terheli, a mezőgazdaság 11·087 millió pengőt,[3]) az ipar 5·982 millió pengőt viselt.[4]) Kipuhatolandó, hogy mennyi számítandó a kereskedelem, közlekedés és hitelforgalom terhére?

Az önkormányzati adók egy csoportját képező fenti 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adók kivetése, a többi vármegyei és községi pótadókkal általában azonos alapon történik. Ennélfogva ebből a 32·889 millió pengőből a kereskedelem, közlekedés és hitelforgalom oly arányban részesedik, mint a többi önkormányzati adókból.

Láttuk, hogy a vármegyei és községi pótadók összege 74·218 millió pengő, amelyhez a kereskedelem, a hitelüzlet és a közlekedés 12,717.375 pengővel,[5]) vagyis 17·13%-kal járult. Ezt az arányt alkalmazva, kitűnik, hogy a 32.889 millió pengő helyhatósági vegyes adócsoportból a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést 5,634.028 pengő terheli, még pedig — mint a vármegyei és községi adóknál — 39·91%, vagyis 2,248.540 pengő a kereskedelmet, 45·35%, vagyis 2,555.032 pengő a hitelüzletet és 14·74%, vagyis 830.456 pengő a közlekedést.

A vegyesadók között kimutatott 4,642.494 pengő ínségadóra vonatkozó jogszabályok részletes ismertetésénél[6]) láttuk, hogy az ínségjárulékot a jövedelemadó, a társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére kell kiróni és annak kulcsa a jövedelem-, illetve társulati adó 20%-a, az általános kereseti adó fizetésére kötelezetteknél az adóalap 0·5—2%-a. Budapesten a kulcs 2%.

Mennyi ínségadó terheli a kereskedelmet, közlekedést és hitelüzletet? Részletesen kifejtettük,[7]) hogy a kereskedelmet az ínségadóból 2,464.354 pengő terheli, még pedig a tulajdonképeni kereskedelmet 1,116.415 pengő, a hitelforgalmat 773.509 pengő és a közlekedést 474.431 pengő.

A helyhatóságok által szedett vegyesadókból, vagyis 41,523.589 pengőből a kereskedelmet 8,098.382 pengő terheli; mégpedig a tulajdon-

[1]) Jelen munka 34. lap.
[2]) Ugyanott 35. lap.
[3]) Ugyanott 35. lap.
[4]) Ugyanott 65. lap.
[5]) Jelen munka 92. lap.
[6]) Jelen munka 28. lap.
[7]) Jelen munka 89. lap.

képeni kereskedelmet 3,364.955 pengő, a hitelüzletet 3,328.541 pengő, a közlekedést 1,404.887 pengő.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és a helyhatósági vegyesadókból, vagyis 116.945 millió pengőből a kereskedelmet, hitelforgalmat és közlekedést 20,926.066 pengő, vagyis 17·89% terheli, amelyből a tulajdonképeni kereskedelem 8,504.875 pengőt, a hitelüzlet 9,094.402 pengőt, a közlekedés pedig 3,326.790 pengőt visel.

14. Egyházi és felekezeti iskolai adók.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókra vonatkozó jogszabályok rendelkezései szerint — amint tudjuk[1]) — azokat túlnyomó részben az állami egyenes adók alapján vetik ki minden felekezetű egyházközségben.

Megállapítottuk, hogy a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból 6·090 millió pengő a mezőgazdákra,[2]) 4·297 millió pengő pedig az iparosokra esik.[3])

Mennyi egyházi és felekezeti iskolai adó terheli a kereskedőket?

Ezt úgy állapítjuk meg, hogy a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adók összességét szétosztjuk az egyes foglalkozási ágakat terhelő egyenes alapadók arányában. A kereskedőkre eső egyházi adóteher így elég pontosan puhatolható ki.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadókból, a kereskedők általános kereseti adójára, jövedelem- és vagyonadójára, rokkantellátási adójára és nyilvános betegápolási pótadójára 4·2% esett.[4]) A házbirtokokra eső egyenes adóból a kereskedők, mint házbirtokosok 14·98%-ot viselnek,[5]) tehát az egyenes adókból a házbirtokra eső 44·3%-ból: 6·63%-ot.[6]) Az alkalmazottak kereseti és különadójának 18·12%-a[7]) a kereskedelmet terheli, tehát az egyenes adók összességéből az alkalmazottakra eső 17·0%-ból: 3·08%.

Vagyis az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadóknak 13·91%-át a kereskedelem viseli; ennélfogva a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból 2,777.548 pengő esik a kereskedőkre.

Mennyi terheli az egyházi és felekezeti iskolaadóból a tulajdonképeni kereskedőket, a közlekedéssel foglalkozókat és a pénz- és hitelforgalomból

---

[1]) Jelen munka 36. s köv. lapok.
[2]) Ugyanott 41. lap.
[3]) Ugyanott 66. lap.
[4]) Adóstatisztika 146. lap.
[5]) Jelen munka 78. lap.
[6]) Adóstatisztika 146. lap. Vagyis 100 : 14·98 = 44·3 : X, ahol X = 6·63.
[7]) Jelen munka 76. lap. Vagyis 100 : 18·12 = 17·0 : X, a hol X = 3·08.

élő bankárokat? A kereskedelmet terhelő állami egyenesadók közül az egyházi és felekezeti iskolai adók kivetésénél alapul szolgáló 32,386.963 pengő adóból — a kifejtettek szerint — 15,801.825 pengő (48·79%) a tulajdonképeni kereskedelmet, 7,695.581 pengő (23·76%) a pénz- és hitelforgalmat, 8,889.546 pengő (27·45%) a közlekedést terhelte. Ezt az arányt alkalmazva, megállapíthatjuk, hogy a kereskedelem által viselt 2,777.548 pengő egyházi és felekezeti iskolai adóból a tulajdonképeni kereskedelemre 1,355.165 pengő, a pénz- és hitelforgalmi üzletre 659.945 pengő, a közlekedésre 762.438 pengő esett.

15. A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.

Előző fejtegetéseinkből tudjuk, hogy a mezőgazdaságot terhelő köztartozások egy hányadrésze — a törvényhozás kifejezett rendelkezése (1930 : XXII. t.-c.) alapján — a többi foglalkozási ágra hárult.

Tudjuk továbbá,[1]) hogy a földbirtokosok és a földhaszonbérlők közadótartozásukból 27·570 millió pengőt gabonajegyszelvény alakjában róttak le, tehát ezt az összeget a fogyasztókra, a többi foglalkozási ágra hárították. Éppen így megtérített a törvényhozás a nem piacra termelő, tehát gabonajegyszelvényhez nem jutott kisebb földbirtokosoknak 6·092 millió pengő földadót a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapból,[2]) amely köztartozás így ugyancsak a többi foglalkozási ágra hárult.

A kereskedelem, a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz — amint kimutattuk[3]) — 1,921.172 pengővel járult. Ezt a terhet a kereskedelem és hitelintézeti részvénytársulati adójánál már számba vettük.

Az elemi kár címén 2·120 millió pengő erejéig leírt földadó és vizi társulatoknak és érdekeltségeknek visszatérített 0·871 millió pengő földadó a mezőgazdaság helyett ugyancsak a többi foglalkozási ágat terhelte.

Megállapítható, hogy a többi foglalkozási ágakra hárított, összesen 36·653 millió pengőből mennyi számítandó a kereskedelemre.

1932-ben az össznépesség száma 8,783.919 volt.[4]) Tekintettel arra, hogy — a hivatalos adatok szerint[5]) — a népességnek 51·8%-a őstermeléssel foglalkozik, vagyis mezőgazdaságból él, a többi foglalkozási ágra összesen 48·2%, vagyis 1932-ben 4,233.849 lélek esik. A boletta-szelvény alakjában a mezőgazdák által a többi foglalkozási ágra áthárított 27,570 millió pengő közterhertől egy fejre 6·51 pengő esett.

Minthogy kereskedelemből és pénz- és hitelüzletből a népesség 5·4%-a, vagyis 474.331 lélek élt, közlekedésből pedig 3·9%, tehát 342.572 lélek,

[1]) Jelen munka 12. lap.
[2]) Jelen munka 13. lap.
[3]) Ugyanott 74. lap.
[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 21. lap.
[5]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 18.* lap.

ebből következik, hogy a kereskedelem és hitelüzlet bolettaszelvény alakjában a mezőgazdák közterheiből 3,087.895 pengőt, a közlekedés pedig 2,230.143 pengőt, összesen tehát 5,318.038 pengőt viselt.

Ugyanígy esett a többi foglalkozási ághoz tartozókra a 6·092 millió pengő erejéig a kisbirtokosok részére megtérített földadóból fejenkint 1·34 pengő, továbbá a 2·991 millió pengő leírt és a gazdáknak visszafizetett földadóból fejenkint 0·70 pengő, vagyis összesen 2·04 pengő, amely fejhányadot szorozva a kereskedelmi népesség 474.331 lélekszámával és a közlekedésből élő népesség 342.572 lélekszámával, megállapíthatjuk, hogy a kereskedelemre és hitelüzletre e címen 967.635 pengő, a közlekedésre pedig 698.857 pengő, összesen 1.666.492 pengő teher hárult.

A mezőgazdaság által a többi foglalkozási ágra hárított 36·653 millió pengő adóteherből a kereskedelemre tág értelemben véve 6,984.530 pengő esett.

Hogyan oszlott meg a 6·984 millió pengő boletta- és földadóteher a tulajdonképeni kereskedelem, a hitelüzlet és közlekedés között? A közlekedésre eső teher fentebb 2·929 millió pengőben külön van kimutatva. A tulajdonképeni kereskedelem és hitelüzlet terhe 4,055.530 pngőben együtt jelentkezik. Ezt a kereskedelemből és a hitelüzletből élő keresők és eltartottak számaránya szerint fogjuk megosztani.

A népszámlálás adatai szerint[1]) a tulajdonképeni kereskedelemből élő keresők és eltartottak száma 423.467, míg a pénz- és hitelüzletből élők száma 45.592. Vagyis a kereskedelemre 90·97%, a hitelüzletre 9·03% esik. Ez arány szerint a fenti 4·055 millió pengőből a kereskedelem részesedése 3,689.315 pengő, a hitelüzleté 366.215 pengő.

A kereskedelmet terhelő 6,984.530 pengő boletta- és földadóteherből eszerint a tulajdonképeni kereskedelem részesedése 3,689.315 pengő (52·82%), a pénz és hitelforgalomé 366.215 pengő (5·24%), a közlekedésé 2,929.000 pengő (41·94%).

16. Összefoglalás.

a) A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom részesedése az egyenesadókban.

Összefoglalva a kereskedelmet, közlekedést, pénz- és hitelforgalmi üzletet terhelő egyenesadók számszerű kipuhatolására vonatkozó vizsgálódásaink eredményét, megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati testületi és egyéb közjogi társulati egyenes adók összességéből: 504,430.940 pengőből 84,655.197 pengő esik a kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom terhére, más szóval az összes egyenesadók 16·77%-a terheli a kereskedelmet, közlekedést, a pénz- és hitelforgalmat, a következő részletezés szerint:

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 82.* lap.

IV. A kereskedelem egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszeg	Kereskedelemre, közlekedésre, pénz- és hitelforgalomra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000	7,092.000	32·30
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	5,749.977	14·39
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892	7,452.909	47·96
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	1,921.172	—
Házadó	76,232.000	11,420.200	14·98
Jövedelemadó	31,557.000	1,114.413	3·53
Vagyonadó	10,090.000	237.208	2·35
Szükségadó	41,404.306	5,283.246	12·76
Rendkívüli pótlék	29,829.153	4,033.834	13·52
Rokkantellátási adó	8,990.000	1,366.184	14·80
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	3,950.610	16·74
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	619.054	15·27
Útadó	11,200.000	1,963.906	17·53
Közmunkaváltság	13,187.000	1,244.852	9·44
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	517.488	47·40
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	20,926.066	17·89
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	2,777.548	13·91
Gabonajegy	—	6,984.530	—
Földadó	31,638.000	—	—
Összes egyenesadók	**504,430.940**	**84,655.197**	**16·77**

A kereskedelem és forgalom csekély részesedését a jövedelem- és vagyonadóban az magyarázza, hogy a kereskedelmi, közlekedési részvénytársaságok és a részvénytársaság alakjában működő hitelintézetek nem alanyai a jövedelem- és vagyonadónak, úgyhogy csak az egyéni vállalatok fizetnek a kereseti adó mellett jövedelem- és vagyonadót is. Ez indokolja egyúttal azt, hogy a kereskedelem és forgalom a társulati adónak csaknem felét viseli.

b) A kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom egyenesadó terhe elkülönítve.

Kérdés, hogy a tágabb értelemben vett kereskedelmet terhelő egyenesadókból összesen mennyi esik a tulajdonképeni kereskedelemre, mennyi a közlekedésre és a pénz- és hitelforgalomra? Az egyes egyenesadónemeknél már kiszámítottuk, hogy azokból mennyit viseltek e foglalkozási ágazatok. Az eredményt a következőkben foglaljuk össze:

V. A tulajdonképeni kereskedelem, közlekedés, pénz- és hitelforgalom egyenes adóterhe.

Adónem	Tulajdonképeni kereskedelem	Közlekedés	Pénz- és hitelforgalom
	egyenesadó terhe pengőben		
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	4,430.372	2,175.826	485.802
b) alkalmazottak kereseti és különadója	2,742.190	2,523.871	483.916
Társulati adó, tantiemadó és különadó	845.016	989.530	5,618.363
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	491.392	—	1,429.780
Házadó	5,028.440	2,661.376	3,730.384
Jövedelemadó	672.436	372.102	69.875
Vagyonadó	104.443	55.293	77.472
Szükségadó	3,187.910	1,764.076	331.260
Rendkívüli pótlék	1,667.317	320.322	2,046.195
Rokkantellátási adó	582.672	253.971	529.541
Nyilvános betegápolási pótadó	1,576.807	582.985	1,790.818
Gépjáróműadó	373.537	206.802	38.715
Útadó	1,034.100	361.366	568.440
Közmunkaváltság	651.753	524.842	68.257
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	320.428	30.169	166.890
Önkormányzati adók	8,504.875	3,326.790	9,094.402
Egyházi és felekezeti iskolai adók	1,355.165	762.438	659.945
Gabonajegy és földadó	3,689.315	2,929.000	366.215
Összesen	**37,258.168**	**19,840.759**	**27,556.270**

Ez adatokból kiviláglik, hogy a tág értelemben vett kereskedelmet terhelő 84,655.196 pengőre rúgó egyenesadókból és egyéb hasonló közszolgáltatásokból a tulajdonképeni kereskedelem részesedése 37·258 millió pengő, vagyis 44·13%, a közlekedés részesedése 19·841 millió pengő, vagyis 23·41%, míg a pénz- és hitelforgalomé 27·556 millió pengő, vagyis 32·46%.

IV. A személyes szolgálatok.

Az adóalanyok élethivatási tevékenységüket munkamegosztás alapján fejtik ki, tehát a dolgozó társadalom foglalkozások szerint tagozódik.

A foglalkozások egyik csoportja közvetlenül vesz részt a termelésben, mint a mezőgazdák, bányászok, iparosok, kereskedők, fuvarosok stb.; ezeknek tevékenysége részint anyagi javak előállítására, részint az előállított javak értékének fokozására irányul.

A foglalkozások másik csoportja nem vesz részt közvetlenül a termelésben, hanem csupán olyan hasznos, sőt nélkülözhetetlen tevékenységet fejt ki, amely előfeltétele a nemzeti termelés folytatásának, mint pl. az orvos, ügyvéd, bíró, tanár, közhivatalnok, stb. és ezért szintén részesedik a nemzeti termelés eredményében.[1])

[1]) Lásd e kérdésről bővebben: *Fellner Frigyes;* »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.« Budapest 1930. — (4. s köv. lapok); újabban: *Sir Josiah Stamp;* »Methods used in different countries for estimating national income.« (Journal of the Royal Statistical Society. 1934. III. — 425., 436., 452. és passim.)

A dologi javakból és az anyagok értékfokozásából keletkező nemzeti jövedelem nemcsak azok között oszlik meg, akik a javakat és értékeket termelik, hanem abban részesednek azok is, akiknek személyes szolgálatait, ellenszolgáltatás fejében, igénybe veszik. A nemzeti jövedelem ilymódon megoszlik az egyes magángazdaságok között, ahol már mint az egyes gazdasági alanyok magánjövedelmei jelentkeznek.

Az állam és az önkormányzati testületek, midőn adóztatnak, az egyes magángazdaságokkal állanak szemben, tehát helyesen járnak el, ha az egyes gazdasági alanyoknál csupán azok teljesítőképességét veszik figyelembe, tekintet nélkül arra, hogy a teljesítőképességnek mi a forrása. Az adóztató közhatalom tehát az adóalap megállapításánál nemcsak az eredeti, hanem a származékos jövedelmeket is figyelembe veszi. Ennélfogva a személyes szolgálatokból származó jövedelmek, mint a szolgáltatásképesség forrásai, megadóztatás tárgyai.

A személyes szolgálatokból származó jövedelmek két csoportját különböztetjük meg. Az egyik csoportba tartoznak az ú. n. szabad (értelmi) foglalkozást folytatók (orvos, ügyvéd, író, mérnök, építész, stb.) jövedelmei; a másik csoportba tartoznak a meghatározott (fix) illetmények, amelyek kétféle alakban jelentkeznek, még pedig, mint a magánalkalmazottak és mint a közalkalmazottak illetményei.

A következőkben vizsgálni fogjuk, mily mérvben járulnak a személyes szolgálatokból származó jövedelmek a közszükségletek fedezéséhez?

A) *Szabad (értelmi) foglalkozások.*

A szabad (értelmi) foglalkozást terhelő egyenesadók és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások: kereseti adó; házadó; jövedelem- és vagyonadó; az ezek után kivetett szükségadó és rendkívüli pótlék; rokkantellátási adó; nyilvános betegápolási pótadó; gépjáróművek közúti adója; útadó; ínségjárulék; közmunkaváltság; önkormányzati adók (vármegyei és községi pótadó, ebadó, vegyes adók); egyházi és felekezeti iskolai adó, földadó.

1. A szabad foglalkozásokat *általános kereseti adó* terheli. A 300/1927. P. M. sz. rendelet 2. §-ának 2. pontja értelmében ugyanis általános kereseti adó alá tartozik mind az a jövedelem, mely az ország területén bárki által folytatott szellemi és bármi más haszonhajtó foglalkozásból ered.

A hivatalos adatok szerint[1]) az 1932. évre általános kereseti adó fejében 21·956 millió pengő volt előírva; ebből az értelmi foglalkozásúakat 2·459 millió pengő terhelte, amely összeget 49·040 pengő adóalap (kereset) után vetették ki. A 439·864 millió pengő összes általános kereseti adóalapból az értelmi foglalkozásokra 11·2% esik.

[1]) Adóstatisztika. 1932. — 146. lap és 105. lap.

Az 1933. évi adóstatisztika a szabadfoglalkozásuakat három csoportba osztja: [1]) az elsőbe tartoznak az orvosok, a másodikba az ügyvédek, a harmadikba az egyéb értelmi foglalkozásúak.

		Kivetett ált. kereseti adó
Az adóköteles orvosok száma	7.651	819.000 P
Az « ügyvédek «	6.005	869.000 «
Az adóköteles egyéb értelmi foglalkozásúak száma	11.517	853.000 «
Az összes adóköteles értelmi foglalkozásúak száma	**25.173**	**2,541.000** «

A szabadfoglalkozásúakra kivetett általános kereseti adóból az orvosokra 32·24%, az ügyvédekre 34·21%, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55% esik.

Ez arányszámok alapján az 1932. évben az értelmi foglalkozásúakra kivetett 2·459 millió pengő általános kereseti adóból terhelte:

az orvosokat	792.781 P
az ügyvédeket	841.224 «
az egyéb szabadfoglalkozásúakat .	824.995 «
összesen	**2,459.000** P

Megjegyzendő, hogy a szabadfoglalkozásúakra kivetett általános kereseti adóból 50·59%, vagyis 1,241.795 pengő esett Budapestre, míg a vidékre 49·41%, vagyis 1,217.205 pengő.[2])

És pedig:

	%	Budapesten ált. kereseti adó	%	Vidéken ált. kereseti adó
orvos	45·06	357.227 P	54·94	435.554 P
ügyvéd	52·70	443.325 «	47·30	397.899 «
egyéb szabadfoglalkozásúak.....	53·69	441.243 «	46·31	383.752 «
Összes szabadfoglalkozásúak.....	**50·59**	**1,241.795** P	**49·41**	**1,217.205** P

Az általános kereseti adó mellett a szabadfoglalkozásúakat az *alkalmazottak kereseti és különadója* is terheli. Kimutattuk,[3]) hogy az alkalmazottak kereseti és különadója szempontjából figyelembeveendő kereső tisztviselők és segédszemélyzet a különböző foglalkozási ágakban miként oszlik meg és e szerint a szabadfoglalkozásokra 1·74% esik. Ez arány alapján a 23·176 millió pengőből a szabadfoglalkozásoknál alkalmazottak kereseti és különadójára 403.263 pengő esik. Ebből — a fenti arány szerint — az orvosokra 32·24%, vagyis 130.012 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 137.956 pengő,

[1]) Adóstatisztika. 1933. — 141—144. lapok.

[2]) Az arányszámokat az 1933. évi adóstatisztika alapján számítottuk ki (idézett munka 144. lap.)

[3]) Jelen munka 47. lap.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

az egyéb szabadfoglalkozásúakra 33·55%, vagyis 135.295 pengő esik. Budapestre 50·59%, vagyis 204.010 pengő, a vidékre 49·41%, vagyis 199.253 pengő esik.

Megjegyzendő, hogy a szabadfoglalkozásúak alkalmazottaira eső 403.263 pengő kereseti és különadóból 42·38% fejében 170.902 pengő pusztán a kereseti adó.[1])

2. A szabadfoglalkozásúakat, mint házbirtokosokat, *házadó* terheli. Kipuhatolandó, hogy a házadóból mennyi számítandó az értelmi foglalkozásúak terhére? Pontos eredményre nem juthatunk, mert a foglalkozási statisztikában a közszolgálat és a szabadfoglalkozásúak együtt vannak kimutatva, tekintettel arra, hogy a szabadfoglalkozásúakét a közszolgálatban alkalmazottaktól gyakran nem lehet különválasztani. Mert vannak orvosok, kik az államnál, községnél, vagy egyéb közhivatalnál vannak alkalmazva, de e mellett orvosi gyakorlatot is folytatnak. Ezek nem a szabadfoglalkozásúak között, hanem a közszolgálat rovatában lesznek kimutatva, ha e két csoportot külön választjuk. Ugyanez áll az ügyvédekre is.

A keresők száma — az 1930. évi népszámlálás adatai szerint[2]) — a közszolgálatban levők és a szabadfoglalkozásúak között 195.812. Ezek közül közszolgálatban állott 115.252 tisztviselő, vagyis 58·86% (Budapesten 33.783, tehát vidéken 81.469); míg szabadfoglalkozású volt 22.482, vagyis 11·48%; a fennmaradó 58.070 kereső közszolgálatban levő altiszt, szolga, munkás.[3]) Vagyis 29·66%.

A 22.482 szabadfoglalkozású kereső közül 13.750 Budapesten élt, tehát a vidékre esett 8.732. Budapesten a szabadfoglalkozású keresők közül háztulajdonos volt 617, akik 12,295.396 pengő házbéradóalap után[4]) 17% adókulcs alapján 1.990.217 pengő házadót fizettek. És pedig 323 ügyvéd 7,473.745 pengő után 1,270.537 pengő házadót és 294 orvos 4,821.651 pengő után 719.680 pengő házadót.

A lakosságból a vidéken 1,470.274 volt házadóköteles, vagyis a lakosság 18·9%-a.[5]) A háztulajdonosok száma azonban ennél több, mert ideiglenes házadómentességet élvező háztulajdonosok is vannak. A vidéken a házadó 46·247 millió pengő volt. E házadó-összegből kihasítandó a szabadfoglalkozásúakra eső házadóhányad.

A vidéken a közszolgálatban levő és szabadfoglalkozású kereső férfiak és nők közül ház- vagy házrésztulajdonos 12·15%.[6]) A házadóból erre a

[1]) Jelen munka 15. lap, 1. jegyzet.
[2]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 10.* lap.
[3]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adatai.
[4]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. — Szerkeszti *Illyefalvi J. Lajos dr.* — 20. és 21. lap.
[5]) Adóstatisztika 70. lap.
[6]) Az 1920. évi népszámlálás. III. és IV. rész. — Budapest 1926. (526. és 534. lap). Itt ki van mutatva, hogy 167.731 közszolgálatban levő és szabadfoglalkozású kereső férfi és nő közül 20.881 ház- vagy házrésztulajdonos. (12·15%).

foglalkozási csoportra ez arány szerint 5,619.010 pengő esik. E foglalkozási csoporton belül — fenti arány szerint — a szabadfoglalkozásúak 11·48%-kal szerepelnek, a reájuk eső házadóhányad e szerint 645.062 pengő volna. Ezt a fent talált kereset arányban megosztva, az orvosokra 32·24%, vagyis 207.968 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 220.676 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55% vagyis 216.418 pengő esik.

Látjuk tehát, hogy a szabad (értelmi) foglalkozásúak házadója 2,635.279 pengő még pedig 1,990.217 pengő Budapesten, vagyis 75·48%, míg vidéken 24·52%, azaz 645.062 pengő. Ez a 2·635 millió pengő házadó, a fentiek szerint a következő módon oszlik meg a szabadfoglalkozásúak között: az orvosokra esik 927.648 pengő, vagyis 35·20%, az ügyvédekre 1,491.213 pengő, vagyis 56·58%, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 216.418 pengő (8·22%).

3. Az 500/1927. P. M. sz. rendelet 1. §-a szerint a szabadfoglalkozást folytatók összes jövedelmük után *jövedelemadót* kötelesek fizetni, ha évi összes, bármely forrásból származó jövedelmük az 1000 pengőt meghaladja (4. §. 4. pont.).

Mennyivel részesednek a szabadfoglalkozást folytatók a 31·557 millió pengőre rúgó jövedelemadóban?

Az értelmi foglalkozásúakra 1·373 millió pengő jövedelemadót vetettek ki,[1]) amely összegben a szükségadó és rendkívüli pótlék nem foglaltatik benn.[2]) Az értelmi foglalkozásúakat tisztán pótlékolás nélkül terhelő jövedelemadót képviseli a fenti összeg.[3]) Ebből Budapestre esik 68·61%, vagyis 942.015 pengő, a vidékre 31·39%, vagyis 430.985 pengő.[4])

Az értelmi foglalkozásúakra kivetett 1·373 millió pengő jövedelemadóból az orvosokra 24·57, vagyis 337.346 pengő, az ügyvédekre 37·74%, vagyis 518.170 pengő, az egyéb értelmi (szabad)foglalkozásúakra 37·69%, vagyis 517.484 pengő esett.[5]) És pedig az orvosokra Budapesten 62·92%, tehát 212.258 pengő, a vidéken 37·08%, vagyis 125.088 pengő, az ügyvédekre Budapesten 67·58%, tehát 350·179 pengő, a vidéken 168.009 pengő (32—42%), az egyéb szabadfoglalkozásúakra Budapesten 73·34%, vagyis 379.523 pengő, a vidéken 26·66% tehát 137.961 pengő.

---

[1]) Adóstatisztika 146. és 117. lap. A többi foglalkozási ágnál a jövedelemadóban a szükségadó és rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik.

[2]) Ugyanott 9. és 117. lap.

[3]) Később kimutatjuk, hogy a jövedelemadó alapján a szabadfoglalkozásúakra kirótt szükségadó 1,221.382 pengőre, a rendkívüli pótlék 392.273 pengőre rúgott. (Jelen munka 104. és 105. lap.)

[4]) Adóstatisztika. 1933. — 199. lap.

[5]) Ugyanis az 1933. évi adóstatisztikában (idézett munka 193., 195. és 197. lap) ki van mutatva, hogy az összes értelmi foglalkozásúakra kivetett jövedelemadó 1·921 millió pengő, amiből az orvosokra 472.000 pengő, az ügyvédekre 725.000 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 724.000 pengő esett.

4. Valamint a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, stb., úgy az értelmi foglalkozásúak is kötelesek *vagyonadót* fizetni (500/1927. P. M. sz. rendelet 23. §.) összes adóköteles vagyonuk után, vagyis amennyiben ez 5000 pengőt, ha pedig a jövedelemadónak nem alanyai, 25.000 pengőt meghalad (id. rend. 27. §. 5. pont).

Mennyi vagyonadó terheli az értelmi (szabad) foglalkozásúakat? Az 1933. évi adóstatisztika szerint[1]) a kivetett 9·062 millió pengőre rúgó vagyonadóból az értelmi foglalkozásúakra esett 4·15% és pedig az orvosokra 1·16%, az ügyvédekre 1·41%, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 1·58%, Ezt az arányt alkalmazva az 1932. évben 10.090 millió pengőben kivetett vagyonadóra,[2]) ebből 117.044 pengő esett az orvosokra, 142.269 pengő az ügyvédekre, míg az egyéb értelmi foglalkozásúakra 159.422 pengő. Vagyis az összes értelmi foglalkozásuakra kivetett vagyonadó 418.735 pengő volt 1932-ben, amelyből 64·03%, vagyis 268.116 pengő esett Budapestre, míg a vidékre 35·97%, vagyis 150.619 pengő[3]). Ebben azonban a rendkívüli pótlék nem foglaltatik benn.[4])

5. *Szükségadó és rendkívüli pótlék* is terheli a szabadfoglalkozásúakat, mint olyan egyenes adók fizetésére kötelezett alanyokat, amelyek alapul szolgálnak e két átmenetinek tervezett kényszerszolgáltatásnak.

A 4.750/1931. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá eső összes lakóházak birtokosai — amint részletesen kifejtettük[5]) — az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló haszonérték 5%-át *szükségadó* címén befizetni tartoznak, mely a lakókra semmiképen sem hárítható át (5. és 6. §§.).

Az értelmi foglalkozásúak, amennyiben házbirtokosok, szükségadó alanyai.

A szükségadó hozadéka a házak után — amint azt megállapítottuk[6]) — 20,366.306 pengő volt 1932-ben. Azt is kipuhatoltuk,[7]) hogy az értelmi foglalkozásúakat 2,635.279 pengő házadó terhelte, ami az ország összes házadójának,[8]) 76·232 millió pengőnek 3·46%-a. Ezt az arányt alkalmazva a házak után kivetett 20·366 millió pengő szükségadóra, kitűnik, hogy a szabadfoglalkozásúak a házszükségadóhoz 704.674 pengővel járultak.

[1]) Adóstatisztika 1933. — 225. lap.

[2]) Adóstatisztika. 1932. — 127. lap és 125. lap.

[3]) Az 1933. évi adóstatisztika szerint ugyanis az értelmi foglalkozásúakra kivetett 375.000 pengő vagyonadóból 240.100 pengő Budapestre esett. (Adóstatisztika 1933. — 245. lap.)

[4]) Később kimutatjuk, hogy a vagyonadó alapján a szabadfoglalkozásúakra kirótt rendkívüli pótlék 1932-ben 433.758 pengőre rúgott. (Jelen munka 105. lap.)

[5]) Jelen munka 22. és 52. lap.

[6]) Ugyanott 22. lap.

[7]) Ugyanott 102. lap.

[8]) Adóstatisztika 84. lap.

Még pedig — a házadónál fentebb megállapított arány szerint[1]) Budapesten 75·48%-kal vagyis 531.888 pengővel, a vidéken 24·52%-kal, azaz 172.786 pengővel.

Az értelmi foglalkozásúak 704.674 pengő házszükségadóját a házadónál alkalmazott kulcs szerint megosztva, abból az orvosokra 32·24%, vagyis 227.187 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 241.070 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55%, vagyis 236.418 pengő esett.

A jövedelemadó alanyai is kötelesek szükségadót fizetni az 5300/1931. M. E. sz. rendelet alapján, még pedig a kivetés alapját képező jövedelemadó 100%-át. Szükségadó fejében a jövedelemadó alanyait 1932-ben 21·038 millió pengő terhelte.[2]) Ebből a szabadfoglalkozásúakra eső hányadot, a jövedelemadónak jövedelemforrások szerint való megoszlásának arányából számíthatjuk ki. A szabad (értelmi) foglalkozásúak részesedése az összes jövedelemadóban 7·08%.[3]) Ezt az arányt alkalmazva a 21·038 millió pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a szabadfoglalkozásúakra, mint a jövedelemadó alanyaira, 1,489.490 pengő szükségadót vetettek ki; minthogy azonban az 1932. évben — a hivatalos adatok szerint[4]) — helyesbített előírás folytán 18%-kal csökkentették a szükségadót, e címen a szabadfoglalkozásúakat 1,221.382 pengő szükségadó terhelte. Ebből — a jövedelemadónál talált kulcs szerint — Budapestre 68·61%, vagyis 837.990 pengő, a vidékre 31·39%, vagyis 383.392 pengő esik. A szabadfoglalkozásúak főcsoportjainak részesedését pedig megtudjuk, ha az 1·221 millió pengő szükségadót a jövedelem adóban való részesedés arányában megosztjuk; [5]) az orvosokra 300.117 pengő, az ügyvédekre 460.632 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra ugyancsak 460.632 pengő esett.

Látható tehát, hogy az 1932. évben összesen 41,404.306 pengő szükségadót vetettek ki, amelyből az értelmi foglalkozásúakra összesen 1,926.056 pengő szükségadó esett. Ebből, a fentiek szerint, Budapestre 1,369.878 pengő, a vidékre 556.178 pengő esik.

Az orvosokat 527.304 pengő, az ügyvédeket 701.702 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 697.050 pengő szükségadó terheli.

B) A szükségadón felül a szabadfoglalkozásúakat *rendkívüli pótlék* is terheli, amennyiben házadó, jövedelemadó és vagyonadó alanyai.

Részletesen kifejtettük,[6]) hogy a házadó alanyainál a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak; tehát a szabadfoglalkozásúakat,

[1]) Jelen munka 102. lap.

[2]) Adóstatisztika 117. lap.

[3]) Adóstatisztika 1933. — 179. lap.

[4]) Adóstatisztika 1932. — 117. lap.

[5]) Adóstatisztika 1933. — 178. és 179. lap. Ugyanis a 18%-kal csökkentett szükségadóban 17.252.160 pengőben az orvosok 1·74%-kal, az ügyvédek 2·67%-kal és az egyéb értelmi foglalkozásúak ugyancsak 2·67%-kal részesedtek.

[6]) Jelen munka 53. lap.

mint házadóalanyokat rendkívüli pótlék fejében 352.337 pengő terhelte, amiből a fenti arány szerint — az orvosokra 113.593 pengő, az ügyvédekre 120.535 pengő, az egyéb szabadfoglalkozásúakra 118.209 pengő esik.

A ház után kivetett rendkívüli pótlékból — a házadónál talált arány szerint — Budapestre 75·48%, vagyis 265.944 pengő, a vidékre 24·52%, vagyis 86.393 pengő esik.

A jövedelemadó alanyai is rendkívüli pótlék fizetésére voltak kötelezve, az 1932. évre megállapított jövedelemadó 30%-ának megfelelő összegben, amennyiben szükségadóval nem voltak megróva (vagyis jövedelemadó-alapjuk a 2000 pengőt meg nem haladta); akik azonban szükségadóval meg voltak róva, azoknak terhére a jövedelemadónak csak 15%-át írták elő rendkívüli pótlék címén. (2030/1932. M. E. sz. rendelet 12. §-a).

A jövedelemadó alapján — a hivatalos adatok szerint — rendkívüli pótlékként 1932-ben 5·542 millió pengőt vetettek ki.[1]) Az ebből a szabad (értelmi) foglalkozásúakra eső összeget ugyanolyan kulcs alapján számítva, mint a szükségadónál,[2]) megállapíthatjuk, hogy a szabadfoglalkozásúak részesedése az összes jövedelemadóban 7·08% lévén,[3]) rendkívüli pótlék fejében ez arány szerint 392.273 pengő terheli a szabadfoglalkozásúakat, mint jövedelemadóalanyokat, amiből — mint a jövedelemadónál láttuk[4]) — 24·57%, vagyis 96.381 pengő esik az orvosokra, 37·74%, vagyis 149.444 pengő az ügyvédekre, míg az egyéb szabadfoglalkozásúakra eső hányad 37·69%, vagyis 146.448 pengő.

Budapest részesedése a jövedelemadó alapján kivetett rendkívüli pótlékban — a jövedelemadónál alkalmazott kulcs szerint — 68·61%, vagyis 269.138 pengő, a vidéké 31·39%, vagyis 123.135 pengő.

A 2030/1932. M. E. sz. rendelet 12. §-a értelmében — amint láttuk — a vagyonadó alanyai, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni.

Vagyonadó alapján, rendkívüli pótlék fejében 1932-ben, 10·452 millió pengő volt kivetve.[5]) Mennyi esett ebből a szabadfoglalkozásúakra? A vagyonadót 1932-ben 10·090 millió pengőben vetették ki.[6]) Láttuk,[7]) hogy a vagyonadóból az értelmi foglalkozásúakra 4·15% esett, még pedig az orvosokra 1·16%, az ügyvédekre 1·41%, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 1·58%. Ezt az arányt alkalmazva a 10·452 millió pengő rendkívüli pótlékra, ebből 433.758 pengő esett az értelmi foglalkozásúakra, még pedig 121.243 pengő az orvosokra, 147.370 pengő az ügyvédekre és 165.145 pengő az egyéb szabadfoglalkozásúakra.

[1]) Adóstatisztika 1932. — 117. lap.
[2]) Jelen munka 53., 80. és 104. lap.
[3]) Adóstatisztika 1933. — 178. és 179. lap.
[4]) Jelen munka 102. lap.
[5]) Adóstatisztika 1932. — 125. lap.
[6]) Ugyanott 127. lap.
[7]) Jelen munka 103. lap.

Budapest részesedése a vagyonadó alapján kivetett 433.758 pengő rendkívüli pótlékban — a vagyonadónál alkalmazott kulcs szerint[1]) — 64·03%, vagyis 277.735 pengő, míg a vidék 35·97%-kal, vagyis 156.023 pengővel részesedett.

A szabadfoglalkozásúakra rendkívüli pótlék fejében összesen tehát 1,178.368 pengőt róttak ki, amiből az orvosokra 331.217 pengő, az ügyvédekre 417.349 pengő, az egyéb szabadfoglalkozásúakra pedig 429.802 pengő esett. Budapest részesedése a szabadfoglalkozásúakra kivetett rendkívüli pótlékban — a kifejtettek szerint — 812.817 pengő, míg a vidéké 365.551 pengő.

Összefoglalva megállapítjuk, hogy úgy a szükségadó, mint rendkívüli pótlék fejében a szabadfoglalkozásúakat együttesen 3,104.424 pengő terhelte, amelyben az orvosok 858.521 pengővel, az ügyvédek 1,119.051 pengővel, az egyéb értelmi foglalkozásúak pedig 1,126.852 pengővel részesednek.

Hogy a szabad (értelmi) foglalkozásúak túlnyomó részben Budapesten fejtik ki hivatásukat, kitűnik abból is, hogy az őket terhelő 3·104 millió pengő szükségadó és rendkívüli pótlékból Budapestre 2,182.695 pengő, a vidékre 921.729 pengő esik.

6. *Rokkantellátási adó* fizetésére a szabad (értelmi) foglalkozásúak is kötelezve vannak, mint a kereseti adó, jövedelemadó, vagyonadó és házadó alanyai. (700/1927. P. M. sz. rendelet 1. §-a).

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 8·990 millió pengő volt, amelyből az értelmi foglalkozásúakat 131.000 pengő terhelte.[2]) Ezt az értelmi foglalkozási arány szerint szétosztva,[3]) az orvosokra 32·24%, vagyis 42.234 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 44·815 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55%, vagyis 43.951 pengő esett. Budapestre 50·59%-ot, vagyis 66.273 pengőt, vidékre 49·41%-ot, vagyis 64.727 pengőt számítunk a kivetett kereseti adó arányában.[4])

A szabadfoglalkozásúakat rokkantellátási adó nem csak az általános kereseti adó, hanem a házadó után is terhelte. A 101.952 millió pengő házadó alapján 4·449 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[5]) vagyis 4·41%. Ennélfogva a szabadfoglalkozásúakat terhelő 2,635.279 pengő házadóra ebben az arányban 105.311 pengő rokkantellátási adó számítandó, még pedig 75·48%, vagyis 79.488 pengő Budapesten, 24·52%, vagyis 25.823 pengő vidéken, a házadónál talált kulcs szerint.[6]) Ugyancsak a házadónál talált kulcs alapján a 105.311 pengő rokkantellátási adóból az orvosok részesedése 35·20%, vagyis 37.069 pengő, az ügyvédeké 56·58%, vagyis 59.586 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúaké 8·22%, azaz 8656 pengő.

[1]) Jelen munka 103. lap.
[2]) Adóstatisztika 1932. — 146. lap.
[3]) Jelen munka 100. lap.
[4]) Ugyanott 101. lap.
[5]) Adóstatisztika 146. lap.
[6]) Jelen munka 102. lap.

A szabadfoglalkozásúakra eső jövedelem- és vagyonadó után fizetendő rokkantellátási adót úgy állapítjuk meg, hogy az adóalap (a jövedelem- és vagyonadó) után a maximális 5%-ot vesszük, tekintettel arra, hogy a rokkantellátási adó legmagasabb kulcsa 5%, már 240 pengő adóalapnál alkalmazandó, a szabadfoglalkozásúak átlagos jövedelemadója pedig 265 pengő.[1])

A szabadfoglalkozásúakra 1·373 millió pengő jövedelemadó és 418.735 pengő vagyonadó esett 1932-ben.[2]) Eszerint 1,791.735 pengő adóalap után 5%-ot számítva, 89.586 pengő rokkantellátási adót kapunk.

A szabadfoglalkozásúakra eső jövedelemadó megoszlása arányában a 89.586 pengő rokkantellátási adóhoz az orvosok 24·57%-kal, vagyis 22.027 pengővel, az ügyvédek 37·74%-kal, vagyis 33.809 pengővel, az egyéb értelmi foglalkozásúak 37·69%-kal, vagyis 33.750 pengővel járultak. Ebből, a jövedelem- és vagyonadó alapján kivetett 89.586 pengőre rúgó rokkantellátási adóból Budapestre 68·61%-ot számítva, 61.510 pengő, a vidékre 31·39% alapján 28.076 pengő esik.

A szabadfoglalkozásúakat 325.897 pengő rokkantellátási adó terhelte és pedig az orvosokat 101.330 pengő, az ügyvédeket 138.210 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 86.357 pengő. Budapest részesedése — a fentiek szerint — 207.271 pengő, a vidéké 118.626 pengő.

7. *A nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó* tételét, az 57.999. 1932. P. M. sz. rendelet az 1932. évre 16%-ban állapította meg, a pótadó alapjául szolgáló föld-, ház-, 5%-os általános kereseti adó, valamint a társulati és tantiémadó együttes összege után. A szabadfoglalkozásúakat tehát mint az általános kereseti adó alanyait és amennyiben házbirtokosok, mint a házadó alanyait nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó is terheli.

Nyilvános betegápolási pótadó fejében 1932-ben 23·596 millió pengőt írtak elő,[3]) amelyből az értelmi foglalkozásúakra 393.000 pengő esett. Ebből — az általános kereseti adónál talált arány szerint[4]) — az orvosok 32·24%-kal, vagyis 126.703 pengővel, az ügyvédek 134.445 pengővel (34·21%), az egyéb értelmi foglalkozásúak 131.852 pengővel (33·55%) részesedtek. A nyilvános betegápolási pótadóból, 393.000 pengőből Budapestre — a kereseti adónál talált arány szerint — 50·59%, vagyis 198.819 pengő, a vidékre 49·41%, vagyis 194.181 pengő esett.

A nyilvános betegápolási pótadó az értelmi foglalkozásúakat nemcsak az általános kereseti adó, hanem a házadó után is terhelte. A szabadfoglalkozásúakat terhelő 2,635.279 pengő házadó után,[5]) ennek 16%-a, vagyis

[1]) A jövedelemadóköteles szabadfoglalkozásúak száma 7249, akik összesen 1,921.000 pengő jövedelemadót fizetnek. (Adóstatisztika 1933. — 198. és 199. lap.)
[2]) Jelen munka 102. és 103. lap.
[3]) Adóstatisztika 146. lap.
[4]) Jelen munka 100. lap.
[5]) Ugyanott 102. lap.

421.645 pengő volt betegápolási pótadó fejében viselendő, amelyből — a házadóban raló részesedési aránynak megfelelően[1]) — az orvosokra 35·20%, azaz 148.419 pengő, az ügyvédekre 56·58% fejében 238.462 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 8·22%, vagyis 34.764 pengő esett. Budapest részesedése 75·48% fejében 318.257 pengő, míg a vidéké 24·52%, vagyis 103.388 pengő.

A szabadfoglalkozásúakra tehát összesen 814.645 pengő betegápolási pótadó esett, még pedig az orvosokra 275.122 pengő, az ügyvédekre 372.907 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 166.616 pengő. Budapest részesedése 517.076 pengő, a vidéké 297.569 pengő.

8. Láttuk, hogy a *gépjáróművek közúti adója* az 1932. évben 4·052 millió pengővel volt kivetve.[2]) Hogy ebből mennyi terhelte a szabadfoglalkozásúakat, azt csak hozzávetőlegesen állapíthatjuk meg.

A Budapest székesfővárosban használt gépjáróművekre kivetett 2·385 millió pengő közúti adóból,[3]) a Budapest népessége foglalkozási arányszámának megfelelően 11·5%-ot,[4]) vagyis 274.275 pengőt számítunk a közszolgálat és szabadfoglalkozásúak gépjárműadójára. A vidéken használt gépjárművekre kivetett 1·667 millió pengő közúti adóból, a vidék népessége foglalkozási arányszámának megfelelően pedig 4·36%-ot, vagyis 72.680 pengőt számítunk a közszolgálat és szabadfoglalkozásúak gépjárműadójára. Ebből kihasítandó a szabadfoglalkozásúakra eső hányad.

A szabadfoglalkozású önállók száma Budapesten[5]) 13.750 (28·92%), míg a közszolgálatban levő önállók száma Budapesten 33.783 (71·08%). Ebben az arányban megosztva a Budapesten e foglalkozási csoportra kivetett 274.275 pengő gépjárműadót, abból 79.320 pengő esett a szabadfoglalkozásra, míg 194.955 pengő a közszolgálatra.

A szabadfoglalkozású önállók száma a vidéken 8732 (9·03%), míg a közszolgálatban levő önállók száma a vidéken 81.469 (90·97%). Ebben az arányban megosztva a vidéken e foglalkozási csoportra kivetett 72.680 pengő gépjárműadót, abból 6563 pengő esett a szabadfoglalkozásúakra, míg 66.117 pengő a közszolgálatra.

Vagyis a gépjárművek közúti adójából, 4·052 millió pengőből a szabad- (értelmi) foglalkozásúak 85.883 pengőt viselnek, még pedig Budapesten 79.320 pengőt, a vidéken 6560 pengőt.

A 85.883 pengő gépjárműadóból — a kereseti adó megoszlása arányában — az orvosokra 32·24%, vagyis 27.689 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 29.320 pengő, az egyéb szabadfoglalkozásúakra 33·55%, azaz 28.874 pengő esett.

---

[1]) Jelen munka 102. lap.
[2]) Jelen munka 27. lap és Adóstatisztika 135. lap.
[3]) Adóstatisztika 136. lap.
[4]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 54.* lap.
[5]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata.

9. *Útadó* is terheli a szabadfoglalkozásúakat, amelyet a föld-, ház-, kereseti adó és a társulati és tantiémadó után kell kivetni.

A szabadfoglalkozásúak részesedését a 11·200 millió pengőre rúgó útadóban[1]) úgy állapíthatjuk meg a tényleges állapotot megközelítő módon, ha az útadó főösszegét, a kivetésének alapjául szolgált egyenesadók arányában szétosztjuk.

Kimutattuk, hogy a 21·956 millió pengő általános kereseti adó alapján 1,527.680 pengő útadót vetettek ki.[2]) Ebből annyi számítandó a szabadfoglalkozásúak terhére, ahány százalékkal részesedett a szabadfoglalkozás az általános kereseti adóban. Az általános kereseti adóból — a hivatalos adatok szerint[3]) — az értelmi foglalkozásúakat 2·459 millió pengő terhelte, vagyis 11·19%; ennélfogva az általános kereseti adó alapján kivetett útadóból a szabadfoglalkozásúakra 170.947 pengő útadó esik. És pedig a kereseti adónál talált arány szerint az orvosokra 32·24%, vagyis 55·113 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 58.481 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55%, vagyis 57.353 pengő.

Amennyiben a szabadfoglalkozásból élő, egyúttal háztulajdonos, úgy útadó terheli a házadó alapján is. A 76·232 millió pengő házadóból — amint láttuk[4]) — 2,635.279 pengő terheli a szabadfoglalkozást, vagyis 3·45%. A házadó alapján kivetett útadóból, 5,303.200 pengőből,[5]) ez aránynak megfelelően 182.960 pengő esik a szabadfoglalkozásra. Még pedig — a szabadfoglalkozást terhelő házadónál talált arány szerint — az orvosokra esik 35·20%, vagyis 64.402 pengő, az ügyvédekre 56·58%, vagyis 103.518 pengő, az egyéb szabadfoglalkozásúakra 8·22%, azaz 15.040 pengő.

A 11·200 millió pengő útadóból a szabadfoglalkozásúak részesedése 353.907 pengő, amelyből — a fentiek szerint — az orvosokra 119.515 pengő, az ügyvédekre 161.999 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 72.393 pengő esik.

Mennyi Budapest részesedése az értelmi foglalkozásúak útadójából? A kereseti adó alapján kivetett útadóból — a kereseti adónál talált kulcs szerint — Budapestre 50·59%, vagyis 86.482 pengő, a vidékre 49·41%, vagyis 84.465 pengő esik.[6]) A házadó alapján az értelmi foglalkozásúakra kivetett útadóból — a házadónál alkalmazott kulcs szerint[7]) — Budapestre 75·48%, vagyis 138.098 pengő, vidékre 24·52%, vagyis 44.862 pengő esik. Budapest részesedése tehát az értelmi foglalkozásúakra kivetett útadóból összesen 224.580 pengő, míg a vidéké 129.327 pengő.

[1]) Adóstatisztika 8. lap.
[2]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet és 58. lap.
[3]) Adóstatisztika 146. lap.
[4]) Jelen munka 102. lap.
[5]) Jelen munka 28. lap, 1. jegyzet.
[6]) Ugyanott 101. lap.
[7]) Ugyanott 102. lap.

10. A legfőképen a városi lakosságot terhelő *ínségadót* — amint láttuk[1]) — a jövedelemadó, társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére vetik ki. (185.400/1932. B. M. sz. rendelet 1. §-a).

Mennyit viselnek a szabadfoglalkozásúak a 4,642.494 pengő ínségadóból? [2]) Az értelmi-(szabad) foglalkozásúakra 1·373 millió pengő jövedelemadót vettek ki.[3]) Minthogy csak a városok területéről származó jövedelemadó alapján lehet ínségjárulékot kivetni és a 34·491 millió pengő összjövedelemadóból csak 25·919 millió pengő, tehát 75·20% folyt be a városokból,[4]) eszerint az értelmi foglalkozásúakat terhelő 1·373 millió pengő jövedelemadóból csak 1,032.496 pengő szolgált a 20%-os ínségadó kivetésének alapjául. Ennek megfelelően 206.499 pengő terhelte az értelmi foglalkozásúakat, mint a jövedelemadó alanyait, ínségadó címén. Ebből — a jövedelemadónál talált kulcs szerint — az orvosokra 24·57%, vagyis 50.737 pengő, az ügyvédekre 37·74%, vagyis 77.933 pengő, az egyéb foglalkozásúakra 37·69%, vagyis 77.829 pengő esik. Budapest részesedése 68·61%, vagyis 141.680 pengő, a vidéké 31·39%, vagyis 64.820 pengő.

A szabadfoglalkozásúakra eső általános kereseti adóalap — a hivatalos adatok szerint[5]) — 49.040 millió pengő. Vagyis 11·2%-a az összes kereseti adóalapnak. Ebből a városokra 38.045 millió pengő esik. Budapest székesfővárosban — a hivatalos adatok szerint[6]) — 23.213 millió pengő, a többi városokban 14.832 millió pengő az általános kereseti adóalap. Budapestre 2%-os, a többi városokra 1·25%-os középarányos kulcsot alkalmazva, megállapítjuk, hogy a szabadfoglalkozásúakra, mint az általános kereseti adó alanyaira Budapesten 464.260 pengő, a többi városokban 185.400 pengő, összesen tehát 649.660 pengő ínségjárulék esik. Ebből — a kereseti adónál talált kulcs szerint [7]) — az orvosokra 32·24%, vagyis 209.450 pengő, az ügyvédekre 34·21%, vagyis 222.248 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 33·55%, vagyis 217.962 pengő esik.

A szabadfoglalkozásúakat tehát 856.159 pengő ínségjárulék terhelte, még pedig az orvosokat 260.187 pengő, az ügyvédeket 300.181 pengő, az egyéb szabadfoglalkozásúakat 295.791 pengő. Budapest részesedése 605.940, a vidéké 250.220 pengő.

Az ínségadót a vegyesadóknál számoljuk el.

11. *Közmunkaváltság* is terheli a szabadfoglalkozásúakat. A 13.187 millió pengő közmunkaváltságból [8]) a szabadfoglalkozásúakat terhelő

[1]) Jelen munka 28., 59. és 87. lap.
[2]) Adóstatisztika 40. lap.
[3]) Jelen munka 102. lap.
[4]) Adóstatisztika 117. lap.
[5]) Adóstatisztika 105. lap.
[6]) Ugyanott 105. lap.
[7]) Jelen munka 100. lap.
[8]) Adóstatisztika 17. lap.

hányadrészt megközelítő módon a foglalkozási statisztika adataiból puhatolhatjuk ki.

A jelenlevő népességből a kereső férfiak száma 2,932.864 volt az 1930. évi népszámlálás adatai szerint.[1]) Ezek közül szabad foglalkozásból élt 22.482 önálló,[2]) vagyis 0·76%. Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő közmunkaváltság összegére, megállapíthatjuk, hogy ebből 100.221 pengő terhelte a szabadfoglalkozást. És pedig — a foglalkozások arányában[3])— az orvosokat 37·43%, vagyis 37.513 pengő, az ügyvédeket 27·96%, vagyis 28.022 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 34·61%, vagyis 34.686 pengő. Budapestre 61·16% fejében a közmunkaváltság 61.202 pengő, a vidéken 38·24% fejében 39.019 pengő volt.

12. *Az önkormányzati adók* első csoportjában:

a) a vármegyei és községi pótadókat tárgyaljuk, amelyeknek alapja — amint azt már részletesen kifejtettük[4]) — a földadó, házadó, társulati adó, tantiémadó és általános kereseti adó együttes összege. Ennek következtében a vármegyei és községi pótadók terhében a szabadfoglalkozás is részesedik.

A vármegyei és községi pótadók összege 1932-ben 74·218 millió pengőre rúgott.[5]) A szabadfoglalkozásúak részesedési hányadát ebből úgy fogjuk kipuhatolni, ha a pótadók fenti összegét, a kivetésük alapjául szolgált egyenesadók arányában szétosztjuk.[6]) Láttuk, hogy eszerint a 21·956 millió pengőnyi általános kereseti adóra, mely a 144.067 millió pengőre rúgó alapadók összességének 15·24%-a, jutott a vármegyei és községi pótadókból, ennek megfelelően 11,310.823 pengő. Ebből — tekintettel arra, hogy a 21.956 millió pengő általános kereseti adóból 2·459 millió pengőt viselt a szabadfoglalkozás,[7]) vagyis 11·19%-ot, — ez arány alapján a szabadfoglalkozásúakra eső hányadrész 1,266.682 pengő. És pedig — a szabadfoglalkozásúak egyes ágaira eső kereseti adó arányában — az orvosok terhe 32·24%, vagyis 407.578 pengő, az ügyvédeké 34·21%, vagyis 433.332 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúaké 33·55%, vagyis 425.772 pengő. Az értelmi foglalkozásúakat terhelő vármegyei és községi adókból Budapestre esik 50·59%, vagyis 640.814 pengő, míg a vidékre 49·41%, vagyis 625.868 pengő.

A szabadfoglalkozásúak, mint házbirtokosok is részesednek a vármegyei és községi adóteherben. Mily mérvben? Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből — láttuk[8]) — 2,635.279 pengő, vagyis 3·46% terheli a szabad-

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — Budapest 1934. — (45*. lap).
[2]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata.
[3]) Jelen munka 100. lap.
[4]) Jelen munka 31., 62. és 90. lap.
[5]) Adóstatisztika 17. lap.
[6]) Jelen munka 33. lap 1. jegyzet.
[7]) Jelen munka 100. lap.
[8]) Ugyanott 102. lap.

foglalkozásúakat. Ugyanily arányban az összes házadó után kivetett 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadóból[1]) 1,358.955 pengő esik a szabadfoglalkozásúakra. Mint a házadónál, úgy itt is 35·20%, vagyis 478.352 pengő esik az orvosokra, 56·58%, vagyis 771.488 pengő az ügyvédekre és 8·22%, vagyis 109.115 pengő az egyéb foglalkozásúakra. Budapest részesedése 75·48%, azaz 1,025.740 pengő, a vidéké 333.215 pengő.

Összefoglalva, látjuk, hogy az értelmi foglalkozásúakat terhelő vármegyei és községi pótadó összege 2,625.637 pengő, amelyből az orvosok 885.930 pengőt (33·74%), az ügyvédek 1,204.820 pengőt (45·88%), az egyéb foglalkozásúak 534.887 pengőt (20·38%) viselnek. Budapestre 1,666.554 pengő, (63·47%), a vidékre 959.083 pengő (36·53%) esik.

b) Az önkormányzati adókhoz sorozandó az ebadó is, amely 1932-ben 1·204 millió pengő hozadékot adott.[2]) A mezőgazdaságra, iparra, kereskedelemre eső ebadó kipuhatolásánál alkalmazott módszert követve, megállapítjuk, hogy a kis- és nagyközségeknek 5,807.068 lélekre rúgó népességéből 160.843, vagyis 2·77% közszolgálatból és szabadfoglalkozásból él.[3]) E szerint a kis- és nagyközségekből befolyt 811.000 pengő ebadóból 22.464 pengő számítható a közszolgálatra és szabadfoglalkozásúakra.

A törvényhatósági jogú városok népessége 1,676.986; ebből 184.142 közszolgálatból és szabadfoglalkozásból él,[4]) vagyis 10·98%. E szerint a törvényhatósági városokból befolyt 215.000 pengő ebadóból 23.607 pengő esik a közszolgálatra és szabadfoglalkozásúakra.

A megyei városok népessége 1,204.265; ebből 89.797 (7·45%) a közszolgálatból és szabadfoglalkozásból élő[4].) E szerint a megyei városokból befolyt 178.000 pengő ebadóból 13.260 pengő esik e foglalkozási csoportra.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az 1·204 millió pengő ebadóból a közszolgálatra és szabadfoglalkozásúakra 59.331 pengő esik. A szabadfoglalkozásúakra eső hányadot ebből kihasítandó, e foglalkozási csoportból a szabadfoglalkozásúak 16·32%-os arányszámának megfelelően 9683 pengőt számítunk a szabadfoglalkozásúakra. Még pedig ebből az orvosokra esik 30·39% fejében 2942 pengő, az ügyvédekre 23·86%, vagyis 2311 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 45·75%, vagyis 4430 pengő.[5]) Budapestre 50·59% fejében 4898 pengő, a vidékre 49·41%, 4785 pengő esik.

c) Az önkormányzati adók harmadik csoportjába a vegyes adók tartoznak. A helyhatóságok által szedett 41,523.589 pengőre rúgó vegyesadókból

[1]) Ugyanott 33. lap 1. jegyzet.

[2]) Adóstatisztika 8. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 47.* lap.

[4]) Ugyanott 47.* lap.

[5]) Ugyanis a 25.173 adóköteles értelmi foglalkozásúak közül adóköteles orvos 7651 (30·39%), ügyvéd 6005 (23·86%), egyéb értelmi foglalkozású 11.517 (45·75%). (Adóstatisztika 1933. — (141—144. lapok).

3,991.237 pengő kizárólag a mezőgazdaságot terhelte ;[1]) 32,889.836 pengő pedig úgy a mezőgazdák, mint a többi foglalkozást folytatók terhe volt ; míg a vegyesadók közt kimutatott 4,642.494 pengő ínségadó csak a városi lakosságot, tehát a mezőgazdaságot alig terhelte.

Láttuk, hogy a helyhatósági vegyesadók ama, 32·889 millió pengőre rúgó részéből, amely az összes foglalkozási ágakat terheli, a mezőgazdaság 11·087 millió pengőt, az ipar 5·982 millió pengőt, a kereskedelem 5·634 millió pengőt viselt.[2])

Meg kell állapítanunk, hogy mennyi számítandó az értelmi foglalkozásúak terhére? Az önkormányzati adók egy csoportját képező fenti 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adók kivetése, a többi vármegyei és községi pótadókkal általában azonos alapon történik. Ennélfogva ebből a 32·889 millió pengőből a szabadfoglalkozásúak oly arányban részesednek, mint a többi önkormányzati adókból.

Láttuk, hogy a vármegyei és községi pótadók összege 74·218 millió pengő, amelyhez a szabadfoglalkozásúak 2,625.637 pengővel járultak.[3]) Ezt a 3·54%-os arányt alkalmazva, kitűnik, hogy a 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adócsoportból a szabadfoglalkozásúakat 1,164.300 pengő terheli, még pedig — mint a vármegyei és községi adóknál — az orvosokat 33·74%, vagyis 392.835 pengő, az ügyvédeket 45·88%, vagyis 534.181 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 20·38%, vagyis 237.284 pengő.

A helyhatósági vegyes adócsoportból a szabadfoglalkozásúakat terhelő 1,164.300 pengőből — mint a vármegyei és községi adóknál — Budapestre 63·47%, vagyis 738.982 pengő, a vidékre 36·53%, vagyis 425.318 pengő esik.

A vegyesadók között kimutatott 4,642.494 pengő ínségadóra vonatkozó jogszabályok ismertetésénél[4]) láttuk, hogy az ínségjárulékot a jövedelemadó, társulati adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére kell kiróni és annak kulcsa a jövedelem-, illetve társulati adó 20%-a, az általános kereseti adó fizetésére kötelezetteknél az adóalap 0·5—2%-a. Budapesten a kulcs 2%. Mennyi ínségadó terheli a szabadfoglalkozásúakat?

Az értelmi foglalkozást — a kifejtettek szerint[5]) — a 4·642 millió pengő ínségadóból — 856.159 pengő terheli ; még pedig az orvosokat 260.187 pengő, az ügyvédeket 300.181 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 295.791 pengő — Budapest részesedése 605.940 pengő, a vidéké pedig 250.220 pengő az értelmi foglalkozást terhelő ínségadóból.

A helyhatóságok által szedett 41,523.589 pengő vegyesadókból az értelmi foglalkozást 2,020.459 pengő terheli ; még pedig az orvosokat 653.022

[1]) Adóstatisztika 43. lap és jelen munka 34. és köv. lapok.
[2]) Jelen munka 35., 65. és 93. lap.
[3]) Jelen munka 112. lap.
[4]) Ugyanott 28. lap.
[5]) Jelen munka 110. lap.

pengő, az ügyvédeket 834.362 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakat 533.075 pengő. Budapestre 1,344.922, a vidékre 675.538 pengő esik.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és a helyhatósági vegyesadókból, vagyis 116·945 millió pengőből az értelmi foglalkozásúakat 4,655.779 pengő, vagyis 3·98% terheli, amelyből az orvosok 1,541.894 pengőt, az ügyvédek 2,041.493 pengőt, az egyéb szabadfoglalkozásúak 1,072.392 pengőt viselnek.

Budapest részesedése a szabad- (értelmi) foglalkozásúakra eső önkormányzati adókból — a fentiek szerint — 3,016.373 pengő, a vidéké 1,639.406 pengő.

13. *Az egyházi és felekezeti iskolai adókat* — amint kifejtettük — túlnyomó részben az állami egyenesadók alapján vetik ki minden felekezetű egyházközségben. Megállapítottuk, hogy a 19·968 millió pengő egyházi és felekezeti iskolai adóból 6·090 millió pengő a mezőgazdákra, 4297 millió pengő az iparosokra és 2·777 millió pengő a kereskedőkre és forgalommal foglalkozókra esik.

Mennyi egyházi és felekezeti iskolai adó terheli a szabadfoglalkozásúakat?

Ezt úgy állapítjuk meg, hogy a 19·968 millió pengő egyházi és felekezeti iskolai adók összességét szétosztjuk az egyes foglalkozási ágakat terhelő egyenes alapadók arányában. A szabadfoglalkozásra eső egyházi adóteher így elég pontosan puhatolható ki.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadókból, az értelmi foglalkozásúak általános kereseti adójára, jövedelem- és vagyonadójára, rokkantellátási adójára és nyilvános betegápolási pótadójára 1·4% esett.[1]) A házbirtokra eső egyenesadóból az értelmi foglalkozásúak, mint házbirtokosok 3·46%-ot viselnek,[2]) tehát az egyenes adókból a házbirtokra eső 44·3%-ból: 1·53%-ot.[3])

Vagyis az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenesadóknak 2·93%-át az értelmi foglalkozás viseli; ennélfogva a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból 585.062 pengő esik az értelmi foglalkozásúakra.

Mennyi terheli az egyházi és felekezeti iskolai adóból a szabadfoglalkozásúak egyes ágait? A szabadfoglalkozásúakat terhelő állami egyenes adók közül az egyházi és felekezeti iskolai adók kivetésénél alapul szolgáló 8,026.556 pengő adóból — a kifejtettek szerint — 2,551.271 pengő (31·78%) az orvosokat, 3,503.993 pengő (43·64%) az ügyvédeket és 1,971.292 pengő (24·58%) az egyéb értelmi foglalkozásúakat terhelte. Ezt az arányt alkal-

[1]) Adóstatisztika 146. lap.

[2]) Jelen munka 102. lap, ahol ki van mutatva, hogy az értelmi foglalkozásúakra eső házadó 2·635 millió pengő, mely az ország 76·232 millió pengőre rúgó összes házadójának 3·46%-a.

[3]) Adóstatisztika 146. lap. Vagyis 100 : 3·46 = 44·3 : X, ahol X = 1·53.

mazva, megállapíthatjuk, hogy az értelmi foglalkozásúak által viselt 185.062 pengő egyházi és felekezeti iskolai adóból az orvosokra 185.932 pengő, az ügyvédekre 255.321 pengő, az egyéb értelmi foglalkozásúakra 143.809 pengő esik.

Mennyi Budapest részesedése az egyházi és felekezeti iskolai adóban a szabadfoglalkozásúaknál? A fenti 8,026.556 pengő adóból — a kifejtettek szerint — Budapestre 5,166.490 pengő (63·74%), a vidékre 2,860.066 pengő (36·26%) esik. Ezt az arányt alkalmazva az értelmi foglakozásúakat terhelő 586.062 pengő egyházi és felekezeti adóra, kitűnik, hogy abból Budapestre 372.919 pengő, a vidékre 212.143 pengő esik.

14. *A szabad-(értelmi) foglakozások részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.* Kifejtettük részletesen,[1]) hogy a mezőgazdaságot terhelő köztartozások egy része, a törvényhozás rendelkezése alapján, a többi foglalkozási ágra hárult. Így a földbirtokosok és földhaszonbérlők 27·570 millió pengőt gabonajegyszelvény alakjában róttak le, tehát ezt az összeget a többi foglalkozási ágra háritották. Épen így a többi foglalkozási ágra hárult az a 6·092 millió pengő földadó, amelyet a kisebb földbirtokosoknak térített meg a törvényhozás, a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapból. A mezőgazdaság helyett ugyancsak a többi foglalkozási ágat terhelte az elemi kár címén 2·120 millió pengő erejéig leírt földadó és a vizi társulatoknak és érdekeltségeknek visszatérített 0·871 millió pengő földadó.

Megállapítandó, hogy a többi foglalkozási ágra hárított, összesen 36·653 millió pengőből mennyi számítandó a szabad foglalkozásúakra?

1932-ben az össznépesség száma 8,783.919 volt.[2]) Tekintettel arra, hogy — a hivatalos adatok szerint[3]) — a népességnek 51·8%-a őstermeléssel foglalkozik, vagyis mezőgazdaságból él, a többi foglalkozási ágra összesen 48·2%, vagyis 1932-ben 4,233.849 lélek esik.

A bolettaszelvény, továbbá a földadómegtérítés, leírás és visszafizetés alakjában a mezőgazdák által a többi foglalkozási ágra áthárított közterhekből egy fejre 8·55 pengő esett. Minthogy közszolgálatból és szabadfoglalkozásokból a népesség 5·0%-a,[4]) tehát 1932-ben 439.196 lélek élt, ebből következik, hogy ez a foglalkozási csoport a mezőgazdák közterheiből 3,755.125 pengőt viselt.

Hogyan oszlott meg ez a 3·755 millió pengő boletta- és földadóteher a szabadfoglalkozásúak és közszolgálatból élők között?

A szabadfoglalkozásúak és közszolgálatból élő kereskedők és eltartottak száma 282.806; ebből 45.690 (16·15%) a szabadfoglalkozásúak és 237.116 (83·85%) a közszolgálatból élők száma.[5]) Ez arány szerint a szabad-

[1]) Jelen munka 12. s köv., 66. és köv. és 95. lapok.
[2]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 21. lap.
[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 18*. lap.
[4]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 5*. lap.
[5]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata.

(értelmi) foglalkozásúak a mezőgazdaság által áthárított boletta- és földadóteherből 606.452 pengőt viseltek. Hogyan oszlott meg ez a teher az értelmi foglalkozásúak egyes ágazata között?

A hivatalos adatok szerint a 22.482 értelmi foglalkozású kereső közül az orvosok száma[1]) 1932-ben 8415, vagyis 37·43%, az ügyvédek száma[2]) 6287, vagyis 27·96% volt, tehát az egyéb értelmi foglalkozásúak száma 7780, 34·61% volt. Ezt az arányt alkalmazva, megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdaság által a többi foglalkozási ágra áthárított 606.452 pengő közteherből az orvosok 226.995 pengőt, az ügyvédek 169.564 pengőt, a többi értelmi foglalkozásúak 209.893 pengőt viseltek. Még pedig Budapesten 61·16% fejében 370.306 pengőt,[3]) a vidéken 38·84% fejében 235.946 pengőt.

15. *Összefoglalás. A szabad-(értelmi) foglalkozásúak részesedése az egyenes adókban.* Összefoglalva a szabad foglalkozásúakat terhelő egyenes adók számszerű kipuhatolására vonatkozó vizsgálódásaink eredményét, megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati és egyéb nyilvános jellegű egyenesadók összességéből: 504,430.940 pengőből 17,921.547 pengő esik az értelmi-(szabad) foglalkozásúak terhére, más szóval az összes egyenes adók 3·55%-a terheli a szabadfoglalkozást, a következő részletezés szerint:

VI. A szabad (értelmi) foglalkozásúak egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszeg	Szabad- (értelmi) foglalkozásúakra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000	2,459.000	11·19
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	403.263	1·00
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892	—	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	—	—
Házadó	76,232.000	2,635.279	3·46
Jövedelemadó	31,557.000	1,373.000	4·35
Vagyonadó	10,090.000	418.735	4·15
Szükségadó	41,404.306	1,926.056	4·65
Rendkívüli pótlék	29,829.153	1,178.368	3·95
Rokkantellátási adó	8,990.000	325.897	3·60
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	814.645	3·46
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	85.883	2·12
Útadó	11,200.000	353.907	3·16
Közmunkaváltság	13,187.000	100.221	0·76
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	4,655.779	3·99
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	585.062	2·94
Gabonajegy	—	606.452	—
Földadó	31,638.000	—	—
Összes egyenes adók	**504,430.940**	**17,921.547**	**3·55**

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 37. lap.
[2]) Ugyanott 317. lap.
[3]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata szerint 22.482 kereső szabadfoglalkozású közül Budapestre 13.750, vagyis 61·16% esik.

A szabadfoglalkozásokra eső 17·921 millió pengő egyenesadó teher, a szabadfoglalkozások egyes ágazatai közt — kutatásaink eredménye szerint — a következő módon oszlik meg:

	Pengő	%
Orvosok	5,679.342	31·66
Ügyvédek	7,446.719	41·58
Egyéb szabadfoglalkozások	4,795.786	26·76

A szabadfoglalkozásúakra eső egyenesadókból Budapestre 11,677.898 pengő vagyis 65·16%, a vidékre 6,243.649 pengő, vagyis 34·84% esik.

B) *Meghatározott (fix) illetmények.*

a) Közalkalmazottak illetményei.

A közalkalmazottakat terhelő egyenesadók és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások: az alkalmazottak kereseti adója és különadója; házadó; vagyonadó; az ezek után kivetett szükségadó és rendkívüli pótlék; rokkantellátási adó; nyilvános betegápolási pótadó; gépjárművek közúti adója; útadó; közmunkaváltság; önkormányzati adók; egyházi és felekezeti iskolai adó; földadó.

1. A közalkalmazottakat illetményeik után kereseti adó terheli, mert a 300/1927. P. M. sz. rendelet 3. §-a értelmében az *alkalmazottak kereseti adója* alá tartozik az ország területén lakó egyénnek a munkaadóval szemben fennálló szolgálati vagy munkabérviszonyból származó jövedelme, ha az 960 pengőt meghalad (5. §. 9. pont). Mentesek a kereseti adó alól a honvédség és csendőrség tisztjeinek, altisztjeinek, legénységének, a rendőrség, pénzügyőrség, vámőrség és a folyamőrség altisztjeinek és legénységének, végül az államfogházak, fegyházak, börtönök és fogházak őrszemélyzetének összes szolgálati járandóságai (5. §. 5. pont). Az alkalmazottak kereseti adójának alapja az adóévben élvezett fizetés, bér, zsold, díj, napidíj, lakpénz, személyi pótlék, korpótlék, működési, drágasági és bármi más pótlék, vagy más egyéb címen járó állandó természetű illetmény; végül a nyug- és kegydíjak stb. A természetben járó illetmények pénzbeli értéke a helyi viszonyoknak megfelelően számítandó ki (16. §.). Az alkalmazottak kereseti adója alá eső, a szolgálati és munkabérviszonyból származó jövedelmeket az alkalmazott nem tartozik bevallani (25. §.); mert az alkalmazottak kereseti adóját — a 36. §. rendelkezése szerint — az adóköteles jövedelemből, szavatosság mellett a munkaadó vonja le és szolgáltatja be illetményjegyzékkel; az állami, törvényhatósági és községi (városi) hatóságok és hivatalok, a közalkalmazottak illetményeiből az adókat külön eljárási szabályzat szerint vonják le és szolgáltatják be. Az alkalmazottak kereseti adójának tételei

fokozatosan vannak megállapítva, amennyiben ha a jövedelem (illetmény) heti 20—25 pengő, az adótétel 10 fillér, tehát mintegy ½%, havi 2800—3000 pengőnél havi 224 pengő, tehát eléri a 8%-ot. (18. §.)

Már kifejtettük azt is,[1]) hogy az alkalmazottak — amennyiben heti jövedelmük a 30 pengőt meghaladja — *külön adót* is tartoznak fizetni.

Mennyi esik az alkalmazottak kereseti adójából 16·937 millió pengőből és az alkalmazottak külön adójából 23·031 millió pengőből,[2]) összesen 39·968 millió pengőből a közalkalmazottakra?

Hivatalos adatokból[3]) megállapíthatjuk, hogy az 1929. évi helyesbített előírás szerint az alkalmazottak kereseti adója a következő módon alakult:

	Magán-alkalmazottak kereseti adója	Köz-alkalmazottak adója
Budapesten	10,304.374 P	2,979.832 P
Törvényhatósági városokban	1,548.654 «	1,175.535 «
Megyei városokban	1,808.752 «	1,162.246 «
Községekben	2,760.116 «	1,256.354 «
Összesen	**16,421.896 P**	**6,573.967 P**

Vagyis az összes, úgy a magán- mint a közalkalmazottakra kirótt 22,995.863 pengő kereseti adóból a közalkalmazottakra 28·58% esett.

Ezt az arányt alkalmazva az 1932. évben kivetett 39·968 millió pengőre rúgó kereseti és különadóra, megállapíthatjuk, hogy abból a közalkalmazottakra 11,422.954 pengő esik. Pusztán a kereseti adóból 4,840.594 pengő a közalkalmazottak terhe.

A közalkalmazottakat terhelő 11·422 millió pengő kereseti és különadóból, a közalkalmazottaknak lakhely szerint való tagozódása arányában,[4]) 29·31%, vagyis 3,348.078 pengő esik Budapestre, 70·69%, vagyis 8,074.876 pengő a vidékre.

2. A közalkalmazottakat, mint házbirtokosokat *házadó* is terheli. Mennyi számítandó a házadóból a közalkalmazottak terhére? Kifejtettük az okokat, miért szerepelnek a foglalkozási statisztikában a közszolgálatban állók együtt a szabad (értelmi) foglalkozásúakkal.

Kimutattuk,[5]) hogy közszolgálatban állott 115.252 kereső tisztviselő és 58.070 kereső altiszt, szolga és munkás. A 115.252 kereső köztisztviselő közül Budapesten élt 33.783, tehát a vidékre esett 81.469.

---

[1]) Jelen munka 15. és 46. lap.

[2]) Adóstatisztika 144. lap.

[3]) Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest 1931. — (85., 124., 154. és 208. lap.)

[4]) Ugyanis — a m. kir. központi statisztikai hivatal adatai szerint — 115.252 kereső közalkalmazott közül 33.783, tehát 29·31% lakik Budapesten.

[5]) Jelen munka 101. lap.

Budapesten a közigazgatási, igazságügyi, tanügyi és egyházi közszolgálatban levő keresők közül háztulajdonos volt 1725 (ezek közül állami és fővárosi tisztviselő 583), akik 16,114.237 pengő házbéradóalap után 17% adókulcs alapján 2,739.420 pengő házadót fizettek.

A lakosságból a vidéken 1,470.274 volt házadóköteles,[1]) vagyis a lakosság 18·9%-a. A háztulajdonosok száma azonban ennél több, mert ideiglenes házadómentességet élvező háztulajdonosok is vannak. A vidéken a házadó 46·247 millió pengő volt. E házadó-összegből kihasítandó a közalkalmazottakra eső házadó-hányad.

A vidéken a közszolgálatban levő és szabadfoglalkozású kereső férfiak és nők közül ház- vagy házrésztulajdonos 12·15%.[2]) A házadóból erre a foglalkozási csoportra ez arány szerint 5,619.010 pengő esik. E foglalkozási csoporton belül — amint kimutattuk[3]) — 88·52%-kal szerepelnek a közszolgálatban levők, a reájuk eső házadóhányad e szerint 4,973.948 pengő.

Látjuk tehát, hogy a közszolgálatban levők házadója 7,713.368 pengő, amiből — a fentiek alapján — 35·51%, vagyis 2,739.420 pengő esik Budapestre, 64·49%, azaz 4,973.948 pengő a vidékre.

A közalkalmazottak az ország összes házadójából, 76·232 millió pengőből 10·12%-ot viselnek.

3. A közalkalmazottak szolgálati illetményeik után nem fizetnek *jövedelemadót* (500/1927. P. M. sz. rendlet 5. §. 10. a) pont). Azonban amennyiben háztulajdonosok, e minőségükben házadókötelesek. A jövedelemadóból a háztulajdonosok 12·39%-ot viselnek.[4]) E szerint 31·557 millió pengő jövedelemadóból a háztulajdonosokra 3,909.912 pengő esik. Minthogy a közszolgálatban levők az ország összes házadójából 10·12%-ot viselnek,[5]) ezt az arányt alkalmazva a házadó után kivetett jövedelemadóra, megállapítjuk, hogy a közalkalmazottak a házbirtokuk után 395.683 pengő jövedelemadót fizetnek.

4. Valamint a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, értelmi foglalkozásúak, stb., úgy a közalkalmazottak is kötelesek *vagyonadót* fizetni összes adóköteles vagyonuk után, amennyiben ez 5000 pengőt, illetőleg, ha a jövedelemadónak nem alanyai, 25.000 pengőt meghalad (500/1927. P. M. sz. rendelet 23. és 27. §§.).

Mennyi vagyonadó terheli a közalkalmazottakat? Az 1933. évi adóstatisztika szerint[6]) a kivetett 9·062 millió pengőre rúgó vagyonadóból a szolgálati viszonyban levőkre 6·31% esett, még pedig Budapesten a vagyon-

[1]) Adóstatisztika 70. lap.

[2]) Jelen munka 101. lap.

[3]) Ugyanott 101. lap, ahol kimutattuk, hogy a köztisztviselők 58·86%-kal, a közszolgálatban levő altisztek, szolgák és munkások 29·66%-kal szerepelnek.

[4]) Adóstatisztika 1933. — 179. lap.

[5]) Jelen munka 119. lap.

[6]) Adóstatisztika 1933. — 225. lap.

adónak 13·12%-a, a vidéken 2·56%-a. Ezt az arányt alkalmazva az 1932. évben 10·090 millió pengőben kivetett vagyonadóra,[1]) ebből 636.679 pengő esett az alkalmazottakra és pedig 436.371 pengő Budapesten, míg a vidéken 200.308 pengő.

Kihasítandó ebből a közalkalmazottak vagyonadóterhe. A házbirtokban jut legpregnánsabban kifejezésre az alkalmazottaknál, a szolgálati viszonyban levőknél a vagyon. Budapesten 1744 ipari, kereskedelmi és hitelintézeti alkalmazottnak és 583 közalkalmazottnak volt házbirtoka ;[2]) tehát az alkalmazottak közül Budapesten háza volt a közalkalmazottak 25·05%-ának és a magánalkalmazottak 74·95%-ának. A vidéken[3]) — amint láttuk — a közszolgálatban levő és szabadfoglalkozású keresők közül ház- vagy házrésztulajdonos volt 12·15% és e foglalkozási csoporton belül 11·48%-ot képviseltek a szabadfoglalkozásúak. Tehát vidéken háza volt a közalkalmazottak 10·76%-ának és a magánalkalmazottak 1·39%-ának. Ez arány szerint a Budapesten lakó alkalmazottakra eső 436.371 pengő vagyonadóból 25·05%, vagyis 109.311 pengő esett a közalkalmazottakra, a vidéken lakó alkalmazottakra eső 200.308 pengő vagyonadóból 10·76%, vagyis 21.553 pengő volt a közalkalmazottak vagyonadóterhe. A közalkalmazottakat tehát összesen 130.864 pengő vagyonadó terhelte. Ennélfogva a magánalkalmazottakra 505.815 pengő esett. Még pedig Budapesten 327.060 pengő, a vidéken 178.755 pengő. Érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy az 1933. évi adóstatisztika szerint az összes szolgálati viszonyban levők vagyonadója 572.000 pengő volt,[4]) tehát az eredmény a fent kimutatott 636.679 pengőhöz közel áll. A vagyonadó 1932-ben 10·090 millió pengőről, 1933-ban 9·062 millió pengőre esett, ami szintén indokolja az eltérés arányát.

5. A közalkalmazottakat, amennyiben olyan egyenesadók alanyai, amelyek alapul szolgálnak *a szükségadó és rendkívüli pótlék* kivetésére, e két átmenetinek tervezett közszolgáltatás is terheli.

A) A közalkalmazottak, mint házbirtokosok, az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló haszonérték 5%-át szükségadó címén befizetni tartoznak. Minthogy a házak után a szükségadó 1932-ben 20·366 millió pengő volt,[5]) a közalkalmazottakat pedig — amint kimutattuk[6]) — 7,713.368 pengő házadó, vagyis az ország összes házadójának[7]) 76·232 millió pengőnek 10·12%-a terhelte, ezt az arányt alkalmazva a házak után kivetett 20,366.306 pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a közalkalmazottak a ház-

[1]) Adóstatisztika 1932. — 125. és 127. lap.

[2]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. — Budapest 1932. Szerkeszti *Illyefalvi J. Lajos.* (20. lap.)

[3]) Jelen munka 101. lap.

[4]) Adóstatisztika. 1933. — 225. lap.

[5]) Jelen munka 22. lap.

[6]) Ugyanott 119. lap.

[7]) Adóstatisztika 84. lap.

szükségadóhoz 2,061.070 pengővel járultak. Még pedig a házadónak fentebb talált megoszlási kulcsa szerint,[1]) Budapesten 35·51%-kal, azaz 731.886 pengővel, a vidéken 64·49%-kal, azaz 1,329.184 pengővel.

B) A közalkalmazottakat, a szükségadón felül, rendkívüli pótlék is terheli, mint ház- és vagyonadó-alanyokat.

Részletesen kifejtettük,[2]) hogy a házadó alanyainál a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak; tehát a közalkalmazottakat, mint házadó-alanyokat rendkívüli pótlék fejében 1,030.535 pengő terhelte, még pedig Budapesten 365.943 pengő, a vidéken 664.592 pengő.

Ugyancsak láttuk,[3]) hogy a 2030/1932. M. E. sz. rendelet 12. §-a értelmében a vagyonadó alanyai, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni.

Rendkívüli pótlék fejében a vagyonadó alapján, 1932-ben 10·452 millió pengő volt kivetve.[4]) Mennyi esett ebből a közalkalmazottakra? A vagyonadót 1932-ben 10·090 millió pengőben vetették ki.[5]) Láttuk,[6]) hogy ebből a közalkalmazottakat 130.864 pengő vagyonadó terhelte, vagyis 1·27%. Ez arámy szerint a 10·452 millió pengő rendkívüli pótlékból a közalkalmazottakra 132.740 pengő esett. Még pedig — mint a vagyonadónál — 35·51%, vagyis 47.136 pengő Budapestre, 64·49%, azaz 85.604 pengő a vidékre.

A közalkalmazottakra rendkívüli pótlék fejében összesen tehát 1,163.275 pengőt róttak ki, amelyből Budapest részesedése 413.079 pengő, a vidéké 750.196 pengő volt.

Összefoglalva megállapítjuk, hogy úgy a szükségadó, mint rendkívüli pótlék fejében a közalkalmazottakat együttesen 3,224.345 pengő terhelte, amelyben Budapest 1,144.965 pengővel, a vidék 2,079.380 pengővel részesedett.

6. A közalkalmazottak *rokkantellátási adó* fizetésére is kötelezve vannak, mint a kereseti adó, házadó és vagyonadó alanyai (700/1927. P. M. sz. rendelet 1. §-a).

Akik közszolgálatban vagy magánszolgálatban állanak, azok az alkalmazottak kereseti adójának alapulvétele mellett tartoznak fizetni rokkantellátási adót, melynek tétele progressiv módon van megállapítva (id. rend. 5. §. 2. pont). Ugyanis, ha az alkalmazott kereseti adója hetenként 2 pengőt nem halad meg, a rokkantellátási adó heti 2 fillér, vagyis a kereseti adó 1%-a; heti 5 pengőn felül minden megkezdett pengő után heti 4 fillér, vagyis a kereseti adó 4%-a. Ha az alkalmazott kereseti adója havonként

[1]) Jelen munka 119. lap.
[2]) Ugyanott 53. lap.
[3]) Jelen munka 54. lap.
[4]) Adóstatisztika 125. lap.
[5]) Ugyanott 127. lap.
[6]) Jelen munka 120. lap.

8 pengőt nem halad meg, a rokkantellátási adó havi 10 fillér, vagyis a kereseti adó 1·25%-a ; havi 20 pengőn felül minden megkezdett 5 pengő után havi 20 fillér, azaz 4%.

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 8·990 millió pengő volt, amelyből a közalkalmazottakra eső hányadot kell kipuhatolni. (A hivatalos adatok szerint az alkalmazottak rokkantellátási adója fejében kimutatott 894.000 pengő[1]) a magánalkalmazottak terhére jövedelemadójuk után kivetett általános rokkantellátási adót jelenti).

A rokkantellátási adó kivetésének alapjául szolgáló adók (földadó, házadó, általános kereseti adó, alkalmazottak kereseti adója, társulati és tantiémadó, végül jövedelemadó és vagyonadó) összessége 258·864 millió pengő[2]). Ebből az alkalmazottak kereseti adója 16·937 millió pengő vagyis 6·54%. Ezt az arányt a 8·096 millió pengő (8·990—0·894) rokkantellátási adóra alkalmazva, kitűnik, hogy a köz- és magánalkalmazottak kereseti adója alapján kirótt rokkantellátási adó 529.478 pengőre tehető.

Fentebb[3]) kimutattuk, hogy az alkalmazottak kereseti adójából 28·58% esik a közalkalmazottakra. E szerint az alkalmazottak kereseti adója alapján kivetett 529.478 pengő rokkantellátási adóból a közalkalmazottakra 151.325 pengő esik.

Mennyi a közalkalmazottak által fizetett házadó után a rokkantellátási adó? A 101·952 millió pengő házadó alapján 4·499 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[4]) vagyis 4·41%. Ennélfogva a közalkalmazottakat terhelő 7,713. 368 pengő házadóra[5]) ebben az arányban 340.159 pengő rokkantellátási adó számítandó.

A közalkalmazottakra eső vagyonadó után fizetendő rokkantellátási adót úgy állapítjuk meg, hogy az adóalap vagyis a vagyonadó után 1·45%-ot veszünk, tekintettel arra, hogy a szolgálati viszonyban levők vagyonadója[6]) átlag 55 pengő, a rokkantellátási adó pedig 50—60 pengőig terjedő adóalap után 0·80 pengő, ami 1·45%-nak felel meg. (700/1927. P. M. sz. rend. 5. §.).

A közalkalmazottakra 1932-ben 130.864 pengő vagyonadó esett,[7]) e szerint ennek 1·45%-a fejében 1897 pengő rokkantellátási adót kapunk.

Összefoglalva az eredményeket, a közalkalmazottakat 493.381 pengő rokkantellátási adó terheli.

---

[1]) Adóstatisztika. 1932. — 144. és 146. lap, továbbá Adóstatisztika. 1933. — 286. lap 2. megjegyzés.

[2]) Adóstatisztika 144. lap.

[3]) Jelen munka 118. lap.

[4]) Adóstatisztika 146. lap.

[5]) Jelen munka 119. lap.

[6]) A vagyonadóköteles szolgálati viszonyban levők száma 10.326, akik összesen 572.000 pengő vagyonadót fizetnek. (Adóstatisztika. 1933. — 249. lap.)

[7]) Jelen munka 120. lap.

7. A közalkalmazottakat illetményeik után nem terheli *nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó*, de mint házbirtokosok, a házadó 16%-át fizetik (57.999/1932. P. M. sz. rendelet). A közalkalmazottakat terhelő 7,713.368 pengő házadó után[1]) 1,234.139 pengő a betegápolási pótadó.

8. Megállapítottuk,[2]) hogy a *gépjáróművek közúti adójából* 4·052 millió pengőből 346.955 pengő terhelte a közalkalmazottakat és szabad foglalkozásúakat. Még pedig Budapesten 274.275 pengő, a vidéken 72.680 pengő. Ebből a szabadfoglalkozásúakra esett Budapesten 79.320 pengő, a közszolgálatra 194.955 pengő; a vidéken a szabadfoglalkozásúakra esett 6.563 pengő, a közszolgálatra 66.117 pengő.

Vagyis a gépjáróművek közúti adójából a közszolgálatot 261.072 pengő terhelte, még pedig Budapesten 194.955 pengő, a vidéken 66.117 pengő.

9. *Útadó* is terheli a közalkalmazottakat az alkalmazottak kereseti adója és a házadó alapján.

Kimutattuk,[3]) hogy az alkalmazottak kereseti adójára 16·937 millió pengőre 1,178.240 pengő útadó esett. Láttuk, hogy e kereseti adóösszegből a közalkalmazottak részesedése 28·58%.[4]) Ez arány szerint az alkalmazottak útadójából a közalkalmazottakra 336.741 pengő esett. (Tehát a magánalkalmazottak útadója 841.499 pengő az alkalmazottak kereseti adója alapján.)

Amennyiben a közalkalmazott egyúttal háztulajdonos, úgy útadó terheli a házadó alapját is. A 76·232 millió pengő házadóból — amint láttuk[5]) — 7,713.368 pengő terheli a közalkalmazottakat, vagyis 10·12%. A házadó alapján kivetett útadóból 5,303.200 pengőből[6]) ez aránynak megfelelően 536.683 pengő esik a közalkalmazottakra.

A 11·200 millió pengő útadóból a közalkalmazottak részesedése — a kifejtettek szerint — 873.424 pengő.

10. A közalkalmazottakat *közmunkaváltság* is terheli. A 13·187 millió pengő közmunkaváltságból[7]) a közalkalmazottakat terhelő részt a foglalkozási statisztika adataiból puhatolhatjuk ki megközelítőleg.

A jelenlevő népességből a kereső férfiak száma 2,932.864 volt az 1930. évi népszámlálás alkalmával.[8]) Ezek közül közszolgálatban volt 115.252, önálló,[9]) vagyis 3·93%. Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő

[1]) Jelen munka 119. lap.
[2]) Ugyanott 108. lap.
[3]) Jelen munka 28. lap 1. jegyzet.
[4]) Ugyanott 118. lap.
[5]) Ugyanott 119. lap.
[6]) Ugyanott 28. lap 1. jegyzet.
[7]) Adóstatisztika 105. lap.
[8]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Budapest 1934. — (45*. lap.)
[9]) A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal adata.

közmunkaváltság összegére, megállapíthatjuk, hogy ebből 518.249 pengő terhelte a közalkalmazottakat.

11. Az *önkormányzati adók* terhében a közalkalmazottak illetményük alapján nem részesednek, mert a vármegyei és községi pótadók alapja — amint azt kifejtettük[1]) — a földadó, házadó, társulati és tantiémadó, végül az általános kereseti adó együttes összege.

Amennyiben tehát a közalkalmazott házbirtokos, úgy ez alapon vármegyei és községi pótadó fizetésére köteles.

a) A vármegyei és községi pótadók összege 1932-ben 74·218 millió pengő volt.[2]) Mennyi terhelte ebből a közalkalmazottakat, mint házbirtokosokat? Láttuk,[3]) hogy az ország összes házadójából 76.232 millió pengőből 7,713.368 pengő, vagyis 10·12% terheli a közalkalmazottakat. Ugyanilyen arányban az összes házadó után kivetett 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadóból[4]) 3,974.748 pengő esik a közalkalmazottakra.

b) Az 1·204 millió pengő ebadóból — amint megállapítottuk[5]) — a közszolgálatra és szabadfoglalkozásúakra együttesen 59.331 pengő esik. Láttuk továbbá, hogy e foglalkozási csoportból a szabadfoglalkozásúak arányszáma 16·32%, ennélfogva a közalkalmazottakra 83·68%-os arányszámuknak megfelelően 49.648 pengő ebadó esik.

c) A helyhatósági vegyes adókból 41,523.589 pengőből — amint kifejtettük[6]) — 3,991.237 pengő kizárólag a mezőgazdaságot terhelte, 32,889.836 pengő pedig úgy a mezőgazdák, mint a többi foglalkozást folytatók terhe volt. Ínségadót — amelynek hozadéka 4,642.494 pengő — a közalkalmazottak nem fizetnek, mert azt a jövedelemadó, társulati adó és az általános kereseti adó alapján róják ki, ez alapadók pedig a közalkalmazottakat nem terhelik. Kérdés, hogy az önkormányzati adók fenti 32·889 pengőre rúgó csoportjából mennyi esik a közalkalmazottakra? A helyhatósági vegyes adók kivetése a többi vármegyei és községi pótadókkal általában azonos alapon történik. Ennélfogva ebből a 32·889 millió pengő vegyes adóból a közalkalmazottak olyan arányban részesednek, mint a többi önkormányzati adóból.

Láttuk fentebb, hogy a 74·218 millió pengő vármegyei és községi pótadóhoz a közalkalmazottaknak 3,974.748 pengővel, vagyis 5·36%-kal járultak. Ez arány szerint a 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adócsoportból a közalkalmazottakat 1,762.850 pengő terheli.

---

[1]) Jelen munka 31., 62. és 90. lap.
[2]) Adóstatisztika 17. lap.
[3]) Jelen munka 119. lap.
[4]) Ugyanott 33. lap 1. jegyzet.
[5]) Ugyanott 112. lap.
[6]) Adóstatisztika 43. lap és jelen munka 34. és köv. lapok.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és a helyhatósági vegyes adókból, vagyis 116·945 millió pengőből a közalkalmazottakat 5,787.246 pengő, vagyis 4·95% terheli.

12. Az *egyházi és felekezeti iskolai adókat* — amint előadtuk[1]) — túlnyomó részben az állami egyenes adók alapján vetik ki. A 19·968 millió pengő[2]) egyházi és felekezeti iskolai adóból, kérdés, mennyi esik a közalkalmazottakra?

Ezt úgy állapítjuk meg, hogy a 19·968 millió pengő egyházi és felekezeti iskolai adók összességét szétosztjuk az egyes foglalkozási ágakat terhelő egyenes alapadók arányában. A közalkalmazottakra eső egyházi adóteher így elég pontosan puhatolható ki.

Az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenes adókból, az alkalmazottak kereseti adójára, külön adójára és rokkantellátási adójára 15·28% esett.[3]) A házbirtokra eső egyenes adóból, a közalkalmazottak, mint házbirtokosok 10·12%-ot viselnek,[4]) tehát az egyenes-adókból a házbirtokra eső 44·3%-ból: 4·48%-ot.[5])

Vagyis az egyházi és felekezeti iskolai adókivetés alapját képező állami egyenes adóknak 19·76%-át az alkalmazottak viselik; ennélfogva a 19·968 millió pengőre rúgó egyházi és felekezeti iskolai adóból 3,945.676 pengő esik az alkalmazottakra. Mennyi terheli ebből a közalkalmazottakat?

Kimutattuk,[6]) hogy az alkalmazottak kereseti adójából 28·58% a közalkalmazottak részesedési aránya. Ennek megfelelően a fenti 3·945 millió pengő egyházi adóból a közalkalmazottakra 1,127.674 pengő esik. (A magán-alkalmazottak egyházi adóterhe tehát 2,818.002 pengő).

13. *A közalkalmazottak részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.* Tudjuk,[7]) hogy a mezőgazdaságot terhelő köztartozásokból 36·653 millió pengő a többi foglalkozási ágra hárult, a törvényhozás rendelkezése alapján.

Azt is megállapítottuk,[8]) hogy ebből a 36·653 millió pengő összegből, 3,755.125 pengő a közalkalmazottakra és szabadfoglalkozásúakra hárult, még pedig olymódon, hogy az áthárított mezőgazdasági közteherből a szabadfoglalkozásúak 606.452 pengőt viseltek. Ennélfogva a mezőgazdaság által áthárított közterhekből a közalkalmazottakra 3,148.693 pengő esett.

---

[1]) Jelen munka 36. s köv. lapok.

[2]) Adóstatisztika 17. lap.

[3]) Adóstatisztika 144. és 146. lap, ahol ki van mutatva, hogy a 314·481 millió egyenes adóösszegből, a fenti adók 48·064 millióra, tehát 15·28%-ra rúgnak.

[4]) Jelen munka 119. lap, ahol kimutattuk, hogy a közalkalmazottakra eső házadó 7·713 millió pengő, mely az ország 76·232 millió pengőre rúgó összes házadójának 10·12%-a.

[5]) Adóstatisztika 146. lap. Vagyis 100 : 10·12 = 44·3 : X, ahol X = 4·48.

[6]) Jelen munka 118. lap.

[7]) Ugyanott 115. lap.

[8]) Ugyanott 116. és köv. lapok.

14. *Összefoglalás. A közalkalmazottak részesedése az egyenes adókban.* Összefoglalva a közalkalmazottakat terhelő egyenes adók számszerű kipuhatolására vonatkozó vizsgálódásaink eredményét, megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati és egyéb nyilvános jellegű egyenesadók összességéből: 504,430.940 pengőből 36,331.092 pengő esik a közalkalmazottakra, más szóval, az összes egyenesadók 7·21%-a terheli a közszolgálatból élőket, a következő részletezés szerint:

VII. A közalkalmazottak egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszeg	Közalkalmazottakra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000	—	—
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	11,422.954	28·58
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892	—	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	—	—
Házadó	76,232.000	7,713.368	10·12
Jövedelemadó	31,557.000	395.683	1·25
Vagyonadó	10,090.000	130.864	1·30
Szükségadó	41,404.306	2,061.070	4·98
Rendkívüli pótlék	29,829.153	1,163.275	3·90
Rokkantellátási adó	8,990.000	493.381	5·48
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	1,234.139	5·23
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	261.072	6·44
Útadó	11,200.000	873.424	7·79
Közmunkaváltság	13,187.000	518.249	3·93
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	5,787.246	4·95
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	1,127.674	5·65
Gabonajegy	—	3,148.693	—
Földadó	31,638.000	—	—
Összes egyenes adók	**504,430.940**	**36,331.092**	**7·21**

b) Magánalkalmazottak illetményei.

A magánalkalmazottakat ugyanazok az egyenesadók és egyéb nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások terhelik, mint a közalkalmazottakat, azzal az eltéréssel, hogy a magánalkalmazottak kereseti adója alá eső szolgálati illetmények és ellátások, ha az évi 3600 pengőt meghaladják, jövedelmi adó alá is esnek, míg a közszolgálatban állók kereseti adója alá eső illetmények és ellátások nem esnek jövedelemadó alá (500/1927. P. M. sz. rendelet, 5. §. 10. pont).

A közalkalmazottak különálló foglalkozási csoportot alkotnak; a magánalkalmazottak ellenben különböző foglalkozási csoportba tartoznak, ennélfogva az azoknak illetményeit terhelő egyenesadókat és egyéb köz-

szolgáltatásokat a mezőgazdaságnál, iparnál, kereskedelemnél és egyéb foglalkozási ágaknál már nagy részben számba is vettük.

A magánszolgálatban alkalmazottak illetményeit terhelő és már az egyes foglalkozási ágaknál számba vett adókat itt összefoglalva fogjuk kimutatni, de figyelembe venni a magánalkalmazottakat terhelő, csakis azokat a közszolgáltatásokat fogjuk, amelyeket eddig még nem vettünk számba, mint például a magánalkalmazottak vagyonát terhelő adókat, a magánalkalmazottak jövedelmi adóját stb.

1. Az alkalmazottak 39·968 millió pengőre rúgó *kereseti és különadójából* a magánalkalmazottak részesedése — a kifejtettek szerint — az egyes foglalkozási ágakba következő módon alakult: [1])

	Pengő	%
Mezőgazdaság	5,369.000	13·44
Ipar és bányászat	17,022.806	42·59
Kereskedelem és hitelforgalom	5,749.977	14·39
Szabad (értelmi) foglalkozás	403.263	1·—
Magánalkalmazottak részesedése ...	**28,545.046**	**71·42**

Ebből pusztán a kereseti adóra 12,098.088 pengő esik.[2])

2. A magánalkalmazottakat, mint házbirtokosokat *házadó* is terheli. Ezt az adót már szintén számba vettük az egyes foglalkozási ágaknál. Mennyi házadó terheli a magánalkalmazottakat?

A hivatalos adatok szerint[3]) a vidéken 7,761.157 lakó közül magánalkalmazott 699.958, vagyis a lakosság 9·02%-a.[4]) A lakosságból 1,470.274 volt házadóköteles, vagyis a lakosság 18·9%-a. A vidéken a házadó 34·975 millió pengő volt.[5]) E házadóösszegből a magánalkalmazottakra eső hányadot kell kihasítanunk.

A kis- és nagyközségekben, megyei és törvényhatósági városokban a magánszolgálatban (mezőgazdaságban, bányászatban, iparban, kereskedelemben, hitelüzletben) alkalmazott kereső férfiak és nők száma — az 1920. évi népszámlálás adatai szerint[6]) — 834.886 volt, akik közül ház- vagy házrésztulajdonos volt 33.756, vagyis 4·04%. Ezt az arányt alkalmazva az 1932. évi

[1]) Jelen munka 42., 69., 97. és 116. lap.

[2]) És pedig a mezőgazdasági alkalmazottak kereseti adója 2,275.382 pengő, az ipari alkalmazottaké 7,214.264 pengő, a kereskedelmi alkalmazottaké 2,437.540 pengő, végül a szabadfoglalkozásúaknál alkalmazottak kereseti adója 170.902 pengő.

[3]) Adóstatisztika 70. lap.

[4]) A mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben a magánalkalmazottak (tisztviselő, gazdasági cseléd, segéd, munkás, tanonc és szolga) száma 966.756 és ebből Budapesten él 266.798, tehát a vidékre esik 699.958. (Népszámlálás II. kötet 23*., 28*., 29*., 37*., továbbá 61*., 65*. és 83*. lap.)

[5]) Adóstatisztika 84. lap.

[6]) Az 1920. évi népszámlálás. III. Rész. Budapest 1926. — 526., 528., 532. és 534. lap.

állapotra megállapíthatjuk, hogy a kis- és nagyközségekben, megyei és törvényhatósági városokban 34·975 millió pengő kivetett házadóból a magánalkalmazottakra 1,412.990 pengő esik.

A magánalkalmazottak azonban nem csak a vidéken, hanem Budapesten is fizetnek házadót.

Budapesten 1844 magánalkalmazott (tisztviselő és segédszemélyzet) volt 1932-ben háztulajdonos, akik 7,846.368 pengő házbéradóalap[1]) után 17% adókulcs alapján 1,333.882 házadót fizettek.

Az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből 2,746.872 pengő a magánalkalmazottakat terheli, vagyis 3·56%.

3. Az 500/1927. P. M. sz. rendelet 5. §-ának 10. *b)* pontja értelmében a magánalkalmazottak szolgálati illetményei, amennyiben az évi 3600 pengőt meghaladják, *jövedelemadó* alá esnek. Mennyivel részesednek a magánalkalmazottak a 31·557 millió pengő jövedelemadóban?

A magánalkalmazottakra 13·102 millió pengő jövedelemadót vetettek ki,[2]) amely összegben a szükségadó és rendkívüli pótlék is bennfoglaltatik.[3]) A magánalkalmazottakat tisztán, pótlékolás nélkül terhelő jövedelemadó 7,112.315 pengő.[4])

4. A magánalkalmazottak *vagyonadót* is kötelesek fizetni, amennyiben összes adóköteles vagyonuk 5000 pengőt meghalad. (500/1927. P. M. sz. rendelet 23. és 27. §§.) Részletesen kifejtettük, hogy a 10·090 millió pengő kivetett vagyonadóból[5]) a magánalkalmazottakra 505.815 pengő esett, még pedig Budapesten 327.060 pengő, a vidéken 178.755 pengő.[6])

5. *Szükségadó és rendkívüli pótlék* is terheli a magánalkalmazottakat amaz egyenes adók után, amelyek alapját képezik e két kényszerszolgáltatásnak.

A) A 4750/1931. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében a házadó alá eső összes lakóházak birtokosai az 1932. évi házadókivetés alapjául szolgáló haszonérték 5%-át szükségadó címén befizetni tartoznak, mely a lakókra semmiképen sem hárítható át (id. rend. 5. és 6. §§.)

A magánalkalmazottak, amennyiben házbirtokosok, szükségadó alanyai.

---

[1]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. — Szerkeszti *dr. Illyefalvi I. Lajos.* — (20. és 21. lap).

[2]) Adóstatisztika 146. lap.

[3]) Ugyanott 9. és 17. lap.

[4]) Később kimutatjuk, hogy a jövedelemadó alapján a magánalkalmazottakra kirótt szükségadó 4,554.307 pengőre, a rendkívüli pótlék 1,435.378 pengőre rúgott. (Jelen munka 129. és 130. lap.)

[5]) Adóstatisztika 127. lap.

[6]) Jelen munka 120. lap.

A szükségadó hozadéka a házak után — amint azt részletesen megállapítottuk[1]) — 20,366.306 pengő volt 1932-ben. Azt is kipuhatoltuk,[2]) hogy a magánalkalmazottakat 2,746.872 pengő házadó terhelte, ami az ország összes házadójának 76.232 millió pengőnek 3·60%-a. Ezt az arányt alkalmazva a házak után kivetett 20·366 millió pengő szükségadóra, kitűnik, hogy a magánalkalmazottak a házszükségadóhoz 733.176 pengővel járultak.

A jövedelemadó alanyai is kötelesek szükségadót fizetni az 5300/1931. M. E. sz. rendelet alapján, még pedig a kivetés alapját képező jövedelemadó 100%-át. Szükségadó fejében a jövedelemadó alanyait 1932-ben 21·038 millió pengő terhelte.[3]) Ebből a magánalkalmazottakra eső hányadot, a jövedelemadónak jövedelemforrások szerint való megoszlásának arányából számíthatjuk ki. A szolgálati viszonyban levők (magánalkalmazottak)[4]) részesedése az összes jövedelemadóban 26·4%. Ezt az arányt alkalmazva a 21·038 millió pengő szükségadóra, megállapíthatjuk, hogy a magánalkalmazottakra, mint a jövedelemadó alanyaira, 5,554.032 pengő szükségadót vetettek ki. Minthogy azonban az 1932. évben — a hivatalos adatok szerint[3]) — helyesbített előírás folytán 18%-kal csökkentették a szükségadót, e címen a magánalkalmazottakat 4,554.307 pengő szükségadó terhelte.

Szükségadó fejében a magánalkalmazottak tehát összesen 5,287.483 pengő terhet viseltek.

B) A szükségadón felül a magánalkalmazottak, mint a házadó, jövedelemadó és vagyonadó alanyai, rendkívüli pótlékot is tartoznak fizetni.

Részletesen kifejtettük,[5]) hogy a házadó alanyainál a rendkívüli pótlék pontosan a fele a szükségadónak. Ennélfogva a magánalkalmazottakat, mint a házadó alanyait, rendkívüli pótlék fejében 366.588 pengő terheli.

A jövedelemadó alanyait terhelő rendkívüli pótlék az 1932. évre megállapított jövedelemadó 30%-a, amennyiben szükségadóval nem voltak megróva (vagyis jövedelemadó alapjuk a 2000 pengőt meg nem haladta); akik azonban szükségadóval meg voltak róva, azoknak terhére a jövedelemadónak csak 15%-át írták elő rendkívüli pótlék címén (2030/1932. M. E. sz. rendelet 11. §.).

A jövedelemadó alapján — hivatalos adatok szerint[6]) — rendkívüli pótlék gyanánt 1932-ben 5·542 millió pengőt vetettek ki. Ebből a magánalkalmazottakra eső összeget a magánalkalmazottaknak a jövedelemadóban való részesedése arányában számítva,[6]) megállapítjuk, hogy 25·9% fejében,

[1]) Jelen munka 22. lap.

[2]) Ugyanott 128. lap.

[3]) Adóstatisztika 117. lap.

[4]) Ugyanott 119. lap. Megjegyzendő, hogy a szolgálati viszonyban levők a magánalkalmazottakkal azonosak, mert a közalkalmazottak illetményei mentesek a jövedelemadó alól.

[5]) Jelen munka 53. lap.

[6]) Adóstatisztika 123. lap.

a magánalkalmazottakra a jövedelemadó alapján kivetett rendkívüli pótlék címén 1,435.378 pengő esik.

A magánalkalmazottak, mint a vagyonadó alanyai, 2030/1932. M. E. sz. rendelet 12. §-a értelmében, az 1932. évi vagyonadó 100%-ának megfelelő rendkívüli pótlékot tartoznak fizetni. Ennélfogva e címen 505.815 pengő terhelte a magánalkalmazottakat.[1])

Összefoglalva megállapítjuk, hogy rendkívüli pótlék fejében a magánalkalmazottakra összesen 2,307.781 pengőt vetettek ki.

6. A magánalkalmazottak, mint a kereseti adó, jövedelemadó, vagyonadó és házadó alanyai *rokkantellátási adó* fizetésére is kötelezve vannak. (700/1927. P. M. sz. rendelet 1. §.) Akik magánszolgálatban állanak, azok az alkalmazottak kereseti adójának alapul vétele mellett tartoznak fizetni rokkantellátási adót.

A rokkantellátási adó, a helyesbített előírás szerint, 1932-ben 8·990 millió pengő volt, amelyből a magánalkalmazottakat 894.000 pengő terhelte,[2]) mint a jövedelemadó alanyait.[3]) A magánszolgálatban levők azonban az alkalmazottak kereseti adója alapján is fizetnek rokkantellátási adót.

Fentebb[4]) kimutattuk, hogy a köz- és magánalkalmazottak kereseti adója alapján 529.478 pengő rokkantellátási adót róttak ki, amelyből a közalkalmazottak 151.325 pengővel részesedtek. Ennélfogva a magánalkalmazottak e címen 378.153 pengőt viseltek.

A magánalkalmazottak illetményei után, a kereseti- és jövedelmi adó alapján kirótt rokkantellátási adó eszerint 1,272.153 pengő.

Mennyi a magánalkalmazottak által fizetett házadó után a rokkantellátási adó? A 101.952 millió pengő házadó alapján 4·499 millió pengő rokkantellátási adó volt fizetendő,[5]) vagyis 4·41%. Ennélfogva a magánalkalmazottakat terhelő 2,746.872 pengő házadóra[6]) ebben az arányban 121.137 pengő rokkantellátási adó esik.

A magánalkalmazottakat terhelő vagyonadó után fizetendő rokkantellátási adót úgy állapítjuk meg, hogy a vagyonadó 1·45%-át számítjuk rokkantellátási adónak, tekintettel arra, hogy a szolgálati viszonyban levők vagyonadója átlag 55 pengő, a rokkantellátási adó pedig 50—60 pengőig terjedő adóalap után 0·80 pengő, ami 1·45%-nak felel meg.[7])

A magánalkalmazottakra 1932-ben 505.815 pengő vagyonadó esett,[8]) eszerint ennek 1·45%-a fejében 7334 pengő rokkantellátási adót kapunk.

[1]) Jelen munka 128. lap.
[2]) Adóstatisztika 146. lap.
[3]) Jelen munka 122. lap.
[4]) Ugyanott 122. lap.
[5]) Adóstatisztika 146. lap.
[6]) Ugyanott 128. lap.
[7]) Ugyanott 122. lap.
[8]) Ugyanott 128. lap.

Összefoglalva az eredményeket, a magánalkalmazottakat 1,400.624 pengő rokkantellátási adó terheli.

7. A magánalkalmazottakat illetményeik után nem terheli *nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadó*, de mint házbirtokosok, a házadó 16%-át fizetik (57.999/1932. P. M. sz. rendelet). A magánalkalmazottakat terhelő 2,746.872 pengő házadó után[1]) 439.500 pengő a betegápolási pótadó.

8. A *gépjáróművek közúti adója* — amint láttuk[2]) — az 1932. évben 4·052 millió pengővel volt kivetve. Ebből a magánalkalmazottakat terhelő hányadot csak megközelítően állapíthatjuk meg.

A Budapest székesfővárosban használt gépjáróművekre kivetett 2·385 millió pengő közúti adóból[3]) a Budapest népessége foglalkozási arányszámának megfelelően 19·4%-ot,[4]) vagyis 462.690 pengőt számítunk a kereső köz- és magántisztviselők gépjárműadójára. Ebből levonva a közszolgálatban alkalmazottakra Budapesten kivetett közúti adó fejében 194.955 pengőt,[5]) kitűnik, hogy a magánszolgálatban levő tisztviselők gépjárműadója Budapesten 267.735 pengő.

A vidéken használt gépjárművekre kivetett 1·667 millió pengő közúti adóból, a vidék népessége foglalkozási arányszámának megfelelően pedig 6·3%-ot, vagyis 105.021 pengőt számítunk a kereső köz- és magántisztviselők gépjárműadójára. Ebből 66.117 pengőt levonva a közalkalmazottakra vidéken kirótt közúti adó fejében, megállapítjuk, hogy a magánszolgálatban levő tisztviselők gépjárműadója a vidéken 38.904 pengő.

Vagyis a gépjárművek közúti adójából, 4·052 millió pengőből a magánalkalmazottakra 306.639 pengő esik.

9. A magánalkalmazottakat *útadó* is terheli, az alkalmazottak kereseti adója és a házadó alapján. Megállapítottuk,[6]) hogy a magánalkalmazottak útadója 841.499 pengő az alkalmazottak kereseti adója után.

Amennyiben a magánalkalmazott egyúttal háztulajdonos, úgy utadó terheli a házadó alapján is. A 76·232 millió pengő házadóból —amint láttuk[7])— 2,746.872 pengő terheli a magánalkalmazottakat, vagyis 3·56%. A házadó alapján kivetett útadóból, 5,303.200 pengőből,[8]) ez aránynak megfelelően 188.794 pengő esik a magánalkalmazottakra.

A 11·200 millió pengő útadóból a magánalkalmazottak részesedése — a kifejtettek szerint — 1,030.293 pengő.

[1]) Jelen munka 128. lap.
[2]) Adóstatisztika 135. lap.
[3]) Ugyanott 135. lap.
[4]) 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — 59* lap.
[5]) Jelen munka 123. lap.
[6]) Ugyanott 28. lap 1. jegyzet.
[7]) Jelen munka 128. lap.
[8]) Ugyanott 28. lap 1. jegyzet.

10. A magánalkalmazottakat *közmunkaváltság* is terheli. A 13·187 millió pengő közmunkaváltságból[1]) a magánalkalmazottakat terhelő részt a foglalkozási statisztika adataiból puhatoljuk ki megközelítő módon.

A jelenlevő népességből a kereső férfiak száma 2,932.864 volt az 1930. évi népszámláláskor.[2]) Ezek közül magánalkalmazásban volt 1,283.424 kereső férfi,[3]) vagyis 43·76%. Ezt az arányt alkalmazva a 13·187 millió pengő közmunkaváltság összegére, megállapíthatjuk, hogy abból a magánszolgálatban levőket 5,770.630 pengő terhelte. Megjegyzendő, hogy az egyes foglalkozási ágakat terhelő közmunkaváltság kipuhatolásánál ezt az összeget már számba vettük.

11. A magánalkalmazottakra, mint a jövedelemadó alanyaira, a város területéről származó adóköteles tiszta jövedelmük alapján *ínségadót* vetnek ki (185.400/1932. B. M. sz. rendelet 1. §).

Mennyi terheli a magánalkalmazottakat a 4,662.494 pengő ínségadóból?[4]) A magánalkalmazottakra 7,112.315 pengő jövedelemadót vetettek ki.[5]) Minthogy csak a városok területéről származó jövedelemadó alapján lehet ínségjárulékot kivetni és az 34·491 millió pengő összjövedelemadóból csak 25·919 millió pengő, tehát 75·20% folyt be a városokból,[6]) eszerint a magánalkalmazottakat terhelő 7·112 millió pengő jövedelemadóból csak 5,348.460 pengő szolgált a 20%-os ínségadó kivetésének alapjául. Ennek megfelelően 1,069.692 pengő terhelte a magánalkalmazottakat, mint a jövedelemadó alanyait ínségadó címén.

A magánalkalmazottak ínségadóját a vegyes adóknál számoljuk el.

12. Az *önkormányzati adók* terhében a magánalkalmazottak illetményük alapján nem részesednek, mert a vármegyei és községi pótadók alapja — amint azt kifejtettük[7]) — a földadó, házadó, társulati- és tantiémadó, végül az általános kereseti adó együttes összege.

Amennyiben tehát a magánalkalmazott házbirtokos, úgy ez alapon vármegyei és községi pótadó fizetésére köteles.

a) A vármegyei és községi pótadók összege 1932-ben 74·218 millió pengő volt.[8]) Ebből a magánalkalmazottak, mint házbirtokosok részesedését kell megállapítani. Láttuk,[9]) hogy az ország összes házadójából 76·232 millió pengőből 2,746.872 pengő, vagyis 3·56% terheli a magánalkalmazottakat.

---

[1]) Adóstatisztika 105. lap.
[2]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Budapest 1934. — (45.* lap.)
[3]) Ugyanott 45.* lap.
[4]) Adóstatisztika 40. lap.
[5]) Jelen munka 128. lap.
[6]) Adóstatisztika 117. lap.
[7]) Jelen munka 31., 62., 90. és 124. lap.
[8]) Adóstatisztika 17. lap.
[9]) Jelen munka 128. lap.

Ugyanilyen arányban az összes házadó után kivetett 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadóból 1,398.231 pengő esik a magánalkalmazottakra.

b) Az 1·204 millió pengő ebadóból — amint megállapítottuk[1]) — a mezőgazdaságot 629.230 pengő, az ipart 258.064 pengő, a tág értelemben vett kereskedelmet 110.309 pengő, a szabad foglalkozásúakat 9683 pengő, a közszolgálatban állókat 49.648 pengő terheli. Mennyi ebadó esik a magánalkalmazottakra?

A kis- és nagyközségeknek 5,807.068 lélekre rúgó népességéből, mezőgazdaságból, iparból és kereskedelemből él 5,267.620 kereső,[2]) akik közül magánszolgálatban volt 3,157.490 alkalmazott,[3]) vagyis a kis- és nagyközség népességének 54·37%-a. Eszerint a kis- és nagyközségekből befolyt 811.000 pengő ebadóból 440.940 pengő számítható a magánalkalmazottakra.

A törvényhatósági jogú városok népessége 1,676.986, akik közül mezőgazdaságból, iparból és kereskedelemből élt 1,121783 kereső.[4]) Ezek közül magánszolgálatban volt 655.540, vagyis a törvényhatósági jogú városok népességének 39·09%-a. Eszerint a törvényhatósági városokból befolyt 215.000 pengő ebadóból 84.043 pengő esik a magánalkalmazottakra.

A megyei városok népessége[5]) 1,204.265; ebből mezőgazdaság-, ipar- és kereskedelemből élt 916.222, akik közül magánszolgálatban volt alkalmazva 359.782 kereső,[4]) a megyei városi népességnek 29·87%-a. Eszerint a megyei városokból befolyt 178.000 pengő ebadóból 53.168 pengő esett a magánalkalmazottakra.

Összefoglalva az eredményeket, megállapíthatjuk, hogy az 1·204 millió pengő ebadóból a magánalkalmazottakat 578.151 pengő ebadó terheli, amely közterhet az egyes foglalkozási ágaknál már számba vettük.

c) A helyhatósági vegyes adókból 41.523.589 pengőből — amint tudjuk[6]) 3,991.237 pengő kizárólag a mezőgazdaságot terhelte, 32,889.836 pengő pedig úgy a mezőgazdák, mint a többi foglalkozást folytatók terhét képezte, míg a vegyesadók közt kimutatott 4,642.494 pengő ínségadó főleg a városi lakosságot terhelte, tehát abban a mezőgazdaság jóformán alig részesedett.

Kérdés, hogy az önkormányzati adók fenti 32·889 millió pengőre rúgó csoportjából mennyi esik a magánalkalmazottakra? A helyhatósági vegyes adók kivetése a többi vármegyei és községi pótadókkal általában azonos alapon történik. Ennélfogva ebből a 32·889 millió pengő vegyes adóból a magánalkalmazottak olyan arányban részesednek, mint a többi önkormányzati adóból.

---

[1]) Jelen munka 112. és 124. lap.
[2]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. — Budapest 1934. — (46.* és 47.* lap.)
[3]) Ugyanott 45.* lap.
[4]) Ugyanott 59.* lap.
[5]) Ugyanott 46.* lap.
[6]) Adóstatisztika 43. lap és jelen munka 34. és köv. lapok.

Láttuk fentebb,[1]) hogy a 74·218 millió pengő vármegyei és községi pótadóhoz a magánalkalmazottak 1,398.231 pengővel, vagyis 1·88%-kal járultak. Ez arány szerint a 32·889 millió pengő helyhatósági vegyes adócsoportból a magánalkalmazottakat 618.329 pengő terheli.

Azt is megállapítottuk,[2]) hogy a magánalkalmazottakat ínségadó fejében 1,069.692 pengő terheli.

A magánalkalmazottak helyhatósági vegyes adóterhe 1,688.021 pengő.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy a vármegyei és községi pótadókból, ebadóból és a helyhatósági vegyes adókból, vagyis 116·945 millió pengőből a magánalkalmazottakat 3,664.403 pengő, vagyis 3·13% terheli.

13. Részletesen kifejtettük,[3]) hogy a 19·968 millió pengő *egyházi és felekezeti iskolai adókból* a magánalkalmazottakat 2,818.002 pengő terheli.

14. *A magánalkalmazottak részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.* Mennyi számítandó a mezőgazdaságot terhelő köztartozásokból a többi foglalkozási ágra hárított, összesen 36·653 millió pengőből a magánalkalmazottakra?

1932-ben az össznépesség száma 8,783.919 volt.[4]) Kimutattuk,[5]) hogy ebből mezőgazdasággal foglalkozott 51·8%, tehát 48·2%, vagyis 4,233.849 lélek a többi foglalkozási ágból él. Ebből a magánalkalmazottak számát úgy állapítottuk meg, hogy az 5,190.813 lélekre rúgó[6]) kereső és eltartott férfi- és nő-magánalkalmazottak számából levonjuk a 2,425.013 lélekre rúgó mezőgazdasági kereső és eltartott férfi- és nő-magánalkalmazottak számát. A többi foglalkozási ágban tehát a kereső férfi- és nő-magánalkalmazottak és ezek eltartottjainak száma 2,765.800.

Azt is láttuk,[7]) hogy a bolettaszelvény, továbbá a földadómegtérítés, leírás és visszafizetés alakjában a mezőgazdák által a többi foglalkozási ágra áthárított közterhekből egy fejre 8·55 pengő esett. Ebből következik, hogy a magánalkalmazottak a mezőgazdák közterheiből 23,647.590 pengőt viseltek.

15. *Összefoglalás. A magánalkalmazottak részesedése az egyenes adókban.* Összefoglalva a magánalkalmazottakat terhelő egyenesadók számszerű kipuhatolására vonatkozó vizsgálódásaink eredményét, megállapíthatjuk, hogy az állami, önkormányzati és egyéb nyilvános jellegű egyenesadók

[1]) Jelen munka 133. lap.
[2]) Ugyanott 132. lap.
[3]) Ugyanott 125. lap.
[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 21. lap.
[5]) Jelen munka 115. lap.
[6]) Népszámlálás. II. kötet. 45*. lap, ahol ki van mutatva, hogy a kereső férfi és nő tisztviselő és segédszemélyzet 2,773.799, ebből a mezőgazdasági alkalmazott 1,330.985; az eltartottak száma pedig 2,417.014 és ebből 1,094.038 a mezőgazdaságra esik.
[7]) Jelen munka 115. lap.

összességéből: 504,430.940 pengőből 85,004.842 pengő esik a magánalkalmazottakra, más szóval az összes egyenesadók 16·85%-a terheli a magánszolgálatban állókat, a következő részletezés szerint:

VIII. A magánalkalmazottak egyenes adóterhe.

Adónem	Adófőösszeg	Magánalkalmazottakra eső hányad		A többi foglalkozási ágban még nem volt számbavéve
	pengőben		%-ban	pengő
Kereseti adó:				
a) általános kereseti adó	21,956.000	—	—	—
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	28,545.046	71·42	—
Társulati adó, tantiémadó, különadó	15,536.892	—	—	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	—	—	—
Házadó	76,232.000	2,746.872	3·56	—
Jövedelemadó	31,557.000	7,112.315	21·93	7,112.315
Vagyonadó	10,090.000	505.815	5·01	505.815
Szükségadó	41,404.306	5,287.483	12·77	5,287.483
Rendkívüli pótlék	29,829.153	2,307.781	7·73	2,307.781
Rokkantellátási adó	8,990.000	1,400.624	15·57	894.000[1]
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	439.500	1·87	439.500[2]
Gépjáróművek közúti adója	4,052.000	306.639	7·56	306.639
Útadó	11,200.000	1,030.293	9·19	188.794[3]
Közmunkaváltság	13,187.000	5,770.630	43·75	—
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	3,086.252	3·13	3,086.252
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	2,818.002	14·11	2,818.002
Gabonajegy stb.	—	23,647.590	—	—
Földadó	31,638.000	—	—	—
Összes egyenesadók	**504,430.940**	**85,004.842**	**16·85**	**22,946.581**

E táblázatból kitűnik, hogy a magánalkalmazottakra, az állami, önkormányzati és egyéb nyilvános jellegű egyenesadóknak kereken 17%-át vetik ki, ami 1932-ben 85·004 millió pengőnek felelt meg. Ebből az összegből az egyes foglalkozási ágakra eső és már kimutatott egyenesadóterheknél már számba vettünk 62,058.261 pengőt, úgyhogy pótlólag még 22·946 millió pengőt kell — a fenti táblázatba foglalt részletezés szerint — figyelembe venni, hogy a magánalkalmazottakra eső egyenes adóterhet kimutassuk.

Megjegyzendő, hogy a magánalkalmazottak a terhükre kimutatott egyenesadókat nem viselik teljes összességükben, hanem azoknak egy részét, főkép a levonás útján befizetendő kereseti adót, a munkaadók magukra vállalták. Azonban az 1930: XLVII. t.-c. 10. §-a értelmében, az alkalmazottak kereseti adója alapján fizetendő különadót, az alkalmazottak nem hárít-

[1]) A rokkantellátási adónak a jövedelemadó után kivetett hányadrésze.
[2]) A magánalkalmazottakra mint házbirtokosokra kivetett betegápolási adó.
[3]) A magánalkalmazottakra mint házbirtokosokra kivetett útadó.

hatják át a munkaadóra, mert a munkaadó akkor sem köteles a különadó viselésére, ha az alkalmazottra kivethető adókat szerződés vagy alapszabály vagy más alapon egyébként viselni tartoznék. Az alkalmazottakra — az e törvénycikkel behozott különadó révén — tetemes adótehertöbblet hárult, mert a 23.031 millió pengő különadóból,[1]) a magánalkalmazottakra 71·42% 16,448.740 pengő esett.[2])

V. Vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások.

Valamint a személyes szolgálatokból eredő jövedelmeket, noha nem elemei a nemzeti jövedelemnek, számbavettük, mert az államhatalom az adóztatásnál e jövedelmeket, mint a teljesítőképesség forrásait igénybe veszi, ép úgy számbaveendők a vagyonhasználmányokból folyó jövedelmek is, mint adóztatás tárgyai.

A különböző vagyonhasználmányok, mint a tulajdonos által lakott lakások haszonértéke, a házbirtokos által beszedett lakbér, a tőkevagyonból (értékpapírból, takarékbetétből) élvezett kamatok, amint kifejtettük,[3]) nem elemei a nemzeti jövedelemnek, de adóztatási szempontból jövedelemnek tekintendők (500/1927. P. M. sz. rendelet 10. §. 2. és 4. pont; 20. §.).

A laképületek rendeltetésszerű használatából jelentkező haszonérték és bérhozadék nem tartozik az évenkint újonnan előállított javakhoz vagy értékekhez, tehát nem számítható a nemzeti jövedelem alkotó elemeihez; vagyonélvezetnek tekintendő. De a magángazdasági szempontot követő adóztatásnál jövedelemnek veendők.

A tőkekamatok sem elemei a nemzeti jövedelemnek, amelynek nagyságára a kamat mérve befolyást nem gyakorol. A kamatfizetések révén a kamatösszegek az egyik belföldi háztartásból a másikba folynak. A kamatkövetelések és kamattartozások egymást kölcsönösen fedezik. Számításba a nemzeti jövedelem szempontjából a belföldieknek csakis a külföldiekkel szemben fennálló kamatkövetelései és tartozásai veendők. Magángazdasági szempontból azonban az élvezett kamatok jövedelem gyanánt jelentkeznek és így az adóztatásnál figyelembevételnek.

1. Adóztatás szempontjából a legjelentékenyebb vagyonhasználmány a házak haszonértéke és a beszedett bérösszegek. Láttuk, hogy a *házadó* 76·232 millió pengő,[4]) amelyből a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, szabadfoglalkozásúak és közalkalmazottak mint egyúttal házbirtokosok is,

[1]) Adóstatisztika 144. lap.

[2]) Jelen munka 118. lap.

[3]) Jelen munka 6. és 7. lap és *Fellner F.*: »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.« Budapest 1930. 11. és 12. lap.

[4]) Lásd a jelen munkához csatolt táblázatokat, amelyekből kitűnik, hogy a mezőgazdák 14·913 millió pengővel, az iparosok 10,026.601, a kereskedők 11,420.200, a szabadfoglalkozásúak 2,635.279 és a közalkalmazottak 7,713.368 pengővel járultak a házadóhoz.

46,708.448 pengővel részesedtek. Vagyis akik főfoglalkozásuk mellett egyben háztulajdonosok is, a házadóhoz 61·27%-kal járultak.

Ennélfogva a 76·232 millió pengőre rúgó házadóból még fennmaradó 29.523.552 pengő, vagyis annak 38·73%-a esik a csak háztulajdonukból élőkra (tehát akiknek egyéb foglalkozásuk nincs), a tőketulajdonosokra és az egyéb foglalkozásúakra (véderő, nyugdíjasok, életjáradékosok stb.).

2. A házadókötelesek *jövedelemadót* is tartoznak fizetni. (500/1927. P. M. sz. rendelet 10. §. 2. pont; 16. §. 2. pont). A jövedelemadóalapnak 23·3%-a esik a házbirtokosokra,[1]) ennélfogva a fenti 29·523 millió pengő házadó után a jövedelemadó 6,878.987 pengő.

A 31·557 millió pengő jövedelemadóból ilymódon még fennmaradó 5,158.536 pengő a tőkések és egyéb foglalkozásúak jövedelemadójára esik.[2])

A vagyonhasználmányok után fizetendő és egyéb foglalkozásúakra eső jövedelemadó eszerint 12,037.523 pengő.

3. A háztulajdonosok, tőkések és egyéb foglalkozást folytatók, amennyiben összes adóköteles vagyonuk 5000 pengőt meghalad, *vagyonadót* is kötelesek fizetni. (500/1927. P. M. sz. rend. 23., 27. és 28. §§.).

Az összes vagyonadóalapból 41·8% esik a házvagyonra.[3]) A 10·090 millió pengő vagyonadóból a házvagyon után tehát 4,136.900 pengő a vagyonadó. Ebből csak háztulajdonukból élőkre 38·73%-ot számítva a fenti arány szerint, kitűnik, hogy a csak háztulajdonukból élőkre eső vagyonadó 1,602.221 pengő.

A 10·090 millió pengő vagyonadóból ilymódon még fennmaradó 2,301.689 pengő a tőkések és egyéb foglalkozásúak vagyonadójára esik.[4])

---

[1]) Adóstatisztika 119. lap.

[2]) Lásd a jelen munkához csatolt táblázatokat, amelyekből kitűnik, hogy a mezőgazdák 3,093.552 pengővel, az iparosok 3,386.066, a kereskedők 1,114.413, a szabadfoglalkozásúak 1·373 millió pengővel, a közalkalmazottak 395.683 pengővel, a magánalkalmazottak 7,112.315 pengővel, a kizárólag háztulajdonból élők 6,878.987 pengővel, összesen tehát 23,354.016 pengővel járultak a jövedelemadóhoz. Megjegyzendő, hogy tulajdonképen 8,202.984 pengő a fenmaradó összeg, azonban a mezőgazdákra tiszta jövedelemadó fejében 6·138 millió pengőt vetettek ki, de mivel — amint (jelen munka 20. lapon) kimutattuk, a fogyasztókra ebből 3,044.448 pengő hárult, a jövedelemadónál a mezőgazdaság terhe gyanánt csak 3,093.552 pengőt mutattunk ki, az áthárított összeg pedig a gabonajegy-rovatban szerepel.

[3]) Adóstatisztika 127. lap.

[4]) Lásd a jelen munkához csatolt táblázatokat, amelyekből kitűnik, hogy a mezőgazdákra eső vagyonadó 2,193.408 pengő, az iparra 541.468 pengő, a kereskedelemre 237.208 pengő, a szabadfoglalkozásúakra 418.735 pengő, a közalkalmazottakra 130.864 pengő, a magánalkalmazottakra 505.815 pengő, a kizárólag háztulajdonukból élőkre eső vagyonadó 1,602.221 pengő, vagyis összesen 5,629.719 pengő. Megjegyzendő, hogy a fenmaradó összeg tulajdonképen 4,460.281 pengő, azonban a mezőgazdákra 4,352.000 pengő tiszta vagyonadót vetettek ki, de mivel (amint kimutattuk jelen munka 21. lapján) a fogyasztókra ebből 2,158.592 pengő hárult, a vagyonadónál a mezőgazdaság terhe gyanánt csak 2,193.408 pengőt mutattunk ki, az áthárított összeg pedig a gabonajegy-rovatban szerepel.

A vagyonhasználmányok után fizetendő és egyéb foglalkozásúakra eső vagyonadó eszerint 3,903.910 pengő.

4. Az előző foglalkozási ágaknál nem említett egyéb foglalkozásokra eső *általános kereseti adó* összegét úgy puhatolhatjuk ki, ha a mezőgazdaságra, iparra kereskedelemre és szabadfoglalkozásokra eső általános kereseti adóösszegeket[1]) összeadjuk, az így nyert 20,108.486 pengőhöz számítjuk a mezőgazdaság által áthárított 936.448 pengőt,[2]) amely összesen 21,044.934 pengőre rúgó eredményt levonva az általános kereseti adó főösszegéből kitűnik, hogy az egyéb foglalkozási ágakat 911.066 pengő általános kereseti adó terheli.

5. Elsősorban a legjelentékenyebb vagyonhasználmány gyanánt jelentkező ama házak után fizetendő *szükségadót* és *rendkívüli pótlékot* kell megállapítanunk, amelyek a csakis házbirtokukból élő háztulajdonosokat terhelik.

A) Láttuk,[3]) hogy a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, szabadfoglalkozást folytatók és közalkalmazottak, mint háztulajdonosok 12,904.091 pengővel járultak a szükségadóhoz. Eszerint a házak után összesen fizetendő 20·750 millió pengő szükségadóból [4]) a csak házbirtokukból élő háztulajdonosokra 7,846.909 pengő szükségadó esik.

A 41,404.306 pengő szükségadóból ilymódom még fennmaradó 5,520.501 pengő az egyéb foglalkozásúakat terhelő szükségadót képviseli.[5])

A vagyonhasználmányok után fizetendő és egyéb foglalkozásúakra eső szükségadó e szerint 13,367.410 pengő.

B) Ugyanily módon láttuk [6]), hogy a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, szabadfoglalkozást folytatók és közalkalmazottak mint háztulajdonosok 6,818.626 pengővel járultak a rendkívüli pótlékhoz. E szerint a házak után összesen fizetendő 10.368 millió pengő rendkívüli pótlék[4]) a csak házbirtokukból élő háztulajdonosokra 3,549.374 pengő rendkívüli pótlék esik.

A 29.829.153 pengő rendkívüli pótlékból ilymódon még fennmaradó 5,831.103 pengő az egyéb foglalkozásúakat terhelő rendkívüli pótlékot képviseli.[7])

[1]) Lásd a jelen munka táblázatait az egyes foglalkozási ágaknál.
[2]) Jelen munka 14. lap.
[3]) Ugyanott 22., 53., 80., 103., 121. és 129. lapokon.
[4]) Adóstatisztika 69. lap.
[5]) Az előadottakból kitűnik, hogy a mezőgazdák 6,668.513 pengővel, az ipar 4,519.036 pengővel, a kereskedelem 5,283.246, a szabadfoglalkozásúak 1,926.056, a közalkalmazottak 2,061.070, a magánalkalmazottak 5,287.483 és a vagyonhasználmányból illetve csak háztulajdonukból élők 7,846.909 pengővel, összesen tehát 33,592.313 pengővel járultak a szükségadóhoz. Megjegyzendő, hogy tulajdonképen 7,811.990 pengő a fennmaradó összeg, azonban szükségadó fejében a mezőgazdaságra 8,960.005 pengőt vetettek ki, de mivel — amint (jelen munka 23. lapon) kimutattuk, a fogyasztókra abból 2,291.492 pengő hárult, a szükségadónál a mezőgazdaság terhe gyanánt csak 6,668.513 pengőt mutattunk ki, az áthárított összeg pedig a gabonajegy-rovatban szerepel.
[6]) Jelen munka 24., 55., 82., 106., 121. és 130. lapon.
[7]) A rendkívüli pótlékhoz a különböző foglalkozási ágak és csak házbirtokokból élők 21,477.631 pengővel járultak. Tulajdonképen tehát 8,351.522 pengő a fennmaradó összeg, de mivel 2,895.000 pengőt a mezőgazdák áthárítottak, az ezzel csökkentett összeget mutattuk ki.

A vagyonhasználmányok után fizetendő és egyéb foglalkozásúakra eső rendkívüli pótlék e szerint 9,380.477 pengő.

6. A háztulajdonosok, tőkések és egyéb foglalkozást folytatók *rokkantellátási adót* is fizetnek, mint a házadó, jövedelemadó és vagyonadó alanyai.

Mennyi rokkantellátási adó terheli a csak házbirtokukból élő háztulajdonosokat és a tőkéseket és egyéb foglalkozást folytatókat?

Kimutattuk, hogy a mezőgazdák, iparosok, kereskedők, szabad foglalkozást űzők és közalkalmazottak háztulajdonuk után 2,050.833 pengő rokkantellátási adót fizettek,[1]) 46.708 millió pengő házadó alapján.[2]) Ebben az arányban a kizárólag házbirtokukból élő háztulajdonosokat terhelő 29.523 millió pengő házadóra 1,296.388 pengő rokkantellátási adó esik.

A különböző foglalkozási ágak rokkantellátási adója 7,226.153 pengő,[3]) amelyhez adva a fenti 1,296.388 pengőt, 8,522.541 pengőt nyerünk.

A 8·990 millió pengő összes rokkantellátási adóból levonva a 8·522 millió pengőt, kitűnik, hogy az egyéb foglalkozásokra 467.459 pengő esik.

A vagyonhasználmányok után fizetendő és az egyéb foglalkozási ágakat terhelő rokkantellátási adó összesen 1,763.847 pengő.

7. A 23·596 millió pengőre rúgó *nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadóból* mennyi esik a vagyonhasználmányokra és egyéb foglalkozásokra? A házbirtok után a rokkantellátási adó 1932-ben 12.816 millió pengő volt.[4]) Kimutattuk továbbá,[5]) hogy a csak háztulajdonukból élők tehát akiknek egyéb foglalkozásuk nincs, 38.73%-kal részesedtek a házadó terhében. Ugyanezt az arányt alkalmazva, megállapítjuk, hogy a házbirtok után fizetendő 12.816 millió pengő rokkantellátási adóból, azok, akiknek a házbirtok a kizárólagos jövedelmi forrásuk, 4,963.632 pengőt viseltek.

Az előadattokból az is megállapítható,[6]) hogy a mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, szabad foglalkozás, a köz- és magánalkalmazottak és a kizárólag háztulajdonukból élők a 23.596 millió pengő nyilvános betegápolási pótadóhoz 20,691.470 pengővel járultak, tehát a fennmaradó 2,904.530 pengő az egyéb foglalkozásuak betegápolási pótadó terhét képezi.

A vagyonhasználmányukból élők és az egyéb foglalkozást folytatók összesen 7,868.162 pengő betegápolási pótadót fizetnek.

8. A *gépjáróművek közúti adójából* 4.052 millió pengőből — amint kifejtettük[7]) — 4,033.558 pengő terheli a különböző foglalkozásúakat. Ennél-

[1]) És pedig a mezőgazdák 657.663 pengőt, az iparosok 442.173 pengőt, a kereskedők 503.630 pengőt, a szabad foglalkozásúak 105.311 pengőt és a közalkalmazottak 342.056 pengőt. (Jelen munkában a rokkantellátási adó fejezetekben.)

[2]) Jelen munka 137. lap.

[3]) Lásd a jelen munkához csatolt táblázatokat.

[4]) Adóstatisztika 146. lap.

[5]) Jelen munka 137. lap.

[6]) Lásd a jelen munkához csatolt táblázatokat.

[7]) Lásd a táblázatokat.

fogva a vagyonhasználmányokból és egyéb foglalkozásokból élőkre, a fennmaradó 18.442 pengő esik.

9. A házadó alapján — amint kifejtettük[1]) — 5,303.200 pengő *útadót* vetettek ki. Ebből a kizárólag házbirtokukból élő háztulajdonosokat terhelő házadó arányszámának, 38·73%-nak megfelelő arány szerint,[2]) ezekre 2,053.929 pengő útadó esik. Az utadó 11·200 millió pengő[3]). Ez az összeg a tényleg befolyt útadót jelenti, a mi számításaink azonban az adókivetési adatokat vették alapul, amelyek a házadónál mintegy 15%-kal magasabbak. Ennek megfelelően leszállítva a fenti 2·053 millió pengő összeget, 1,745.840 pengőt veszünk fel a csak házbirtokukból élők útadója gyanánt.

A 11·200 millió pengő útadóból a különböző foglalkozásúakra (és a csak háztulajdonukból élőkre) 11,197.782 pengő esik, az egyéb foglalkozásúakra 2.218 pengő, a maradvány összeg jut.

A vagyonhasználmányból és egyéb foglalkozásokból élőkre 1,748.058 pengő esik útadó fejében.

10. Tekintettel arra, hogy a 13·187 millió pengő *közmunkaváltságból* a mezőgazdaságot, ipart, kereskedelmet, szabadfoglalkozást és a közalkalmazottakat[4]) 11,917.090 pengő közmunkaváltság terheli, a fennmaradó 1,269.910 pengő az egyéb foglalkozásúakra esik. Megjegyzendő, hogy a magánalkalmazottakat terhelő 5,770.630 pengő közmunkaváltságot a többi foglalkozási ágban már elszámoltuk.

11. Az *önkormányzati adók* a vagyonhasználmányból élőket és az egyéb foglalkozásuakat is terhelik.

a) A vármegyei és községi pótadók 74·218 millió pengőre rugó összegéből,[5]) a pótadók kivetésére szolgáló alapadók arányában a házadóra — amint láttuk[6]) — 39,276.166 pengő vármegyei és községi pótadó esett.

Tekintettel arra, hogy az I. fokú kivetéssel szemben a helyesbített folyó előírás az 1932. évben a házadónál és ennek járulékos adóinál 5·496 millió pengővel kisebb összeget eredményezett[7]) és ebből a házadóra aránylagosan 3·904 millió pengő esett, 72·426 millió pengő házadó alapul vételével kell az 52·92 %-os kulcsot alkalmazni[8]) és így kitűnik, hogy 38,327.840 pengő vármegyei és községi pótadó esett a házadóra.

Azt is láttuk,[9]) hogy akik főfoglalkozásuk mellett egyben háztulajdonosok is, a házadóhoz 61·27 %-kal járultak. Ennélfogva a csak háztulaj-

[1]) Jelen munka 28. lap 1. jegyzet.
[2]) Ugyanott 137. lap.
[3]) Adóstatisztika 8. lap.
[4]) Lásd a jelen munkában közölt táblázatokat.
[5]) Adóstatisztika 8. lap.
[6]) Jelen munka 33. lap 1. jegyzet.
[7]) Adóstatisztika 69. lap.
[8]) Jelen munka 33. lap 1. jegyzet.
[9]) Ugyanott 137. lap.

donukból élők a házadóteherből 38·73%-ot viselnek. Ezt az arányt alkalmazva a házadó alapján kivetett vármegyei és községi pótadók 38·327 millió pengő összegére, abból a csak háztulajdonukból élő házbirtokosokra 14,844.047 pengő esik.

A 74·218 millió pengő vármegyei és községi pótadóból — amint megállapítottuk — a mezőgazdaságra, iparra, kereskedelemre, szabadfoglalkozásúakra, közalkalmazottakra és magánalkalmazottakra 59,238.105 pengő esett, amihez a csak házbirtokukból élőket terhelő 14,844.047 pengőt adva, 74,082.152 pengő összeghez jutunk. A 74·218 millió pengőből így még fennmaradó 135.848 pengő az egyéb foglalkozásúak vármegyei és községi pótadója.

A vagyonhasználmányukból élők és az egyéb foglalkozásúak vármegyei és községi pótadója tehát összesen 14,979.895 pengő.

b) Az 1·204 millió pengő *ebadóból* a mezőgazdákat, iparosokat, kereskedőket, szabad foglalkozásúakat és közalkalmazottakat — amint megállapítottuk[1]) — 1,056.934 pengő ebadó terhelte, amiből a magánalkalmazottakra 578.151 pengő esett, amely összeget a fenti foglalkozási ágaknál számoltuk el. Az így fennmaradó 147.066 pengő tehát a vagyonhasználmányból élőkre és egyéb foglalkozásúakra esik. Ebből a 147.066 pengő ebadóból a vármegyei és községi pótadók megoszlási arányának megfelelően a vagyonhasználmányból élőkre 99·76%, vagyis 146.723 pengő, az egyéb foglalkozásúakra 0·24%, vagyis 343 pengő esik.

c) A 41,523.589 pengő vegyes adókból[2]) — amint láttuk[3]) — 37,687.219 pengő esett a mezőgazdaságra, iparra, kereskedelemre, szabadfoglalkozásokra, a közszolgálatban állókra és magánalkalmazottakra.[4]) A fennmaradó 3,836.370 pengő pedig a vagyonhasználmányból és egyéb foglalkozásból élők helyhatósági vegyes adó-terhe volt.

Ebben az összesen 3,836.370 pengő helyhatósági vegyes adóban és inségadóban — tekintettel arra, hogy a helyhatósági vegyes adók kivetése a többi vármegyei és községi pótadóval általában azonos alapon történik — a vagyonhasználmányból élők és az egyéb foglalkozásúak oly arányban részesednek, mint a többi önkormányzati adókban.

Láttuk, hogy a 14·979 millió pengő vármegyei és községi pótadóból a vagyonhasználmányból élőkre 14·844 millió pengő vagyis 99·09% esett,

[1]) Lásd az egyes foglalkozási ágaknál az ebadóra vonatkozó fejezeteket.

[2]) Adóstatisztika 43. lap.

[3]) Lásd jelen munkában a vegyes adóra vonatkozó fejezeteket az egyes foglalkozási ágaknál.

[4]) Lásd az egyes foglalkozási ágaknál a vegyes adókra vonatkozó fejezeteket, ahol kimutattuk, hogy a mezőgazdaságra 15,176.662 pengő, az iparra 8,940.845 pengő ,a kereskedelemre 8,098.382 pengő, a szabad foglalkozásúakra 2,020.459 pengő, a közalkalmazottakra 1,762.850 pengő, a magánalkalmazottakra 1,688.021 pengő vegyes adó esett. E 37·687 millió pengőben a csak mezőgazdaságot terhelő vegyes adók és az inségadó is bennfoglaltatik.

míg az egyéb foglalkozásúakat 135.848 pengő, vagyis 0·91% terhelte. Ezt az arányt alkalmazva a fenti 3·836 millió pengőre, kitűnik, hogy a helyhatósági vegyes adókból és inségadóból a vagyonhasználmányból élők 3,801.459 pengővel, a többi foglalkozásúak pedig 34.911 pengővel részesedtek.

Összefoglalva az önkormányzati adókat, megállapíthatjuk, hogy azokból 18,963.331 pengő esik a vagyonhasználmányból élőkre és egyéb foglalkozásúakra, még pedig az előbbiekre 18,792.229 pengő, az utóbbiakra 171.102 pengő.

12. Az *egyházi és felekezeti iskolai adókat* — amint láttuk — túlnyomó részben az állami egyenes adók alapján vetik ki, minden felekezetű egyházközségben Megállapítottuk, hogy a 19·968 millió pengő egyházi és felekezeti iskolai adókból a mezőgazdaságra 6,090.240 pengő, az iparra 4,402.943 pengő, a kereskedelemre 2,777.548 pengő, a szabad foglalkozásra 585.062 pengő, a közalkalmazottakra 1,127.674 pengő, a magánalkalmazottakra 2,818.002 pengő, összesen tehát 17,801.469 pengő esik. Az így még fennmaradó 2,166.531 pengő a vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak egyházi és iskolai adóterhe.

Az egyéb foglalkozásúakra, az általános kereseti adóból, jövedelmi és vagyonadóból, a rokkantellátási adóból és nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadóból az összes egyenes adók 1·3%-a esik.[1])

Ezt az arányt alkalmazva az egyházi és felekezeti iskolai adók 19·968 millió pengőre rugó összegére, abból 259.584 pengő esik az egyéb foglalkozásuak egyházi és felekezeti iskolai adójára. Míg a fenti 2,166.531 pengőből még fennmaradó 1,906.947 pengő a vagyonhasználmányból élők egyházi és felekezeti iskolai adója.

13. *A vagyonhasználmány és egyéb foglalkozások részesedése a gabonajegyrendszerben és földadóban.* Mennyi esik a mezőgazdaságot terhelő köztartozásokból a többi foglalkozási ágakra hárított, összesen 36·653 millió pengőből, a vagyonhasználmányukból élőkre és az egyéb foglalkozásúakra?

Kimutattuk, hogy a mezőgazdaság közterheiből a bányászatra és iparra 17,277.220 pengő, a kereskedelemre 6,984.530 pengő, az értelmi foglalkozásra 606.452 pengő, a közalkalmazottakra 3.1486·93 pengő, összesen 28,016.895 pengő hárult, ennélfogva a 36·653 millió pengő áthárított közteherből ily módon még fennmaradó 8,636.105 pengő a vagyonhasználmányra és egyéb foglalkozásokra hárított közteher.

Hogy ez az eredmény mennyire megközelíti a valóságot, kitűnik abból, hogy az eddig figyelembe nem vett és egyéb foglalkozásokhoz tartozó kereső és eltartott férfiak és nők száma[2]) összesen 875.371 és minthogy

---

[1]) Adóstatisztika 146. lap.

[2]) Idézett Népszámlálás II. kötet. 45.* lap.

a bolettaszelvény, továbbá a földadó megtérítés, leírás és visszafizetés alakjában a mezőgazdák által a többi foglalkozási ágra áthárított közterhekből egy fejre 8·55 pengő esett,[1]) ebből következik, hogy az e csoportba tartozó 875.371 lélekre az áthárított közterhekből 7,440.653 pengő jut. Ha ehhez az összeghez a csak házbirtokukból élőkre eső hányadot hozzászámítjuk, csaknem a fentivel azonos eredményre jutunk.

14. *Összefoglalás. A vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások részesedése az egyenes adókban.*

Összefoglalva a vagyonhasználmányokat és egyéb foglalkozásokat terhelő egyenes adók számszerű megállapítására irányuló vizsgálódásaink eredményét, kitűnik, hogy az állami, önkormányzati és egyéb nyilvános jellegű egyenes adók összeségéből: 504,430.940 pengőből 111,558.334 pengő esik a vagyonhasználmányokból élőkre és egyéb foglalkozásúakra, más szóval, az összes egyenes adók 22·11%-a terheli a vagyonhasználmányt és a még nem tárgyalt, tehát egyéb foglalkozásokat, a következő részletezés szerint:

IX. A vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak egyenes adótétele.

Adónem	Adófőösszeg	Vagyonhasználmányra és egyéb foglalkozásra eső hányad	
	pengőben		%-ban
Kereseti adó:			
a) általános kereseti adó	21,956.000	911.066	4·15
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	—	—
Társulati adó, tantiémadó és különadó	15,536.892	—	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap	—	—	—
Házadó	76,232.000	29,523.552	38·73
Jövedelemadó	31,557.000	12,037.533	38·14
Vagyonadó	10,090.000	3,903.910	38·70
Szükségadó	41,404.306	13,367.410	32·29
Rendkívüli pótlék	29,829.153	9,380.477	31·45
Rokkantellátási adó	8,990.000	1,763.847	19·62
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	7,868.162	33·35
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	18.442	0·46
Útadó	11,200.000	1,748.058	15·61
Közmunkaváltság	13,187.000	1,269.910	9·63
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	18,963.331	16·22
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	2,166.531	10·85
Gabonajegy	—	8,636.105	—
Földadó	31,638.000	—	—
Összes egyenes adók	**504,430.940**	**111,558.334**	**22·11**

[1]) Jelen munka 115. lap.

VI. Az egyenes adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között.

A házbirtok adóterhe.

Eddigi vizsgálódásaink eredményeit összefoglalva a következő táblázatban, kitűnik, hogy a közszükségletek fedezéséhez, az egyenes (közvetlen) adóztatás alapján, legnagyobb mérvben a mezőgazdaság járul 121,280.096 pengővel, vagyis az állami, önkormányzati és egyéb közjogi jellegű egyenesadók összességéből 23·64% terheli a mezőgazdaságot. *(Lásd a X. táblázatot.)*

Csaknem azonos egyenes adóterhet visel az ipar, amennyiben 118,545.580 pengő azaz 23·10% a részesedési aránya az egyenes adókból. Az iparra eső egyenesadó-hányadhoz — amint láttuk — a gyáripar csak 50,403.392 pengővel, vagyis 42·51%-kal, a kézműipar ellenben 68,142.188 pengővel, tehát 57·49%-kal járul. A kisiparnak ezt a meglepő nagy részesedési hányadát több okra vezethetjük vissza. Így elsősorban arra, hogy az iparra eső általános kereseti adóból csaknem az egész hányad a kézműiparosokat terheli, tekintettel arra, hogy a gyáripart csak elenyésző részben űzik egyéni cégek, tehát azt jóformán csaknem kizárólag részvénytársaságok folytatják, amelyek társulati adókötelesek; az ipari társulati adó hozadéka pedig jóval kevesebb, mint az iparra eső általános kereseti adóé. Minthogy továbbá a kézműiparban alkalmazott, főkép tanult segédszemélyzet, — noha ezeknek száma nem sokkal kisebb, mint a gyáriparban,[1]) — általában nagyobb munkabérjövedelmet élvez, mint a túlnyomóan tanulatlan gyárimunkás, ennélfogva az alkalmazottak kereseti és különadója nagyobb a kézműiparban, különösen figyelemmel arra, hogy különadót az alkalmazottak csak annyiban tartoznak fizetni, amennyiben heti jövedelmük a 30 pengőt meghaladja. A különadó is erősebben terheli a kézműipart, mint a gyáripart. Azt is figyelembe kell venni, hogy a részvénytársaságok nem fizetnek jövedelmi és vagyonadót, hanem csak a természeti személyek, tehát ezek az adók is túlnyomó részben a kézműipart és nem a gyáripart terhelik. A mezőgazdaság által az iparra áthárított közterhekből az ipar fejquóta alapján részesedik; minthogy a kisiparban foglalkoztatottak száma, a segéd nélkül dolgozó önálló kézműiparosokkal együtt meghaladja a gyáriparban alkalmazottak számát, ennélfogva a gabonajegyből és földadótérítésből az iparra háruló tehernek is nagyobb része esik a kisiparra mint a gyáriparra.

A kereskedelem, vagyis a szűkebb értelemben vett kereskedelem, a közlekedés és a pénz- és hitelforgalom (banküzlet) 84,655.197 pengővel járul a közszükségletek fedezéséhez egyenes adók útján, tehát 16·49%-kal részesedik az egyenesadók terhében.

---

[1]) A 20-nál kevesebb segéddel dolgozó iparvállalatok segédszemélyzete 206.233, a 20-nál több segédszemélyzettel dolgozóké 233.844. (Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Budapest, 1934. — 73.* lap.)

X. Az egyenes adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között.

Adónem	Adófőösszeg	Az egyenesadókból						
		mező-gazdaságra	bányászatra és iparra	kereskedelemre, közlekedésre, pénz- és hitelforgalomra	szabad (értelmi) foglalkozásokra	közalkalmazottakra	magán-alkalmazottakra [2])	vagyon-használmány és egyéb foglalkozásra
		eső hányad						
		pengőben						
Földadó	31,638.000	*21,753.000* / 9,885.000	—	—	—	—	—	—
Keresti adó:								
a) általános kereseti adó	21,956.000	*936.448* / 951.552	9,605.934	7,092.000	2,459.000	—	—	911.066
b) alkalmazottak kereseti és különadója	39,968.000	5,369.000	17,022.806	5,749.977	403.263	11,422.954	—	—
Társulati adó, tantiéme-adó és különadó	15,536.892	149.885	7,934.998	7,452.909	—	—	—	—
Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap[1])	—	50.498	3,260.887	1,921.172	—	—	—	—
Házadó	76,232.000	14,913.000	10,026.601	11,420.200	2,635.279	7,713.368	—	29,523.552
Jövedelemadó	31,557.000	*3,044.448* / 3,093.552	3,386.066	1,114.413	1,373.000	395.683	7,112.315	12,037.533
Vagyonadó	10,090.000	*2,158.592* / 2,193.408	541.468	237.208	418.735	130.864	505.815	3,903.910
Szükségadó	41,404.306	*2,291.492* / 6,668.513	4,519.036	5,283.246	1,926.056	2,061.070	5,287.483	13,367.410
Rendkívüli pótlék	29,829.153	*2,895.000* / 5,140.237	3,730.181	4,033.834	1,178.368	1,163.275	2,307.781	9,380.477
Rokkantellátási adó	8,990.000	2,122.742	2,023.949	1,366.184	325.897	493.381	894.000	1,763.847
Nyilvános betegápolási pótadó	23,596.000	5,110.128	4,178.816	3,950.610	814.645	1,234.139	439.500	7,868.162
Gépjárművek közúti adója	4,052.000	994.313	1,766.597	619.054	85.883	261.072	306.639	18.442
Útadó	11,200.000	3,535.182	2,536.729	1,963.906	353.907	873.424	188.794	1,748.058
Közmukaváltság	13,187.000	7,004.934	3,048.834	1,244.852	100.221	518.249	—	1,269.910
Mezőgazdasági kamarai illeték	642.000	642.000	—	—	—	—	—	—
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1,098.000	—	580.512	517.488	—	—	—	—
Vízszabályozási járulék	6,541.000	6,541.000	—	—	—	—	—	—
Önkormányzati adók	116,945.589	40,824.912	22,702.003	20,926.066	4,655.779	5,787.246	3,086.252	18,963.331
Egyházi és felekezeti iskolai adók	19,968.000	6,090.240	4,402.943	2,777.548	585.062	1,127.674	2,818.002	2,166.531
Gabonajegy, földadótérítés stb.	—	—	17,277.220	6,984.530	606.452	3,148.693	—	8,636.105
Összes egyenesadók	**504.430.940**	**121,280.096**	**118,545.580**	**84,655.197**	**17,921.547**	**36,331.092**	**22,946.581**	**111,558.334**
	[2]) +8,807.487	—	—	—	—	—	—	—
	100·00%	23·64%	23·10%	16·49%	3·49%	7·07%	4·48%	21·73%

[1]) A mezőgazdaságra eső 50.498 pengő az őstermelési részvénytársaságok hozzájárulása a költségvetésen kívül létesített »A mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap«-hoz. — [2]) A magánalkalmazottakra eső 85.004 millió pengő egyenesadóteherből itt csak azért mutatunk ki 22.946 millió pengőt, mert 62.058 millió pengőt a többi foglalkozási ágnál már elszámoltunk. — [3]) Ez a 8.807 millió pengő a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz való 5,232.557 pengő hozzájárulási összeg és a 3,574.020 pengő adófizetésre fel nem használt, de beváltott bolettaszelvény.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

Megállapíthatjuk tehát, hogy a nemzeti termelésben közvetlenül részes három főfoglalkozási ág: az őstermelés, ipar és kereskedelem, vagyis a nyersanyagok előállítására és azok értékének fokozására irányuló termelő tevékenység az összes egyenes adóteherből 63·23%-ot visel, míg a termelésben közvetlenül nem részes többi foglalkozásokra az egyenes adóteher 36·77%-a esik. És pedig az értelmi vagy szabad foglalkozásokra 17,921.547 pengő, vagyis 3·49%, a közalkalmazottakra 36,331.092 pengő vagyis 7·07%, a magánalkalmazottakra (a többi foglalkozási ágaknál már számba vett adóösszegeken felül, további) 22,946.581 pengő, vagyis 4·48% és végül a vagyonhasználmányból élőkre és egyéb (eddig nem említett) foglalkozásokra 111,558.334 pengő vagyis 21·73%.

Látható tehát, hogy milyen nagy jelentősége van adóztatás szempontjából a termelésben közvetlenül nem részes foglalkozásokból eredő, közgazdasági értelemben úgynevezett improduktív származékos jövedelmeknek.

Tudjuk,[1]) hogy a mezőgazdaságra tulajdonképen nem 121·280 millió pengő egyenesadót vetettek ki, hanem 157·933 milliót[2]), azonban tekintettel arra, hogy a mezőgazdaság ebből 36,652.967 pengőt a többi foglalkozási ágra hárított, tehát ennyivel kevesebb adó terhelte a mezőgazdákat, ennélfogva a mezőgazdaság tényleges egyenes adóterhe gyanánt 121·280 millió pengőt mutattunk ki. Kat. holdankint 8·02 pengő egyenesadó terheli a földbirtokot.[3])

A mezőgazdaság által az egyenes adónemekből áthárított összegek — amint a táblázatból kitűnik[4]) — 33,078.980 pengőre rúgnak. A 36·652 millió pengőből fenmaradó 3,574.020 pengő értékű boletta adófizetésre már nem volt felhasználható és így az ezen összeg erejéig a gazdák kezén maradt gabonajegy-szelvényeket a kincstár beváltotta.

A többi foglalkozási ágra áthárított 36·652 millió pengőt a »gabonajegy, földadótérítés stb.« rovatban az egyes foglalkozási ágaknál számoltuk el, minthogy ezeknek közszolgáltatási terhe, ez összegek arányában fokozódott.

Ugyancsak az egyes foglalkozási ágaknál mutattuk ki azt az 5,232.557 pengőt, amely összeg az egyes foglalkozási ágaknak a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló, de a költségvetésen kívül létesített alaphoz való hozzájárulását képviseli.

Ezt az 5·232 millió pengőt, valamint az adófizetésre fel nem használt, de beváltott 3·574 millió pengő bolettaszelvény ellenértékét, az összes egyenesadók főösszegénél, de attól elkülönítve, 8,808.487 pengőben mutattuk ki.

[1]) Jelen munka 41. lap.

[2]) A mezőgazdasági érdekeltség részéről — a mi módszerünktől eltérő alapon — a mezőgazdaság egyenes adóterhét 1933. évre 154·30 millió pengőben mutatja ki *dr. báró Diószeghy Ottó:* »A mezőgazdaság közterhei« c. gondos, bár nem az egész vonalon tárgyilagos fejtegetéseivel (Mezőgazdasági Közlöny. 1935. — 11/12. száma. 486. lap.).

[3]) A földadó alá eső terület Csonka-Magyarországon 15,111.621 kat. hold. (Adóstatisztika 53. lap.)

[4]) Lásd a »mezőgazdaság« rovatában az egyes adónemeknél dűlt betűkkel szedett összegeket, amelyek az áthárított összegeknek felelnek meg.

Az összes egyenesadók fejében, az összes foglalkozási ágakat tehát 513,238.427 pengő terheli, amely a fentebb kimutatott arányban oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között.[1])

Közelebbi megvilágítást igényel a magánalkalmazottakra eső egyenes adóhányad. A magánalkalmazottak egyenes adóterhe — a tényleges állapot szerint — többszöröse a fenti táblázatban kimutatott 22·946 millió pengőnek.

Láttuk ugyanis,[2]) hogy a magánalkalmazottak összes adóterhe 85,004.842 pengő, amelyből azonban 62,058.261 pengőt már elszámoltunk és így figyelembe vettük a munkaadó gyanánt jelentkező mezőgazdaságnál, iparnál és kereskedelemnél, úgyhogy a »magánalkalmazottak« rovatában csak az a 22·946 millió pengő szerepel, amelyet még a többi foglalkozási ágban figyelembe nem vettünk. A magánalkalmazottak tehát nem 4·48%-kal, hanem 16·56%-kal részesednek az 513,239.427 pengőre rúgó egyenes adókban. A magánalkalmazottak adóterhét — a többi foglalkozási ágak adóterhével szemben — azért nem számolhattuk el és így nem mutathattuk ki egy tételben, mert a magánalkalmazottakra kivetett adók egy részét a munkaadók nemcsak fizetik, de viselik is; ennélfogva a mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi stb. magánalkalmazottak után járó adók egy része a vonatkozó foglalkozási ágak adóterhe gyanánt jelentkezik.

Végül közelebbről kell elemeznünk a vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak feltűnő magas összegben, 111·588 millió pengőben kimutatott adóterhét. Ide tartoznak a kizárólag házbirtokukból élő háztulajdonosok, akiknek tehát egyéb foglalkozásuk nincs, a tőkepénzesek, a nyugdíjasok, a véderő, a házi cselédek stb.

E magas részesedési arány a közterhekben a csak házbirtokukból élő háztulajdonosok nagy adóterhére vezethető vissza, akik a házadónak 38·73%-át viselik.[3])

A X. számú főtáblázatban kimutatott 111·558 millió pengő adóteherből a csak házbirtokukból élőkre 78,124.521 pengő esik.[4]) Míg az úgynevezett

[1]) A »mezőgazdaság« rovatában az áthárított összegek, minthogy nem terhelik a mezőgazdaságot, e rovat vertikális összegezésénél figyelembe nem jönnek. Ellenben a különböző foglalkozások között megoszló egyes adónemek horizontális összegezésénél az áthárított összegek számba veendők, mert az egyes adónemek főösszegében ezek szerepelnek, úgy a kivetésnél, mint (a bolettában eszközölt) lerovásnál.

[2]) Lásd a magánalkalmazottak adóterhét összefoglaló táblázatot. (Jelen munka 135. l.

[3]) Lásd jelen munka 137. lap.

[4]) A csak házbirtokukból élő háztulajdonosokat — a kifejtettek szerint — a következő egyenes adók terhelik:

házadó	29,523.552 P
jövedelemadó	6,878.987 «
vagyonadó	1,602.221 «
szükségadó	7,846.909 «
rendkivüli pótlék	3,549.374 «
rokkantellátási adó	1,296.388 «
betegápolási pótadó	4,963.632 «
gépjárműadó	18.442 «
útadó	1,745.840 «
önkormányzati adók	18,792.229 «
egyházi és felekezeti iskolai adó	1,906.947 «
	78,124.521 P

tőkések (értékpapír-, takarékbetét- stb. tulajdonosok) adórendszerünk mai keretében jóformán teljesen kivonják magukat az adófizetés kötelezettsége alól, addig a házbirtok haszonértéke maradéktalanul ismert az adóztató hatalom előtt. Míg az összes vagyonadóalapokból a házbirtok vagyonadóalapjára 41·8% esik, addig a tőkevagyonéra csak 4·7%. Az összes jövedelemadóalapokból a tőkevagyonból származó jövedelemre 1·8% esik, a házbirtokból származó jövedelemre pedig 23·3%.[1])

A házbirtokot terhelő adók nagyobb részét viselik azok a háztulajdonosok, akik egyben más foglalkozást is folytatnak. Érdekes annak a megállapítása, hogy a házbirtokot terhelő adók miként oszlanak meg a különböző foglalkozási ágak között? Tudjuk, hogy az egyes foglalkozási ágakhoz tartozók egyben háztulajdonosok is lehetnek. Így például a mezőgazdáknak — amint kimutattuk[2]) 55·37%-a, az iparosoknak 20%-a stb. ház- vagy házrésztulajdonos; Budapesten a kézműiparosok 12·03%-ának van ház- vagy házrésze.[3])

Vizsgálódásainkból megállapíthatjuk, hogy a házbirtokot terhelő adók a következőképen oszlottak meg az egyes foglalkozási ágak között:

	Házbirtokot terhelő adókból pengő	%
Mezőgazdaságra esett	34,902.110	18·38
Iparra esett	23,099.380	12·68
Kereskedelemre esett	26,448.384	13·81
Szabadfoglalkozásra esett	6,066.671	3·25
Közalkalmazottakra esett	21,235.497	11·18
	111.752,042	**59·30**
csak házbirtokból élőkre	78,124.521	40·70
Összesen	**189.876,563**	**100·00**

A házbirtokot terhelő összes egyenes állami és önkormányzati adók és egyéb egyenes adójellegű közszolgáltatások 189·876 millió pengőre rúgnak, ami azt jelenti, hogy a házbirtok az 504,430.940 pengő összes közvetlen közszolgáltatásoknak (egyenes adóknak) 37·64%-át viseli.[4])

A házbirtokra eső összes egyenes adóteherből — eltekintve a kizárólag házbirtokukból élőktől, mint akik nem képviselnek tulajdonképen valamely foglalkozási ágat — a legnagyobb hányadrész, 18·38% a mezőgazdákat terheli. Erre egyébiránt már az a körülmény is mutat, hogy a tulajdonosok

[1]) Adóstatisztika 119. és 127. lapokon.

[2]) Jelen munka 18. és 49. lap.

[3]) *Laky Dezső:* »Az iparosok szociális és gazdasági viszonyai Budapesten.« Budapest, 1930. — 315. lap. (Statisztikai Közlemények. Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos.*)

[4]) A házbirtok összes egyenes adóterhét azért viszonyítottuk az 504·430 millió pengőhöz és nem az 513·239 millióhoz, mert a házadótehernél sem szerepel a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz való hozzájárulás és a boletta.

által használt vagy általuk ingyen átengedett 1,360.279 lakásból 1,058.730 lakás, vagyis 77·79% kis- és nagyközségekben van, ahol túlnyomó részben mezőgazdák laknak.[1]) A mezőgazdák a tulajdonukat képező lakások egy részét bérfizetés nélkül átengedik a gazdatiszteknek és egyéb alkalmazottaiknak illetményeik természetbeni hányada fejében (ami egyébiránt gyakori az iparban, főleg a gyáriparban is), azonban az így bérfizetés nélkül átengedett lakások haszonértéke után az adó a tulajdonost terheli. A tulajdonosok által használt vagy általuk ingyen átengedett lakásoknak 163·681 millió pengőre rúgó összes haszonértékéből 89·493 millió pengő, vagyis 54·66% a kis- és nagyközségekre, tehát túlnyomó részben a mezőgazdasággal foglalkozók lakóhelyére esik.

De a házbirtokot terhelő adók tekintélyes része, 21,235.497 pengő, vagyis 11·18% esik a közalkalmazottakra is, mint háztulajdonosokra.

Az a körülmény, hogy a mezőgazdák és a közalkalmazottak, ezek a közvéleményben elsősorban konzervatív elemek gyanánt jelentkező társadalmi rétegek együttesen a házbirtokot terhelő összes egyenes adóknak és egyéb egyenesadójellegű közszolgáltatásoknak 29·56%-át, tehát közel egyharmad részét viselik, alkalmasak megdönteni azt az irányadó körökben is elterjedt felfogást, hogy a háztulajdonosok túlnyomó része nem a nemzetfentartó legértékesebb társadalmi rétegekből kerül ki.

Az egyéb foglalkozást nem folytató, hanem csupán a házbirtokukból élő háztulajdonosokat a házbirtokot terhelő összes adóknak csak 40·70%-a terheli.

VII. Az egyenes adóteher fejenkénti megoszlása az összes foglalkozási ágakban.

Abból, hogy az összes egyenes adók összegszerű megoszlását a foglalkozási ágak között megismertük, csak azt látjuk, hogy az egyes foglalkozási ágak közvetlen adóztatás útján mennyivel járulnak a közszükségletek fedezéséhez, vagyis milyen jelentőségük van az államháztartás egyensúlyának fenntartása szempontjából. De nem tűnik ki ebből, hogy a foglalkozási ágakon belül mennyi a közvetlen adóteher magassága. Láttuk, hogy az egyenes adókból legnagyobb hányadrészt a mezőgazdaság visel, de az ipar csaknem ugyanolyan összeggel részesedik az egyenesadók terhében. Majd következik a kereskedelem, banküzlet és közlekedés mint egységesen kimutatott forgalmi foglalkozási ág; továbbá a közalkalmazottak, akik kétszer oly nagy összeggel járulnak az egyenes adóhoz, mint a szabadfoglalkozásúak.

Bár mennyire fontos is annak ismerete, hogy a foglalkozási ágak mily sorrendben járulnak az egyenes adóteher viseléséhez, ez még nem mutatja, hogy az egyes foglalkozási ágakon belül milyen súllyal nehezedik az adó-

[1]) Adóstatisztika 71. lap.

teher az egyesekre. Az egyenes adóteher súlyáról a fejenkénti adóteher jobb képet nyujt, mint az adóteher abszolút összege. Mert a viszonylagos adófejhányadban kifejezésre jut az egyes foglalkozási ágból élő népesség nagysága. Már pedig nagy különbség, hogy az egyes foglalkozási ágak által viselendő adóteher hány adóalany között oszlik meg.

Minél többen élnek egy foglalkozási ágból, annál kisebb adóhányad esik egy fejre. Az egyenes adók fejhányada az egyes foglalkozási ágakban az adók viszonylagos súlyát tárja elénk, de nem mutatja az adóerő mérvét, az egyes adóalanyok átlagos szolgáltatási képességét, ami ezeknek egy fejre eső kereseti, illetve jövedelmi hányadából tűnik ki.[1])

A foglalkozások csoportosítása a népszámlálási statisztikában eltér az adóstatisztikában általunk felállított foglalkozási csoportoktól. Csak a foglalkozási ágak bizonyos átcsoportosítása tette lehetővé az adóteher foglalkozási ágak szerint való megosztásának következetes keresztül vitelét.

A keresőket és eltartottakat foglalkozási áganként csoportosítva, megkapjuk az egyes foglalkozási ágakból élők összes számát. Az egyes foglalkozási ágakra eső egyenes adók együttes összegét elosztva az egyes foglalkozási ágakból élők összes számával, megkapjuk a foglalkozási áganként egy fejre eső egyenes adóhányadot.

XI. A fejenkinti egyenes adóteher az egyes foglalkozási ágakban.

Foglalkozási ágak	Kereső	Eltartott	Összes	Egyenesadó főösszeg	Egy fejre eső egyenes-adó-hányad
	népesség száma			pengő	
I. Mezőgazdaság [2])	2,031.451	2,467.942	4,499.433	121,280.096	26·95
II. Bányászat és ipar [3])	921.858	1,076.440	1,998.298	118,545.580	59·33
1. Bányászat	*35.182*	*79.859*	*115.041*	*6,904.927*	*60·02*
2. Gyáripar	*259.628*	*291.899*	*551.527*	*43,498.465*	*78·86*
3. Kisipar	*627.048*	*704.682*	*1,331.730*	*68,142.188*	*51·17*
III. Kereskedelem	339.372	468.562	807.934	84,655.197	104·77
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*204.795*	*218.672*	*423.467*	*37,258.168*	*87·98*
2. Pénz- és hitelforgalom	*21.288*	*24.304*	*45.592*	*27,556.270*	*604·41*
3. Közlekedés	*113.289*	*225.586*	*338.875*	*19,840.759*	*58·55*
IV. Szabadfoglalkozás	80.560	98.311	178.871	17,921.547	100·19
V. Közalkalmazottak	115.252	140.659	255.911	36,331.092	141·96
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozás [4])	510.749	437.163	947.912	111,558.334	117·68
Összesen	**3,999.282**	**4,689.077**	**8,688.319**	**490,291.846** + 22,946.581	**59·07**

[1]) Steuerbelastung in der Čechoslovakischen Republik. (Mitteilungen des statistischen Staatsamtes der čechoslovakischen Republik. 1926. Nummer 9—11. — 66. lap.

[2]) A mezőgazdaságból élő kereső, eltartott és összes népesség számát lásd: Az 1930. évi népszámlálás. III. Rész. — Budapest, 1935. (3. lap.)

[3]) Ugyanott 5. és 13. lap. — A kisiparból és gyáriparból élő keresők és eltartottak számát a következő módon állapítottuk meg. Elsősorban kipuhatoltuk a keresők számát a kisiparban, mely 564.850 léleknek felel meg. (Ugyanott 210. lap.) Ugyanis a segéd nélküli

E táblázatból kitűnik, hogy a mai Magyarország 8,688.319 lélekre rúgó összességére fejenként 59·07 pengő egyenes adóteher esik. A családfők száma 2,208.409 lévén,[1]) egy családra 232·40 pengő egyenes adóteher esik.

Az egyenes adóteher fejenkénti megoszlása az egyes foglalkozási ágak szerint, már egészen más képet mutat, mint a foglalkozási ágak egyenes adóterhe abszolút számokban. A sorrend lényegesen módosul. Fejhányad szerint már nem a mezőgazdaság és ipar viseli a legnagyobb egyenes adóterhet, hanem mint egyik főfoglalkozási ág, a közszolgálat. Ez korántsem meglepő, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a közalkalmazottak illetményeiből egyetlen fillér sem vonható el az adóztató közhatalom elől. A közalkalmazottak illetményeiből az államot, az önkormányzati és egyéb köztestületeket adó címén megillető hányad nem is jut a közalkalmazottakhoz, mert — a 300/1927. P. M. sz. rendelet 49. §-ának 1. pontja értelmében — az alkalmazottak kereseti adója az illetmény kifizetésekor válik esedékessé és ugyanakkor vonandó le és szolgáltatandó be záros határidőben a közpénztárba. A közalkalmazottak átlagos egyenes fejadóterhe 141·96 pengő. Érdekes ezzel szembeállítani a magánalkalmazottak átlagos egyenes fejadóterhét, mert a magánalkalmazottak kereseti adóját is az illetmény folyósításakor levonják, tehát az adóalapot itt sem lehet eltitkolni.

Míg a közalkalmazottak különálló foglalkozási csoportot alkotnak, addig a magánalkalmazottak különböző foglalkozási csoportba tartoznak és igy ezeknek egyenes adóterhét a mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben stb. már elszámoltuk. Ezért a X. táblázatban a magánalkalmazottak rovatában csak azt a 22·946 millió pengő adót mutattuk ki külön, amely még elszámolva nem lett az egyes foglalkozási ágakban. A magánalkalmazot-

---

magánvállalatok tehát kisiparosok száma 135.804; a húsznál kevesebb segéddel dolgozó vállalatok száma 222.813. Tehát az önálló kisiparosok száma 358.617. Ehhez adva a kisiparban alkalmazott 206.233 segéd számát, kitűnik, hogy a kereső kisipari önállók és segédek száma 564.850. Viszont a húsznál több segéddel dolgozó (gyári) vállalati segédek száma 233.864 (Ugyanott 210. lap.). Tehát a kis- és nagyiparban a keresők száma 798.714. — Ezek a tényleges alkalmazásban levő és önálló keresők. A hivatalos statisztikai adatok szerint (Ugyanott 13. lap.) a keresők száma a munkanélküliekkel együtt az iparban 886.676. A kis- és nagyiparban talált fenti 798.714 keresőt ebből levonva, a munkanélküliek száma 87.962, amelyet arányosan megosztva a kis- és nagyiparban (alkalmazott és önálló) keresők között, 29·29%, vagyis 25.764 esik a nagyiparra és 70·71%, vagyis 62.198 a kisiparra. E szerint a keresők száma a nagyiparban 259.628, míg a kisiparban 627.048. Ugyanezen arány szerint megosztva az iparban eltartottak számát, 996.581 lelket (Ugyanott 13. lap.), a kisiparra 704.682 eltartott esik, míg a nagyiparra 291.899. Tehát a kisiparból 1,331.730, a nagyiparból 551.527 lélek él.

[4]) Az összes 3,999.242 kereső és 4,689.077 eltartott népességből (Ugyanott 23. lap.) levonjuk az I—V. foglalkozási ágakban talált keresőket és eltartottakat, a maradvány adja a VI. foglalkozási csoportban a keresők és eltartottak számát.

[1]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata szerint az 1930. évi népszámláláskor találtak 2,091.794 saját lakással bíró családfőt, 76.338 albérlő és 40.277 ágyrajáró családfőt.

takat — amint láttuk[1]) — 85,004.842 pengő egyenes adó terheli, tehát 3,797.980 kereső és eltartott magánalkalmazottra[2]) fejenként 22·38 pengő egyenes adó esik. Az átlagos egyenesadóteher azért ily alacsony, mert a magánalkalmazottak között túlnyomó, úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban a segéd, a munkás és napszámos. A mezőgazdaságban alkalmazott napszámosok — ha jogilag nem is — de túlnyomó részben tényleg adómentességet élveznek, mert a napszámosok 20 pengő heti kereset alatt nem fizetnek kereseti adót, ami azt jelenti, hogy a létminimum évi 960 pengőnek felel meg.[3]) Így a mezőgazdasági napszámosok keresete túlnyomó részben adómentes, az ipari munkások bérjövedelme is alacsony, ami a munkások és napszámosok csoportjába tartozók nagy számánál fogva a magánalkalmazottak fejadóátlagának szintjét lenyomja.

Legmagasabb az egy fejre eső egyenes adóhányad a kereskedelem egyik alcsoportját képező pénz- és hitelforgalomban, vagyis a banküzletben és pedig 604·41 pengő. A pénzintézeteknél ugyanis a vezető állásokban levő tisztviselők, de főleg az igazgatók illetményei lényegesen magasabbak, mint akár az egyéb magánvállalatoknál vagy a közszolgálatban vezető állásban alkalmazottak meghatározott (fix) illetményei, természetes tehát, hogy a magasabb illetmények után, a fokozatos kulcs szerint kivetett adók is nagyobb adóterhet jelentenek.

Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy míg a közalkalmazottak illetményei után járó adók a közalkalmazottakat tényleg terhelik, mert ők viselik is az adót, addig a magánalkalmazottak illetményei után beszolgáltatandó adók túlnyomó része a munkaadó vállalatokat terheli, mert az alkalmazottak helyett az adók legnagyobb részét magukra vállalják.

Láttuk, hogy a mezőgazdaság abszolúte véve legnagyobb mérvben járul egyenes adózás útján a közszükségletek fedezéséhez, fejadóhányad szerint azonban legkisebb a részesedése a közterhekben 26·95 pengő egyenesadó fejquotával. Ennek az a magyarázata, hogy a népességnek több mint fele él mezőgazdaságból, tehát ennek egyenes adóterhe sokkal több adóalany között oszlik meg, mint bármely más foglalkozási ágban.

Míg az ipar abszolúte véve csaknem ugyanolyan nagy mérvben járul közvetlen adózás útján a közterhekhez, mint a mezőgazdaság, fejadóhányad alapján az ipar megterhelése egyenes adókkal, több mint kétszerese — 59·33 pengő — a mezőgazdaság ugyanily alapon vett megterhelésének.

---

[1]) Lásd a VIII. sz. táblázatot.

[2]) A kereső magánalkalmazottak száma 1,728.377, az eltartott magánalkalmazottaké 2,069.603, az összes magánalkalmazottak száma tehát 3,797.980. (Az 1930. évi népszámlálás, II. Rész. — Budapest, 1934. — 45* lap.)

[3]) Lásd e kérdésről bővebben: *Fellner Frigyes:* »Napszámosok adója« c. cikkét. (Közgazdasági Enciklopédia. IV. — 3. lap.)

A mezőgazdasági népesség számának felénél jóval kevesebb az iparból élők száma, ennek dacára lényegesen meghaladja az ipari egyenesadó-fejhányad a mezőgazdaság fejhányadának kétszeresét.

Ez a körülmény mutatja, hogy az államháztartás egyensúlyának fenntartását viszonylag jobban képes biztosítani az ipar, mint a mezőgazdaság és ezért oly fontos, egyetemes érdek a hazai ipar továbbfejlesztése és állandó erősítése.

Rámutattunk már az iparon belül, hogy a kisipar abszulúte véve nagyobb összeggel járul az egyenes adókhoz, mint a gyáripar. Teljesen ellenkező a helyzet az egyenesadófejhányad alapján, mert a gyáriparban az egy fejre eső egyenes adóhányad 78·86 pengő, a kisiparban 51·17 pengő. Ennek oka az, hogy a kisiparból élők közül soknak a keresete a létminimumon alul van, tehát mentes az egyenes adók alól és nagy számban vannak olyanok is, akiknek, bár már adóköteles a keresete, de csekély. Az önálló kereső kisiparos jobban képes továbbá az adóalap egy részét elvonni az adózás elől, mint a nagyipar, amely jóformán csaknem kizárólag nyilvános számadásra kötelezett vállalatok alakjában folytatja üzemét.

Végül a csak házbirtokukból élő háztulajdonosok fejenkénti egyenesadóterhét mutatjuk ki. Ezeknek száma[1]) 17·810, az eltartottaké 11·561, összesen 29·371. Kimutattuk,[2]) hogy a csak házbirtokukból élő háztulajdonosokat összesen 78,124.521 pengő egyenes adó terheli. E szerint egy fejre 2660 pengő átlagos adóteher esik, ami érthető, ha figyelembe vesszük, hogy itt megélhetést biztosító nagyobb házadákot adó házakról van szó.

[1]) Népszámlálás. III. kötet, 23. lap.

[2]) Jelen munka 146. lap.

MÁSODIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése a közvetett adókban.

I. Fogyasztási adók és megoszlásuk a foglalkozási ágak között.

Míg az egyenes adók az egyes foglalkozási ágakat a termelésben való részesedésük, illetve keresetük alapján terhelik, addig a közvetett adók az egyes foglalkozási ágakat a fogyasztásban való részvételük mérve arányában törekszenek a közszükségletek fedezése céljából igénybe venni.

Az egyenes adók még nem mutatják az egyes foglalkozási ágak összes adóterhét. Ha ezt ismerni akarjuk, úgy azt is ki kell puhatolnunk, mennyi közvetett adót viselnek az egyes foglalkozási ágak. Minden egyes foglalkozási ágat terhelő összes közvetlen és közvetett adókat és adójellegű közszolgáltatásokat kell megállapítanunk, hogy a valóságos állapotnak megfelelő képet nyerjünk a foglalkozási ágak közterheiről és ezeknek a foglalkozási ágak közötti megoszlásáról.

A közvetett adók csoportjából a legnagyobb bevételi forrás gyanánt a fogyasztási adók jelentkeznek. Noha a fogyasztási adót általában a termelőnél szedik be, tehát a termelő fizeti azt le, végeredményben azonban az adót a fogyasztó viseli, aki azt az áru árában téríti meg. A termelő ugyanis a termelési költséget — amelynek egy része az adó — a maga egészében az áru vevőjére hárítja át. A fogyasztási adó tehát az áthárítás folytán végeredményben a vevőt, vagyis a fogyasztót terheli. A fogyasztási adó terhe ugyanis a fogyasztási cikkre vonatkozó kereslet és kínálat egymáshoz való viszonyának alakulásánál fogva, a fogyasztóra hárul, mert a termelő csak úgy lesz hajlandó folytatni a termelést, ha a termék eladási árában az összes termelési költség, tehát az általa előlegezett adó is részére megtérül. Ha önköltségi áron volna kénytelen a termelő áruját értékesíteni, nem folytatná tovább a termelést. A valóságban befolyt fogyasztási adók tehát a fogyasztók terhét képezik, amely általános jelenség alól csak kivételesen és átmenetileg lehet eltérés. A fogyasztási adók áthárítása a fogyasztókra különben is a törvényhozó célja.[1])

[1]) Ez álláspontunk a gyakorlati élettel van összhangban, ezért nem foglalkozunk az adóáthárítás sokféle problémájával, melyet behatóan tárgyal: *Edwin R. A. Seligman:* »Die Lehre von der Steuerüberwälzung (The shifting and incidence of taxation.)« Jena, 1927. c. munkájában, főleg 19—73. lapon. Lásd még: *Márffy Ede:* »A magyar pénzügyi jog kézikönyve.« Budapest, 1930. — (263. lap.)

Amidőn a fogyasztási adók megoszlását termelési, illetve foglalkozási áganként megállapítani törekszünk, kutatnunk kell, hogy az egyes fogyasztási adónemekből mennyi terheli a különböző foglalkozási ágakba tömörült fogyasztókat. Az egyes foglalkozási ágak tehát, mint külön fogyasztó csoportok jelentkeznek.

A fogyasztókat szeszadó, söradó, cukoradó, ásványolajadó, gyujtószeradó, szivarkahüvely- és szivarkapapíradó, borital-, hús- és egyéb fogyasztási adó, végül italmérési illeték terheli.

Legegyszerűbb eljárás volna, ha a 113·006 millió pengőre rúgó fogyasztási adók összességéből az egy lakosra eső 12·87 pengő fejhányadot megszoroznánk az egyes foglalkozási ágból élők lélekszámával. Az így nyert eredmény azonban nem adna a valóságnak megfelelő képet a fogyasztási adók megoszlásáról foglalkozási áganként, mert egyéb tényezőket is figyelembe kell venni. Így nagy különbség van a fogyasztási adó alá eső egyes cikkek fogyasztása tekintetében a város és vidék között ; ugyancsak nagy az eltérés a foglalkozási ágak elhelyezkedése szempontjából város és vidék szerint. Ép így nem hagyható figyelmen kívül, hogy a fogyasztási adó alá eső cikkek egy része a mezőgazdaságban mentettséget vagy kedvezményes adótételt élvez. Továbbá a házi cselédekre, a gazdasági cselédekre, stb. eső fogyasztási adók is a munkaadót terhelik, ami az eltartottaknál jut gyakorlati kifejezésre, ennélfogva ezeket is foglalkozási áganként és lehetőleg város és vidék szerint kell számba venni.

Ezeknek előre bocsátása után egyenként vesszük elemzés alá az egyes fogyasztási adókat.

1. Borital-, hús- és egyéb fogyasztási adók.

Az 1923. XXXIII. t.-c. 3. §-a az állami borital- és húsfogyasztási adókat megszüntette és elrendelte, hogy a borfogyasztás után — ideértve a pezsgőt és gyümölcsbort is — valamint a húsfogyasztás után a városok (községek) önálló alapon adót vethetnek ki és pedig visszamenőleg attól az időponttól kezdődő hatállyal, amikor az állammal szemben fennálló kötelezettség megszűnt. Ugyane törvény 3. §-ának 4. pontja értelmében a városok és községek a területükön fogyasztott sör és égetett szeszes italok és folyadékok után városi (községi) sör- illetve szeszfogyasztási adópótlékot szedhetnek a pénzügyminiszter által megállapított módon és tételek szerint. A városok és községek az előbb említett adókon illetve adópótlékokon kívül, az állami fogyasztási adókkal megrótt cikkek fogyasztása vagy bevitele után háztartásuk szükségleteinek fedezésére semminemű fogyasztási adót vagy beviteli díjat bármily néven vagy címen nem szedhetnek. Tehát az állami fogyasztási adóval már megterhelt cukor, ásványolaj, gyufa, szivarkahüvely és szivarkapapír után a városok és községek semmiféle címen fogyasztási adót nem szedhetnek.

A városok és községek által szedhető bor- és húsfogyasztási adók, valamint sör- és szeszfogyasztási adópótlékok tárgyában kibocsátott 121.100/1923. P. M. sz. körrendelet 1. §-a értelmében a városok és községek az említett községi adókat és adópótlékokat 1923. október hó 1.-től szedik. E rendelet az adótételeket Budapestre külön és ezenkívül a városokra és községekre a népesség számára való tekintettel három osztályba sorozva állapítja meg. A 2. §. értelmében a bortermelők az általuk és háztartásuk által elfogyasztott, valamint cselédségüknek és munkásaiknak természetbeni járandóság címén kiszolgáltatott saját termésű boraik után 50%-os adókedvezményben részesülnek. A 141.397/1923. P. M. sz. rendelet értelmében pedig nem képezi a húsfogyasztási adónak tárgyát a magánszemélyek saját házi szükségleteire eszközölt vágás vagy ölés.

A boritaladó nélkülözhető, nem táplálkozási, hanem kizárólagosan élvezeti cikk fogyasztására rótt adó. Kivetése és ellenőrzése azért nehéz, mert szőlőt főképen kis szőlőbirtokosok termelnek, akiknek száma Csonka-Magyarországon 608.308-ra tehető;[1]) ugyancsak nagy a bor árusításával foglalkozó nagy- és kiskereskedők és kimérők száma. Az önfogyasztás mérvének megállapítása is nagy nehézségbe ütközik.

A boritaladó az 1892 : XV. t.-c. létesítette, amidőn a bor után járó italmérési adót a borfogyasztási adóval egyesítette. Az 1923 : XXXIII. t.-c. az állami boritaladó községi fogyasztási adóvá alakította át és ezóta az adószedési jogot a városok és községek kizárólag saját kezelésben gyakorolják, mert az adószedési jogot bérbe adni nem szabad. Budapest fogyasztási adóvonallal van körülvéve s mint zártváros, a boritaladót kapuadó alakjában szedi.[2])

A húsfogyasztási adó, mint nélkülözhetetlen élelmi cikket terhelő adó, annál inkább kifogásolható minél inkább iparosodik az ország, mert egyre szélesebb néprétegek élelmezésénél van a húsnak jelentősége, tehát aránytalanul erősebben sujtja az alsóbb nèposztályt. A húsadót a város (község) árszabás szerint veti ki és az adószedést saját kezelésben gyakorolja.

A borital-, hús- és egyéb fogyasztási adók hozadéka 1932-ben 31·518 millió pengőre rúgott.[1]) (Az egyéb fogyasztási adókhoz tartozik a szeszfogyasztási sörfogyasztási adópótlék és a pezsgőfogyasztási adó.)

[1]) A szőlőbirtokosok száma csak becslés útján állapítható meg. Az 1872. évben eszközölt felvétel szerint a szőlőbirtok nagysága országos átlagban 0·85 kat. hold volt. Most az 5 kat. holdas és ennél nagyobb kiterjedésű szőlők száma 5278, amelyeknek terjedelme 65.606 kat. hold. Ha a 367.121 kat. hold kiterjedésű összes szőlőterületből levonjuk e 65.606 kat. holdat, marad 301.515 kat. hold. Kérdés, hogy ez mily nagyságban tagozódik? Az üzemstatisztikai felvételek alkalmával eszközölt próbafelvétel szerint a szőlőbirtokok nagysága országos átlagban 0·603 kat. hold. Tehát a szőlőbirtokosok száma 367.121 : 0·603 = 608.308. Az adatok szíves közlését *dr. Sajóhelyi István* osztálytanácsos úrnak a m. kir. központi statisztikai hivatalban köszönjük.

[2]) *Mahler Sándor:* »Boradó« (Közgazdasági Enciklopédia. I. kötet. — (572. lap); a húsadóra nézve lásd: *Béla Földes:* »Finanzwissenschaft«. Berlin, 1927. — (486. lap) és *dr. Mariska Vilmos:* »Az államgazdaságtan kézikönyve.« Budapest, 1899. — (382. lap.).

Kérdés, hogy a fogyasztási adókból mennyi terheli az egyes foglalkozási ágakat?

A 31·518 millió pengőre rúgó fogyasztási adóból a törvényhatósági jogú városokra 16,395.640 pengő, a megyei városokra 5,392.808·70 pengő, a kis- és nagyközségekre 9,729.551·30 pengő esik.[2]) A törvényhatósági jogú városok közül Budapestre esett 12,831.699 pengő,[3]) tehát a többi törvényhatósági városok fogyasztási adóbevétele 3,563.941 pengő. Tisztázandó az is, hogy az egyes fogyasztási adónemek miként oszlottak meg a városok és községek között? Erre vonatkozólag megállapítottuk, hogy az 1930. évben fogyasztási adónemenként mennyi volt a bevétel a városokban és községekben és az így nyert adatok alapján kiszámítottuk a fogyasztási adónemek százalékos megoszlási arányát Budapesten, a többi törvényhatósági városokban, a megyei városokban, a kis- és nagyközségekben[4]) és a következő eredményre jutottunk:

	Bor-fogyasztási adó	Hús-fogyasztási adó	Egyéb fogyasztási adó
	százalékban		
Budapesten	46·47	44·31	9·22
A többi törvényhatósági városban	65·08	27·33	7·59
Megyei városokban	66·20	25·23	8·57
Kis- és nagyközségekben	79·45	15·53	5·02

Ezeket az arányszámokat alkalmazva a fogyasztási adókra vonatkozó 1932. évi fent kimutatott adatokra, meg fogjuk állapítani, mennyi volt a fogyasztási adókból a városok és községek bevétele adónemenként; az így nyert eredményeket a városok és községek lélekszámával[5]) osztva, ki fogjuk puhatolni a fejenkénti fogyasztási adóterhet a városok és községek fenti tagozata szerint adónemenként. E szerint a fogyasztási adóteher adónemenként és fejenként a következő módon alakult a városokban és községekben:

Megnevezés	Borfogyasztási adó		Húsfogyasztási adó		Egyéb fogyasztási adó		Együtt	
	pengő	fej-átlag	pengő	fej-átlag	pengő	fej-átlag	pengő	fej-átlag
Budapesten	6,508.415	6·47	5,905.869	5·87	417.415	0·41	12,831.699	12·75
A többi törvényhatósági városokban	2,319.413	3·45	974.025	1·45	270.503	0·41	3,563.941	5·31
Megyei városokban	3,570.039	2·96	1,360.605	1·13	462.165	0·38	5,392.809	4·47
Kis- és nagyközségekben	7,730.129	1·33	1,510.999	0·26	488.423	0·08	9,729.551	1·67
Összesen	**20,127.996**	**2·32**	**9,751.498**	**1·12**	**1,638.506**	**0·19**	**31,518.000**	**3·63**

[1]) Adóstatisztika. 1932. — 10. lap.

[2]) Az adatok szíves közlését *dr. Smialovszky Tibor* miniszteri tanácsos úrnak köszönjük.

[3]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1933. — Szerk. *Illyefalvi I. Lajos.* (204. lap.)

[4]) Az adatokra nézve lásd: »Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája.« Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest, 1931. — (7., 117., 154. és 208. lap.)

[5]) A népesség 8,688.319 összes számából Budapestre 1,006.184, a többi törvényhatósági városokra 670.802, a megyei városokra 1,204.265 és a kis- és nagyközségekre 5,807.068 lélek esett. (Az adatokra nézve lásd: Népszámlálás. II. köt. — 46.* lap.)

Ismervén fogyasztási adónemenként a városokban és községekben az egy fejre eső fogyasztási adóterhet és a népesség tagozódását foglalkozási ágak szerint[1]), a valóságot megközelítő módon puhatolhatjuk ki, hogy az egyes foglalkozási ágakat mennyi fogyasztási adó terheli vagyis miként oszlanak meg a fogyasztási adók az egyes foglalkozási ágak között?

A bor-, hús- és egyéb fogyasztási adók megoszlása a városokban és vidéken foglalkozási ágak szerint:

Megnevezés	Őstermelés	Bányászat és ipar	Kereskedelem, hitelforgalom és közlekedés	Közszolgálat és szabadfoglalkozás	Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozás	Foglalkozások összesen
	pengőben					
I. Budapesten:						
a) Borfogyasztási adó ..	69.031	2,662.897	1,479.728	801.471	1,495.288	6,508.415
b) Húsfogyasztási adó...	63.537	2,415.951	1,342.504	727.146	1,356.731	5,905.869
c) Egyéb fogyasztási adó	4.438	168.746	93.769	50.789	99.673	417.415
II. Egyéb törvényhatósági városban:						
a) Borfogyasztási adó...	625.944	674.634	323.268	207.921	487.646	2,319.413
b) Húsfogyasztási adó...	263.078	283.542	135.872	87.387	204.146	974.025
c) Egyéb fogyasztási adó	74.387	80.174	38.416	24.709	52.817	270.503
III. Megyei városokban:						
a) Borfogyasztási adó...	1,113.750	1,118.078	480.189	266.999	591.023	3,570.039
b) Húsfogyasztási adó...	425.182	426.834	183.315	101.471	223.803	1,360.605
c) Egyéb fogyasztási adó	142.981	143.537	61.646	33.323	80.678	462.165
IV. Kis- és nagyközségekben:						
a) Borfogyasztási adó...	5,228.058	1,347.884	429.994	213.921	510.272	7,730.129
b) Húsfogyasztási adó ..	1,022.026	263.496	84.059	41.819	99.599	1,510.999
c) Egyéb fogyasztási adó	314.469	81.076	25.864	12.867	54.147	488.423
Összesen	**9,346.881**	**9,666.849**	**4,678.624**	**2,569.823**	**5,255.823**	**31,518.000**

[1]) A népesség megoszlása foglalkozási ágak szerint a városokban és vidéken a következőképen alakult:

Megnevezés	Őstermelés	Bányászat és ipar	Kereskedelem, hitelforgalom és közlekedés	Közszolgálat és szabadfoglalkozás	Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozás	Összesen
Budapesten	10.824	411.576	228.706	123.875	231.203	1,006.184
A többi törvényhatósági városban	181.433	195.546	93.698	60.267	139.858	670.802
Megyei városokban	376.267	377.729	162.226	89.797	198.246	1,204.265
Kis- és nagyközségekben.	3,930.869	1,013.447	323.304	160.843	378.605	5,807.068
Összesen	**4,499.393**	**1,998.298**	**807.934**	**434.782**	**947.912**	**8,688.319**

Az adatokra nézve lásd: Népszámlálás II. kötet (46*. és 47*. lap).

Ez adatokból immár megállapíthatjuk, hogy mennyi esik az egyes foglalkozási ágakra a különböző fogyasztási adónemekből.

Megnevezés	Bor-fogyasztási adó	Hús-fogyasztási adó	Egyéb fogyasztási adó	Összesen
	pengőben			
Őstermelés	7,036.783	1,773.823	536.275	9,346.881
Bányászat és ipar	5,803.493	3,389.823	473.533	9,666.849
Kereskedelem, hitelforgalom és közlekedés.	2,713.179	1,745.750	219.695	4,678.624
Közszolgálat és szabadfoglalkozás	1,490.312	957.823	121.688	2,569.823
Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozás	3,084.229	1,884.279	287.315	5,255.823
Összes foglalkozások	**20,127.996**	**9,751.498**	**1,638.506**	**31,518.000**

A fogyasztási adóknak ez a megoszlási aránya az egyes foglalkozási ágakra azonban kiigazításra szorul, mert — amint kifejtettük — a bortermelők az általuk és háztartásuk által elfogyasztott, valamint cselédségüknek és munkásaiknak természetbeni járandóság címén kiszolgáltatott saját termésű boraik után 50%-os adókedvezményben részesülnek (121.100/1923. P. M. sz. rendelet 2. §.); továbbá nem képezi a húsfogyasztási adónak tárgyát a magánszemélyek saját házi szükségletére eszközölt vágás vagy ölés (141.397/1923. P. M. sz. rendelet).

Kérdés, mennyi a befolyt borfogyasztási adóból az az összeg, amelyet ily módon a mezőgazdaság helyett a többi foglalkozási ág terhére kell számítani?

Említettük már, hogy a szőlőbirtokosok száma 608.308-ra tehető.[1]) átlag 3·93, tehát nem egészen 4 családtag esik.[2])

Noha nem minden szőlőbirtokos családfő, viszont a nem családos szőlőbirtokosnak is van esetleg cselédsége vagy munkása, 3 tagot számítunk átlag minden bortermelő háztartására. Ez azt jelenti, hogy 1,824.924 borfogyasztó részesül 50%-os adókedvezményben. Tekintettel arra, hogy egy fejre országos átlagban — amint megállapítottuk[3]) — 2·32 pengő borfogyasztási adó esik, az 1,824.924 borfogyasztót fejenként 1·16 pengővel, összesen 2,116.912 pengővel kevesebb borfogyasztási adó terheli. Levonva ezt az összeget a mezőgazdaságra eső 7,036.783 pengő borfogyasztási adóból, kitűnik, hogy a mezőgazdaságot tulajdonképen csak 4,919.871 pengő bor- A családfők száma[4]) 2,208.409. Feltehető ennélfogva, hogy egy családra

[1]) Jelen munka 155. lap, [1]) jegyzet.

[2]) A m. kir. központi statisztikai hivatal adata szerint a 2,208.409 családfő közül lakással bír 2,091.794, albérlő családfő 76.338 és ágyrajáró családfő 40.277. A magánlakások száma 2,183.257.

[3]) A népesség száma 8,688.319 : 2,208.409 = 3·93.

[4]) Jelen munka 156. lap.

fogyasztási adó terheli, míg a 2·116 millió pengőt arányosan felosztva a többi foglalkozási ág között,[1]) a következő eredményre jutunk:

Foglalkozási ágak	Boritaladó pengőben
Mezőgazdaság	4,919.871
Ipar	6,743.190
Kereskedelem stb.	3,151.984
Közszolgálat, szabadfoglalkozás	1,731.216
Vagyonhasználmány, egyéb foglalkozás	3,581.735
Foglalkozási ágak összesen...	**20,127.996**

A fentebb kimutatott 9,751.498 pengő húsfogyasztási adó[2]) is kiigazítást igényel. Kérdés, hogy a saját házi szükségletre fogyasztási adómentesen eszközölt vágás vagy ölés címén milyen összeget kell a befolyt húsfogyasztási adóból a mezőgazdaság helyett a többi foglalkozási ág terhére számítani?

A húsfogyasztási adó fent kimutatott eredményei is utalnak arra, hogy a városi népesség általában, de főleg az ipari néposztály több húst fogyaszt, mint a falusi népesség. Már ebből is következik, hogy itt összegszerűleg nagyobb adótehereltolódásról nem lehet szó. Egyéb támpont hiányában abból indulunk ki, hogy a mezőgazdasági népesség húsfogyasztásának ¾ részét adómentes vágásból fedezi, tehát húsfogyasztásának csak ¼ része után terheli adó.

Ennélfogva a mezőgazdaság terhére kimutatott 1,773.823 pengő húsfogyasztási adóból csak 25%, vagyis 443.455 pengő terheli a mezőgazdaságot, míg 75%, vagyis 1,330.368 pengő a többi foglalkozási ág között oszlik meg arányosan.[3]) E kiigazítások után a következő eredményre jutunk:

Foglalkozási ágak	Húsfogyasztási adó pengőben
Mezőgazdaság	443.455
Ipar	3,955.096
Kereskedelem stb.	2,036.834
Közszolgálat, szabadfoglalkozás	1,117.600
Vagyonhasználmány, egyéb foglalkozás	2,198.513
Foglalkozási ágak összesen....	**9,751.498**

Valamint az egyenes adóknál, úgy a közvetett adóknál sem elég az adóteher megoszlását az egyes foglalkozási ágak között a népszámlálási statisztika által megállapított fenti csoportosítás szerint kimutatni, hanem olyan részletezéssel kell a fogyasztási adótehermegoszlást is feldolgozni, amint azt az egyenes adóknál tettük. Ez szükségessé teszi, hogy a népesség

[1]) A 2,116.912 pengőből arányos megosztás szerint az iparra 44·39%, vagyis 939.697 pengő; a kereskedelemre 20·73%, vagyis 438.805 pengő; a közszolgálatra és szabadfoglalkozásra 11·38%, 240.904 pengő; végül az egyéb foglalkozásra 23·50%, 497.506 pengő esik.

[2]) Jelen munka 158. lap.

[3]) Az 1,330.368 pengőből arányos megosztás szerint az iparra 42·49%, vagyis 565.273 pengő; a kereskedelemre 21·88%, vagyis 291.084 pengő; a közszolgálatra és szabadfoglalkozásra 12·01%, vagyis 159.777 pengő; végül az egyéb foglalkozásúakra 23·62%, vagyis 314.234 pengő esik.

megoszlását foglalkozási ágak szerint a törvényhatósági, megyei városokra és községekre való tekintettel részletezzük, mert nagy különbség van a fogyasztási adó tárgyát képező egyes cikkek fogyasztása között város és vidék szerint, ami azt bizonyítja, hogy foglalkozási ágak szerint is, mert a mezőgazdák túlnyomó részben vidéken, az iparosok és kereskedők pedig főleg Budapesten és a városokban laknak. Ha a fogyasztási adók megoszlását foglalkozási ágak szerint, a tényleges állapotot megközelítő módon, tehát megbízhatóan akarjuk kimutatni, úgy az egy fejre eső, fogyasztási adónemenként és város és vidék szerint külön megállapított adóhányadot kell az egyes foglalkozási ágakhoz tartozók lakóhely (Budapest, többi törvényhatósági városok, megyei városok, kis- és nagyközségek) szerint csoportosított lélekszámával megszorozni.

A 8,688.319 lélekre rúgó össznépesség megoszlása foglalkozási ágak szerint, lakóhelyükre való tekintettel, a következő volt:

Megnevezés	Budapest	Többi törvényhatósági város	Megyei városok	Községek	Összesen
I. Mezőgazdaság	10.824	181.433	376.267	3,930.869	4,499.393
II. Bányászat és ipar	411.576	195.546	377.729	1,013.447	1,998.298
1. Bányászat	*1.198*	*5.918*	*3.794*	*104.131*	*115.041*
2. Gyáripar	*241.444*	*61.012*	*102.745*	*146.326*	*551.527*
3. Kisipar	*168.934*	*128.616*	*271.190*	*762.990*	*1,331.730*
III. Kereskedelem	228.706	93.698	162.226	323.304	807.934
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*142.953*	*49.340*	*82.494*	*148.680*	*423.467*
2. Hitelforgalom	*23.978*	*5.395*	*8.160*	*8.059*	*45.592*
3. Közlekedés	*61.775*	*38.963*	*71.572*	*166.565*	*338.875*
IV. Szabadfoglalkozás	50.962	24.794	36.943	66.172	178.871
V. Közalkalmazottak	72.913	35.473	52.854	94.671	255.911
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	231.203	139.858	198.246	378.605	947.912
Összesen	**1,006.184**	**670.802**	**1,204.265**	**5,807.068**	**8,688.319**

Ez alapon most már megközelítő pontossággal megállapíthatjuk, a foglalkozási ágak részesedését az egyes fogyasztási adókban. Így például a megyei városokban a közszolgálatban levőket és a szabadfoglalkozásúakat 266.999 pengő borfogyasztási adó terheli.[1]) Egy fejre esik a megyei városokban 2·96 pengő borfogyasztási adó.[2]) Minthogy a megyei városokban 36.943 szabadfoglalkozású és 52.854 közalkalmazott él,[3]) amazokra 109.351·28 pengő, ezekre 156.347·84 pengő borfogyasztási adó esik. Ugyanígy kiszámítva a Budapesten, az egyéb törvényhatósági városokban és a kis- és nagyközségekben élő közalkalmazottakra és szabadfoglalkozásúakra eső borfogyasztási

[1]) Jelen munka 157. lap.
[2]) Ugyanott 156. lap.
[3]) Lásd fenti táblázatot.

adót, megállapíthatjuk, hogy a szabadfoglalkozásúakat 613.824 pengő, a közalkalmazottakat 876.488 pengő borfogyasztási adó terheli.

E módszer alapján a következő eredményekre jutunk:

Megnevezés	Boritaladó	Húsfogyasztási adó	Egyéb fogyasztási adó	Összesen
	pengőben			
I. Mezőgazdaság	7,036.783	1,773.823	536.275	9,346.881
II. Bányászat és ipar	5,803.493	3,389.823	473.533	9,666.849
1. Bányászat	*177.892*	*46.974*	*12.689*	*237.555*
2. Gyáripar	*2,271.271*	*1,659.790*	*174.756*	*4,105.817*
3. Kisipar	*3,354.330*	*1,683.059*	*286.088*	*5,323.477*
III. Kereskedelem	2,713.179	1,745.750	219.695	4,678.624
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*1,536.855*	*1,042.552*	*122.082*	*2,701.489*
2. Hitelforgalom	*208.623*	*159.870*	*15.789*	*384.282*
3. Közlekedés	*967.701*	*543.328*	*81.824*	*1,592.853*
IV. Szabadfoglalkozás	613.824	364.049	49.591	1,027.464
V. Közalkalmazottak	876.488	593.774	72.097	1,542.359
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	3,084.229	1,884.279	287.315	5,255.823
Összesen...	**20,127.996**	**9,751.498**	**1,638.506**	**31.518.000**

Minthogy azonban — a kifejtettek szerint[1]) — a mezőgazdaságot 2,116.912 pengővel kevesebb borfogyasztási adó és 1,330.368 pengővel kevesebb húsfogyasztási adó terheli, ez összegeket a többi foglalkozási ágra arányosan elszámolva, a következő végeredményre jutunk:

XII. A borital-, hús- és egyéb fogyasztási adók megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Boritaladó	Húsfogyasztási adó	Egyéb fogyasztási adó	Összesen	Adófejhányad
	pengőben				
I. Mezőgazdaság	4,919.871	443.455	536.275	5,899.601	1·31
II. Bányászat és ipar	6,743.190	3,955.096	473.533	11,171.819	5·59
1. Bányászat	*206.647*	*54.771*	*12.689*	*274.107*	*2·38*
2. Gyáripar	*2,638.976*	*1,936.687*	*174.756*	*4,750.419*	*8·62*
3. Kisipar	*3,897.567*	*1,963.638*	*286.088*	*6,147.293*	*4·61*
III. Kereskedelem	3,151.984	2,036.834	219.695	5,408.513	6·69
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*1,785.548*	*1,214.366*	*122.082*	*3,121.996*	*7·38*
2. Hitelforgalom	*242.426*	*186.526*	*15.789*	*444.741*	*9·67*
3. Közlekedés	*1,124.010*	*635.942*	*81.824*	*1,841.776*	*5·43*
IV. Szabadfoglalkozás	713.216	424.673	49.591	1,187.480	6·63
V. Közalkalmazottak	1,018.000	692.927	72.097	1,783.024	6·96
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozások	3,581.735	2,198.513	287.315	6,067.563	6·40
Összesen	**20,127.996**	**9,751.498**	**1,638.506**	**31,518.000**	**3·62**

[1]) Jelen munka 158. és 159. lap.

A borital-, hús- és egyéb összesen 31·518 millió pengőre rúgó fogyasztási adókból a legnagyobb rész 11·171 millió pengő az iparra esik; az ipart csaknem kétszer oly nagy összeg terheli, mint a mezőgazdaságot, annak dacára, hogy a mezőgazdasági népesség száma jóval meghaladja az ipari népesség számának kétszeresét. Ennek oka nem csak a mezőgazdaságnak biztosított kedvezményekben rejlik a fogyasztási adóztatás terén, hanem az ipari népesség nagyobb fogyasztási képességében is, ami a fejkvótából tűnik ki. A banküzletből és gyáriparból élők fogyasztóképessége a legnagyobb.

2. Italmérési illeték.

Az adóteherviselés szempontjából a borital-, hús- és egyéb fogyasztási adókkal azonos elbírálás alá esik az italmérési illeték. Ezt a közterhet a fogyasztók ép úgy viselik, mint a többi fogyasztási adókat, mert a szeszes italok árában az italmérési illeték, mint a kimérés és árusítás egyik költségeleme, bennfoglaltatik. Az italmérési illetéket, amelyet a szeszes italok kiméröi és árusítói kötelesek fizetni, áthárítják a fogyasztókra.

Az állami italmérési jövedékről szóló 1921 : IV. t.-c. 1. §-a értelmében bornak, bormustnak, gyümölcsbornak, sörnek és égetett szeszes italoknak kimérése, kismértékben való elárusítása, valamint égetett szeszes italoknak nagyban való eladása fölött kizárólag az állam rendelkezik. E szeszes italoknak kimérése és árusítása tehát pénzügyi hatósági engedélyhez van kötve. Minden kimérő és kismértékben elárusító, továbbá azok is, akik égetett szeszes italok nagyban való elárusítására engedélyt nyertek, az államkincstárnak állandó (fix) összegben megállapítandó évi engedélyilletéket tartoznak fizetni, az engedély, mint az államtól nyert értéket képviselő jogosítvány után. A törvény (19. §.) az évi engedélyilleték meghatározásánál az üzleteket minőségükhöz, terjedelmükhöz, forgalmukhoz és jövedelmezőségükhöz képest hét osztályba sorozza és az évi illetéktételeket legnagyobb összegben Budapest székesfőváros területén állapítja meg, míg a városokban és községekben a lakosság lélekszáma szerint csökkentett összegben határozza meg. A 4600/1924. M. E. sz. rendelet az illetéktételeket felemelte és 1400—20 aranykorona között állapította meg a korlátlan kimérőkre nézve, míg a korlátolt kimérők és kismértékben elárusítók általában a tételek 50%-át fizetik. Ez illetéktételeket a törvény bizonyos százaléktételekkel mérsékli, egyes kimérőkre, kereskedőkre és azokra a bortermelőkre nézve, akik saját termésű boraik kimérésére bírnak engedéllyel vagy azok kismértékben való elárusításával foglalkoznak.

A törvény (20. §.) az égetett szeszes italok nagyban való eladására engedéllyel bírókat üzleti osztályokba nem sorozza, hanem ezek évi engedélyilletékeit a tényleg elért italforgalom után állapítja meg. E tételeket a 4600/1924. M. E. sz. rendelet száz hektoliterfokonként, az italnemek szerint és az

összforgalomra való tekintettel aranykoronában állapította meg, úgy hogy a szeszes italforgalmi illeték 4—1 aranyfillér között mozog.

1924. január 1-től az italmérési engedély-illetékből és a szeszes italforgalmi illetékből befolyó összegeket az állam azoknak a községeknek és városoknak engedte át, amelyeknek területén az illető kimérési, kismértékben vagy nagyban való elárusítási üzlet telephelye van. (8700/1923. M. E. sz. rendelet.)

Feladatunk annak megállapítása, hogy az 1932. évben 2·715 millió pengőre rúgó italmérési illeték[1]) miként oszlott meg a foglalkozási ágak között?

A 2·715 millió pengő italmérési illetékből — a hivatalos adatok szerint[2]) — a törvényhatósági jogú városokra 1·117 millió pengő esett, még pedig Budapest székesfővárosra[3]) 573.023 pengő, tehát a többi törvényhatósági városra 543.977 pengő; míg a megyei városokra és községekre 1·598 millió pengő. Vagyis az italmérési illetékből az egy fejre eső hányad Budapesten 0·57 pengő, a többi törvényhatósági városban 0·81 pengő, a megyei városokban és községekben 0·23 pengő. Az országos fejenkénti italmérési illetékhányad 0·31 pengő.

Ha most az össznépességnek, lakóhelyükre való tekintettel, foglalkozási ágak szerinti lélekszámát[4]) sorozzuk a fenti fejátlagokkal, a következő eredményre jutunk:

XIII. Az italmérési illeték megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Budapest	Egyéb törvényhatósági városok	Megyei városok és községek	Összesen	Illeték fejhányad
	pengőben				
I. Mezőgazdaság	6.170	149.961	990.641	1,146.772	0·25
II. Bányászat és ipar	234.598	158.392	319.970	712.960	0·35
1. Bányászat	*683*	*4.784*	*24.823*	*30.290*	*0·26*
2. Gyáripar	*137.623*	*49.420*	*57.286*	*244.329*	*0·44*
3. Kisipar	*96.292*	*104.188*	*237.861*	*438.341*	*0·32*
III. Kereskedelem	130.362	75.895	111.672	317.929	0·39
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*81.483*	*43.966*	*52.170*	*177.619*	*0·41*
2. Hitelforgalom	*13.667*	*4.370*	*3.730*	*21.767*	*0·47*
3. Közlekedés	*35.212*	*27.559*	*55.772*	*118.543*	*0·34*
IV. Szabadfoglalkozás	29.618	20.083	16.816	66.517	0·37
V. Közalkalmazottak	40.991	28.733	40.831	110.555	0·43
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	131.284	110.913	118.070	360.267	0·37
Összesen	**573.023**	**543.977**	**1,598.000**	**2,715.000**	**0·31**

[1]) Adóstatisztika 10. lap.
[2]) Ugyanott 19. lap.
[3]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1933. Szerk. *Dr. Illyefalvi I. Lajos.* — 193. lap.
[4]) Jelen munka 160. lap, hol a népesség foglalkozási ágak szerint, lakóhelyükre való tekintettel van kimutatva.

Az italmérési illetékek megoszlása a foglalkozási ágak között eltér a fogyasztási adók megoszlásától, ami a boritaladónál feltűnő, mert, itt a dolog természeténél fogva e két közszolgáltatás megoszlásának párhuzamosabban kellene alakulnia. Ennek magyarázata az, hogy az italmérési illetéknél a mezőgazdaság kizárólagos kedvezményezése nem vált ki olyan eltolódást a többi foglalkozási ág terhére, mint a boritaladónál és húsfogyasztási adónál tapasztaltuk. Az italmérési illeték legerősebben a mezőgazdákat terheli; részesedésük jóval meghaladja az iparosokat terhelő hányadot. Az átlagos fejhányad azonban itt is sokkal nagyobb az iparnál, mint a mezőgazdaságnál, hirdetve az ipar fokozott fogyasztási képességét. A legmagasabb fejhányad itt is a hitelforgalomnál jelentkezik. Az országos átlag alatt csak a mezőgazdaság és a bányászat marad.

3. Söradó.

A söradóra vonatkozó alaptörvény az 1899 : XIX. t.-c., amelyet több későbbi törvény és rendelet kiegészít és módosít. Az 1899 : XXIII. t.-c. a söradón felül fizetendő söradópótlékot hozta be. A söradó és söradópótlék az 1916 : XXII. t.-c. 6. §-a alapján egyesíttetett, illetve a külön söradópótlék megszüntetésével a söradó tétele felemeltetett. A háború után, a korona elértéktelenedése következtében az állam a söradón kívül kincstári haszonrészesedést is szedett, amelyet legutóbb a 133.431/1925. P. M. sz. rendelet szabályozott oly módon, hogy a söradót és kincstári részesedést egy összegben, illetve egy tételben állapította meg.

A söradó, a termelt sörlé minden hektoliterje és a százfokú cukormérő minden foka (hektoliterfok extract-tartalom) után 80 fillér a kincstári részesedéssel együtt. A sörlé olyan cukortartalmú folyadék, melyből szeszes erjedés folytán sör készül, de melybe az élesztő még nincs bekeverve. A söradó tárgya a belföldön termelt vagy külföldről behozott sör.

A söradó beszedése nem jár nehézséggel, mert a sörfőzést néhány nagyobb gyártelepen folytatják. A gyártelepen termelt sörlé mennyiségét és minőségét a pénzügyi közegek minden egyes sörfőzetre külön-külön a hűtőbárkán állapítja meg. A söradó a főzés bejelentése, illetve megkezdése alkalmával esedékes és az adóhitelezés esetét kivéve, azonnal befizetendő. Tekintettel arra, hogy a söradó már a termelésnél fizetendő, ennélfogva hónapokkal korábban esedékes, mint a sörfőző vállalat a sör árát megkapja. A sörgyár tehát nemcsak beszedi a söradót, hanem hitelezi is azt az államnak. Ennek hatása a söradó rejtett emelése gyanánt jelentkezik.[1])

A sörtermelési adón és ezzel együtt szedett kincstári részesedésen kívül, a sör után sörfogyasztási adópótlék is fizetendő, amely a városokat

[1]) Lásd a söradóról *Tószeghy Emil* jeles cikkét. (Közgazdasági Enciklopédia. IV. köt. — 555. lapon.)

és községeket illeti meg a területükön elfogyasztott sör után. A fogyasztási adóknál a sörfogyasztási adópótlékot már figyelembe vettük.

Kérdés, miként oszlott meg a foglalkozási ágak között a 2·093 millió pengőre rúgó söradó?[1]) A hivatalos statisztika nem mutatja ki, hogy mennyi sört fogyasztanak a városokban és vidéken; a söreladásból sem lehet erre megbízható következtetést vonni, mert a sörfőzők által eladott sörök egy részét, a sörraktárak és sörkereskedők tovább adják. Ez úton tehát nem lehet megállapítani, hogy a söradóból mennyi esik a városokra és vidékekre, ami pedig kiinduló pontja vizsgálódásainknak, hogy kipuhatoljuk, mennyi söradó terheli az egyes foglalkozási ágakat.

A hivatalos adóstatisztika azonban kimutatja, hogy az állam által az önkormányzati testületeknek (városoknak és községeknek) átengedett sörfogyasztási adópótlékból mennyit szedtek be a városok és községek a területükön elfogyasztott sör után. Minthogy úgy a sörfogyasztási adópótlék, mint a söradó egyaránt a fogyasztóra hárul a sörital árában és minthogy csaknem az összes városok és községek kivétel nélkül szednek sörfogyasztási adópótékot, a valóságot megközelítő módon járunk el, ha a söradót ugyanolyan kulcs szerint osztjuk meg a városok és községek között, amint — a hivatalos adatok szerint — a sörfogyasztási adópótlék megoszlott. A végeredményt az sem befolyásolja lényegesebben, hogy némely községben a sörfogyasztási adópótlékot nem szedik be a hektoliterenkénti maximális 96 filléres kulcs alapján.

A sörfogyasztási adópótlékból esett:[2])

	Budapestre	A többi törv.-hat. városokra	Megyei	Kis- és nagyközségekre	Összesen
		százalékban			
1933-ban	51·96	8·38	20·58	19·13	100
1934-ben	45·41	18·84	14·01	21·74	100
Átlag	**48·67**	**13·61**	**17·29**	**20·43**	**100**

Ebben az átlagos %-os arányban megosztva a 2·093 millió pengő söradót, a következő eredményre jutunk:

	Pengő	Egy fejre eső sör-adóhányad
Budapest	1,018.663	1·01
Egyéb törv. hat. városok.....	284.857	0·42
Megyei városok	361.880	0·30
Kis- és nagyközségek	427.600	0·07
Összesen	**2,093.000**	**0·24**

[1]) Adóstatisztika 1932. — 10. lap. — Megjegyzendő, hogy *dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr szíves közlése szerint a megadóztatott sör mennyisége 220.678 hl volt, amely után, 3,089.136 hl-fok alapján, hl-fokonként 80 fillér, összesen tehát 2,471.309 pengő adó jár.

[2]) Adóstatisztika 1934. — (22. és 23. lap.) Az 1934. évi adóstatisztika — melynek adatait *Kölbig Ferenc* pénzügyminiszteri osztályfőnök úr volt szíves rendelkezésünkre bocsátani — először mutatja ki a sörfogyasztási adópótlék területi megoszlását.

Az össznépességnek, lakóhelyükre való tekintettel, foglalkozási ágak szerinti lélekszámát[1]) szorozva a fenti fejátlagokkal, a következő eredményre jutunk:

XIV. A söradó megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Budapest	Egyéb törv.-hat. városok	Megyei városok	Kis- és nagyközségek	Összesen	Egy fejre eső söradóhányad
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	10.932	76.202	112.880	275.161	475.175	0·10
II. Bányászat és ipar	415.692	82.129	113.319	70.941	682.081	0·34
1. Bányászat	*1.210*	*2.476*	*1.138*	*7.289*	*12.113*	*0·10*
2. Gyáripar	*243.858*	*25.635*	*30.824*	*10.243*	*310.560*	*0·56*
3. Kisipar	*170.624*	*54.018*	*81.357*	*53.409*	*359.408*	*0·26*
III. Kereskedelem	230.993	39.353	48.668	22.631	341.645	0·42
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*144.382*	*20.723*	*24.748*	*10.408*	*200.261*	*0·47*
2. Hitelforgalom	*24.218*	*2.266*	*2.448*	*564*	*29.496*	*0·63*
3. Közlekedés	*62.393*	*16.364*	*21.472*	*11.659*	*111.888*	*0·33*
IV. Szabad foglalkozás	51.472	10.413	11.083	4.632	77.600	0.44
V. Közalkalmazottak	73.642	14.899	15.856	6.627	111.024	0.43
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	235.932	61.861	60.074	47.608	405.475	0.42
Összesen	**1,018.663**	**284.857**	**361.880**	**427.600**	**2,093.000**	**0.24**

Hogy az itt bemutatott eredmények a valóságot mennyire megközelítik, elég arra utalnunk, hogy — szakkörökből nyert értesülésünk szerint[2]) — az 1932. naptári évben az összes sörfőzők 219.952 hl. sört adtak el, amely mennyiségből Budapestre 114.364 hl. sör esett, vagyis a sörnek 51·99%-át Budapest fogyasztja. Fentebb[3]) pedig kimutattuk, hogy a 2,093.000 pengő söradóból Budapest 1,018.663 pengővel, vagyis 48·67%-kal részesedett. Az eltérést az magyarázza, hogy a söradó a termelési adatokkal kapcsolatos, amelyek nem azonosak az eladási adatokkal, azonban nagyjában összevágnak.

Valamint a borital- és húsfogyasztási adónál, úgy a söradónál is a legnagyobb rész, 682.081 pengő az ipart terheli, nagyobb fogyasztó képességénél fogva, ami az egy fejre eső söradóhányadban jut kifejezésre, amely az iparnál 34 fillér, a mezőgazdaságban pedig csak 10 fillér. A gyáripar fokozott fogyasztóképességét az mutatja, hogy bár abszolúte véve a kisiparra 359.408 pengő söradó esik, szemben a gyáriparnak csak 310.560 pengőre rúgó részesedésével, a gyárosok fejquotája söradóban 56 fillér, a kisiparé 26 fillér. A legnagyobb az egy fejre eső söradó-hányad a hitelforgalomban.

[1]) Jelen munka 160. lap, hol a népességet foglalkozási ágak szerint, lakóhelyükre való tekintettel mutattuk ki.

[2]) *Tószeghy Emil* vezérigazgató úr szíves közlése.

[3]) Jelen munka 165. lap.

4. Szeszadó.

A fogyasztási adók sorába tartozik a szeszadó is, amely az égetett szeszes folyadék (alkohol, borszesz, pálinka) után fizetendő.[1]) Szeszt Magyarországon főleg burgonyából, tengeriből és cukorrépából készítenek, nagyüzemben, a szeszgyárak ; [2]) míg gyümölcspálinkát (törkölyt, borpárlatot, szilvóriumot), melynek nyersanyaga a gyümölcs, többnyire kisüzemben, kisüstön készítenek.

A szeszadó lerovásának módja szerint Magyarországon a szeszipari vállalatokat fogyasztási adó alá eső szeszfőzdéknek, a gyümölcspálinkafőzdéket pedig termelési adó alá eső szeszfőzdéknek nevezik. A szeszadó tehát alakilag kétféle : fogyasztási adó és termelési adó. A szesztermelési adó azonban lényegileg szintén fogyasztási adó. Épp úgy, mint a sörtermelési adó is fogyasztási adó. Az elnevezés onnan van, mert a termelésnél fizetendő. A nagyüzemeknél, a szeszgyáraknál a pénzügyi ellenőrzés könnyebb ; a szeszadót csak a gyárból való kiszállításkor, tehát mikor fogyasztásba megy át, kell fizetni. A kisüstökön készülő pálinka után, tehát a nehezebben ellenőrizhető gyümölcspálinka-főzdéknél a szeszadó a termelés megkezdésekor fizetendő.

A fogyasztási adó alá eső szeszgyárak vagy ipari vagy mezőgazdasági szeszgyárak ; amazok vagy kizárólagos szeszgyárak vagy élesztőgyárak és túlnyomórészben vásárolt nyersanyagból állítják elő a szeszt, ezeknek rendeltetése, hogy saját termelésű nyersanyagukat dolgozzák fel és az így nyert melléktermékeket (répaszelet, moslék) takarmány alakjában adják vissza saját gazdaságuknak és a nyert trágyát saját gazdaságuk talajának javítására kötelesek felhasználni, különben e szeszfőzdék elvesztik mezőgazdasági jellegüket. (1899 : XX.t.-c. 5. §. 2. pont.)

A szeszadóra vonatkozó alaptörvények az 1899 : XX. t.-c., az 1908 : XXVIII. t.-c., amely törvényeket több újabb törvény és rendelet egészítette ki, főleg az 1921 : XLI. t.-c. és 1927 : XXIII. t.-c.

A fogyasztási adó alá eső szeszfőzdékben az egyre fokozódó túltermelés miatt az évenként termelhető alkoholmennyiséget az 1921 : XLI. t.-c. 2. §-a 240.000 hektoliterben állapította meg. Minden következő termelési időszakra nézve a termelési keretet a pénzügyminiszter állapítja meg. A keretmennyiség $^2/_3$-a a mezőgazdasági, $^1/_3$-a az ipari szeszfőzdék között kerül felosztásra. A szesztermelés tehát kontingentálva van.

A szeszadó hektoliterfokonként (egy liter abszolút alkohol) 1·92 pengő. Vagyis egy hektoliter alkohol után 192 pengő. Sajtolt élesztő készítésekor minden liter alkohol után még 20 fillér külön adót is kell fizetni.

---

[1]) A szeszadóra vonatkozólag lásd *Exner Kornél:* »Szeszadó« c. jó áttekintést nyujtó cikkét. (Közgazdasági Enciklopédia. IV. — 734. lap.)

[2]) A szeszgyártásra vonatkozólag lásd *Fellner Pál* jeles cikkét : »Szeszipar.« (Közgazdasági Enciklopédia. IV. — 739. lap.)

A vámvonalon át kivitt szesz adómentes; ha pedig már megadóztatták, utána adóvisszatérítés jár. Mentes továbbá az adó alól az ecetkészítésre, ipari célokra, tisztításra, világításra, fűtésre, főzésre és a tudományos célokra használt szesz. Az adómentes szesz után, amelyet denaturálnak, azaz emberi élvezetre alkalmatlanná tesznek, csak ellenőrzési illetéket kell fizetni, még pedig minden hl. fok után általában 4 fillért, az ecetgyártásra szolgáló szesznél 27 fillért és a műselyemgyártásnál 1 fillért.

Az 1921 : XLI. t.-c. 11. §-a alapján létesült az Országos Szeszértékesítő rt., amely az összes mezőgazdasági és ipari szesztermelőket kényszertársulásba egyesíti. Erre az állami ellenőrzés alatt álló szervezetre bízta a kormány a fogyasztási adó alá eső szeszfőzdékben termelt, valamint a vámkülföldről behozott szesz értékesítését (138.500/1922. P. M. sz. rendelet). Hasonlóképen csakis az Országos Gyümölcsforgalmi rt. útján értékesíthető a termelési adó alá eső szeszfőzdékben termelt és a termelők házi szükségletét meghaladó gyümölcsszesz. Az Országos Szeszértékesítő rt. célja, hogy a lehető legnagyobb mennyiségű szesz legyen az országban előállítható, az önköltségi árak megtérülésének biztosításával. Ez a szervezet a mindenkori világpiaci áralakulás mellett az önköltségi árak alatt viszi a külföldre a szeszt és így értékesíti a belföldön is ipari, ecetgyártási és motorikus célokra; az így előálló veszteségekért a termelőket az élvezeti szesz után elért magasabb ár útján kárpótolja.[1])

Az 1927 : XXIII. t.-c. alapján hozták be a motorikus szesz kötelező használatát. A szesznek motorikus célra felhasználása Magyarországon, ahol a belső szükségletet meghaladó mennyiségű szeszt termelnek és az ország benzinbehozatalra szorul, közgazdasági és honvédelmi szempontból nagyon fontos, mert így a szeszfeleslegek veszteséges külföldi értékesítés helyett, a belföldön felhasználhatók és a benzin behozatala csökkenthető, ami a külkereskedelmi mérleg javítására vezet. Az is figyelembe veendő, hogy az ország a motorok hajtására szolgáló üzemanyag szempontjából függetlenebbé válik a külföldtől. A belső szükségletet meghaladó szesztermelés nemcsak a mezőgazdaság érdekében folytatandó, mely több takarmányhoz és trágyához jut és nagyobb mennyiségű nyersanyagát értékesítheti, hanem azért is, mert a szesztermelést annak csökkentése nagyon megdrágítaná.

A törvény — mind ezeknél fogva — a mótorok hajtására szánt ásványolajterméknek (benzinnek) legalább 99·5% alkoholtartalmú szesszel való kötelező keverését rendeli el. Ez a motalkónak nevezett benzin és szeszkeverék oly áron értékesítendő, hogy a kilométerteljesítmény drágulást ne szenvedjen.

Az 1932. évben a szeszadó hozadéka (az ellenőrzési illetékkel, sajtolt élesztő utáni fogyasztási adóval, nem erjesztéssel előállított ecetsav után

[1]) *Fellner Pál* id. értekezés 743. lap.

járó kincstári részesedéssel együtt) 9·535 millió pengő volt.[1]) Kérdés, miként oszlott meg a szeszadó az egyes foglalkozási ágak között?

Az 1932. évben a fogyasztási adó lefizetése mellett 23.281 hektoliter szesz került forgalomba, amely után 4,469.952 pengő szeszadó járt; a termelési adó alá eső szeszfőzdékben termelt mennyiségből a tényleg megadóztatott szesz mennyisége 21.179 hektoliter, amely után járó adó 4,066.368 pengő volt.[2]) Ha abból indulnánk ki, hogy ezen összesen 44.460 hektoliter szesz után járó 8,536.320 pengő szeszadóból például a vegyészeti iparra 813.000 pengő esett[3]) és így sikerülne a többi iparág által felhasznált szesz mennyiségét és az erre eső szeszadót is kipuhatolni, az eredményt nem volna helyes az ipar terhének feltüntetni, mert a szeszadó az iparnál termelési költséget jelent, amelyet a kész termék árában a fogyasztóra hárít.

Tekintettel arra, hogy a szeszadó messze túlnyomó része élvezeti célokra szolgáló úgynevezett fogyasztási szesz után jár, az adót pedig végeredményben a szeszfogyasztó viseli a szesz árában, a leghelyesebb mód, a szeszadó megoszlását az egyes foglalkozási ágak között, szeszfogyasztási adópótlék alapján kinyomozni.

A hivatalos adóstatisztika kimutatja, hogy az állam által az önkormányzati testületeknek (városoknak és községeknek) átengedett szeszfogyasztási adópótlékból mennyit szedtek be a városok és községek a területükön elfogyasztott szesz után. Minthogy jóformán az összes városok és községek kivétel nélkül szednek szeszfogyasztási adópótlékot, a valóságot megközelítő módon járunk el, ha a szeszadót ugyanolyan kulcs szerint osztjuk meg a városok és községek között, amint — a hivatalos adatok szerint — a szeszfogyasztási adópótlék megoszlott.

A szeszfogyasztási adópótlékból esett:[4])

	Budapestre	A többi törv.-hat. városokra	Megyei	Községekre	Együtt
			százalékban		
1933-ban	52·03	8·26	20·58	19·13	100
1934-ben	53·01	7·38	15·66	23·95	100
Átlag	**52·52**	**7·82**	**18·12**	**21·54**	**100**

Ebben az átlagos %-os arányban megosztva a 9·535 millió pengő szeszadót, a következő eredményre jutunk:

	Pengő	Egy fejre eső szeszadóhányad pengő
Budapest	5,007.782	4·98
Egyéb törv. hat. városok.....	745.617	1·11
Megyei városok	1,727.542	1·43
Kis- és nagyközségek	2,054.059	0·35
Összesen	**9,535.000**	**1·09**

[1]) Adóstatisztika 1932. — (10. lap.)
[2]) *Dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úrnak köszönjük a fenti adatokat.
[3]) *Dr. Keleti Kornél* vezérigazgató úr szíves közlése szerint.
[4]) Adóstatisztika. 1934. — (16. és 17. lap.)

Az össznépességnek, lakóhelyükre való tekintettel, foglalkozási ágak szerinti lélekszámát[1]) szorozva a fenti fejátlagokkal, a következő eredményre jutunk:

XV. A szeszadó megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Budapest	Egyéb törv.-hat. városok	Megyei városok	Kis- és nagyközségek	Összesen	Egy fejre eső szeszadóhányad
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	53.904	201.391	538.062	1,375.804	2,169.161	0·48
II. Bányászat és ipar	2,049.648	217.056	540.152	354.706	3,161.562	1·58
1. Bányászat	*5.966*	*6.569*	*5.425*	*36.446*	*54.406*	*0·47*
2. Gyáripar	*1,202.391*	*67.723*	*146.925*	*51.214*	*1,468.253*	*2·65*
3. Kisipar	*841.291*	*142.764*	*387.802*	*267.046*	*1,638.903*	*1·23*
III. Kereskedelem	1,138.956	104.005	231.983	113.156	1,588.100	1·96
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*711.906*	*54.767*	*117.966*	*52.038*	*936.677*	*2·21*
2. Hitelforgalom	*119.410*	*5.988*	*11.669*	*2.820*	*139.887*	*3·04*
3. Közlekedés	*307.640*	*43.250*	*102.348*	*58.298*	*511.536*	*1·51*
IV. Szabadfoglalkozás	253.791	27.521	52.828	23.160	357.300	2·02
V. Közalkalmazottak	363.107	39.375	75.581	33.135	511.198	2·00
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	1,148.376	156.269	288.936	154.098	1,747.679	1·83
Összesen	**5,007.782**	**745.617**	**1,727.542**	**2,054.059**	**9,535.000**	**1·09**

Az itt bemutatott eredmények a tényleges állapotot nagyon megközelítik, ami kiviláglik abból, hogy — szakkörökből nyert értesülésünk szerint[2]) — az 1931/32. évadban 2,588.736 pengő volt az a szeszfogyasztási adó összeg, amelyet budapesti vevők viseltek, a vidéki vevőkre pedig a vásárolt szesz alapján 1,521.600 pengő szeszfogyasztási adó esett. A 4,110.336 pengő szeszfogyasztási adóból eszerint 62·97% Budapestre, 37·03% a vidékre esik. Minthogy azonban a budapesti likőrgyárosok és szesznagykereskedők vidékre is eszközölnek eladásokat, a fenti eredmények továbbá az összes szeszadóra, tehát nemcsak a szeszfogyasztási, hanem a szesztermelési adóra is vonatkoznak, a Budapestre eső és fentebb kimutatott 52·52% szeszadóteher igazoltnak jelentkezik.

Valamint a borital- és húsfogyasztási adónál, továbbá a söradónál, úgy a szeszadónál is, a legnagyobb hányadrész, 3,161.562 pengő az ipart terheli és csak másodhelyen áll a mezőgazdaság 2,169.161 pengő szeszadóteherrel, annak dacára, hogy a mezőgazdasági népesség 4½ millió, az ipari kereken két millió lélekből áll. Ez mutatja az ipari népesség nagyobb fogyasztóképességét, ami az egy fejre eső szeszadóhányadban jut kifejezésre, amely az

[1]) Jelen munka 160. lap, hol a népességet foglalkozási ágak szerint, lakóhelyükre való tekintettel mutattuk ki.

[2]) A Leipziger Vilmos cég társfőnöke, *dr. Fellner Vilmos* úr szíves közlése.

iparnál 1·58 pengő, a mezőgazdaságban pedig csak 48 fillér. Az iparon belül a gyáripar fokozott fogyasztóképességére az mutat, hogy bár abszolúte véve a kisipart 1,638.903 pengő szeszadó terheli, szemben a gyáriparra eső 1,468.253 pengőre rúgó szeszadó-részesedéssel, a gyáriparban az átlagos szeszadó-fejhányad 2·65 pengő, tehát több, mint kétszerese a kisiparosok 1·23 pengőre rúgó fejhányadának. A legnagyobb az egy fejre eső szeszadó-hányad a hitelforgalomban.

5. Cukoradó.

Az összes fogyasztási adók közül a cukoradó 43·545 millió pengő hozadékkal, az államnak legnagyobb jövedelmet biztosít. A cukornak a megadóztatása indokolt, mert nem elsőrendű szükségleti cikk, mint például a só, de emellett fogyasztása általánosan elterjedt és a gazdasági jólét emelkedésével fokozódik s ezzel az államnak nemcsak állandó, de egyre nagyobb bevételt is nyújt. A cukrot a jobbmódú társadalmi osztályok jelentékenyen nagyobb mérvben fogyasztják, mint az alsóbb néprétegek, a cukoradó ennélfogva inkább terheli a nagyobb teljesítőképességgel rendelkező, gazdaságilag erősebb néposztályokat.

A cukorgyártás nagyipari termelés, nagy tőkebefektetést igényel, ezért kevésszámú üzemre szorítkozik, ami az adó beszedését megkönnyíti.[1])

Magyarországon a cukoradót gyártmányadó alakjában szedik, vagyis a kész cukrot adóztatják meg, amikor a cukrot a gyárból elszállítják. Az adó akkor fizetendő, mikor a kész termék a szabadforgalomba jut. Adóköteles művelet tehát a cukortermelvényeknek a gyártelepről, vagy valamely szabadraktárból való elszállítása, mert a cukor csak az adó lefizetése ellenében szállítható el. Ezzel az adóztatási móddal a termelést megkímélik a zaklató ellenőrzéstől és a termelő hamarabb jut az általa előlegezett adóhoz, mert a fogyasztáshoz közelebb eső időpontban kell fizetni a gyártmányadót, mint ha az adó már a termelés során esedékes, mint azt a söradónál láttuk.

Magyarországon a gyártmányadót az 1888 : XXIII. t.-c. hozta be az átalányozási rendszer helyébe. A ma érvényben levő cukoradóra vonatkozó alaptörvény az 1899 : XVIII. t.-c., amelyet későbbi törvények és rendeletek kiegészítenek és módosítanak. Így az 1899 : XXI. t.-c., az 1903 : II. t.-c., 1920 : IV. t.-c.

A cukoradó tárgya mindennemű cukor, melyet nyersanyagból, vagy korábbi cukortermelés maradékaiból termelnek a belföldön, vagy külföldről behoznak (1899 : XVIII. t.-c. 1. §.). A cukor fogyasztási adó és kincstári árrészesedés alá esik. (1920 : IV. t.-c. 20. §. utolsó bekezdése.) A cukoradó

[1]) A cukoradóra vonatkozólag lásd : *Mahler Sándor :* »Cukoradó.« c. cikkét. (Közgazdasági Enciklopédia. I. — 746. s. köv. lapok.) ; *Mariska Vilmos :* id. m. 414. lap ; *Földes* id. m. 490. s. köv. lapok ; *Balás Károly :* Pénzügytan. II. — Budapest, 1935. (561. s. köv. lapok.)

alól mentes az állatok etetésére, vagy fogyasztási cikkeket nem képező gyártmányok előállítására felhasznált cukor (1903 : II. t.-c. 7. §.); a törvény e rendelkezése a cukor fogyasztását volt hivatva előmozdítani.

A cukoradó és a kincstári árrészesedés a répacukor és minden hasonnemű cukor után 100 kg-kint 50 pengő, másféle (keményítő- és maláta-) cukor után 100 kg-kint 12 pengő (110.900/1931. sz. P. M. rendelet 1. §.).

A fogyasztási adó fizetésére kötelezve van a cukortermelési vállalkozó, illetve az, akinek részére szabad raktárakból meg nem adóztatott cukortermelvényeket szolgáltatnak ki. (1899 : XVIII. t.-c. 4. §.)

A külföldről behozott cukor után nemcsak a vámot, hanem az adót és kincstári árrészesedést is le kell róni.

1932-ben 835.333 métermázsa répacukrot és 17.163 métermázsa másnemű cukrot adóztattak meg métermázsánkint 50 pengő, illetve 12 pengő adótétellel.[1])

Kérdés, hogy az 1932. évben befolyt 43·545 millió pengő cukoradóból, mennyi terhelte az egyes foglalkozási ágakat? Mint a többi fogyasztási adókat, úgy a cukoradót is a gyárak fizetik, de a cukor árában azt — mint a termelési költség egyik elemét — áthárítják a vevőre, illetve fogyasztóra. A fogyasztók viselik az adót végeredményben. A cukor a népesség minden rétegében elterjedt és megszokott fogyasztási cikk. A cukoradó tehát a társadalomnak jóformán minden rétegét terheli. A sör és a szesz is fogyasztás tárgya szegénynél és gazdagnál egyaránt, de míg a szeszt inkább az alsóbb néposztály, addig a sört a gazdaságilag erősebb osztály fogyasztja nagyobb mérvben. A szesznél és a sörnél a cukor általánosabban elterjedt fogyasztás tárgya, mert mint élelmiszert minden korosztály, a lakosság apraja-nagyja egyaránt fogyasztja.[2])

Hivatalos adatok nem állnak rendelkezésre arra vonatkozólag, hogy mennyi a cukorfogyasztás a városokban és vidéken, mert a cukor kizárólag állami adózás tárgya, azt, mint fogyasztási cikket, az önkormányzati testületeknek külön fogyasztási adóval pótlékolni nem szabad. Tudjuk azonban, hogy a városok és községek a területükön elfogyasztott szesz és sör után szesz- és sörfogyasztási adópótlékot szednek. E fogyasztási adók területi megoszlására vonatkozólag hivatalos adatok ennélfogva rendelkezésre is állnak.

Fentebb kifejtettük, hogy a szesz- és sörfogyasztás a nép minden rétegében elterjedt, ép úgy, mint a cukorfogyasztás. De már nagy a különbség az átlagos fogyasztás mérve között a város és vidék szerint. Ez ép úgy áll a cukorra, mint a sörre és szeszre nézve.

---

[1]) *Dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr szíves közlése.

[2]) Helyesen mutat *Balás Károly* arra, hogy a cukoradó megszokott áradóvá lett, mely nagyon alkalmas a diffuzióra, az adótehernek szinte az egész népességre történő szétoszlására. (id. m. 562. lap.)

Kimutattuk, hogy a városokban sokkal több sört és szeszt fogyasztanak, mint a községekben, tehát sokkal nagyobb sör- és szeszadóhányad esik a városokra, mint a vidékre. Ugyanez áll a cukorfogyasztásra, tehát a cukoradóra is.

Ennélfogva indokolt, ha a cukoradót a városok és vidék között, a sör- és szeszfogyasztási adópótlékoknak, városok és vidék szerint való átlagos tagozódásának kulcsa alapján osztjuk meg.

A hivatalos adatok szerint a sör- és szeszfogyasztási adópótlék százalékos megoszlása a városok és vidék között a következő módon alakult :[1])

	Budapesten	Egyéb törv.-hat. városokban	Megyei	Községekben	Összesen
		százalékban			
Szeszfogyasztási adópótlék	52·52	7·82	18·12	21·54	100
Sörfogyasztási adópótlék	48·67	13·61	17·29	20·43	100
Átlag	**50·59**	**10·71**	**17·71**	**20·99**	**100**

E százaléktételeket alkalmazva a 43·545 millió pengő cukoradóra, megállapíthatjuk, hogy abból esett :

	Pengő
Budapestre	22,029.416
Egyéb törv. hat. városokra	4,663.670
Megyei városokra	7,711.820
Kis- és nagyközségekre	9,140.094

Ez eredményeket igazolja a szakkörökből vett az az értesülésünk,[2]) hogy 1932-ben a belföldi összfogyasztás finomított fogyasztási cukorban 842.400 métermázsa volt ; ebből Budapestre esett 416.500 métermázsa, vagyis 49·80%, míg a fennmaradó 425.900 métermázsa a vidék fogyasztása volt, még pedig oly módon, hogy a vidéki hányadnak 60%-a vidéki városok, 40%-a a községek fogyasztására számítandó. E szerint a törvényhatósági és megyei városokra 30%, a községekre 20% esik. A szakkörök megállapítása teljesen fedi a mi módszerünk segítségével nyert eredményeket.

Ezek után a Budapestre, az egyéb törvényhatósági és megyei városokra, a kis- és nagyközségekre eső cukoradó összegét osztva az ottani lakosság számával, megkapjuk a cukoradónak városok és vidék szerint alakuló átlagos fejhányadát, mely Budapesten 21·88 pengő, az egyéb törvényhatósági városokban 6·95 pengő, a megyei városokban 6·40 pengő, a kis- és nagyközségekben pedig 1·57 pengő. A lakóhelyük szerint csoportosított egyes

[1]) Adóstatisztika. 1934. — 28. és 29. lap.

[2]) A Magyar Cukorgyárak bizottságának ügyvivősége által készséggel rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint.

foglalkozási ágakhoz tartozók lélekszámával[1]) megszorozva a fenti fejátlagokat, megkapjuk a cukoradó tagozódását foglalkozási ágak szerint, mely a következő:

XVI. A cukoradó megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Budapesten	Egyéb törv.-hat. városokban	Megyei városokban	Kis- és nagyközségekben	Összesen	Egy fejre eső cukoradóhányad
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	236.829	1,260.959	2,408.109	6,171.464	10,077.361	2·24
II. Bányászat és ipar ..	9,005.283	1,359.045	2,417.466	1,591.112	14,372.906	7·19
1. Bányászat	*26.212*	*41.130*	*24.282*	*163.486*	*255.110*	*2·21*
2. Gyáripar	*5,282.795*	*424.033*	*657.568*	*229.732*	*6,594.128*	*11·94*
3. Kisipar	*3,696.276*	*893.882*	*1,735.616*	*1,197.894*	*7,523.668*	*5·64*
III. Kereskedelem	5,004.087	651.201	1,038.246	507.587	7,201.121	8·91
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*3,127.812*	*342.913*	*527.962*	*233.428*	*4,232.115*	*10·00*
2. Hitelforgalom	*524.639*	*37.495*	*52.224*	*12.653*	*627.011*	*13·63*
3. Közlekedés	*1,351.636*	*270.793*	*458.060*	*261.506*	*2,341.995*	*6·90*
IV. Szabad foglalkozás ..	1,115.049	172 318	236.435	103.890	1,627.692	9·21
V. Közalkalmazottak...	1,595.336	246.537	338.266	148.633	2,328.772	9·29
VI. Vagyon használmány és egyéb foglalk.	5,072.832	973.610	1,273.298	617.408	7,937.148	8·35
Összesen	**22,029.416**	**4,663.670**	**7,711.820**	**9,140.094**	**43,545.000**	**5·01**

A cukoradóból is a legnagyobb hányadrészt az ipar viseli; a mezőgazdaság másodsorban következik, annak dacára, hogy a mezőgazdasági népesség 4·5 millió, szemben kereken 2·5 millió ipari népességgel, amely utóbbinak fokozott fogyasztóképessége 7·19 pengő adófejhányadban jelentkezik, a mezőgazdasági népesség 2·24 pengőnyi csekély adófejquótájával szemben. De, ha az egy fejre eső átlagos cukoradóhányadot vizsgáljuk, úgy kitűnik, hogy a hitelforgalomra (banküzletre) esik 13·63 pengővel a legnagyobb fejhányad, majd 11·94 pengővel a gyáripar következik a sorrendben, jelezve e két foglalkozási ág kimagasló viszonylagos teherbíró képességét. A cukoradóteher fejenkinti országos átlagban 5·01 pengő. Feltűnő, hogy mennyire az országos átlag alatt marad a mezőgazdaság 2·24 pengő átlagos cukoradófejhányadával; ennél csak a bányászat mutat 2·21 pengő átlagos fejquótával kisebb részesedést a cukoradó terhében. Ez mutatja, hogy a cukorfogyasztás általában mily csekély a mezőgazdasági néposztályban, ami a vásárló erő átlagos gyengeségére vall. A közalkalmazottak, noha a közszükségletek fedezéséhez a cukoradó révén, a 12 foglalkozási ág sorában a kilencedik helyen állnak, a fejenkinti átlagos megterhelést tekintve a negyedik helyen következnek, ami erős cukorfogyasztásukra és ezzel fokozottabb teljesítőképességükre utal.

[1]) Lásd jelen munka 160. lap, hol ki van mutatva a népesség száma foglalkozási ágak szerint, a városokban és vidéken.

6. Szivarkahüvely- és szivarkapapíradó.

A világháború után az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében a megadóztatás tárgyát képező fogyasztási cikkek körét tetemesen kiterjesztették úgy a külföldön, mint hazánkban. Így fogyasztási adórendszerünkbe új adónem gyanánt hozta be az 1921 : XIX. t.-c. a szivarkahüvely- és szivarkapapíradót, amely azóta állandó jellegű bevételt biztosít az államnak.

A szivarkahüvely és a szivarkapapír tömegfogyasztás tárgya, tehát azoknak megadóztatása révén a keletkező és a termelő által áthárított adóteher a legszélesebb néprétegek között oszlik meg s így az egyes fogyasztókra aránylag csekély megterhelés esik.

A belföldön előállított, valamint a külföldről behozott mindennemű és fajtájú szivarkahüvely és fogyasztásra már elkészített szivarkapapír adó alá esik (1921 : XIX. t.-c. 1. §.). A szivarkahüvelyt és szivarkapapírt előállító ipartelepek jövedéki ellenőrzés alatt állnak (3. §.).

Az adófizetési kötelezettség a szivarkahüvelynek és szivarkapapírnak a gyártelepről való elszállításával áll be, amely tehát adóköteles művelet. Az adót a belső csomagolásra erősítendő adójegy (banderoll) alkalmazása révén kell lefizetni (5. §.). Az adó fizetésére a vállalkozó van kötelezve. Az adójegyet a szivarkahüvely-dobozokon és a szivarkapapír-csomagokon úgy kell alkalmazni, hogy az adójegy felszakítása nélkül a dobozból, illetve csomagból hüvelyt, illetőleg papírt kivenni ne lehessen (6. §.).

A külföldre kiszállításra kerülő szivarkahüvely és a szivarkapapír adómentes, azokra tehát adójegyet nem kell alkalmazni (7. §.) Ha pedig adójeggyel már el vannak látva, az adót visszatérítik (10. §. 5. pont). E rendelkezés célja ez iparág exportképességének előmozdítása.[1]) A külföldről behozott szivarkahüvely és szivarkapapír után viszont az adót az átvevő, a behozatali elvámolás alkalmával, ugyancsak adójegy alkalmazása révén, a vámhivatalnál köteles lefizetni (12. §.). Az adó a vámon felül fizetendő.

Az 1922 : XVII. t.-c. 12. §-a, a szivarkapapir és szivarkahüvely után az adón felül, az államkincstár részére részesedést is biztosít.

A szivarkahüvely és szivarkapapír után fizetendő adó és kincstári részesedés tételét a 158.277/1926. P. M. sz. rendelet az értékesebb szivarkahüvely után dobozonként, legfeljebb 100 hüvely tartalommal, 2·72 fillérben, a kisebb értékű szivarkapapír után csomagonként, legfeljebb 60 lap tartalommal, 1·36 fillérben állapította meg. E tételeket 1932. február 1-től a pénzügyminiszter 5, illetve 3 fillérre emelte fel.

[1]) Törvényjavaslat a szivarkahüvely- és szivarkapapír adóról. (Nemzetgyűlési Irományok. 252. szám. — 14. lap.)

Az 1932. évben 9,429.040 doboz szivarkahüvelyt és 76,844.886 csomag szivarkapapírt adóztattak meg, amely után 456.444 pengő, illetőleg 2,211.175 pengő adó járt.[1])

A hivatalos adóstatisztika szerint,[2]) 1932-ben, szivarkahüvely- és szivarkapapíradó fejében a bevétel 2·538 millió pengő volt. Kérdés, hogyan oszlott meg ez az adóteher az egyes foglalkozási ágak között?

A szivarkahüvely és szivarkapapír szivarka (cigaretta) készítésére szolgál, tehát rendeltetésszerű felhasználásuk a szivarkadohány fogyasztásával kapcsolatban megy végbe.

Az 1932/33. évben — a hivatalos adatok szerint[3]) — az eladásra került 100,324.185·36 pengő dohánygyártmányból, a szivarkadohány 31,138.179·81 pengő, a szivarka 49,738.949·16 pengő, összesen 80,877.128·97 pengő volt. Vagyis az eladásra került összes dohánygyártmánynak 80·6%-a szivarkadohányra és szivarkára esett, tehát szivarkahüvely és szivarkapapir fogyasztásával járt.

Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a 2·538 millió pengőre rúgó szivarkahüvely- és szivarkapapíradó általában véve ugyanolyan arányban terheli az egyes foglalkozási ágakat, mint a dohányegyedáruságából az államkincstárt megillető tiszta bevétel (netto eredmény), amely dohányadó gyanánt jelentkezik.

Később részletesen kifejtjük,[4]) hogy a dohányjövedék tiszta hozadékából a mezőgazdaságot 36·72%, a bányászatot és ipart 28·57%, a kereskedelmet 13·28%, a szabadfoglalkozást 2·98%, a közalkalmazottakat 4·22%, végül a vagyonhasználmányból élőket és egyéb foglalkozásúakat 14·23% terheli. Ezt az arányt alkalmazva a 2·538 millió pengő szivarkahüvely- és szivarkapapíradóra, kitűnik, hogy ez a következő módon oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között:

	Pengő
Mezőgazdaság	931.954
Bányászat és ipar	725.107
Kereskedelem	337.046
Szabadfoglalkozás	75.632
Közalkalmazottak	107.103
Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	361.158
Összesen	**2,538.000**

[1]) *Dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr szíves adatközlése szerint.

[2]) Adóstatisztika. 1932. — 10. lap.

[3]) A magyar királyi dohányegyedáruság statisztikája az 1932/33. költségvetési évről. Kiadja a magyar királyi dohányjövedéki központi igazgatóság. Budapest, 1934. — (80. és 81. lap.)

[4]) Jelen munka 191. lap.

Most meg kell állapítanunk, hogy a szivarkahüvely- és szivarkapapíradóból mennyi esik egy fejre Budapesten és vidéken.

A dohányjövedék tiszta eredményéből Budapestre 37·83%, a vidékre 62·17% esett.[1]) Ezt az arányt alkalmazva a 2·538 millió pengő szivarkahüvely- és szivarkapapíradóra, kitűnik, hogy abból Budapestre 959.125 pengő, a vidékre 1,578.875 pengő esik. Ezt a két összeget osztva a Budapestre eső 1,421.397 és a vidékre eső 7,266.922 lélekszámmal, megkapjuk a szivarkahüvely- és szivarkapapíradó fejhányadát Nagy-Budapesten, mely megfelel 0·6747 pengőnek és a vidéken, mely 0·2172 pengő, vagyis 67·47 fillér, illetve 21·72 fillér.

A lakóhelyük szerint csoportosított egyes foglalkozási ágakhoz tartozók lélekszámával[2]) megszorozva a fenti fejátlagokat, megkapjuk a szivarkahüvely- és szivarkapapíradó tagozódását foglalkozási ágak szerint, mely a következő :

XVII. A szivarkahüvely- és szivarkapapíradó megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Nagy-Budapesten	Vidéken	Összesen	Egy fejre eső szivarkahüvely- és szivarkapapíradó-hányad
	pengőben			
I. Mezőgazdaság	15.949	972.134	988.083	0·22
II. Bányászat és ipar	434.960	294.008	728.968	0·36
1. Bányászat	*930*	*24.688*	*25.618*	*0·22*
2. Gyáripar	*255.360*	*37.586*	*292.946*	*0·53*
3. Kisipar	*178.670*	*231.734*	*410.404*	*0·31*
III. Kereskedelem	206.476	109.014	315.490	0·39
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*119.271*	*53.581*	*172.852*	*0·41*
2. Hitelforgalom	*20.005*	*3.462*	*23.467*	*0·50*
3. Közlekedés	*67.200*	*51.971*	*119.171*	*0·35*
IV. Szabadfoglalkozás	43.217	24.938	68.155	0·38
V. Közalkalmazottak	61.833	35.679	97.512	0·38
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	196.690	143.102	339.792	0·35
Összesen	**959.125**	**1,578.875**	**2,538.000**	**0·29**

A szivarkahüvely- és szivarkapapíradó révén a közszükségletek fedezéséhez a legnagyobb mérvben a mezőgazdaság járul 988.083 pengővel és csak másodsorban következik 728.968 pengővel az ipar, ami a dohányzásnak a mezőgazdaságban nagy elterjedtségével és azzal függ össze, hogy a legnagyobb része a népességnek mezőgazdaságból él. Hogy az ipari népesség átlag többet dohányoz, mint a falusi nép, az kitűnik abból, hogy a szivarkahüvely- és szivarkapapíradó fejenkénti átlaga 36 fillér az iparban, míg a

[1]) Jelen munka 190. lap.

[2]) Jelen munka 160. lap, hol kimutattuk a népesség számát foglalkozási ágak szerint, a városokban és vidéken.

mezőgazdaságban csak 22 fillér. A hitelforgalomból élők és a gyáriparban foglalkoztatottak legmagasabb hányaddal, 50 illetve 53 fillérrel részesednek. Itt is feltűnő hogy az országos átlag alatt marad a mezőgazdaság és bányászat, jeléül annak, hogy a tömeg fogyasztóképessége a legcsekélyebb e két foglalkozsi ágban.

7. *Gyujtószeradó.*

Valamint a szivarkahüvely- és szivarkapapíradót, úgy a gyujtószeradót is, a fogyasztási adók sorába, a világháború után, új adónem gyanánt azért iktatták be, hogy az államháztartás egyensúlyának helyreállítása ez új bevétellel is előmozdítható legyen. A gyufa megadóztatása révén előállott új adóteher a legszélesebb néprétegek között oszlik meg, úgy hogy az egyes fogyasztók aránylag csekély megterhelésével, mégis tekintélyes bevételi forrást nyitott meg az államkincstár javára.

A gyujtószeradóról az 1921 : XI. t.-c. rendelkezik. E törvénycikk 1. §-a értelmében a belföldön előállított, valamint a külföldről behozott mindennemű és fajtájú gyufa, úgyszintén gyujtószerszámok gyujtószeradó alá esnek. A gyufagyárak jövedéki felügyelet alatt állnak (3. §.). Az adófizetési kötelezettség a gyufának a gyártelepről való elszállításával áll be, amely tehát adóköteles művelet. Az adó fizetésére a vállalkozó köteles, aki az általa lefizetett adót a gyufa árában megtérítve kapja vissza a vevőtől, úgyhogy az adót végeredményben a fogyasztó viseli. A külföldre kiszállításra kerülő gyufa adómentes (6. §.). A külföldről behozott gyufa után az adót az átvevő a behozatali megvámolás alkalmával, a vámhivatalnál köteles lefizetni (10. §.). Az adó a vámon felül fizetendő.

A gyujtószerszámok megadóztatása azonos elvek szerint történik.

Az 1923 : XXXII. t.-c. 6. §-ának *c)* pontja a gyujtószerszámok után is az államkincstár javára részesedést biztosít, tekintettel arra, hogy a belföldön felhasználásra kerülő gyufa után kincstári részesedést már az 1921. évi XI. t.-c. 29. §-a biztosított.

Az adó tétele a kincstári részesedéssel együtt — a 158.274/1926. sz. P. M. rendelet értelmében — 1927. január 1. óta fadrótos gyufa után, csomagonként legfeljebb 56 szál tartalommal, 1.36 fillér, más gyufa után 2.72 fillér; zsebgyujtószerszámok után — a 158.275/1926. sz. P. M. rendelet értelmében — legfeljebb 25 gramm súlyban darabonként 20·8 fillér, 25 grammot meghaladó súlyban 34·4 fillér, míg asztali és fali gyujtószerszámok után 54·4 fillér. Ezt az adótételt lényegesen felemelte a kormány, még pedig 25 grammon alul darabonként 1·50 pengőre, ha a gyujtószerszám közönséges fémből van, 5 pengőre, ha ezüstből, 10 pengőre, ha aranyból van; míg 25 grammon felül 3, 7 illetve 15 pengőre ; az asztali és fali gyujtószerszám adója 20 pengő, ha nemes fémből, 5 pengő, ha nem nemes fémből van.

Az 1928 : XXXVIII. t.-c. 3. §-a úgyrendelkezik, hogy a gyufa alapárát (gyári árát), továbbá a gyufáért a nagykereskedési, valamint a közvetlen fogyasztás céljaira szolgáló forgalomban követelhető legmagasabb árat a kormány állapítja meg.

A tűzkő után fizetendő gyujtószeradó tételét a 158.276/1926. sz. P. M. rendelet 1927. január 1-től kezdve kilogrammonként 408 pengőben állapította meg.

1932-ben 236,098.750 doboz gyufa képezte adóztatás tárgyát, amely után 3,210.943 pengő gyufaadó járt; míg a 10.891 gyujtószerszám után járó adó 29.802 pengő volt.[1])

A hivatalos adatok szerint a gyujtószeradó 1932-ben 3·911 millió pengő volt.[2]) Hogyan oszlott meg ez az adóteher az egyes foglalkozási ágak között?

A gyufa nélkülözhetetlen fogyasztási cikk. Nélküle egyetlen háztartás sem képzelhető el. De az egyes egyének sem nélkülözhetik a gyujtóeszközt. Mint általános használati cikk, egyenletesen megoszló fogyasztás tárgya, ennélfogva lényeges különbség a szegény és gazdag ember háztartásának gyufafogyasztása között nincs.[3]) A gyufafogyasztásból a fogyasztóképességre, a szolgáltatási képességre következtetni nem lehet.

Ilyen tényállás mellett indokoltnak látszanék a gyufaadót fejadó természetével bíró közszolgáltatásnak tekinteni és a gyufaadó hozadékát a népesség számával elosztva, az így nyert általános fejhányadot szorozni az egyes foglalkozási ágak lélekszámával. Ez a módszer azonban nem venne tekintetbe két körülményt, amely a gyufafogyasztás mérvére befolyással van és viszonylagos különbségre vezet a gyufaadó terhének megoszlása tekintetében. Az első az, hogy a falvak túlnyomó részében nincs villanyvilágítás, tehát a mezőgazdaságban viszonylag nagyobb a gyufafogyasztás. A második figyelembe veendő körülmény, hogy a dohányos ember több gyufát fogyaszt.

Ha a gyufaadó megoszlását keressük a foglalkozási ágak között, e két, gyufaszükségletet befolyásoló körülményt figyelembe kell venni. Ezért különbséget fogunk tenni a város és vidék között, amely alapon a falvak nagyobb gyufafogyasztása fog érvényesülni; minthogy továbbá minden dohányos egyben gyujtószerfogyasztó is, a dohányjövedékből eredő tiszta bevételnek a város és vidék szerint alakuló fejhányada alapján fogunk eljárni, úgy azonban, hogy a gyujtószerszámadó hozadékát a városok terhére számítjuk, mert a gyujtószerszámok költségesebb beszerzésénél fogva azok használata túlnyomóan a jobbmódú városi lakosságnál van elterjedve s így ez az adónem csaknem teljesen a városi népességet terheli.

[1]) *Dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr szíves közlése szerint.
[2]) Adóstatisztika. 1932. — 10. lap.
[3]) *Mahler Sándor:* Gyufaadó. (Közgazdasági Enciklopédia. II. 588. lap.)

Az egy fejre eső átlagos gyujtószeradó az országban 0·45 pengő.[1]) Ez alapon Nagy-Budapestre esnék 639.629 pengő, a vidékre 3,271.371 pengő gyujtószeradó. A kifejtettek szerint azonban figyelembe veendő a dohányzással kapcsolatos gyujtószerfogyasztás is, valamint a gyujtószerhasználatnak város és vidék szerinti alakulása.

Később részletesen kifejtjük,[2]) hogy a dohányeladásból az államkincstár bevétele Nagy-Budapesten 37·83%, a vidéken 62·17% volt 1932-ben. A 3·911 millió pengő gyujtószeradóhozadékból levonva a városok terhére eső 29.802 pengő gyujtószerszámadót és az így fenmaradó 3,881.198 pengő gyufaadóra alkalmazva a fenti arányszámot, abból 1,468.257 pengő esik Nagy-Budapestre, 2,412.941 pengő a vidékre. A gyujtószerszámadóból befolyt 29.802 pengőt a Budapestre eső gyufaadóhoz adva, 1,498.059 pengő gyujtószeradót számítunk Nagy-Budapestre. Minthogy ez az összeg a gyujtószeradó viszonylagos alakulását a dohányzással kapcsolatban mutatja Nagy-Budapesten, gyujtószerszükséglet azonban dohányzáson kívül is jelentkezik, ezért a fent talált 639.629 pengő és 1,498.059 pengő átlagát: 1,068.844 pengőt vesszük fel a Budapestre eső gyujtószeradó fejében, míg a fenmaradó 2,842.156 pengő a vidékre eső gyujtószeradó összegét képviseli. Ezt az összeget osztva Nagy-Budapest 1,421.397 lélekszámával,[3]) kitűnik, hogy a gyujtószeradóból Nagy-Budapesten egy fejre átlag 75·19 fillér esik. A 7,266.922 lélekből álló vidéki népességet terhelő 2,842.156 pengő gyufaadóból pedig egy fejre átlag 39·11 fillér esik.

Az egyes foglalkozási ágak lélekszámát Budapesten és vidéken szorozva a fenti budapesti és vidéki gyujtószeradóhányaddal, megkapjuk a gyujtószeradóteher megoszlását foglalkozási ágak szerint, mely a következő:

XVIII. A gyujtószeradó megoszlása a foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Nagy-Budapest	Vidék	Összesen	Egy fejre eső gyujtószeradó
	pengőben			fillér
I. Mezőgazdaság	8.139	1,755.479	1,763.618	39·24
II. Bányászat és ipar	309.464	620.567	930.031	31·53
1. Bányászat	*900*	*44.915*	*45.815*	*39·82*
2. Gyáripar	*181.542*	*121.273*	*302.815*	*54·90*
3. Kisipar	*127.022*	*454.379*	*581.401*	*43·65*
III. Kereskedelem	161.964	226.536	388.500	48·08
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*107.486*	*109.709*	*217.195*	*51·29*
2. Hitelforgalom	*18.029*	*8.453*	*26.482*	*58·00*
3. Közlekedés	*36.449*	*108.374*	*144.823*	*42·99*
IV. Szabad foglalkozás	38.318	50.775	89.093	49·53
V. Közalkalmazottak	54.823	100.087	154.910	60·32
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	496.136	88.712	584.848	61·67
Összesen	**1,068.844**	**2,842.156**	**3,911.000**	**45·01**

[1]) 3,911.000 : 8,688.319 = 0·45.
[2]) Jelen munka 190. lap.
[3]) Népszámlálás. II. Rész. — 46.* lap.

Amint látható a fenti táblázatból, a gyujtószeradó a mezőgazdaságot terheli legnagyobb mérvben, ami nem e foglalkozási ág fogyasztó képességével van kapcsolatban, hanem azzal függ össze, hogy a falvakban túlnyomó részben a villanyvilágítás nincs bevezetve s így a gyujtószerből, ebből az általánosan használt s egyenletesen megoszló fogyasztási cikkből, többet használnak el. További oka annak, hogy a gyujtószeradóhoz a mezőgazdaság járul legnagyobb összeggel az, hogy a mezőgazdaságból él a népességnek több mint fele (51·8%). Ez utóbbi okra vezethető vissza az iparnak is másodsorban következő fokozott részesedése a gyujtószeradóban.

Viszonylag legnagyobb mérvben a közalkalmazottakat és a hitelforgalmat terheli a gyujtószeradó, mert e foglalkozási ágakban az egy fejre eső adóhányad 60·32 fillér, illetve 58 fillér, ami a fokozott dohányzással függ össze. A vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak fejhányada 61·67 fillérrel ugyan a legnagyobb, de az e csoportba tartozók (csak háztulajdonból, járadékból élők, nyugdíjasok stb.) tulajdonképen nem folytatnak foglalkozást.

8. Ásványolajadó.

Az ásványolaj és annak derivatumai részben világításra szolgálnak, részben a termelés és közlekedés minden ágában nyernek felhasználást, motorok hajtására, fűtésre stb. A petróleum főképen a falvakban, tehát a mezőgazdaság széles rétegeiben, az alsóbb néposztálynál szolgál világításra, tehát a petróleum megadóztatása viszonylag erősen terheli a mezőgazdaságot.

Minthogy azonban az ásványolajadót minden nehézség nélkül, a kész gyártmánynak a gyártelepről való elszállításakor szedik be és a termelés, illetve finomítás néhány nagy gyártelepen van összpontosítva és e mellett az ásványolajadó tetemes bevételt is biztosít az államnak tárgyának tömeges fogyasztásánál fogva, ezért mindenütt s így Magyarországon is a fogyasztási adók sorában helyet foglal.[1])

Az ásványolajadót az 1882 : XVIII. t.-c. hozta be Magyarországon, belfogyasztási adó alakjában, melynek tárgya a világító kőolaj (petróleum) volt, mert akkor az ásványolajtermékeket energianyerés céljaira még nem használták ;[2]) ezt az alapadótörvényt kiegészítette az 1896 : XIV. és XV. t.-c. Az utóbbi törvény, a hazai ásványolajipar támogatása érdekében, hogy a benzinnek, mint a finomítás melléktermékének értékesítését lehetővé tegye és a benzinmotorok elterjedését előmozdítsa, a motorok hajtásához, valamint az ásványolajoknak tisztításához használt benzin adómentes beszerzését engedte meg.

[1]) *Földes :* Finanzwissenschaft. Jena, 1927. — 490. lap ; *Mariska Vilmos :* Az államgazdaságtan kézikönyve. Budapest, 1899. — 425. lap ; *Balás Károly :* Pénzügytan. II. Budapest, 1935. — 616. lap.

[2]) *Dr. Vinnay Géza :* »A mezőgazdasági motorok hajtására szolgáló ásványolajtermékek adómentessége.« (Az Adó. 1928. — 33. lap.)

A háború alatt egyre jobban érvényesült az ásványolajtermékeknek, mint energiaforrásoknak jelentősége s egyre nagyobb mennyiségeket használtak fel motorhajtási célokra, benzinből, petróleumból és gázolajból. A gépek elterjedésével pedig a kenőolajok használata is fokozódott. A petróleum jelentősége, az egyre jobban elterjedt egyéb ásványolajtermékekkel szemben csökkent, ami a petróleumadó gyanánt jelentkező ásványolajadóbevétel csekélységében jutott kifejezésre. Ezért volt szükséges az összes ásványolajterméket az adó tárgyává tenni.[1]) Ezt biztosította az 1920 : IV. t.-c. 22. §-a, mely a belföldön forgalomba vagy felhasználásra kerülő összes ásványolajtermékek után az államkincstár részére részesedést biztosít. Az 1927 : XXIII. t.-c. elrendelte a motorok hajtására szánt ásványolajterméknek (benzinnek) legalább 99·5% alkoholtartalmú szesszel való kötelező keverését.[2])

A belföldön előállított vagy külföldről behozott ásványolajok, illetve ásványolajtermékek után ásványolajadót és kincstári részesedést kell fizetni. Az ásványolajfinomítógyár, valamint szabadraktár állandó pénzügyi felügyelet alatt áll. A finomítógyárból adó alá eső ásványolaj elszállítása az elszállítás előtt bejelentendő és az adó és a kincstári részesedés befizetendő.

Az adó tételét az ásványolaj sűrűségi foka szerint állapítják meg. A kisebb sűrűségfokú olajok értékesebbek s így nagyobb adótétel alá esnek. Választópontul a 735 sűrűségfok szolgál, az egyes fokokat a tiszta víz sűrűségének ezredrészével véve.

A mezőgazdaságban mind jobban elterjednek a petróleumtüzelésre és gázolajtüzelésre berendezett motorok, a belterjes művelés érdekében, azonban a bekövetkezett gazdasági válság arra indította a kormányt, hogy a 114.832/1926. P. M. sz. rendelettel a mezőgazdasági célokra használt motorok hajtására szolgáló ásványolajtermékeket (nehéz benzint, világító kőolajat, gázolajat és nyersolajat) az ásványolajadó és kincstári részesedés alól mentesítette. A 148.888/1926. P. M. sz. rendelet az ásványolajszabadraktárak és az adómentes mezőgazdasági ásványolajraktárak engedélyezésének feltételeit szabályozza.

Az ásványolajadóból az államkincstárnak 1932-ben 17·151 millió pengő bevétele volt.[3]) Kérdés, mennyi számítandó ez adóteherből az egyes foglalkozási ágakra?

Az ásványolajadónál, amelyet a termelő, vagyis az ásványolajfinomító tartozik lefizetni, az adó áthárítása épp úgy következik be, mint az egyéb fogyasztási adónál. Az adó, mint termelési költségelem, a termék árába beszámíttatik s így az az ásványolaj vagy ásványolajtermék fogyasztójára hárul. Fogyasztó az, aki az ásványolajat vagy annak termékét rendeltetésszerűen felhasználja vagy elhasználja, tehát a mezőgazda, aki gázolajat

[1]) *Vinnay Géza* id. értekezés 34. lap.

[2]) Ennek okára már rámutattunk a szeszadónál.

[3]) Adóstatisztika. 1932. — 10. lap.

vagy kőolajat használ motorának tüzelésére, vagy kocsikenőcsöt szekeréhez, az iparos, aki tiszta benzint oldószernek használ, a vasút, ha kenőolajjal keni a mozdonyokat, stb.

Tehát mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az ásványolajból és az ásványolajtermékekből mennyit használnak fel az egyes foglalkozási ágak s mennyi az azokra eső adó?

1. Az ásványolajtermékek közül a *735 fokon aluli* úgynevezett *könnyű* benzinből 62.797 métermázsa volt megadóztatva, amely után — métermázsánként 32 pengő adótétel alapján — 2,009.504 pengő ásványolajadó járt.[1]) A könnyű-benzin csaknem egész mennyiségében a fényűzési gépkocsik üzemanyaga. Mennyivel részesednek az egyes foglalkozási ágak e 2·009 millió pengő ásványolajadóban?

A gépjáróművek közúti adója — amint tudjuk[2]) — azoknak külön megadóztatásával akarja biztosítani a közutakra fordítandó költségtöbbletet, mely a közutaknak a gépkocsiforgalom által igényelt fokozottabb gondozásával áll elő. A valóságot megközelítjük, ha a könnyű-benzin után járó 2,009.504 pengő ásványolajadót olyan arányban osztjuk meg az egyes foglalkozási ágak között, amily arányban azokat a gépjáróművek közúti adója terheli.

A X. táblázatból megállapítható, hogy a 4·052 millió pengő közúti gépjáróműadóból az egyes foglalkozási ágak a következő arányban részesedtek:

	%
Mezőgazdaság	24·54
Bányászat és ipar	43·59
Kereskedelem, közlekedés és hitelforgalom	15·28
Értelmi foglalkozás	2·12
Közalkalmazottak	6·44
Magánalkalmazottak	7·57
Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	0·46
	100·00

Ezeket a %-okat alkalmazva a 2,009.504 pengő ásványolajadóra, abból az egyes foglalkozási ágak részesedése a következő módon alakult:

	Pengő
Mezőgazdaság	493.132
Bányászat és ipar	875.944
Kereskedelem, közlekedés és hitelforgalom	307.052
Értelmi foglalkozás	42·601
Közalkalmazottak	129.412
Magánalkalmazottak	152.119
Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	9.244
Összesen	**2,009.504**

[1]) Az adatok szíves közlését az ásványolajadó részleteire vonatkozólag *dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úrnak köszönjük.

[2]) Jelen munka 26. lap.

2. A *735 fokon felüli* úgynevezett *nehéz*-benzinből külön veendő a tiszta benzin és a motalkóban levő benzin.

A *tiszta* benzinből 36.390 métermázsa volt megadóztatva, amely után — métermázsánként 13 pengő adótétel alapján — 473.070 pengő ásványolajadó járt. A tiszta benzint az ipar oldószer gyanánt használja s ezt a benzinféleséget használják a vegytisztító üzemek is. Ezenfelül általánosan használják a tiszta benzint, főleg a városokban, folttisztításra is. Szakszerű megállapítás szerint[1]) a tiszta nehéz benzinfogyasztásnak mintegy fele szolgál ipari célra, illetve a vegytisztító üzemek céljaira, míg a másik felét folttisztításra a magánháztartásban használják fel, még pedig főleg a városokban.

Ennélfogva a nehéz tiszta benzinből befolyt 473.070 pengő ásványolajadó fele : 235.535 pengő az ipart terheli, míg másik fele az egyes foglalkozási ágak között oszlik meg.

A *motalkóban* (szesz és benzin keverékben) levő benzinből 294.062 métermázsa volt megadóztatva, amely után — métermázsánként 13 pengő adótétel alapján — 3,822.806 pengő ásványolajadó járt. A motalkóban levő benzin teljes egészében autóüzemanyag, ennélfogva a motalkóból befolyt 3·822 millió pengő ásványolajadó a közlekedést terheli.

3. A *petróleumból* 356.306 métermázsa lett megadóztatva, amely után — métermázsánként 13 pengő adótétel alapján — 4,631.978 pengő ásványolajadó járt. Említettük már, hogy a petróleumot — villanyvilágítás hiányában — főként vidéken használják világításra, úgy hogy a petróleumból csak mintegy 10% fogy el a városokban, a többi 90%-ot a vidék vásárolja. Ennélfogva a befolyt 4·631 millió pengő ásványolajadóból 463.198 pengő a városokban és 4,168.780 pengő a vidéken oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között.

4. A *gáz-, fűtő- és összes könnyűolajokból*, beleértve a talpfatelítő olajat is, 149.552 métermázsa képezte a megadóztatás tárgyát, amely után — métermázsánként 13 pengő adótétel alapján — 1,944.176 pengő adó járt. A gázolajból mintegy 600 vagón teherautók és vasutak hajtására szolgál, tehát az ez után járó ásványolajadó (60.000×13), vagyis 780.000 pengő a közlekedést terheli. A gáz-, fűtő- és könnyűolajok többi része ipari célokat szolgálván, az 1·944 millió pengőből még fennmaradó 1,164.176 pengő ásványolajadó az ipar terhét képezi.

5. A *kenőolajból* 87.382 métermázsát adóztattak meg, amely után — 35 pengő adótétel alapján — 3,058.370 pengő ásványolajadó járt. A kenőolajokból mintegy 150 waggont a mezőgazdaság vesz igénybe, a mezőgazdasági gépek, traktorok, stb. kenésére, a többit a vasutak és az ipar használja fel. A 3·058 millió pengő ásványolajadóból tehát a mezőgazdaságra (15.000×35) 525.000 pengő ásványolajadó esik. A még fennmaradó 2,533.370

[1]) *Dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr szíves közlése alapján.

pengő adóból 79·17% fejében 2,005.670 pengő a vasutakat, vagyis a közlekedést, 20·83%, vagyis 527.701 pengő az ipart terheli.[1])

6. A *paraffin- és vaselinből* 15.661 métermázsa fogyasztás lett megadóztatva — métermázsánként 35 pengő adótétel alapján — és ez után 548.135 pengő ásványolajadó járt. E mennyiségnek mintegy 90%-a paraffin, amelyet főleg gyertya gyártására fordítanak és csak csekély részt használ fel a paraffinból a gyufagyártás és a kozmetikai szerek gyártása. A vaselin egészben kozmetikai szerek előállításához kell. A kifejtettek szerint az 548.135 pengő ásványolajadó a paraffin és vaselin után az ipar terhére számolandó el.

7. A *kocsikenőcsben* és *tovotkenőcsben* levő könnyű olajból 8638 métermázsa, — métermázsánként 13 pengő adótétel alapján — lett megadóztatva és ez után 112.294 pengő ásványolajadó járt, a nehéz olajból pedig 926 métermázsa képezte adó tárgyát, amely után — métermázsánként 35 pengő adótétel alapján — 32.410 pengő volt az ásványolajadó. Minthogy a kocsikenőcs és tovotkenőcs a mezőgazdaságban talál túlnyomó részben felhasználásra, az összesen 144.704 pengőre rúgó ásványolajadó a mezőgazdaság terhét képezi.

Az eddig megállapított eredmények szerint tehát az egyes foglalkozási ágak részesedése az ásványolajadóban:

	Pengő
Mezőgazdaság	669.704
Ipar	2,476.547
Kisipar	1,400.711
Nagyipar	1,075.836
Közlekedés	6,608.476

Az általános fogyasztás tárgyát képező petróleum és tisztító benzin után befolyt ásványolajadó 4,868.513 pengő, amelyből a vidékre 4,168.780 pengő, azaz 85·83%, a városokra 699.733 pengő, vagyis 14·17% esik. Ugyancsak az általános fogyasztás tárgyát képező ásványolajtermékek után járó adókhoz sorozzuk azt az 518.257 pengő ásványolajadó-összeget, amely a 17·151 millió pengő ásványolajadóból még fennmarad.[2]) A fent talált arányszámok szerint ebből az 518.257 pengő ásványolajdóból a vidékre 434.820 pengő, a városokra 83.437 pengő esik. Vagyis az általános fogyasztás tárgyát képező ásványolajtermékek után járó ásványolajadó összesen 5,386.770 pengő, amelyből a vidéket 4,603.600 pengő, a városokat 783.170 pengő terheli.

[1]) A vasutak ugyanis 120·817 millió q fűtőanyagot, az ipar 31·821 milliót használ fel, vagyis összesen 152·638 millió q-t. (Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 176. és 120. lap.) Ennek a 79·17% és 20·83% aránynak megfelelően osztottuk fel a kenőolaj után járó ásványolajadót a vasutak és ipar között.

[2]) Az Adóstatisztika 1932. (10. lap.) szerint az ásványolajadóból a bevétel 17·151 millió pengő volt, elszámoltunk pedig összesen 16,632.743 pengő ásványolajadót, úgyhogy a fennmaradó 518.257 pengő ásványolajadót — a fentiek szerint — az általános fogyasztás tárgyát képező termékek után járó adókhoz számítjuk.

Ez ásványolajadócsoportból a városokban az egy fejre eső átlagos ásványolajadóhányad 77·83 fillér, a vidéken 59·92 fillér.[1])

Az össznépességnek lakóhelyükre való tekintettel, foglalkozási ágak szerint alakuló lélekszámát szorozva a fenti fejátlagokkal, az általános fogyasztás tárgyát képező ásványolajtermékek után járó 5·386 millió pengő a következő módon oszlik meg a foglalkozási ágak között:

	Budapest	Vidék	Összesen
		pengőben	
I. Mezőgazdaság	8.424	2,689.550	2,697.974
II. Bányászat és ipar	320.330	950.764	1,271.094
*1. Bányászat	*932*	*68.215*	*69.147*
*2. Gyáripar	*187.415*	*185.802*	*373.217*
*3. Kisipar	*131.983*	*696.747*	*828.730*
III. Kereskedelem	178.002	321.588	499.590
*1. Tulajdonképeni kereskedelem	*111.260*	*163.684*	*274.944*
*2. Hitelforgalom	*18.662*	*12.951*	*31.613*
*3. Közlekedés	*48.080*	*144.953*	*193.033*
IV. Szabadfoglalkozás	39.664	76.203	115.867
V. Közalkalmazottak	56.748	109.652	166.400
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	180.002	455.843	635.845
Összesen	**783.170**	**4,603.600**	**5,386.770**

Ezek után összefoglalhatjuk vizsgálódásaink eredményét, amely szerint az ásványolajadó a következő módon oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között:

XIX. Az ásványolajadó megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

	Pengő	Egy fejre eső ásványolaj-adó-hányad
I. Mezőgazdaság	3,860.810	0·85
II. Bányászat és ipar	4,623.585	2·31
*1. Bányászat	*69.147*	*0·60*
*2. Gyáripar	*2,324.997*	*4·21*
*3. Kisipar	*2,229.441*	*1·67*
III. Kereskedelem	7,415.068	9·17
*1. Tulajdonképeni kereskedelem	*571.996*	*1·35*
*2. Hitelforgalom	*31.613*	*0·69*
*3. Közlekedés	*6,811.459*	*20·10*
VI. Szabadfoglalkozás	158.468	0·88
V. Közalkalmazottak	295.812	1·14
VI. Magánalkalmazottak[2])	152.119	0·04
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	645.089	0·68
Összesen	**17,150.951**	**1·97**

[1]) 4·603 millió pengő osztva az 5,807.068 lélekre rúgó vidéki és 0·783 millió pengő osztva a 2,881.251 lélekre rúgó városi népesség számával. (Jelen munka 160. lap.)

[2]) A magánalkalmazottak száma 3,797.980 (Jelen munka 151. lap.).

Az ásványolajadó legnagyobb mérvben a közlekedést terheli, mert a benzin szesszel keverve, továbbá a gázolaj autóüzemanyag és a kenőolaj túlnyomó részét a vasutak használják el. A közlekedésnek 6·811 millió pengőre rúgó ásványolajadó-részesedése mellett, magas hányaddal szerepel az ipar is, mint az ásványolajtermékek fogyasztója ; részesedése 4·623 millió pengő amelyből csaknem egyenlő hányad terheli a gyári és kisipart. A mezőgazdaságnak 3·860 millió pengő magas ásványolajadóterhét főképen a petróleumnak a vidéken világítószerül való felhasználása magyarázza.

A fejhányad átlagos nagysága jóformán követi az ásványolajadóban való részesedési hányad nagyságát, jeléül annak, hogy az ásványolajfogyasztás nincs összefüggésben a fogyasztási, illetve teljesítési képességgel, hanem ettől függetlenül, a szükséglet kényszerű kielégítésének megfelelően alakul. Kitűnik ez abból is, hogy míg a hitelforgalom, fokozott fogyasztóképességénél fogva, a legnagyobb fejhányadokkal van képviselve a többi fogyasztási adóknál, itt a legkisebb fejhányadok között szerepel, mert alig fogyasztja az ásványolajtermékeket.

A magánalkalmazottak itt kimutatott részesedési aránya nem mutatja e foglalkozási ág valódi megterhelését ásványolajadóval, hanem csak a fényűzési gépkocsik üzemanyagát képező könnyű benzin után járó részét az ásványolajadónak, a többi ásványolajtermékre eső és a magánalkalmazottakat terhelő adó a foglalkozási ágak többi csoportjainál van elszámolva.

II. Jövedékek és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

A közvetett adóztatás egyik alakja a jövedékek intézményében jelentkezik. A jövedékek vagy állami egyedáruságok az államkincstár részére fenntartott azok a vállalatok, amelyeket az állam a magánipar kizárásával, tehát egyedül folytat, hogy verseny nem létében, az illető termékek árát tetszése szerint, az önköltségen felül oly magasan állapíthassa meg, hogy ezen az úton minél nagyobb jövedelemre tegyen szert.

A jövedékek, ép úgy mint a fogyasztási adók, megdrágítják a termék árát, amelynek egyik eleme az adó. A jövedékek csak abban különböznek a fogyasztási adóktól, hogy hozadékukban az adóbevétel, a befektetett tőke után számítandó kamattal és a vállalkozói nyereséggel összeolvadva jelentkezik. Az adó mérvét megkapjuk, ha a jövedék tárgyát képező termék egyedárusági árából az önköltséget, amibe a termék az államnak kerül, levonjuk. Ezért a jövedékeknél nem a nyers bevétel veendő számba, hanem csak a kiadások levonása után mutatkozó tiszta bevétel, mint adó. Ez azért is indokolt, mert az egyedárusági termék megvásárlásával a fogyasztó az államkincstár részéről ellenszolgáltatást is kap, a vételárnak tehát ép úgy csak egy hányadrésze az adó, mint a fogyasztási adó alá eső cikkeknél.

Magyarországon jövedék tárgyát képezik: a dohány, a só, a mesterséges édesítőszerek és az osztálysorsjáték.

1. Dohányjövedék.

A dohány Magyarországon jövedék alakjában van megadóztatva. A dohány a legalkalmasabb fogyasztási adótárgy, mert amellett, hogy tömegfogyasztásra szolgál, nélkülözhető fényűzést jelent.

A dohány megadóztatásának leghatályosabb módja az egyedáruság, ami által az állam a dohánygyártmányok kizárólagos előállítását és eladását magának tartja fenn. A verseny kizárása lehetővé teszi, hogy a dohánygyártmányok árát az állam oly magasan állapítsa meg, hogy abban, a vállalkozói nyereségen felül adóbevétele is legyen. A dohánygyártmányok kizárólagos kincstári előállítása azzal az előnnyel jár, hogy a gyártás kevés számú nagy üzemekben központosítva, tehát viszonylag kisebb termelési költséggel folyik, ami nagyobb pénzügyi hozadék elérését biztosítja.

Az egyes dohánygyártmányok árában foglalt adónak a fogyasztó szolgáltatásképességéhez igazodó messzemenő fokozása, a gyártmányok minőségbeli különbözőségével érhető el. Ennek jelentősége nem annyira pénzügyi, mint inkább az igazságosság elvének érvényesítése szempontjából van, ami abból tűnik ki, hogy a dohányegyedáruság összhozadékára döntő az olcsóbb tömegáru.

A dohányegyedáruságot az 1850. november 29. császári nyiltparancs hozta be Magyarországon, amelyre vonatkozó szabályokat, módosításokkal, érvényben tartotta az 1868 : XIV t.-c., amely a dohányegyedáruság elnevezése helyett, a dohányjövedék szót vezette be. Az 1868 : XIV. t.-c., az 1876 : IV. t.-c. és az 1887 : XLIV. t.-c. kiegészítik és módosítják a dohányjövedékre vonatkozó jogszabályokat.

Dohányt termelni csak engedély alapján szabad. Tilos a dohányt iparszerűleg feldolgozni, forgalomba hozni, a külföldről behozni engedély nélkül. Következik e rendelkezésből, hogy az állam a dohánytermesztés, gyártás és forgalomba hozatal jogát kizárólag magának tartja fenn. Míg a dohánytermesztés és forgalombahozatal jogát az állam nem maga gyakorolja, hanem erre egyeseknek engedélyt ad, addig a dohány feldolgozását az államkincstár saját dohánygyáraiban végezteti.

A saját használatra való termelést az 1887 : XLIV. t.-c. megszüntette. A termelt dohányt kizárólag az állam vásárolhatja meg (dohánybeváltás). A dohánybeváltó-hivatalok száma 24. A dohánybeváltási árakat a dohányjövedéki igazgatóság állapítja meg évről-évre előzetesen. A megvásárolt dohány 10 dohánygyárban kerül feldolgozásra ; egy dobozgyár is van. A dohánygyárakban teljesen elkészített, becsomagolt és a közvetlen fogyasztásra alkalmas dohánygyártmányokat dohányáruraktárakba szállítják, amelyeknek száma 11.

A külföldről behozott dohány vám alá esik, ezen felül utána engedélyilleték is fizetendő.

Az 1932/33 évben 675 községben, 4900 termelő, 42.831 kat. hold 999 négyszögöl területen 38,920.384 kilogramm dohányt termelt,[1]) amely után az államkincstár 16,653.389·54 pengő beváltási árat fizetett.

A dohánygyárak által készített dohánygyármányok: burnót, pipadohány, szivarkadohány, szivar, szivarka, lúgvízkivonat (thanaton), nyers nikotin és niktin.

A dohányjövedék 1932-ben — a hivatalos adatok szerint[2]) — 70·092 millió pengő tiszta bevételt hozott. A dohánytermékekért bevett összeg nem számítható teljes egészében a fogyasztók terhére, mert ezek a vásárolt áruban ellenértéket is kaptak az eladótól. Ennélfogva csupán a dohánytermék árának az a része veendő a fogyasztók terhére, amely az adónak felel meg. Az adóhányad kifejezésre jut a dohányjövedék nyers (bruttó) bevételének ama részében, amely a kiadások levonása után fenmarad, vagyis a nyereségben.

Kérdés, hogy a fenti 70·092 millió pengő, mely mint dohányfogyasztási adó jelentkezik, miként oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között? A dohányadó fejhányada szorozva az egyes foglalkozási ágak lélekszámával, nem adna hű képet a dohányadó tehermegoszlásáról, mert a vidék, ahol a mezőgazdasági népesség él túlnyomó számban, inkább az olcsóbb dohányneműt fogyasztja és így viszonylag kevésbbé van megterhelve, ami az egy fejre eső összegszerűleg kevesebb átlagos dohányadóban jut kifejezésre.

Ezért a dohánytermékek eladásából befolyt összegeket a városok és vidék szerint csoportosítva fogjuk szétosztani a foglalkozási ágak között, tekintettel az egyes foglalkozást folytatók lakóhelyére, mert a foglalkozási ágak is különböző módon tagozódnak a vidéken és városokban.

A dohányjövedék brutto bevétele volt :[3])

	Pengő
1931/32. évben	115,852.252
1932/33. «	101,965.256
1932-ben	**108,908.754**

[1]) A magyar királyi dohányegyedáruság statisztikája az 1932/33. költségvetési évről. Kiadja a magyar királyi dohányjövedéki központi igazgatóság. Budapest, 1934. (18. és 19. lap.)

[2]) Adóstatisztika 1932. — 12. lap.

[3]) A m. kir. dohányegyedáruság statisztikája az 1932/33. költségvetési évről. Budapest, 1934. — (85. lapon.) — Azért vettük a fenti két termelési időszak átlagát, mert ebben jut leginkább kifejezésre az 1932. évre vonatkozó eredmény, amely kutatásunk tárgya.

Ha a budapesti és jelentősebb vidéki városokban levő nagyárudák forgalmi adataiból[1]) megállapítjuk, hogy miképen tagozódott a dohánytermékek eladása város és vidék szerint és az így nyert arányszámokat alkalmazzuk a fenti 108·908 millió pengő bruttó bevételre, a következő eredményre jutunk:

	Pengő	%
Nagy-Budapest[2])	41,201.426	37·83
10 törv. hat. jogú város	11,913.951	10·93
14 megyei város	9,157.814	8·40
Egyéb vidék	46,635.563	42·84
Összesen	**108,908.754**	**100·00**

A 70·092 millió pengő tiszta bevételt felosztva a fenti arány szerint, az a következő módon fog alakulni város és vidék szerint:

	Pengő
Nagy-Budapest	26,515.804
10 törv. hat. jogú város	7,661.056
14 megyei város	5,887.728
Egyéb vidék	30,027.412
Összesen	**70,092.000**

Amint Budapest és környéke a dohányfogyasztás szempontjából azonos megítélés alá kerül, mert az ipari munkások és egyéb alkalmazottak nagy része a környéken lakik és onnan jön be naponkint munkahelyére Budapestre, ép úgy be vannak kapcsolva a különböző kis- és nagyközségek is a dohányfogyasztás szempontjából a nagytrafikok révén a törvényhatósági városokba. Ép így például Baja és Makó tisztán mezőgazdasági jellegű városok és így a dohányfogyasztás szempontjából alig van különbség e városok és a környező községek között.

Mindezeknél fogva pontosan nem állapítható meg a dohányfogyasztás alakulása a törvényhatósági, megyei városok és a községek között, ezért csak egyfelől Nagy-Budapest, másfelől a vidék szempontjából fogjuk a dohányfogyasztást vizsgálni.

Látható a fenti eredményekből, hogy a dohányjövedék 70·092 millió pengőre rúgó tiszta bevételéből, ami a dohányadót képviseli, 26,515.804 pengő, vagyis 37·83% Nagy-Budapestre, 43,576.196 pengő, vagyis 62·17% a vidékre esik. Ha most a Nagy-Budapestre eső 26·515 millió pengő dohányadót osztjuk Nagy-Budapest 1,421.397 lélekre rúgó népességének számával, a vidéket terhelő 43·576 millió pengő dohányadót pedig a 7,266.922 lélekből álló vidéki népesség számával, úgy megtudjuk, hogy Nagy-Budapesten a dohányadóból átlag egy fejre 18·65 pengő, a vidéken ellenben 5·99 pengő esik.

[1]) Az adatokat *dr. Fattinger Sándor* miniszteri osztályfőnök, dohányjövedéki központi igazgató úrnak köszönjük.

[2]) Nagy-Budapest magában foglalja Kispestet Pestszentlőrinccel, Pestszenterzsébetet Csepellel és Újpestet Pestújhellyel is.

A népesség foglalkozási ágak szerint a következő módon tagozódik Nagy-Budapesten és a vidéken :[1])

	Nagy-Budapest	Vidék	Összesen
I. Mezőgazdaság	23.639	4,475.754	4,499.393
II. Bányászat és ipar	644.672	1,353.626	1,998.298
1. Bányászat	*1.378*	*113.663*	*115.041*
2. Gyáripar	*378.479*	*173.048*	*551.527*
3. Kisipar	*264.815*	*1,066.915*	*1,331.730*
III. Kereskedelem	306.027	501.907	807.934
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*176.776*	*246.691*	*423.467*
2. Hitelforgalom	*29.651*	*15.941*	*45.592*
3. Közlekedés	*99.600*	*239.275*	*338.875*
IV. Szabad foglalkozás	64.054	114.817	178.871
V. Közalkalmazottak	91.645	164.266	255.911
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak...	291.360	656.552	947.912
Összesen	**1,421.397**	**7,266.922**	**8,688.319**

Nagy-Budapest és a vidék szerint csoportosított egyes foglalkozási ágakhoz tartozók lélekszámával szorozva a fent talált fejátlagokat, megkapjuk a dohányadó megoszlását foglalkozási ágak szerint, mely a következő :

XX. A dohányadó megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Nagy-Budapest	Vidék	Összesen	Egy fejre eső dohányadó-hányad
	pengőben			
I. Mezőgazdaság	440.867	26,809.766	27,250.633	6·05
II. Bányászat és ipar	12,023.133	8,108.220	20,131.353	10·07
1. Bányászat	*25.700*	*680.841*	*706.541*	*6·14*
2. Gyáripar	*7,058.633*	*1,036.558*	*8,095.191*	*14·66*
3. Kisipar	*4,938.800*	*6,390.821*	*11,329.621*	*8·50*
III. Kereskedelem	5,707.404	3,006.423	8,713.827	10·78
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*3,296.872*	*1,477.679*	*4,774.551*	*11·28*
2. Hitelforgalom	*552.991*	*95.487*	*648.478*	*14·08*
3. Közlekedés	*1,857.541*	*1,433.257*	*3,290.798*	*9·70*
IV. Szabad foglalkozás	1,194.607	687.754	1,882.361	10·51
V. Közalkalmazottak.....	1,709.179	983.953	2,693.132	10·52
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	5,440.614	3,980.080	9,420.694	9·93
Összesen	**26,515.804**	**43,576.196**	**70,092.000**	**8·06**

A mezőgazdaság, noha a dohányadónak legnagyobb részét viseli, viszonylag legkevésbbé van ez adónemmel megterhelve, mert a mezőgazdasági népességre esik a legkisebb dohányadó-fejhányad. Ennek az az oka, mert az általános tömegfogyasztási cikkből a legnagyobb számú mezőgaz-

[1]) Az adatokra vonatkozólag lásd : Népszámlálás II. — 46.* lap és jelen munka 160. lap.

dasági népességnél a dohányzás nagyon elterjedt. Az ipari népesség átlag többet dohányoz, mint a falusi nép, ami abból tűnik ki, hogy az iparban a dohányadó fejátlaga (10·07 pengő) nagyobb, mint a mezőgazdaságban (6·05 pengő). A dohányadó révén bár a kisipar nagyobb összeggel járul a közszükségletek fedezéséhez, mint a gyáripar, mégis a dohányadó-fejátlag a gyáriparban (14·66 pengő) erősen meghaladja a kisipar fejátlagát (8·50 pengő. Ennek oka az, hogy a kisipari népesség több mint kétszerese a gyáriparból élő népességnek, de a gyáripari népesség átlag több dohányt fogyaszt.

A legkisebb összeggel a hitelforgalom részesedik a dohányadóban, de az adófejátlag, a gyáripar legnagyobb fejátlaga után, tehát második helyen következik, mert a banküzemben van a dohányzás legerősebben elterjedve és a jobb minőségű dohány fogyasztása is e foglalkozási ágban nagyobb mérvű.

2. Sójövedék.

A legáltalánosabb tömegfogyasztás tárgya a só. Ennélfogva, ha a só csekély adóval van is megterhelve, jelentős hozadékot biztosít az államkincstárnak. Minthogy a szervezetnek feltétlenül szüksége van bizonyos mennyiségű sóra, a sószükséglet kielégítése független a teljesítőképességtől és így a sóadó a szegényt erősebben terheli, mint a jobbmódút. Tekintettel arra, hogy a só nélkülözhetetlen és semmi surrogatummal nem pótolható, az adót nem szabad magasan megállapítani.[1]) Az emberi szervezet sószükséglete mellett egyre nagyobb mértékben előtérbe lép az ipari sószükséglet, a szóda, sósav, chlór, glaubersó stb. előállításánál, a kerámiai ipar zománcainak készítésénél, a festőműhelyekben, fehérítőiparban és mosódákban való felhasználásánál, a cserzésnél, a hűtőiparban és a különböző vegyi iparoknál.[2]) A mezőgazdaság marhasó-szükséglete is figyelemre méltó bevételt jelent az államkincstár részére.

Közgazdasági érdek szól a mellett, hogy úgy az ipari célokra felhasznált só, valamint az állattenyésztés szempontjából fontos marhasó adómentes legyen. Ezt gyakorlatilag úgy valósítják meg, hogy a sót bizonyos anyagok hozzákeverése útján emberi élvezetre alkalmatlanná teszik, denaturalizálják.

A sóadó vagy termelési adó vagy egyedáruság alakjában szedhető. Ott, ahol sót nem termelnek, a külföldről behozott sót terhelik adóval. Egyedáruság esetében a termelést, a só forgalomba hozatalát vagy mindkettőt az állam kizárólag magának tartja fenn.

Magyarországon a só megadóztatása jövedék alakjában történik. A sójövedék az abszolút uralom idejében Ausztriával közösen kezeltetett; az 1868 : XI. t.-c. önálló jövedékké alakította azt, bár Ausztriával ez után is

---

[1]) *Fellner Frigyes:* Sójövedék. (Közgazdasági Enciklopédia. IV. (551. lap.)

[2]) *Dr. Josef Gruntzel:* Grundriss der Finanzwissenschaft. Wien und Leipzig, 1920. — 72. lap.

— mint a többi fogyasztási adókat és egyedáruságokat — egyenlő törvények és rendszabályok szerint kezelték.

A világháború után Magyarország elvesztette sóbányáit és azóta sószükségletét külföldről, Németországból behozott sóval fedezi. A sójövedék lényegileg kereskedelmi egyedáruság. Az iparsó és marhasó Magyarországon nem adómentes, hanem csak mérsékeltebb adó alá esik.

A sóadó behozatalát az 1924 : IV. t.-c. 2. §-ához csatolt *a*) melléklet IV. 3. pontjának 2. bekezdése tette lehetővé. A 155.890/1926. P. M. sz. rendelet a sóalapárakat 1927. január 1-től kezdve a következő módon állapította meg : *a)* az étkezésre használatos közönséges konyhasó alapára métermázsánkint 33·60 pengő ; *b)* a finom asztali só métermázsánkint 45·60 pengő ; *c)* a poralakú denaturált marhasó 18·40 pengő ; a sajtolt (brikett) marhasó 24 pengő ; *d)* a technikai célokra szolgáló és emberi élvezetre nem alkalmas iparsó alapára métermázsánkint 10·40 pengő ; a tiszta iparsóé 18·40 pengő.

A vámhatáron át behozott sóért fizetendő engedélyilleték métermázsánként 29·60 pengő.

Látható tehát, hogy nálunk az ipari- és marhasó nem adómentes, hanem lényegesen olcsób, mint az étsó, mert az államháztartás súlyos helyzete mellett az adóztatástól teljesen el nem tekinthet.

A sójövedék 19·113 millió pengő tiszta bevételt biztosított 1932-ben az államkincstárnak.[1]) Ép úgy mint a dohánynál, itt is, nem a sóért fizetett teljes ár számítandó a fogyasztó terhére, hanem csak a kincstár által fizetett beszerzési ár és egyéb kiadások levonása után mutatkozó tiszta bevétel, mert a sójövedék a fogyasztónak az áruban ellenszolgáltatást is nyujt. A fogyasztó a kincstár által a verseny kizárásával az önköltségen felül megállapított magas árt kénytelen a sóért fizetni és ez az egyedárusági ár tartalmazza az adót is.

Mennyi terheli a 19·113 millió pengő sóadóból az egyes foglalkozási ágakat? Eladásra került :[2])

Étsó	661.908 q à 33·60 P =	22,250.108·80 P	90·15%
Iparsó	116.378 « « 14·40 « =	1,675.843·20 «	6·79%
Marhasó	33.016 « « 22·83 « =	754.048·— «	3·06%
Összesen	**811.302 q à 30·42 P =**	**24,680.000·— P**	**100·00%**

Az egyes sótermékek eladásából nyert bruttó bevételek arányában a 19·113 millió pengő sóadóból esett.

	Pengő
Az étsóra	17,230.369·50
Az iparsóra	1,297.772·70
A marhasóra	584.857·80
Összesen	**19,113.000·—**

[1]) Adóstatisztika 1932. — 12. lap.

[2]) Az iparsónál a tiszta só (18·40 pengő) és a tisztátalan só (10·40 pengő) átlagára fejében 14·40 pengőt, a marhasónál pedig a poralakú (18·40 pengő) és brikettsó (24 pengő) átlagára fejében 22·83 pengőt számítottunk. Az adatokat *dr. Fattinger Sándor* miniszteri osztályfőnök, jövedéki központi igazgató úrnak köszönjük.

A 17·230 millió pengő étsóadóból mennyit számíthatunk Nagy-Budapest és mennyit a vidék terhére?

A 661.908 métermázsa étsóból Nagy-Budapest fogyasztása 150.000 métermázsára, vagyis 24·17%-ra, a vidéki 511.908 métermázsára, vagyis 75·83%-ra tehető. Ezt az arányt alkalmazva a 17,230.369 pengő étsóadóra, abból 4,164.580 pengő esik Nagy-Budapestre és 13,065.789 pengő a vidékre.

Nagy-Budapest 1,421.397 lélekből álló lakosságára fejenként 2·93 pengő étsóadó, a 7,266.922 lélekből álló vidéki népességre fejenként 1·79 pengő étsóadó esik.[1]) A 8,688.313 lélekből álló össznépesség étsóadó-fejhányada 1·96 pengő.

Az étsó fejátlagával szorozva az egyes foglalkozási ágak létszámát külön Budapesten és külön vidéken, megtudjuk, mennyi étsóadó terheli az egyes foglalkozási ágakat. A mezőgazdaságot terhelő, fent megállapított 584.857 pengő marhasóadó összegét a mezőgazdaságra eső étsóadóhoz, az ipart terhelő 1,297.772 pengő iparsóadó összeget pedig az ipar étsóadó-részesedéséhez számítva, megkapjuk a sóadó megoszlását a foglalkozási ágak között, mely a következő :[2])

XXI. A sóadó megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Nagy-Budapest	Vidék	Összesen	Egy fejre eső sóadó-hányad
	pengőben			
I. Mezőgazdaság[3])	69.262	8,011.600	8,665.720	1·92
II. Bányászat és ipar[4])	1,888.889	2,422.991	5,609.653	2·80
1. Bányászat	*4.038*	*203.457*	*207.495*	*1·80*
2. Gyáripar	*1,108.943*	*309.756*	*1,845.819*	*3·34*
3. Kisipar	*775.908*	*1,909.778*	*3,556.339*	*2·67*
III. Kereskedelem	896.659	898.414	1,795.073	2·22
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*517.954*	*441.577*	*959.531*	*2·26*
2. Hitelforgalom	*86.877*	*118.034*	*204.911*	*4·49*
3. Közlekedés	*291.828*	*338.803*	*630.631*	*1·86*
IV. Szabadfoglalkozás	187.678	205.522	393.200	2·19
V. Közalkalmazottak	268.520	294.036	562.556	2·19
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	853.572	1,233.226	2,086.798	2·20
Összesen	**4,164.580**	**13,065.789**	**19,113.000**	**2·19**

[1]) Jelen munka 191. lap.

[2]) A következő XXI. táblázatban az »Összesen« rovatban a mezőgazdasági étsóadóhoz a marhasóadót, a bányászat és ipart terhelő étsóadóhoz az ipari sóadó összegét adtuk ; ennélfogva az »Összesen« rovat nagyobb összeggel szerepel, mint a »Nagy-Budapest« és a »Vidék« rovatában kimutatott két összeg együttvéve, amely csak az étsót foglalja magában.

[3]) A mezőgazdaságra eső étsóadó összesen 8,080.862 pengő.

[4]) Az iparra eső étsóadó összesen 4,311.880 pengő. Az 1,297.772 pengő ipari sóadóból a gyáriparra 427.120 pengő, a kisiparra 870.653 pengő esik arányosan. A gyáriparra eső étsóadó összesen 1,418.699 pengő, a kisiparra pedig 2,685.686 pengő.

A sóadóból legnagyobb hányadrészt a mezőgazdaság visel, e foglalkozási ágból élők legnagyobb számánál fogva és mert a só nélkülözhetetlen, tehát általános tömegfogyasztási cikk; viszonylag azonban — a bányászat mellett — legkevésbbé van a mezőgazdaság sóadóval megterhelve. Az ipari népesség, ugyancsak nagy számánál fogva, a mezőgazdasági népesség után részesedik a legnagyobb mértékben a sóadóban, mert az étsóadó mellett az ipari só után is adó terheli. A kisipart csaknem kétszer oly nagy sóadó terheli, mint a gyáripart, mert csaknem kétésfélszer többen élnek a kisiparból, mint a gyáriparból. Viszonylag azonban a gyáripar van sóadóval jobban megterhelve, ami a nagyobb sóadó-fejhányadból tűnik ki. Legkisebb összeggel, de legnagyobb átlagos fejhányaddal a hitelforgalom járul a sóadóhoz, legkisebb létszámánál fogva egyfelől, de másfelől mert a jóval drágább és nagyobb adóval terhelt finom asztali só fogyasztója.

3. Mesterséges édesítő szerek.

A mesterséges édesítő szerek állami egyedáruságáról az 1912 : XXII. t.-c. intézkedik. A saccharin 1879 óta ismert mesterséges édesítő szer, melyet a kőszénkátrány egyik lepárolási termékéből vegyi úton állítanak elő. Édesítő ereje a cukorénak 550-szeresét is eléri. Mint tápszer értéktelen. Mint gyógyszert a betegek fogyasztják. Minthogy a táperejénél fogva oly értékes és magas adó alá eső répacukornak versenytársa lett a saccharin és egyéb mesterséges édesítőszerek, amelyek — ha nem eléggé megbízható módon vannak előállítva — az egészségre is ártalmasak lehetnek, továbbá minthogy nagy visszaélésekre vezethet az a körülmény, hogy a mesterséges édesítőszereknek rendkívüli édesítő erejükkel szemben aránytalanul csekély a térfogatuk és így meg nem engedhető célokra könnyen forgalomba hozhatók, indokolt, hogy a mesterséges édesítőszerek, édesítőerejük arányában ép úgy legyenek fogyasztási adóval megróva, mint a répacukor. Ezáltal a mesterséges édesítőszerek ára a fogyasztási adó összegével emelkedik és így azok a répacukor fogyasztásának meg nem engedhető módon versenyt nem támaszthatnak.

A mesterséges édesítőszereknek fogyasztási adó alá vonása leghelyesebb módon úgy vihető keresztül, ha azokat egyedáruság tárgyává teszi az állam. Vagyis a mesterséges édesítőszerek gyártása, kidolgozása és forgalomba hozatala kizárólag az államkincstár számára van fenntartva.

Az 1912 : XXII. t.-c. 1. §-a a mesterséges édesítőszereket az állam kizárólagos rendelkezési jogának tartja fenn. Mesterséges édesítőszer minden oly vegyészeti cikk, amelynek a tiszta répa- és nádcukorénál nagyobb édesítő ereje van. A mesterséges édesítőszereket csakis a pénzügyi hatóság által megbízott egyéneknek szabad árusítaniok. (6. §.) A mesterséges édesítőszerek eladási árát (egyedárusági ár) a pénzügyi hatóság állapítja meg, figyelemmel

a megfelelő édesítő erejű megadóztatott belföldi répa- (nád-) cukor árára. (7. §.) A pénzügyi hatóság a mesterséges édesítőszereket ipari célokra önköltségi áron, tehát adómentesen szolgáltatja ki. A mesterséges édesítőszerek engedélyilletéke, mely a külföldről történő behozatal esetén jár, egy kilogramm és minden édesítő egység után — a 158.195/1926. P. M. sz. rendelet értelmében 1927. január 1-től kezdve, — 88 fillér. Édesítő egységül a tiszta répa- (nád-) cukor édesítő ereje szolgál. A mesterséges édesítőszerek eladási árában, tehát az egyedárusági árban, az engedélyilleték már bennfoglaltatik. A mesterséges édesítőszereknek külföldről való behozatala esetén az engedélyilletéken felül a behozatali vám is lerovandó.

A mesterséges édesítőszerekből az államkincstár tiszta bevétele 1932-ben 199.416 pengő volt, még pedig Budapesten 100.440 pengő, a vidéken 98.976 pengő.[1]) A mesterséges édesítőszeradóból Magyarországon egy fejre átlag 0·02 pengő, azaz 2 fillér esik, még pedig Budapesten 0·099 pengő, a vidéken 0·013 pengő.

Hogyan oszlik meg a mesterséges édesítőszerek adója a 199.416 pengő, az egyes foglalkozási ágak között? Ezt úgy tudjuk meg, ha külön Budapesten és külön a vidéken az egyes foglalkozási ágakból élők számát szorozzuk a fenti fejátlagokkal. Az eredmény a következő:

XXII. A mesterséges édesítőszerek adójának megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Budapest	Vidék	Összesen	Egy fejre eső édesítőszer-adóhányad
	pengőben			
I. Mezőgazdaság	1.072	58.351	59.423	0·01
II. Bányászat és ipar	40.746	20.625	61.371	0·03
1. Bányászat	*119*	*1.480*	*1.599*	*0·01*
2. Gyáripar	*23.903*	*4.031*	*27.934*	*0·05*
3. Kisipar	*16.724*	*15.114*	*31.838*	*0·02*
III. Kereskedelem	22.642	7.530	30.172	0·04
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*14.152*	*3.647*	*17.799*	*0·04*
2. Hitelforgalom	*2.374*	*281*	*2.655*	*0·06*
3. Közlekedés	*6.116*	*3.602*	*9.718*	*0·03*
IV. Szabadfoglalkozás	5.045	1.663	6.708	0·04
V. Közalkalmazottak	7.218	2.379	9.597	0·04
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	23.717	8.428	32.145	0·03
Összesen	**100.440**	**98.976**	**199.416**	**0·02**

A mesterséges édesítőszerek csekély hozadékából az ipar viseli a legnagyobb hányadot, utána a mezőgazdaság következik; míg a hitelforgalom a legkisebb összeggel, de a legnagyobb adófejhányaddal részesedik ezen jövedék alakjában szedett adóban.

[1]) *Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úr által szívesen rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint.

4. Osztálysorsjáték.

A népességben meglevő és olthatatlan játékszenvedély hasznosítása az állami bevételek fokozása céljából a lottójövedék, vagyis az osztálysorsjáték útján történik. Évenként kétszer vagy többször rendezett húzásokon a kibocsátott sorsjegyek bizonyos darabszámát különböző nagy nyereménnyel kihúzzák. Az állam haszna abban áll, hogy a nyeremények kifizetésére a sorsjegyek eladásából befolyt bevételeknek csak egy része fordíttatik.

A lottó- (számsorsjáték) jövedék behozataláról Magyarországon az 1853. július 20-án kelt pénzügyminiszteri rendelet intézkedik, mely az 1853. július 1-én kelt császári nyilt parancson alapszik. Az 1868 : XV. t.-c. a lottójövedékre vonatkozó szabályokat érvényben tartotta, tehát törvényesítette. Az 1897 : VII. t.-c. fenntartotta a lottojövedéket, vagyis az államnak azt a hasznothajtó jogát, mely szerint, kizárólag önmagának tartja fenn a sorsjátékok rendezését, illetve azok engedélyezését. Azonban megszüntette a számsorsjátékot és helyébe az osztálysorsjátékot hozta be. A számsorsjátékban, hol nagyobb a kockázat, inkább az alsó néposztály vesz részt ; míg az osztálysorsjáték sorsjegyeit, hol a nyerés reménye a matematikai valószínűség szerint nagyobb, a vagyonosabbak vásárolják. A pénzügyminiszter az osztálysorsjáték rendezésének a kir. kincstárt megillető kizárólagos jogát, meghatározott évi haszonbér ellenében magánvállalatra is átruházhatja. Az 1917 : IX. t.-c. 16. §-ának rendelkezése értelmében az osztálysorsjáték kezelésével a Pénzintézeti Központ bízatott meg s az 1926 : XIII. t.-c. 1. §-ának 6. pontja szerint a Pénzintézeti Központ gondoskodik az állami osztálysorsjáték rendezéséről. A betétek végösszege egyenlő az összes nyeremények végösszegével ; a Pénzintézeti Központnak a haszna pedig a nyeremények javára eső 20%-ok levonásából áll.[1]) Az osztálysorsjáték nyereményei adómentesek.

Az 1932. évre vonatkozó zárószámadásokban[2]) a lottójövedék címén kimutatott 1,879.584 pengő állami bevétel teljes egészében az osztálysorsjátékokból ered. Ez a bevétel az egyes városokból abban az arányban folyt be, amilyen arányban az illető városokban sorsjegyeket adtak el. Így az összesen 168.000 darab sorsjegyből Budapesten eladtak 150.185 darab sorsjegyet,[3]) vagyis az összes sorsjegyek 89·40%-át, míg a vidéken 17.815 darabot, vagyis 10·60%-ot. Ezt az arányt alkalmazva az osztálysorsjátékból az államkincstár javára befolyt 1,879.584 pengőre, kitűnik, hogy abból

[1]) *Takács György :* »Lottójövedék.« (Közgazdasági Enciklopédia. III. — 876. lap.) ; *Mariska Vilmos* id. m. 104. s. köv. lapok ; *Exner K. :* »Magyar Pénzügyi Jog.« Budapest, 1910. (421. lap.)

[2]) A magyar állam zárszámadása az 1930/31. évről. Budapest, 1932. — (240. lap.) Az adóstatisztikában a mesterséges édesítőszerek és az osztálysorsjáték együttesen vannak kimutatva.

[3]) Az adatokat *dr. Vinnay Géza* miniszteri tanácsos úrnak köszönjük.

Budapestet 1,680.348 pengő, a vidéket 199.236 pengő terhelte. Eszerint az osztálysorsjátékból befolyt kincstári bevételből Budapesten egy fejre 1·67 pengő, a vidéken 0·025 pengő esett.

Mennyi terhelte az 1·879 millió pengő lottójövedékből az egyes foglalkozási ágakat? Ezt megtudjuk, ha az egyes foglalkozási ágakból élők számát külön Budapesten és külön a vidéken megszorozzuk a fenti fejhányadokkal. Az eredmény a következő:

XXIII. Az osztálysorsjáték-jövedék hozadékának megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Budapest	Vidék	Összesen	Egy fejre eső hányad
	pengőben			
I. Mezőgazdaság	18.076	112.214	130.290	0·03
II. Bányászat és ipar	687.332	39.668	727.000	0·36
1. Bányászat	*2.001*	*2.846*	*4.847*	*0·04*
2. Gyáripar	*403.211*	*7.752*	*410.963*	*0·74*
3. Kisipar	*282.120*	*29.070*	*311.190*	*0·23*
III. Kereskedelem	381.939	14.481	396.420	0·49
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*238.732*	*7.013*	*245.745*	*0·58*
2. Hitelforgalom	*40.043*	*540*	*40.583*	*0·89*
3. Közlekedés	*103.164*	*6.928*	*110.092*	*0·32*
IV. Szabadfoglalkozás	85.107	3.198	88.305	0·49
V. Közalkalmazottak	121.765	4.575	126.340	0·49
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	386.129	25.100	411.229	0·43
Összesen	**1,680.348**	**199.236**	**1,879.584**	**0·21**

A lottójövedékből, melyet az államkincstár osztálysorsjáték alakjában hasznosít, a tiszta hozadék 1,879.584 pengő, amelyhez legnagyobb összeggel, 727.000 pengővel, az ipar járul, még pedig a gyáripar 410.963 pengővel, a kisipar 311.190 pengővel. A foglalkozási ágak közül a legkisebb összeggel a banküzlet részesedik, bár az egy fejre eső hányad itt a legnagyobb: 89 fillér. A legkisebb a fejquota a mezőgazdaságban: 3 fillér, ami azt mutatja, hogy az osztálysorsjáték legkevésbé hatolt a mezőgazdasági rétegekbe. A banküzlettel és gyáriparral foglalkozók aránylag legtöbbet játszanak.

Mint a többi jövedéknél, itt is csak a tiszta jövedelem vehető adójellegűnek, nem pedig a bruttó bevétel, mert az osztálysorsjegyekben az államkincstár ellenszolgáltatást is nyujt, játékesély és esetleg nyeremények alakjában.

III. Forgalmi adók és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

A közvetett adók sorában, az állami bevételek szempontjából, nagy jelentősége van a forgalmiadóknak, amelyeknek gazdasági hatása általában a fogyasztási adókéval azonos elbírálás alá esik. A forgalmiadók nagy jelen-

tősége az államháztartás egyensúlyának biztosítása szempontjából kitűnik abból, hogy nagyobb jövedelmet hoznak az államkincstárnak, mint az összes jövedékek és megközelítik az összes fogyasztási adók hozadékát. Gazdasági hatásuk a forgalmiadóknak abban jelentkezik, hogy az áruk és szolgáltatások árát általában a forgalmiadók összegével emelik, ami általános áremelkedésben jut kifejezésre. Ennek oka az, hogy a törvényhozónak kifejezett akarata, ép úgy, mint a fogyasztási adóknál, úgy a forgalmiadóknál is az, hogy az adót az eladó az áru árában a vevőre hárítsa, tehát a forgalmiadót a vevők láncolatán keresztül, végeredményben a forgalmiadóval terhelt áru fogyasztója viselje.

A termelőnek joga van az adót a vevőre hárítani, még pedig akár úgy, hogy azt az áru árába számítja be, akár pedig azt külön felszámíthatja.[1]) Ugyanez áll a visszterhes személyes szolgálatokra, azaz a keresettel kapcsolatos munkateljesítményekre is.

Tudományos szempontból nem lehet a forgalmi adót kizárólag azzal indokolni, hogy minden egyes kereseti ténykedés nyereséggel jár, tehát ennek egy része a közszükségletek fedezésére igénybe vehető a forgalmi ügylet teljesítésekor, mert az adóalanyoknak egyes kereseti ténykedéseiből összetevődő gazdasági tevékenységének összeredménye a jövedemükben vagy keresetükben kifejezésre jut, tehát a mai fejlett hozadéki és jövedelmi adórendszerben ezt már az adóztató hatalom megragadta.[2]) A forgalmiadó lényege ennélfogva nem az egyes kereseti ténykedésekhez fűződő nyereség megadóztatásában áll.

A forgalmiadók, a fogyasztási adókhoz hasonlóan, a jövedelem felhasználásában jelentkező szolgáltatási képességet törekszenek igénybe venni. Míg azonban a fogyasztási adók — amint láttuk — rendszerint nélkülözhetetlen, vagy olyan fogyasztási cikkeket terhelnek, amelyeket az alsóbb néprétegek is nagy mérvben fogyasztanak, addig a forgalmiadók inkább simulnak az egyén költekezéséhez és az ebben mutatkozó teljesítőképességhez, mert azt, aki többet fogyaszt és jobb minőségű, tehát drágább árut vásárol, erősebben terhelik.

A forgalmiadónak épp úgy, mint a fogyasztási adóknak, az az alapelve,[3]) hogy az adó végeredményben a fogyasztót terheli. Az adó beszedésére az állam az eladó közvetítését veszi igénybe, midőn ez köteles az adót leróni, amelyet

---

[1]) *Dr. Otto Wittschieben:* »Das österreichische Besteuerungssystem.« II. Teil. Jena 1930. — 179. lap.

[2]) *K. Fr. von Schall:* »Verkehrs- und Erbschaftssteuern.« (Schönberg: Handbuch der Politischen Oekonomie. III. 1. — Vierte Auflage. Tübingen 1897. — 704. lap.)

[3]) Törvényjavaslat a fényűzési forgalmiadóról. Nemzetgyűlési irományok. 62. szám. — (15. lap.); *Jean Béchet:* «Les charges fiscales comparées de l'agricnetures, du commerce es de l'industrie en France.« Paris 1924. (84. lap.)

azonban áthárít a vevőre, az ár emelése útján vagy az adónak külön felszámításával.[1])

A forgalmiadóknak két csoportját kell megkülönböztetni; az egyik csoportba tartoznak a különleges vagy vagyonforgalmi adók (Verkehrssteuer), a másikba az általános forgalmiadó (Umsatzsteuer). A vagyonforgalmiadók az illetékek között szerepelnek, mert a forgalmiadóknak egybefoglalását az illetékekkel a lerovási mód hasonlóságára és a beszedési eljárás azonosságára való figyelemmel, célszerűségi szempontok indokolták. Így az örökösödési illeték, vagyonátruházási illeték, stb. lényegileg vagyonforgalmi adók; ezeknél a forgalomban megnyilvánuló teljesítőképesség (öröklés, birtokszerzés) az adóztatás alapelve.[5]) Az általános forgalmiadó ingó dolgoknak és más egyéb szolgáltatásoknak visszterhes forgalmát éri utol.

Tekintettel arra, hogy az általános forgalmiadó a vevőre és a vevők láncolatán át végül a fogyasztóra hárul, ez az adó a fogyasztásban megnyilvánuló szolgáltatási képességet törekszik a közszükségletek fedezéséhez igénybe venni. Az általános forgalmiadó tehát a munkamegosztáson alapuló egész gazdasági életet átszövő forgalom jelenségeiben, az általános fogyasztást terhelő közszolgáltatás. Az általános forgalmiadó lényegében és gazdasági hatásában fogyasztási adó, mert a törvényhozó célja az adó áthárításával végeredményben a fogyasztó megterhelése. A forgalmiadó a termelési költség egyik eleme, tehát az áru vagy szolgáltatás árában jut kifejezésre.

A gazdasági forgalomban a nyersanyag előállításától a kész termék rendeltetésszerű felhasználásáig, illetve elfogyasztásáig tett út, több-kevesebb szakaszra, fázisra oszlik. Ugyanaz a cikk változatlanul vagy megmunkálva, illetve feldolgozva több kézen megy át, tehát egy gazdasági folyamaton belül többször ismétlődik az adás-vétel.

Az általános forgalmiadó beszedése, a most vázolt tényállás mellett, két módon szabályozható. Vagy úgy, hogy egy gazdasági folyamaton belül az adót minden szállítás után le kell róni, vagy pedig az adó csak egyetlen szállítás után, a gazdasági folyamatnak csupán egyetlen szakaszán rovandó le, pl. az áru előállítójánál, vagy pedig csak a nagykereskedőnél, esetleg csak a kiskereskedőnél. Az előbbi esetben a forgalmiadót egyugyanazon áru után többször is kell leróni, az utóbbi esetben pedig a gazdasági folyamatnak csak egyik szakaszánál, az áru gazdasági forgalmi útjának csak egyik állomásánál, egyik fázisánál, amely esetben fázisadóról beszélünk. Az első esetben a forgalmiadót fizeti a nyersanyag termelője, a félgyártmány készítője a nyers-

[1]) Az 1917. évi május 30-i németbirodalmi törvény, amely az 1916. évi június 16-i áruforgalmi bélyeg-törvény kiegészítéséről szól (*Rgbl.* 441. lap) tiltja, hogy az árut szállító a forgalmiadót külön felszámítsa az áru árán felül. Az 1918. július 26-i németbirodalmi áruforgalmiadó-törvény a forgalmiadó nyílt áthárítását megtiltotta. — Az adóáthárításról lásd: Gesetz über die Umsatzsteuer (*Vorlage der Staatsregierung. 744. der Beilagen* — Konstituirende Nationalversammlung. 37. lap.).

[2]) *Exner Kornél:* »Forgalmi adó.« (*Közgazdasági Enciklopédia.* II. köt. 285. lap.)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

anyag árában megtérítette a termelőnek a forgalmiadót, de azt a félgyártmány után ismét fizetendő forgalmiadóval együtt tovább hárítja a készgyártmány készítőjére, aki a készgyártmány után ismét lerovandó forgalmiadót a készgyártmány árában, az ebbe bekalkulált, előzetesen már lerótt forgalmi adórészletekkel együtt tovább hárítja a nagykereskedőre, ez a kiskereskedőre, míg végül a fogyasztó viseli a több részletadóból összetevődő általános forgalmiadót. Az adó kulcsa egymagában nem fejezi ki a megterhelés mérvét. Mert az adót mindenkor az áru ára alapján alkalmazott kulcs szerint számítva, annyiszor kell leróni, ahányszor az áru adás-vétel tárgya, tehát ahány szállításon megy át, az utolsó kézig, a fogyasztóig, aki az áru árában az összes forgalmi adórészleteket megtéríti és így az általános forgalmiadót viseli. A forgalmiadó minden egyes fázisnál nagyobb összegben szerepel, mert az áru értéke, a feldolgozás arányában halmozódó termelési költségekkel és közvetítői tevékenységgel emelkedik. Az általános forgalmiadó valóságos terhe tehát az egyes áruknál nem azonos. Minél több szakaszon, fázison, szállításon keresztül jut az áru a fogyasztóig, annál nagyobb forgalmiadó-összeg terheli azt. Természetes következménye és kísérője az általános forgalmiadó alá eső áruszállításnak az adó áthárítása, elhárítása, továbbhárítása és visszahárítása körül megismétlődő és a gazdasági életet zavaró harc. Ehhez járul az általános forgalmiadó e beszedési módjának, az ellenőrzéssel kapcsolatos költséges és zaklató volta.[1])

E visszásságok és hátrányok vezettek több külföldi államban és újabban Magyarországon is egyre nagyobb terjedelemben a fázisadó, a forgalmiadóváltság alkalmazására. A forgalmiadónak fázisadó alakjában eszközölt beszedési módja azért előnyös, mert egyszerű, nem zaklató és csekély kezelési költséggel jár. Leghelyesebb a fázisadót (az adóváltságot) az áru termelőjénél, a viszonylag kevés számú gyárosnál beszedni, mert a nagykereskedés nem kapcsolódik minden gazdasági folyamatba, a kiskereskedés pedig nagy számánál fogva költségessé tenné az ellenőrzést. A külföldről behozott cikkek után a fázisadó a vámkezeléssel kapcsolatban rovandó le.

A gyártási fázisadó esetében a pénzügyi közigazgatás kevesebb adókötelessel áll szemben, a gazdasági élet pedig megszabadul az általános forgalmiadó ismételt lerovásával kapcsolatos zaklató ellenőrzéstől. A gyártási fázisadó beszedése azonban szövevényes probléma, mert egy bizonyos áru-

[1]) Tegyük fel, hogy egy fehérneműdarab, forgalmiadó nélkül, a boltban 10 P. Kérdés, mennyivel drágul ez a cikk 1½% forgalmiadó esetében? A fehérneműdarabhoz felhasznált nyersgyapotért a szövő fizet 1 pengőt; ehhez 1½ fillér adó járul; a szövő tovább adja a fonalat a takácsnak 1·50 pengőért; az adó 2·25 fillér; a takács eladja a szövöttet a fehérneműgyárosnak 2·50 pengőért; az adó 3·75 fillér; ez eladja a nagykereskedőnek 5 pengőért; az adó 7·5 fillér; a kiskereskedő az áruért ennek 6 pengőt kénytelen fizetni; adó 9 fillér; a kiskereskedő a maga részéről vevőjétől 12 pengőt szed be; adó 18 fillér. A fehérneműdarab tehát hatszoros forgalom mellett nem 6×1½ %-ot, azaz 9%-ot, 1·08 pengőt hoz az utolsó ár után, hanem csak 42 fillért, ami a végső ár után 3·5% összadótételnek felel meg.

cikknek előállításánál nem egy, hanem több fázis is lehet, eldöntendő tehát, hogy az előállításnak mely szakaszában történjék helyesen az adó beszedése; ugyanabból a nyersanyagból a legkülönbözőbb termék készülhet, a legelőbb számú fázisokon át, stb. Az adókulcsot az adóváltságnál minden árucikkre nézve másképen kell megállapítani, az ár és a fázisok számba vétele mellett. A leghelyesebb az adóváltságot átalányrendszer alapján megállapítani. Ebben az esetben az árucikkek csoportosítása mellett, az egyes árucsoportokra megállapítandó, hogy mely fázison, félgyártmány vagy készgyártmány után kell a meghatározott tételű adót lefizetni, amellyel az illető árucsoporton belül az adóztatás szempontjából irányadó fázist megelőző és követő fázisok adója is meg van váltva. A gyártási fázisadó esetén a kereskedelem és a kisipar (kézműipar) szabadul az általános forgalmiadó beszedésének és beszolgáltatásának terhétől; viszont a gyáripar, a forgalmiadót beszámítván a gyártmány árába, noha áthárítja az adót a fogyasztóra, de az iparcikk árának emelésével, a drágítás látszatának odiumát kénytelen viselni.[1])

1. Általános forgalmiadó.

Magyarországon az általános forgalmiadót az 1921 : XXXIX. t.-c. hozta be. Az alaptörvényt több törvény, főképen az 1925 : XXIII. t.-c. és az 1927 : V. t.-c. módosítja. Különösen fontos a 4800/1931. M. E. sz. rendelet az általános forgalmiadó (adóváltság) kulcsának felemelése tárgyában.

Általános forgalmiadó alá esik mindenki, aki belföldön, az őstermeléstől különböző bármilyen önálló, bevétel elérésére irányuló kereseti tevékenységet fejt ki. 1921 : XXXIX. t.-c. 29. §.) A mezőgazda tehát nyersterményeinek eladása (után általános forgalmi adót nem fizet. A cukorgyárba, szeszgyárba, vagy bármely más iparvállalatba feldolgozás végett beszállított répa után azonban készpénzben forgalmiadót kell fizetni, amelynek alapja az az ár, amelyet a pénzügyminiszter a gyárakkal és a termelőkkel egyetértve megállapít (1921 : XXXIX. t.-c. 9. §. és 1922 : XVII. t.-c. 13. §. 4. pont). A cukorrépa forgalmiadó éppen úgy áthárítás tárgya, mint az általános forgalmiadó, tehát azt végeredményben a cukor fogyasztója a cukor árában viseli. Nem számít őstermelésnek a terményeknek iparcikkekké való feldolgozása és ily módon való értékesítése; továbbá a föld terményeinek nyilt üzlethelyiségben való forgalombahozása akár a föld tulajdonosa, akár más által. Az erdőgazdaságból való bevétel általános forgalmiadó alá esik. Az adókötelezettség szempontjából közömbös, hogy a kereseti tevékenység testi dolgok előállításában, szállításában, vagy valamely szolgálat teljesítésében áll. Az általános forgalmiadó tárgya az önálló kereseti tevékenység körében történt áruszállítás vagy bármely más munkateljesítmény (30. §.); alapja az adóköteles

[1]) Lásd a forgalmiadók áthárításának kérdéséről: *dr. Hajdu József:* »Menekülés az adótehertől az általános jellegű forgalmi adóknál.« (Az adó. Adó- és illetékügyi szemle. 1930. — 237. s köv. lap.)

által szállított áruk, valamint az általa végzett munkateljesítmények ellenértéke fejében teljesített fizetések összege (31. §.). Ugyanannak az árunak ismételt átruházása minden egyes esetben külön adóköteles áruszállítás. Az általános forgalmiadó kulcsa az adóalapnak kezdetben 1·5%-a volt (35. §.); majd, minthogy a forgalmiadó hozadéka nem volt kielégítő és a pénz romlásával együtt járt áremelkedéshez viszonyítva a forgalom megterhelése gyengének bizonyult, az adókulcs (az 1922 : VI. t.-c. 7. §-a szerint) felemeltetett 3%-ra; az 1925 : XXIII. t.-c. 6. §-a pedig, a gazdasági konszolidációra való tekintettel, a 3%-os adókulcsot, mely erősen nehezedett a fogyasztóra, 2%-ra mérsékelte (4700/1925. P. M. sz. rendelet). 1931. évi szeptember 14-től kezdve a 4800/1931. M. E. sz. rendelet az általános forgalmiadó, valamint a cukorrépa-forgalmiadó kulcsát ismét 3%-ra emelte fel. (1. és 6. §§.)

A törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városok területén befolyt általános forgalmiadónak legfeljebb ¼ részét a pénzügyminiszter az illető városnak engedheti át; ennek a részesedésnek fejében azonban a város az általános forgalmiadó kezelésénél és ellenőrzésénél a saját szervei által közreműködni köteles; hasonló részesedésben, hasonló feltételek mellett, indokolt esetekben a pénzügyminiszter a községeket is részesítheti (1921 : XXXIX. t.-c. 36. §., továbbá 1925 : XXIII. t.-c. 7. §.; végül a 4800/1931. M. E. sz. rendelet 10. §-a). A 3%-os adókulcs mellett befolyó általános forgalmiadónak egy negyed része a városokat és községeket olymódon illeti meg, hogy az átengedhető összeg $^1/_3$ része a városok és községek segélyalapja javára fizetendő be.[1])

Az általános forgalmiadó beszedése egyre inkább fázisadó (forgalmiadóváltság) alakjában történik. A 70.900/1926. P. M. sz. rendelet felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az általános forgalmiadót forgalmi adóváltság alakjában rovathassa le. E rendelet szerint némely áru egymás után következő szállítása után járó több forgalmiadót egyetlen szállítás alkalmával teljesítendő adófizetéssel forgalmi adóváltság útján egy váltságösszeggel kell megfizetni és ekkor a váltságköteles szállítást megelőző és az azt követő áruszállítások egészben vagy részben mentesülnek a forgalmiadó fizetése alól. (id. rend. 1. és 2. §§.)

A városok és községek az ő közreműködésük mellett befolyt forgalmi adóváltságból továbbra is az eddigi mértékű (rendszerint a váltságalap után 0·5%-kal, a cukornál 0·25%-kal számítandó) részesedést kapnak. (4800/1931. M. E. sz. rendelet 10. §-a.) Azonban a fázisrendszer folytán az állam bevétele növekedett, a városok részesedése csökkent, mert az általános forgalmiadóból az állam javára 1931-ben 79·81%, 1932-ben 85·77%, 1933-ban 89·61% és 1934-ben 91·81% esett.[2])

[1]) Az önkormányzati testületeknek részesítéséről a forgalmi adóbevételekből lásd *dr. Laky Dezső:* »Az általános forgalmi adó Budapesten 1921—1927.« — Budapest, 1929. (86., 145. és köv. lap.) (Statisztikai Közlemények. Szerkeszti *dr. Illyefalvi I. Lajos.*)

[2]) Adóstatisztika 1932. — 26. és 27. lap; Adóstatisztika 1934. 20. és 21. lap.

Vámköteles áruk behozatala alkalmával vámforgalmi adót kell fizetni; vámmentes áruk után is szedhető általános forgalmiadó vagy adóváltság (8. §. 2. pont).

Az általános forgalmiadó, a cukorrépa forgalmiadóval együtt 1932-ben 100·819 millió pengő hozadékot adott az államkincstárnak. Ebből a cukorrépa forgalmiadóra 0·58% vagyis 603.550 pengő vehető fel.[1]) Tekintettel arra, hogy a cukorrépa forgalmiadót a termelő mezőgazda, a cukorrépát feldolgozásra átvevő gyárosra, ez pedig a kész termék árában végeredményben a fogyasztóra hárítja át, a cukorrépa forgalmiadó és az általános forgalmiadó egyaránt a fogyasztók terhe és így egy összegben fogjuk vizsgálni, hogy a 100.819 millió pengő általános forgalmiadó (a cukorrépa forgalmiadóval együtt) miként oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között?

Mióta egyre nagyobb számú adótárgyra terjed ki az általános forgalmiadó beszedése adóváltság alakjában, a gyárakban, tehát kevés helyen összpontosítva, azóta megbízható támpontunk nincs annak kipuhatolására, hogy az általános forgalmiadóból mennyi esett Budapestre, a törvényhatósági és megyei városokra, illetve községekre, amely közületek, a területükön, az ő közreműködésük mellett befolyt általános forgalmiadóból részesedést kaptak. Vagyis az önkormányzati testületek részesedési arányából következtetni lehetett az általános forgalmiadó területi megoszlására és ebből viszont a fogyasztás mikénti alakulására a városok és vidék között. Minthogy pedig a foglalkozási ágak tagozódása merőben eltérő a városokban és a vidéken, megbízható eredményre, a forgalmi adóknak a foglalkozási ágak szerint való megoszlása tekintetében csak úgy juthatunk, ha a fogyasztás tagozódását ismerjük városok és vidék szerint. A gyári fázisadó (adóváltság) a termelés helyére enged következtetést, szemben a fogyasztás helyi alakulására mutató általános forgalmiadóval.

Tekintettel arra, hogy a fázisadó fokozatos alkalmazásától (vagyis 1929-től) kezdve 1932-ig az életmód nem változott, tehát nem volt lényeges eltolódás a fogyasztás terén sem és változás az egész közgazdaság strukturájában nem állott be, azt az arányt, amely — a rendelkezésre álló hivatalos adatok szerint — [2]) az 1929. évben az önkormányzati testületek részesedését

[1]) Adóstatisztika 1932. — 10. lap. — Megjegyzendő, hogy az 1934. és 1933. évi Adóstatisztikában a cukorrépa forgalmi adó már külön van kimutatva és pedig 108.774 millió, illetve 99.707 millió pengő általános forgalmi adó mellett 612.000 pengő, illetve 592.000 pengővel, ami átlag 0·58%-nak felel meg.

[2]) Az önkormányzati testületek részesedése a forgalmiadóból 1929-ben a következő volt:

	Pengő	%
Budapest	14,058.835	52·41
Egyéb törvényhatósági városok ...	3,219.903	12·00
Megyei városok	4,650.284	17·31
Községek	4,897.435	18·28
Önkormányzati testületek együtt ..	**26,826.457**	**100·00**

Az adatokra vonatkozólag lásd: Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest, 1931. — (182. lap.)

mutatja az általános forgalmiadóból, alkalmazhatjuk a fenti 100.819 millió pengőre is és a következő eredményre jutunk:

Az általános forgalmiadó megoszlása a következő a városok és vidék szerint:

	%	Pengő	Egy fejre eső forgalmiadó-hányad pengőben
Budapesten	52·41	52,839.238	52·52
Egyéb törvényhatósági városokban	12·00	12,098.280	18·03
Megyei városokban	17·31	17,451.769	14·49
Községekben	18·28	18,429.713	3·17
Önkormányzati testületekben együtt	**100·00**	**100,819.000**	**11·60**

Ha az össznépességnek, lakóhelyükre való tekintettel, foglalkozási ágak szerinti lélekszámát[1]) szorozzuk a fenti fejátlagokkal, a következő eredményre jutunk:

XXIV. Az általános forgalmiadó megoszlása foglalkozási ágak szerint.

Megnevezés	Budapest	Egyéb törvényhatósági városok	Megyei városok	Községek	Összesen	Egy fejre eső forgalmiadó-hányad
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	568.476	3,271.237	5,452.109	12,460.855	21,752.677	4·83
II. Bányászat és ipar	21,615.972	3,525.694	5,473.293	3,212.627	33,827.586	16·93
1. Bányászat	*62.921*	*106.702*	*54.975*	*330.095*	*554.693*	*4·82*
2. Gyáripar	*12,680.639*	*1,100.046*	*1,488.775*	*463.853*	*15,733.313*	*28·50*
3. Kisipar	*8,872.412*	*2,318.946*	*3,929.543*	*2,418.679*	*17,539.580*	*13·16*
III. Kereskedelem	12,011.639	1,689.375	2,350.655	1,024.874	17,076.543	21·13
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*7,507.892*	*889.600*	*1,195.338*	*471.316*	*10,064.146*	*23·79*
2. Hitelforgalom	*1,259.325*	*97.272*	*118.238*	*25.547*	*1,500.382*	*32·60*
3. Közlekedés	*3,244.422*	*702.503*	*1,037.079*	*528.011*	*5,512.015*	*16·25*
IV. Szabad foglalkozás	2,676.524	447.036	535.304	209.765	3,868.629	21·61
V. Közalkalmazottak	3,829.391	639.578	765.854	300.107	5,534.930	21·62
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	12,137.236	2,525.360	2,874.554	1,221.485	18,758.635	19·78
Összesen	**52,839.238**	**12,098.280**	**17,451.769**	**18,429.713**	**100,819.000**	**11·60**

Az általános forgalmiadóból legnagyobb részt az ipar visel[2]) és utána a mezőgazdaság, mert a forgalmiadó az általános fogyasztást terheli, tehát a legtöbb lélekszámot képviselő két főfoglalkozási ág van legerősebben az ál-

[1]) Jelen munka 160. lap.

[2]) Megjegyzendő, hogy *Laky Dezső* (id. munka 275. lap) több tekintetben lényegesen eltérő módon mutatja ki az általános forgalmiadó megoszlását a foglalkozási ágak között Budapesten, aminek oka az, hogy a Laky-féle adatok az egyes foglalkozási ágak által eszközölt forgalmi adóbefizetésre vonatkoznak, mi pedig azt puhatoltuk ki, hogy az adó áthárítása folytán az egyes foglalkozási ágakat mennyi forgalmiadó terheli.

talános forgalmi adóval megterhelve. Az általános fejadóhányad azonban az iparban három és félszer nagyobb, mint a mezőgazdaságban, ami mutatja, hogy az ipar nagyobb vásárló erejénél fogva többet és drágább árukat fogyaszt. Ugyancsak a fokozott vásárló erő jut kifejezésre abban, hogy noha a kisipar részesedése a forgalmiadóban nagyobb, mint a gyáriparé, ennek adófejhányada több mint kétszerese a kisipar egy fejre eső adóhányadának. A hitelforgalomra és gyáriparra a legnagyobb, a bányászatra és mezőgazdaságra a legkisebb forgalmiadó fejhányad esik. Legkisebb összeggel (a bányászattól eltekintve), de legnagyobb átlagos fejhányaddal azért járul a hitelüzlettel foglalkozók csoportja az általános forgalmiadóhoz, mert bár legkisebb a lélekszámuk a többi foglalkozási ággal szemben, de több és drágább árut fogyaszt.

2. *Fényűzési forgalmiadó.*

A fényűzési forgalmiadót az 1920 : XVI. t.-c. hozta be Magyarországon és így az megelőzte az általános forgalmiadót, amely adó részére a talajt előkészítette. Nemcsak az államháztartás súlyos helyzete indokolta újabb bevételi források feltárását, hanem az a körülmény is, hogy a fogyasztási adók az alsóbb néprétegek tömeges fogyasztásának tárgyát képező cikkeket is terhelik és emellett megadózatlanul maradtak a vagyonos osztályok fényűzési fogyasztásai.[1]) A fényűzési forgalmiadónak az alapgondolata az volt, hogy a javak általános forgalmából azokat a cikkeket, amelyeknek használatából nagyobb költekezésre, finomultabb életmódra és így erősebb teherbíróképességre lehet következtetni, kiemeljük és ezeknek forgalmát megfelelően magas adótétellel terheljük.[2]) Minthogy az adót az eladó áthárítja a vevőre, helyes, hogy az, aki fényűzési tárgyakat vásárolhat, vagy fényűzési mulatóhelyeken költekezik, fokozottabb mértékben vegyen részt az állami terhek viselésében.

A fényűzési forgalmiadó tárgya a törvényben részletesen megjelölt fényűzési tárgyaknak belföldön ellenszolgáltatás mellett teljesített, az átruházó kereseti tevékenységének köréhez tartozó és a kiskereskedelem keretén belül történő átruházása. A fényűzési tárgyak : gyöngyök és drágakövek, mesterséges drágakövek, féldrágakövek ; nemes fémek ; ékszerek, arany- és ezüstművesiparnak termékei, evőeszközök ; a szobrászat, festészet és graphika eredeti művei ; régiségek ; hangszerek ; az iparművészeti műtárgyak ; szőnyegek ; ruházati cikkek, ha szörméből, valódi csipkéből, selyemből vagy bársonyból készültek ; legyezők, sétabotok, napernyők, utazóládák, utazótáskák, utazókosarak ; tükörablaküveg ; személyszállításra szolgáló és motorerővel

[1]) Törvényjavaslat a fényűzési forgalmi adóról (Nemzetgyűlési Irományok. — 62. szám. 13. lap.).

[2]) Törvényjavaslat a fényűzési forgalmi adóról. (Nemzetgyűlési Irományok. — 62. szám. 16. lap.)

hajtott szárazföldi, vizi és légi járművek és tartozékaik ; hátaslovak, versenylovak és ponnyk ; kutyák, éneklő- és díszmadarak ; játékkártya ; illatszerek és piperecikkek ; cukrászipari termékek ; fényűzési vállalatnak minősített vendéglő, kávéház, szálloda, penzio, mulatóhelyek, bárok, stb. által kiszolgáltatott ételek és italok. (5. §.)

A fényűzési forgalmiadó kulcsát az alaptörvény az átruházásért kialkudott ellenérték (vételár) tíz százalékában állapította meg. (9. §.) A különlegessé minősített fényűzési vállalat részéről kiszolgáltatott ételek és italok után az adó kulcsát pedig huszonöt százalékban állapította meg. Az 1927 : V. t.-c. 35. §-a szerint a fényűzési tárgyakra alkalmazandó adókulcs mérve az adóalap 5%-ánál kisebb és 20%-ánál nagyobb nem lehet.

A fényűzési tárgyaknak a forgalmában úgy a külföldről történő behozatal, mint a külföldre történő kivitel általában adóköteles, tehát az adókötelezettség akkor is fennáll, ha az eladó nem keresetűző. (12. §.) A fényűzési tárgyaknak a külföldre történő kivitele alkalmából a közgazdasági érdekekre való tekintettel akár általában, akár a fényűzési tárgyak bizonyos csoportjára nézve a fényűzési forgalmiadó alól a pénzügyminiszter mentességet adhat (1921 : XXXIX. t.-c. 69. §.).

A fényűzési forgalmiadó 1932-ben 3028 millió pengő hozadékot adott.[1]) Kérdés, miként oszlott meg ez az adóteher az egyes foglalkozási ágak között? Szakszerű megállapítás szerint[2]) a fényűzési forgalmiadó bevétel 50%-a tehát 1,514.000 pengő fényűzési gépkocsik (luxus-autók) vételára alapján folyt be; 25%-a, vagyis 757.000 pengő fényűzési vállalatoknak minősített mulatóhelyek, bárok, grillek, stb. részéről folyt be; 25%, azaz 757.000 pengő pedig különböző iparágakra esik, selyem, kozmetikai cikkek, szappan, nemes fémek, ékszerek, stb. után.

A luxus-autók vásárlása után befolyt 1·514 millió pengő forgalmiadó összeget abban az arányban osztjuk meg az egyes foglalkozási ágak között, amily arányban azokat a gépjárművek közúti adója terheli.[3]) A fényűzési mulatóhelyek után befolyt 757.000 pengő forgalmiadót Budapest adófejátlagának és az egyes foglalkozási ágak Budapestre eső lélekszámának szorzata alapján osztjuk szét, mert e címen csaknem az egész bevétel Budapestre esik. Végül a kozmetikai cikkek, nemes fémáruk, ékszerek, selyem, stb. után, az ipar által lerótt fényűzési forgalmiadót, a 2,881.251 lélekre rúgó városi lakosság egyes foglalkozási ágaira eső lélekszámának és a városi lakosság fenti cikkekre eső forgalmiadó fejátlagának szorzata alapján osztjuk

[1]) Adóstatisztika. 1932. — (10. lap.)

[2]) *Dr. Tillmann István* miniszteri titkár úr szíves adatai alapján.

[3]) Az arányszámokat lásd jelen munka 183. lap. A luxusautók után befolyt fényűzési forgalmi adóból az iparra és kereskedelemre eső főösszeget a Nagy-Budapestre eső adófejátlagnak a gyár- és kisiparból, illetve a tulajdonképeni kereskedelem-, hitelforgalom- és közlekedésből élők számával való szorzata alapján osztjuk meg.

szét,[1]) mert e cikkeket csaknem kizárólag a városi lakosság vásárolja. Az eredmény a következő:

Megnevezés	Fényűzési gépkocsik után befolyt fényűzési forgalmiadó pengőben	Fényűzési mulatók után befolyt fényűzési forgalmiadó pengőben	Fényűzési cikkek után befolyt fényűzési forgalmiadó pengőben
I. Mezőgazdaság	371.536	8.143	147.816
II. Bányászat és ipar	659.953	309.629	256.061
1. Bányászat	*1.406*	*901*	*2.837*
2. Gyáripar	*386.049*	*181.639*	*105.352*
3. Kisipar	*272.498*	*127.089*	*147.872*
III. Kereskedelem	231.339	172.056	126.004
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*134.350*	*107.544*	*71.445*
2. Hitelforgalom	*22.535*	*18.039*	*9.759*
3. Közlekedés	*74.454*	*46.473*	*44.800*
IV. Értelmi foglalkozás	32.968	38.339	29.302
V. Közalkalmazottak	97.502	54.852	41.922
VI. Magánalkalmazottak	114.610	—	—
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	6.092	173.981	155.895
Összesen	**1,514.000**	**757.000**	**757.000**

A fenti eredményeket összevonva, megkapjuk a fényűzési forgalmiadó megoszlását az egyes foglalkozási ágak között, mely a következő:

XXV. táblázat. A fényűzési forgalmiadó megoszlása a foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Pengő	Egy fejre eső fényűzési forgalmiadóhányad fillér
I. Mezőgazdaság	527.495	11·7
II. Bányászat és ipar	1,225.643	60·8
1. Bányászat	*5.144*	*4·5*
2. Gyáripar	*673.040*	*121·1*
3. Kisipar	*547.459*	*48·6*
III. Kereskedelem	529.399	65·5
1. Tulajdonképeni kereskedelem.	*313.339*	*73·9*
2. Hitelforgalom	*50.333*	*110·4*
3. Közlekedés	*165.727*	*48·9*
IV. Szabadfoglalkozás	100.609	56·4
V. Közalkalmazottak	194.276	59·5
VI. Magánalkalmazottak[2])	114.610	3·0
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	335.968	34·3
Összesen	**3,028.000**	**34·85**

[1]) A fényűzési mulatóhelyekből befolyt 757.000 pengő forgalmiadóból egy fejre esik Budapesten 757.000 : 1,006.184 = 75·2 fillér; a fenti fényűzési cikkekből befolyt 757.000 pengő forgalmiadóból egy fejre esik az összes városokban 757.000 : 2,881.251 = 26 fillér.

[2]) Megjegyzendő, hogy a magánalkalmazottakra eső fényűzési forgalmiadó egy része a többi foglalkozási ágaknál van kimutatva. Az itt külön feltüntetett 114.610 pengő a luxusautók vásárlása után befolyt adó, mely a többi foglalkozási ágaknál számba véve nem lett. A magánalkalmazottak száma 3,797.980. Jelen munka 151. lap, jegyzet.)

A fényűzési forgalmiadóhoz legnagyobb összegben az ipar járul, még pedig a gyáripar és utána a kisipar ; de már fejátlag alapján, bár a gyáripar ugyancsak vezet, de a kisipar már erősen háttérbe szorul, a hitelforgalom mellett, mely — a bányászatot nem említve — a legkisebb összeggel járul a fényűzési forgalmiadóhoz abszolúte véve, de fejátlag szerint nyomon követi a gyáripart. A mezőgazdaság igen csekély fejátlagot mutat, jeléül annak, hogy itt nem általános fogyasztás tárgyát képező árukról van szó, tehát az egyes foglalkozásból élők számának alárendeltebb jelentősége van.

A fényűzési forgalmiadóból Budapestre 1,728.534 pengőt, a vidékre 1,299.466 pengőt számíthatunk. Budapestre vettük a fényűzési mulatókból befolyt összes 757.000 pengőt ; a fényűzési cikkek eladásából befolyt forgalmiadóból Budapest és a többi városok népességének aránya szerint 25·88%-ot, vagyis 195.912 pengőt számítottunk Budapestre, míg a luxus-autók után befolyt 1·514 millió pengőből 51·23%-ot, azaz 775.622 pengőt az ipar és kereskedelem Budapestre eső népszáma arányában, mert e két foglalkozási ág a fényűzési gépkocsik fővásárlója.

3. Értékpapír-forgalmiadó.

Az értékpapír-forgalmiadót az 1900 : XI. t.-c. hozta be Magyarországon. Ez a legrégibb önálló forgalmiadó. Ez adó célja az értékpapírok adás-vételéből és az árviszonyok változására alapított nyerészkedésből eredő rendkívüli bevételek (nyereségek) megadóztatása. Ezzel az alsóbb néposztályokat viszonylag jobban terhelő fogyasztási adókban rejlő aránytalanság némileg kiegyenlítődik. Ez az érv azonban nem mindig helytálló, mert az értékpapírforgalmiadó tárgyát képező jogügylet nem mindig jár nyereséggel.

Az értékpapírforgalomban felmerülő ügyletek adókötelesek. Az adóköteles értékpapírforgalom tárgyát állami és egyéb közkölcsönök kötvényei, záloglevelek és egyéb kötvények, részvények, részjegyek, élvezeti- és nyereményjegyek, valamely tőzsdén jegyzett sorsjegyek és osztalékszelvények képezik. Adóköteles ügyletek az adás-vétel, a csere, az átutalás, a díjügyletek, a halasztó ügyletek és minden egyéb ügylet, mely tőzsdei forgalmat létesít. Az adóteher viselése egyenlő részben háramlik mindkét szerződő félre (29. §.). Az adótétel 2/10 ezrelék és 1½ ezrelék között mozog. Az 1925 : IX. t.-c. 14. §-a felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az értékpapírforgalmiadó tételeit rendeleti úton módosíthassa.

Az értékpapír-forgalmiadóból az állam tiszta bevétele 354.000 pengő volt 1932-ben.[1]) Az egész bevétel a budapesti értéktőzsdén lebonyolított ügyletekből ered. Tekintettel arra, hogy az értékpapír-forgalmiadó az értékpapírt vevőkre háríttatik, a fenti 354.000 pengő azokra a foglalkozási ágakra hárul, amelyekhez az értékpapírvásárló tartozik. A mezőgazdák alig vásárol-

[1]) Adóstatisztika 1932. — 10. lap.

nak értékpapírt a tőzsdén ; a vásárlók a többi foglalkozási ágakból kerülnek ki és pedig főkép az ipar- és kereskedelem köréből, továbbá az alkalmazottak és egyéb foglalkozásúak, akik részben az árfolyamváltozások kihasználása révén nyerészkednek, részben tőkeelhelyezés céljából vásárolnak papírokat. Budapest népességének számával osztva az értékpapír-forgalmiadó hozadékát, megkapjuk az egy fejre eső értékpapírforgalmiadó-hányadot, mely 35·18 fillérnek felel meg ; a fejátlag szorzata az egyes foglalkozási ágakhoz tartozók lélekszámával adja az értékpapír-forgalmiadó tagozódását foglalkozási szerint, mely a következő :

XXVI. Az értékpapír-forgalmiadó megoszlása a foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Pengő	Egy fejre eső értékpapír-forgalmiadó-hányad fillér
I. Mezőgazdaság	3.808	0·08
II. Bányászat és ipar	144.792	5·—
1. Bányászat	*421*	*0·3*
2. Gyáripar	*84.940*	*15·—*
3. Kisipar	*59.431*	*4·—*
III. Kereskedelem	80.459	9·—
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*50.291*	*11·—*
2. Hitelforgalom	*8.435*	*18·—*
3. Közlekedés	*21.733*	*3·—*
IV. Szabadfoglalkozás	17.928	10·—
V. Közalkalmazottak	25·651	10·—
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	81.362	8·—
Összesen	**354.000**	**4.—**

Az értékpapír-forgalmiadó hozadéka, a gazdasági válság következtében üzlettelenné vált értéktőzsdén, erősen összezsugorodott. Az ipar és kereskedelem mellett legnagyobb részesedést a vagyonhasználmányból élők viselnek, viszonylag pedig a gyáriparra és hitelforgalomra esik a legnagyobb hányadrész, amely azonban szintén jelentéktelen.

IV. Vámok és megoszlásuk az egyes foglalkozási ágak között.

Az állami bevételek jelentékeny részét szolgáltatják a vámok. Viszonylagos jelentőségük azonban egyfelől az egyéb adóbevételek rohamos emelkedése, másfelől az önellátásra törekvő országokban a behozatal korlátozása következtében lényegesen csökkent.

A magyar közháztartások szempontjából a vámoknak két csoportját különböztetjük meg. Az egyikbe az országhatárvámok tartoznak, vagyis az ország határát átlépő áruk után, ellenszolgáltatás nélkül szedett közszolgáltatások. A határvámok behozatali vámok, amelyek lényegileg közvetett adók. A másik csoportba sorozzuk a belső vámokat, melyeket az ország

egyes részei között lebonyolódó forgalomban és a városok határán szednek; ilyenek az útvám, hídvám, kövezetvám, a vármegyei útalap javára a vasúti hozzájáró utak után szedett vámpénz, a révátkelési (komp) díj és a városi vámok. A behozatali vámok az állam javára eső bevételek, míg a többi vámokat az önkormányzati testületek javára szedik.

1. Behozatali vámok.

A külföldről behozott áruk után szedett vámok vagy az állam bevételeit vannak hivatva fokozni, vagy pedig közgazdasági célokat szolgálnak. Az előbbiek pénzügyi, az utóbbiak gazdasági (védő) vámok.

A gazdasági vámokból eredő bevételek mérvére nem az állami szükségletek gyakorolnak irányító befolyást, hanem főleg és elsősorban az ország kereskedelmi és vámpolitikája. Esetleges áttérés magas védővámrendszerről alacsonyabb vámokra, erősen érezteti hatását az állami pénzügyekre is, bár nem hagyható figyelmen kívül, hogy a vámok csökkentése esetén a behozatal emelkedése viszont a vámbevételekre fokozó hatást gyakorol.

1932-ben Magyarországon a behozatal értéke 328·538 millió pengő volt,[1]) amely után a behozatali vámbevétel 36·525 millió pengőre rúgott,[2]) vagyis a behozatal összértékének 11·12%-a. Az 1926/30. években átlag évenkint 1,044.345.000 pengő volt a behozatal értéke, míg a behozatali vámbevétel évi átlaga 118,152.600 pengőt képviselt,[3]) tehát a behozatal összértékének 11·31%-át.

Látható ez adatokból, hogy a vámbevétel nagysága aránylagosan simul a behozatal volumenjéhez. Az önellátásra törekvés a behozatal megszorítására vezet, ami a behozatali vámbevétel visszaesésében jut kifejezésre.

Kérdés, hogy a 36·525 millió pengőre rúgó behozatali vámbevétel miként terheli az egyes foglalkozási ágakat? Mindenek előtt kihasítandók a behozatali vámbevételekből a pénzügyi vámok, amelyek kávé, tea, bors, fahéj, kömény, aszuszőlő, füge, citrom, narancs, kokuszdió, paradió és egyéb exotikus gyümölcs után fizetendők s tisztán fogyasztási adó természetűek. A most említett fogyasztási cikkek behozatala után az állam bevétele 1932-ben 8,840.047 pengő volt.[4]) Ezt az összeget azonban helytelen volna az egész lakosság között egyenlően felosztani, mert azokat az árukat, amelyek után a pénzügyi vámokat lerójják, a népesség nem egyformán fogyasztja, mert nem nélkülözhetetlen cikkek. E pénzügyi vámok jóformán kizárólag a jobbmódu városi lakosságot terhelik, mert a fenti gyarmatárukat, fűszereket és exotikus gyümölcsöket a városokban fogyasztják, a falu népe, a községi lakos-

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (138. lap.)
[2]) Adóstatisztika. 1932. — (12. lap.)
[3]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (164. lap.)
[4]) A pénzügyminiszterium vámosztályának adata szerint.

ság e cikkekkel nem él. Fejátlag alapján pedig azért indokolt a pénzügyi vámteher szétosztása, mert a különböző foglalkozási ágakban egyaránt vannak jobbmódú fogyasztók.

A 8·840 millió pengő pénzügyi vámokból a 2,881.251 lélekből álló városi lakosságra, fejenkint 3·01 pengő esik. Ha az egy fejre eső pénzügyi vámhányaddal szorozzuk a foglalkozások szerint csoportosított városi lakosság számát, úgy megkapjuk az egyes foglalkozási ágakra eső pénzügyi vámok összegét, mely a következő:

A pénzügyi vámok megoszlása foglalkozási ágak szerint.

	Városi lakosság száma	Pénzügyi vámok összege pengőben
I. Mezőgazdaság	568.524	1,711.257
II. Bányászat és ipar	984.851	2,964.402
1. Bányászat	*10.910*	*32.839*
2. Gyáripar	*405.201*	*1,219.655*
3. Kisipar	*568.740*	*1,711.908*
III. Kereskedelem	484.630	1,458.736
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*274.787*	*827.109*
2. Hitelforgalom	*37.533*	*112.974*
3. Közlekedés	*172.310*	*518.653*
IV. Szabad foglalkozás	112.699	339.224
V. Közalkalmazottak	161.240	485.332
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásuak	569.307	1,881.096
Összesen	**2,881.251**	**8,840.047**

A 36·525 millió pengőre rúgó behozatali vámból a 8·840 millió pengő pénzügyi vám levonása után fennmaradó 27,684.953 pengő gazdasági vám egy része ugyancsak élelmezési és élvezeti cikkekre esik.[1]) amelynek a fenti fejhányad alapján való megosztása a foglalkozási ágak között ép úgy indokolt, mint azt a pénzügyi vámoknál fentebb keresztül vittük.

Kísérletek történtek a multban[2]) annak megállapítására, mennyi a mezőgazdaság vámterhe? Több, összesen 109.020 kat. holdnyi birtoktípus holt leltárának és anyagszámadásának részletes feldolgozásával törekedtek 1. a hosszabb életű gazdasági gépeknek és a rövidebb életű gazdasági eszközök és szerszámoknak értékleírás alapján az elhasznált súlyra eső vámterhét,

[1]) Ugyanis 1932-ben a behozott áruk összértékéből 328·538 millió pengőből 30·923 millió pengő élelmezési és élvezeti cikkekre esett; még pedig 5,670.597 pengő gyarmatárukra és fűszerekre, 5,922.000 pengő déligyümölcsre, a fennmaradó 19·330 millió pengő pedig egyéb élelmi cikkekre. (Magyarország 1932. évi külkereskedelmi forgalma. Budapest, 1933. — 27* és 28* lap.)

[2]) Mezőgazdaságunk válsága számokban. I. évfolyam. Kiadja az Országos Magyar Gazdasági Egyesület. — Budapest 1930. (192—215. lap.); továbbá *dr. Badics József:* »Mezőgazdaságunk vámterhe.« (Köztelek. 1928. — 554 s köv. lap.)

2. az évről-évre beszerzett és tényleg felhasznált üzemanyagokra eső vám terhét kiszámítani, az 1927. évre.

A fáradságos részletezéssel eszközölt számítások eredménye az, hogy 109.020 kat. hold mezőgazdasági területen holtleltári leírás és tényleges üzemanyagfogyasztás címén felhasznált iparcikkek vámterhe 643.847·71 pengő[1]) Egy kat. hold mezőgazdasági területre tehát 5·92 pengő esik, amelynek szorzata az ország 14,803.617 kat. holdnyi mezőgazdasági összterületével,[2]) adja az ország összes mezőgazdasági területének üzemi szükségleteiből folyó 87,637.412·64 pengőre rúgó vámterhét. Ez az összeg képviselné — az Országos Magyar Gazdasági Egyesület megállapítása szerint — a mezőgazdaságra nehezedő vámteher egyik részét. A vámteher másik része a mezőgazdasági népességet személyes szükséglete révén, tehát személyes fogyasztása fejében terheli. Minthogy a mezőgazdasági népesség élelmiszer-szükségetének nagy részét maga termeli, készpénz-vásárlásainak zömét az iparcikkek képviselik. A mezőgazdasági munkásnak, de a kisebb gazdának is, személyi iparcikk-fogyasztásából a ruházkodás jelenti a legnagyobb tételt, ezért az Országos Magyar Gazdasági Egyesület a mezőgazdasági népességnek nem összes személyi szükségletét, hanem csak a legnagyobb tételnek, a ruházkodásnak vámterhét kutatta és pedig a legigénytelenebb fogyasztónak, a mezőgazdasági munkásnak és törpebirtokosnak szükséglete alapján. Számításainak eredménye szerint a ruházkodásból a mezőgazdasági népességre nehezedő vámteher személyenkint 26·64 pengő,[3]) amely fejenkinti vámteher a 4,422.000 lelket számláló mezőgazdasági népességre átszámítva, összesen 117,802.080 pengőt jelent,[4]) vagyis egy kat. holdra a személyes fogyasztásból 7·96 pengő vámteher esnék.[5]) Eszerint úgy az üzemi, mint a személyes szükségletekből kifolyólag a vámteher kat. holdankint 13·88 pengő volna. Az Országos Mezőgazdasági Egyesület megállapítása szerint tehát a mezőgazdaság vámterhe összesen 205,439.492·64 pengő volna, sőt — a becslés végkövetkeztetése szerint — ez a teher a valóságban nagyobb, minthogy az egyéb itt fel nem tüntetett fogyasztást (lakberendezés, stb.) szintén terheli vám.

Egy másik ugyancsak mezőgazdasági körökből eredő korábbi becslés szerint,[6]) az ország mezőgazdaságának összes vámterhe 250,798.723 pengő, szintén az 1927. évre megállapítva.

Már az első pillanatra kitűnik, hogy ezek a becslési eredmények el nem fogadhatók. A mezőgazdaság vámterhe nem lehet 1927-ben — amely évre

[1]) »Mezőgazdaságunk válsága számokban.« c. OMGE-kiadvány, 193. és 215. lap.

[2]) U. ott 213. lap (Az erdőterület nélkül.).

[3]) »Mezőgazdaságunk válsága számokban.« c. OMGE-kiadvány 214. lap.

[4]) Megjegyzendő, hogy a népszámlálás hivatalos adatai szerint a mezőgazdasági népesség száma 4,499.393, tehát a ruházkodásra eső vámteher 119,863.830 pengő volna helyesen.

[5]) U. ott 214. lap.

[6]) *Dr. Badics József* id. értekezés 556. lap.

a számítás vonatkozik — 205·439 millió pengő, mikor ebben az esztendőben az összes vámbevétel csak 144·950 millió pengő volt.[1]) A hiba a követett módszerben van.

Ahelyett, hogy a tényleges vámhozadékból indulna ki és keresné, hogy az miként oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között, a mezőgazdasági üzem évi dologi és a mezőgazdasági néposztály évi személyi szükségletét állapítja meg, mintha az minden évben azonos, tehát változatlan mennyiség volna és teljes mérvben kielégítésre kerülne. Az így kiszámított szükséglet azonban nem azonos a kielégítésre kerülő valóságos szükséglettel, ami abból is kitűnik, hogy a vámbevétel évenkint változó, sőt néha egyik évről a másikra 30—40%-os eltérést is mutat.

A másik és ennél még súlyosabb módszertani hiba, hogy a kiszámított (tehát nem a tényleg kielégített) szükségletet teljes egészében a külföldről behozott árukkal fedezettnek tekinti, mintha a mezőgazdák kizárólag külföldi származású ruházati és egyéb cikkeket vásárolnának, pedig a mezőgazdasági munkások és törpebirtokosok, gyenge fizetési képességüknél fogva, a durva minőségű, olcsó tömegcikket, mely a belföldön állíttatik elő, fogyasztják és inkább az ipari és kereskedelmi néposztály, továbbá a vagyonhasználmányból élők azok, akik fokozott fizetési képességüknél fogva elsősorban fogyasztói a külföldről behozott drágább árucikkeknek.

Ha sikerülne is megközelítő pontossággal megállapítani a mezőgazdaság és egyéb foglalkozási ágak évi üzemi illetve személyi szükségletét, akkor felmerülne annak szükségessége, hogy kifürkésztessék, mennyi hányada a vásárolt áruknak volt belföldi eredetű és mennyi származott külföldről, mert csak utóbbi áruk után terheli vám a fogyasztót, Ennek kinyomozására minden támpont hiányzik.

Ezért az Országos Magyar Gazdasági Egyesület által követett módszer alapján elfogadható módon nem lehet megállapítani a mezőgazdaság és egyéb foglalkozási ágak vámterhét.

Kérdés tehát, hogyan állapítandó meg, mennyi terheli a 27,684.953 pengő gazdasági vámból az egyes foglalkozási ágakat? Kifejtettük, hogy a vám lényegileg közvetett adó, amelyet legtöbbnyire az áru fogyasztója visel. A 27·684 millió pengőre rúgó vámösszegben olyan élelmezési és élvezeti cikkekre, úgyszintén ruházati cikkekre eső vám is van, amelyeket minden foglalkozási ághoz tartozók fogyasztanak s így az azokra eső vámokat viselik. Ép így viselik az egyéb, termelésre felhasznált áruk után a vámot a fogyasztók, mint pld. a gőzekére eső vámot a mezőgazdák, az ipari gépekre eső vámot a gyárak, stb. Ennélfogva indokolt, ha az összes foglalkozási ágakhoz tartozók által felhasznált illetve elfogyasztott árukra eső gazdasági vámokat az összes

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928. — (162. lap.), ahol ki van mutatva, hogy az 1926/27. évben 141·816 millió pengő, az 1927/28. évben 148·084 millió pengő, átlag tehát 144·950 millió pengő volt a vámbevétel.

foglalkozási ágak között felosztjuk, még pedig az egy fejre eső átlagos vámteherhányad alapján, mert a vámok legnagyobb része fogyasztási (ruházati, élelmezési, stb.) cikkekre esik. A 27,684.953 pengőre rúgó gazdasági (védő) vámokból egy fejre 3·18 pengő esik, amely fejquota szorozva az egyes foglalkozási ágakhoz tartozók lélekszámával, adja a különböző foglalkozási ágakat terhelő védővámok összegét.

A védő (gazdasági) vámok megoszlása foglalkozási ágak szerint.

	Gazdasági vámok összege pengőben
I. Mezőgazdaság	14,308.070
II. Bányászat és ipar	6,354.588
1. Bányászat	*365.830*
2. Gyáripar	*1,753.856*
3. Kisipar	*4,234.902*
III. Kereskedelem	2,569.230
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*1,346.625*
2. Hitelforgalom	*144.983*
3. Közlekedés	*1,077.622*
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	568.810
V. Közalkalmazottak	813.797
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásuak.	3,070.458
Összesen	**27,684.953**

A gazdasági vámoknak valamivel több mint felét a mezőgazdaság viseli, mert általános fogyasztás tárgyát képező áruk vámjáról van itt főkép szó, tehát kifejezésre jut abban az a körülmény, hogy az össznépességnek több mint fele mezőgazdaságból él.

2. Belső vámok.

A belső vámok — amint említettük — az ország egyes részei között végbemenő forgalmat terhelik és az önkormányzati testületek bevételeit képezik. Ide tartoznak: az útvám, a vármegyei útalap javára a vasúti hozzájáró utak után szedett vámpénz, a hídvám, kövezetvám, révátkelési (komp) díj és városi vámok. A vámokkal az egyes önkormányzati testületek a közutak és műtárgyak (hidak, rév) fenntartási költségeinek fedezése céljából a szállítmányokat megterhelik.

A belső vámok szedése a közutakról és vámokról szóló 1890: I. t.-c. alapján történik (81—163. §§.).

A vámszedés joga csak közutakon és közforgalomra szolgáló hidakon, kompokon (réveken) és hajóhidakon, továbbá a városok és községek kövezetének használata fejében gyakorolható illetve engedélyezhető. A vámdíjak egyének, járművek és állatok vagy a szállított tárgyak és anyagok súlya után

szedhetők (85. §.). A vámdíj fizetése alól mentesek: a kir. uralkodóház minden tagja és udvartartásaik; a kir. udvar, annak közvetlen kísérete s az udvarhoz tartozó járművek és fogatok; az idegen hatalmasságok követei, képviselői és fogatjaik; a fegyveres erőhöz tartozó egyének, fogatok és állatok; az állami és törvényhatósági tisztviselők, stb.; az állami javak s az azokat szállító fuvarok; lelkészek; minden mezőgazdasági célból közlekedő fogatok vagy hajtott állatok azon határon belül, melyhez tartoznak; gyalogszemélyek általában; a községből kimenő fogatok és a kihajtandó marhák a kövezetvám fizetése alól stb. (99. §.). Látható tehát, hogy mindenki, aki vámtárgyat (utat, hidat, révet) használ, köteles vámot fizetni, kivéve a közjogi szempontból menteseket és bizonyos mértékig a mezőgazdákat. A gyakorlatban az utakat és műtárgyakat a közúti fuvarozási eszközök legtöbbnyire ellenszolgáltatás nélkül veszik igénybe és csak néhány városban fizetnek a vasúton fuvarozott árut terhelő városi vámnál lényegesen alacsonyabb kövezetvámot, ámbár a közutakat az egész szállítási útvonalon keresztül igénybe veszik. Ez áll főképen a szekéren fuvarozott árukra.

Megjegyzendő, hogy a Budapest székesfőváros bevételét képező úgynevezett városi vámok épúgy kövezetvámok, mint az egyéb törvényhatósági és megyei városokat, valamint a községeket megillető kövezetvámok. A székesfőváros közjövedelmeinek egyik lényeges eleme az úgynevezett városi vámokból származó bevétel. A fővárosnak ez a vámszedési joga régi királyi kiváltság-leveleken alapszik és törvényes jelleget az 1872 : XXXVI. t.-c.-kel nyert, mely jogállapotot a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930 : XVIII. t.-c. 73. §-a fenntartotta, midőn úgy intézkedik, hogy a székesfőváros a háztartásában szükséges kiadásokat egyéb bevételek mellett vámokból is fedezi. A vámszedési jog tárgya minden cikk, amelyet a főváros területére hoznak. A városi vám (kövezetvám) szedésének jogát Budapest székesfőváros törvényhatósága legutóbb a 127/1899. kgy. számú szabályzattal rendezte,[1]) amelynek értelmében a városi vámokat kétféle díjszabás szerint állapítják meg. Külön díjtételek alá tartoznak egyfelől a vasúton és hajón és külön díjtételek alá másfelől a közutakon járműveken behozott szállítmányok és tárgyak. Ennek oka az, hogy a szabályzat meghozatalának idejében a közúti vámhivataloknál hídmérlegek hiányában a métermázsánkinti vámszedés nem volt lehetséges, a szállítmányokat tehát nagyobb súlymennyiségek alapján bírálták el. A vámdíjtételek szerint a 2 métermázsás szállítmány ugyanazt a vámösszeget fizeti, mint a 10 métermázsás, a 31 métermázsás ugyanazt, mint a 40, 50, stb. métermázsányi szállítmány. A közutakon érkező 50—60 q-ás szállítmányok, melyek a mai teherautóforgalom mellett gyakoriak, ugyanannyi vámot fizetnek, mint a vasúton vagy hajón 31 q-ás szállítmányok, ami az egyenlő teherviselés elvével össze

[1]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1932. — Szerk.: *dr. Illyefalvi I. Lajos.* (112* lap).

nem egyeztethető. A tehergépkocsi ily módon nagyon eredményesen versenyt támaszt a vasútnak és hajózásnak és a fővárost is erősen megrövidítik vámbevételeiben. Ez egyenlőtlen versenyfeltételek megszüntetését a vámdíjtételek egységesítésével illetve úgy törekszenek keresztülvinni, hogy a m. kir. államvasutak a vasúton fuvarozott áruk után fizetett vámbevételt a vámengedélyesektől évi átalányösszegben megváltaná.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg, hogy a 10·548 millió pengőre rúgó út — híd — és egyéb vámok miként oszlanak meg az egyes foglalkozási ágakban?

Tekintettel arra, hogy a belső vámok a fuvarköltség elemei, ennélfogva azokat áthárítják az áru árában a fogyasztóra. Ennélfogva — épúgy, mint a fogyasztási, illetve forgalmiadóknál — indokolt az egy fejre eső belső vámhányad alapján kipuhatolni az egyes foglalkozási ágakra eső belső vámterhet. Az 1932. évi adóstatisztika egy összegben mutatja ki a belső vámokat, de az 1934. évi adóstatisztika már részletesen adja a különböző belső vámok hozadékát, úgy az 1933., mint az 1934. évre. E két évi eredmények átlaga szerint a következő volt a belső vámok tagozódása :[1])

	1933/1934. évi átlag	%
Útvám	174.000	1·82
Vasúti hozzájáró utak után szedett vámpénz	2,472.000	25·91
Hídvám	210.500	2·20
Kövezetvám	2,824.500	29·60
Révátkelési (komp) díj	93.500	0·99
Városi vámok	3,766.500	39·48
Átlag összesen	**9,541.000**	**100·00**

Ezeket az arányszámokat alkalmazva az 1932. évi 10·548 millió pengőre rúgó belső vámokra, kitűnik, hogy az a következő tagozódást mutatja :

Belső vámok	Pengő
Útvám	191.974
Vasúti hozzájáró utak után szedett vámpénz	2,732.887
Hídvám	232.056
Kövezetvám	3,121.268
Révátkelési (komp) díj	104.315
Városi vám	4,165.500
Összesen	**10,548.000**

E vámok az önkormányzati testületek bevételeit képezik és az 1933. és 1934. évi átlag szerint a következő módon oszlottak meg az önkormányzati testületek között[2]) százalékokban :

	Budapest	Egyéb t. hatósági városok	Megyei városok	Községek	Vár megy
Útvám	—	74·28	22·02	3·70	—
Vasúti hozzájáró utak után	—	—	—	—	100
Hídvám	—	26·43	39·78	33·79	—
Kövezetvám	—	57·07	35·66	7·27	—
Révátkelési (komp) díj	—	10·50	56·20	33·30	—
Városi vám	100	—	—	—	—

[1]) Adóstatisztika. 1934. — Budapest, 1936. — (16. és 17. lap.)
[2]) Adóstatisztika. 1934. — (22. és 23. lap.)

Ezt az arányt alkalmazva az 1932. évi fenti 10·548 millió pengő eredményre megkapjuk a belső vámbevételek tagozódását az önkormányzati testületek között, mely a következő:

	Budapest	Egyéb t. hatósági városok	Megyei városok	Községek	Vármegyék
		pengőben			
Útvám	—	142.599	42.272	7.103	—
Vasúti hozzájáró utak után	—	—	—	—	2,732.887
Hídvám	—	61.332	92.312	78.412	—
Kövezetvám	—	1,781.307	1,113.045	226.916	—
Révátkelési (komp) díj	—	10.952	58.626	34.737	—
Városi vám	4,165.500	—	—	—	—
Összesen	**4,165.500**	**1,996.190**	**1,306.255**	**347.168**	**2,732.887**

Ha most Budapest, az egyéb törvényhatósági és megyei városok, valamint a községek szerint tagozódó belső vámokat osztjuk a városok és községek azonosan tagozódó lélekszámával,[1]) kapjuk a belső vámoknak egy fejre eső hányadát és pedig

Budapesten	4·14 P
Egyéb törvényhatósági városokban	2·97 «
Megyei városokban	1·08 «
Községekben	0·059 «
Vármegyékben	0·31 «

E vámfejquotákkal szorozva a városokban és községekben, a fenti csoportosítás alapján, a népesség számát foglalkozások szerint, megkapjuk a belső vámok megoszlását a foglalkozási ágak között, mely a következőképen alakult:

A belső vámok megoszlása foglalkozási ágak szerint.

	Budapest	Törvényhatósági városok	Megyei városok	Községek	Vármegyék	Összesen
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	44.811	538.856	406.368	231.921	1,394.812	2,616.768
II. Bányászat és ipar	1,703.925	580.772	407.947	59.793	619.472	3,371.909
1. Bányászat	*4.960*	*17.576*	*4.098*	*6.144*	*35.663*	*68.441*
2. Gyáripar	*999.578*	*181.206*	*110.964*	*8.633*	*170.973*	*1,471.354*
3. Kisipar	*699.387*	*381.990*	*292.885*	*45.016*	*412.836*	*1,832.114*
III. Kereskedelem	946.843	278.283	175.204	19.075	250.460	1,669.865
1. Tulajdonképeni keresk.	*591.825*	*146.540*	*89.094*	*8.772*	*131.275*	*967.506*
2. Hitelforg.	*99.269*	*16.023*	*8.813*	*475*	*14.134*	*138.714*
3. Közlekedés	*255.749*	*115.720*	*77.297*	*9.828*	*105.051*	*563.645*
IV. Szabadfoglalkozás	210.983	73.638	39.898	3.904	55.450	383.873
V. Közalakalmazottak	301.860	105.355	57.082	5.586	79.332	549.215
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	957.078	419.286	219.756	26.889	333.361	1,956.370
Összesen	**4.165,500**	**1,996.190**	**1,306.255**	**347.168**	**2,732.887**	**10,548.000**

[1]) A vármegyékre eső belső vámokat az össznépesség számával osztva, kaptuk az átlagos fejhányadot.

Összefoglalva a behozatali (pénzügyi és gazdasági), valamint a belső vámokat, megkapjuk, hogy az egyes foglalkozási ágaknak mennyi az összes vámterhe, mely a következő módon alakul:

XXVII. A vámok megoszlása az egyes foglalkozási ágak között.

Megnevezés	Pengő	Egy fejre eső vámhányad pengőben
I. Mezőgazdaság	18,636.095	4·14
II. Bányászat és ipar	12,690.899	6·35
1. Bányászat	*467.110*	*4·06*
2. Gyáripar	*4,444.865*	*8·05*
3. Kisipar	*7,778.924*	*5·84*
III. Kereskedelem	5,697.831	7·05
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*3,141.240*	*7·41*
2. Hitelforgalom	*396.671*	*8·70*
3. Közlekedés	*2,159.920*	*6·37*
IV. Szabadfoglalkozás	1,291.907	7·22
V. Közalkalmazottak	1,848.344	7·22
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	6,907.924	7·28
Összesen	**47,073.000**	**5·41**

Az összes foglalkozási ágból a mezőgazdaság részesedik legnagyobb összeggel a vámteherben, legnagyobb lélekszámánál fogva, mert a vámok a fogyasztás tárgyát képező cikkek és az üzemi eszközök árában bennfoglaltatnak. De fejenként a vámteher — eltekintve a bányászattól — a legkisebb hányaddal a mezőgazdasági népességet terheli, gyenge vásárlási képességénél fogva. Viszont a hitelforgalomból élők gazdasági szolgáltatási képessége ezeknek a legnagyobb fejhányadában jut kifejezésre, legkisebb részesedésüket a vámteherben abszolúte véve, kis lélekszámuk indokolja. Az ipar erős részesedését a vámteherben úgy összegszerűleg, mint fejhányad szerint, teljesítőképességük és nagy lélekszámuk magyarázza. A gyáripar fejhányada lényegesen nagyobb, mint a kisiparé, viszont a kisiparnak összegszerűleg nagyobb részesedése nagy lélekszámából következik.

V. A közvetett adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között.

A közvetett adókra vonatkozó eddigi vizsgálódásaink eredményeit összefoglalva a következő XXVIII. táblázatban, kitűnik, hogy a közszükségletek fedezéséhez a közvetett adóztatás alapján, legnagyobb mérvben az ipar járul 110,801.709 pengővel, vagyis a fogyasztási adók, jövedékek, forgalmiadók és vámok összességéből 31·16% terheli az ipart.

Az egyenes (kivetett) adókból viszont a mezőgazdaság részesedése nagyobb, mint az iparé, de csak csekély mértékben.

Az iparéval csaknem azonos közvetett adóterhet visel a mezőgazdaság, amennyiben 103,406.722 pengő, azaz 29·08% a részesedési aránya a közvetett adókból. Az iparra és bányászatra eső közvetett adóhányadhoz — amint láttuk — a gyáripar csak 47,604.512 pengővel, vagyis 13·38%-kal, a kisipar ellenben 60,483.241 pengővel, tehát 17·02%-kal járul.

Már az egyenes adóknál megállapítottuk azt a meglepő tényt, hogy a kisipar részesedése tetemesen meghaladja a gyáriparét a közvetlen adókban és ugyanezt látjuk a közvetett adóztatásnál is. A közvetett adóknál már nem annyira meglepő a kisipar nagyobb részesedési hányada szemben a gyáriparéval ; mert a fogyasztási adók és fogyasztási adójellegű egyéb közvetett adók természetéből folyik, hogy ezek túlnyomó részben a szolgáltatási képességre való tekintet nélkül terhelik az adózót és általános fogyasztás tárgyát képező cikkekre lévén megállapítva, döntő az egyes foglalkozási ágakban a fogyasztók száma. Minthogy a kisiparban foglalkoztatottak száma, a segéd nélkül dolgozó önálló kézműiparosokkal együtt meghaladja a gyáriparban alkalmazottak számát, ennélfogva az iparra háruló közvetett adótehernek is nagyobb része esik a kisiparra, mint a gyáriparra.

A kereskedelem, vagyis a szűkebb értelemben vett tulajdonképeni kereskedelem, a pénz- és hitelforgalom (banküzlet) és közlekedés 57,296.090 pengővel járul a közszükségletekhez közvetett adók útján, tehát 16·11%-kal részesedik a közvetett adók terhében.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a nemzeti termelésben közvetlenül részes három főfoglalkozási ág : az őstermelés, ipar és kereskedelem, vagyis a nyersanyagok előállítására és azok értékének fokozására irányuló termelő tevékenység az összes közvetett adóteherből 271,505.021 pengőt, vagyis 76·36%-ot visel, míg a termelésben közvetlenül nem részes többi foglalkozásokra a közvetett adóteherből 23·64% esik. Még pedig a szabad (értelmi) foglalkozásúakra 3·17%, a közalkalmazottakra 4·60%, az egyéb foglalkozásúakra és vagyonhasználmányból élőkre 15·80% esik.

Az összes közvetett adók fejében, az összes foglalkozási ágakat 355,563.951 pengő terheli, mely a fentebb kimutatott arányban oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között.

Közelebbi megvilágítást igényel a magánalkalmazottakra eső 266.729 pengő közvetett adóhányad. A magánalkalmazottak közvetett adóterhe — a tényleges állapot szerint — többszöröse a fenti táblázatban kimutatott összegnek. Ugyanis a magánalkalmazottakat terhelő közvetett adóteher legnagyobb részét már elszámoltuk és figyelembe vettük a munkaadó gyanánt jelentkező mezőgazdaságnál, iparnál és kereskedelemnél és a fent kimutatott összeg az, amelyet még a többi foglalkozási ágban figyelembe nem vettünk.

A mai, munkamegosztáson nyugvó gazdasági rend szerint a férfi és nő-cselédek (háztartási alkalmazottak) munkabérük egy részét természetbeni ellátás és lakás alakjában kapják. A természetbeni ellátás költségei, amelyek-

XXVIII. A közvetett adók megoszlása az összes foglalkozási ágak között.

Adónem	Adótőösszeg	A közvetett adókból											
		mező-gazdaságra	bányászatra és iparra				Kereskedelemre, közlekedésre, pénz- és hitelforgalomra				szabad (értelmi) foglalkozásokra	közalkalmazottakra	magánalkalmazottakra	vagyonhasználmány és egyéb foglalk.
			bányászat	gyáripar	kisipar	összesen	tulajdonképeni kereskedelem	hitelforgalom	közlekedés	összesen				
		eső hányad pengőben												
Borital-, hús- és egyéb fogyasztási adó....	31,518.000	5,899.601	274.107	4,750.419	6,147.293	11,171.819	3,121.996	444.741	1,841.776	5,408.513	1,187.480	1,783.024	—	6,067.563
Italmérési illeték	2,715.000	1,146.772	30.290	244.329	438.341	712.960	177.619	21.767	118.543	317.929	66.517	110.555	—	360.267
Söradó	2,093.000	475.175	12.113	310.560	359.408	682.081	200.261	29.496	111.888	341.645	77.600	111.024	—	405.475
Szeszadó	9,535.000	2,169.161	54.406	1,468.253	1,638.903	3,161.562	936.677	139.887	511.536	1,588.100	357.300	511.198	—	1,747.679
Cukoradó	43,545.000	10,077.361	255.110	6,594.128	7,523.668	14,372.906	4,232.115	627.011	2,341.995	7,201.121	1,627.692	2,328.772	—	7,937.148
Szivarkahüvely- és szivarkapapíradó	2,538.000	988.083	25.618	292.946	410.404	728.968	172.852	23.467	119.171	315.490	68.155	97.512	—	339.792
Gyujtószeradó	3,911.000	1,763.618	45.815	302.815	581.401	930.031	217.195	26.482	144.823	388.500	89.093	154.910	—	584.848
Ásványolajadó	17,150.951	3,860.810	69.147	2,324.997	2,229.441	4,623.585	571.996	31.613	6,811.459	7,415.068	158.468	295.812	152.119	645.089
Dohányjövedék	70,092.000	27,250.633	706.541	8,095.191	11,329.621	20,131.353	4,774.551	648.478	3,290.798	8,713.827	1,882.361	2,693.132	—	9,420.694
Sójövedék	19,113.000	8,665.720	207.495	1,845.819	3,556.339	5,609.653	959.531	204.911	630.631	1,795.073	393.200	562.556	—	2,086.798
Mesterséges édesítőszerek	199.416	59.423	1.599	27.934	31.838	61.371	17.799	2.655	9.718	30.172	6.708	9.597	—	32.145
Osztálysorsjáték	1,879.584	130.290	4.847	410.963	311.190	727.000	245.745	40.583	110.092	396.420	88.305	126.340	—	411.229
Forgalmiadók	104,201.000	22,283.980	560.258	16,491.293	18,146.470	35,198.021	10,427.776	1,559.150	5,699.475	17,686.401	3,987.166	5,754.857	114.610	19,175.965
Vámok	47,073.000	18,636.095	467.110	4,444.865	7,778.924	12,690.899	3,141.240	396.671	2,159.920	5,697.831	1,291.907	1,848.344	—	6,907.924
Összesen	**355,563.951**	**103,406.722**	**2,714.456**	**47,604.512**	**60,483.241**	**110,802.209**	**29,197.353**	**4,196.912**	**23,901.825**	**57,296.090**	**11,281.952**	**16,387.633**	**266.729**	**56,122.616**
	100%	29·08%	0·76%	13·38%	17·02%	31·16%	8·21%	1·16%	6·74%	16·11%	3·17%	4·60%	0·08%	15·80%

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

ben a fogyasztási és egyéb közvetett adók foglaltatnak, a munkaadót terhelik. A háztartási alkalmazottak a népszámlálási foglalkozási statisztikában az »egyéb foglalkozások« rovatában szerepelnek, tehát az ebben a csoportban kimutatott fogyasztási és egyéb közvetett adók egy része tulajdonképen a munkaadó mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, szabad (értelmi) stb. foglalkozási ágakat terheli. A vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásuak terhére kimutatott fogyasztási és többi közvetett adók egy része a többi foglalkozási ágak terhe.

Az iparossegédek és egyéb segédmunkások között, főleg a mezőgazdasági munkások sorában nagy számmal vannak olyanok, akik munkaadóiknál szabad ellátást mint bérük hallgatólagos részét élvezik. Nyilvánvaló, hogy a közvetett adók egy hányada e címen is, a nemzeti termelésben részes főfoglalkozási ágakat terheli. A háztartások fejei és a munkaadók, akik a háztartási alkalmazottakat illetve segédeket élelmeznek, a közvetett adóterhekből annál többet viselnek, minél több az alkalmazottuk.

VI. A közvetett adóteher megoszlása fejenkint az összes foglalkozási ágakban.

Az összes közvetett adók összegszerű megoszlásából a foglalkozási ágak szerint csak azt látjuk, hogy az egyes foglalkozási ágak közvetet adózás útján mennyivel járulnak a közszükségletek fedezéséhez, vagyis milyen a jelentőségük az államháztartás egyensúlyának fenntartása szempontjából. De nem tűnik ki ebből, hogy a foglalkozási ágakon belül, mennyi a közvetett adóteher magassága.

Láttuk, hogy a fogyasztási és egyéb közvetett adókból legnagyobb hányadrészt az ipar visel, de a mezőgazdaság is csaknem ugyanoly összeggel részesedik a közvetett adóteherben ; majd következik a kereskedelem, banküzlet és közlekedés mint egységesen kimutatott forgalmi foglalkozási ág, majd a közalkalmazottak, akiknek közvetett adóterhét megközelíti a szabad (értelmi) foglalkozásúak adóterhe. A vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásuak nagy részesedési arányát a közvetett adókban azért nem szemléljük önállóan, mert annak nagyon jelentékeny hányadrésze — amint már kifejtettük — az előbb említett foglalkozási ágak terhét képezi.

Noha nagyon fontos és tanulságos annak ismerete, hogy milyen sorrendben járulnak az egyes foglalkozási ágak a közvetett adóterhek viseléséhez, mert ebből elég megbízható képet nyerünk az egyes foglalkozási ágak fogyasztó képességéről, ez a sorrend még nem mutatja, hogy az egyes foglalkozási ágakon belül milyen súllyal nehezedik az adóteher az egyesekre.

A fogyasztási és egyéb közvetett adóteher súlyáról az egy fejre eső adóhányad jobb képet nyujt, mint az adóteher abszolút összege. Mert a fogyasztási adók abszolút összege, ha általános fogyasztás tárgyát képező cikkek meg-

adóztatásáról van szó, az egyes foglalkozási ágakban annál nagyobb, minél többen élnek az illető foglalkozási ágból. A közvetett adók fejhányada tehát az egyes foglalkozási ágakban ezeknek az adóknak viszonylagos súlyát tárja elénk.

A keresőket és eltartottakat foglalkozási áganként csoportosítva,[1]) megkapjuk az egyes foglalkozási ágakból élők összes számát. Az egyes foglalkozási ágakra eső közvetett adók együttes összegét[2]) elosztva az egyes foglalkozási ágakból élők összes számával, kapjuk a foglalkozási ágankint egy fejre eső közvetett adóhányadot, mely a következő módon alakul:

XXIX. A fejenkinti közvetett adóteher az egyes foglalkozási ágakban.

Megnevezés	Közvetett adóföösszeg	Egy fejre eső közvetett adóhányad
	p e n g ő	
I. Mezőgazdaság	103,406.722	22·98
II. Bányászat és ipar	110,802.209	55·44
1. Bányászat	*2,714.456*	*23·59*
2. Gyáripar	*47,604.512*	*86·31*
3. Kisipar	*60,483.241*	*45·41*
III. Kereskedelem	57,296.090	70·91
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*29,197.353*	*68·94*
2. Pénz- és hitelforgalom	*4,196.912*	*92·05*
3. Közlekedés	*23,901.825*	*70·79*
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	11,281.952	63·07
V. Közalkalmazottak	16,387.633	64·03
VI. Magánalkalmazottak	266.729	—
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	56,122.616	59·20
Összesen	**355,563.951**	**40·92**

E táblázatból kitűnik, hogy a mai Magyarország 8,688.319 lélekre rúgó össznépességére fejenként 40·92 pengő közvetett adóteher esik. A családfők száma 2,208.409 lévén,[3]) egy családra 161 pengő közvetett adóteher esik.

Valamint az egyenes adóknál, úgy itt is, a közvetett adóknál, az adóteher fejenkinti megoszlása az egyes foglalkozási ágak szerint, már egészen más képet mutat, mint a foglalkozási ágak közvetett adóterhe abszolút számokban. A sorrend itt is lényegesen módosul.

Fejhányad szerint már nem az ipar és a mezőgazdaság viseli a legnagyobb közvetett adóterhet, hanem a pénz- és hitelforgalom, vagyis a banküzlet 92·05 pengővel. Az egyenes adóknál is fejhányad szerint a banküzlet viseli a legnagyobb adóterhet. A hitelforgalom legnagyobb fejhányada közvetett adókban e foglalkozási ág legerősebb átlagos fogyasztó képességére mutat. A pénzintézeteknél ugyanis a vezető állásokban levő tisztviselők, de főleg

[1]) Lásd: jelen munka XI. táblázatot.
[2]) Lásd: XXVIII. táblázatot.
[3]) Jelen munka 158. lap, 2. jegyzet.

az igazgatók fokozott gazdasági teljesítő képessége a nagyobb fogyasztásban jut kifejezésre, ami a közvetett adózás terén is nagyobb adóteher-viselésben jut kifejezésre.

Fejhányad szerint a gyáripar 86·31 pengővel, másodsorban következik a banküzlet után, a közvetett adóteherviselésben, holott abszolúte véve legnagyobb mérvben járul közvetett adózás útján a közteherviseléshez.

Ellenben a mezőgazdaság fejadóhányad szerint legkisebb mérvben részesedik a közvetett adóteherben, épúgy, mint az egyenesadók terhében. Ennek oka a mezőgazdaság gyenge fogyasztóképességében van. Abszolúte véve csaknem eléri az ipar részesedését a közvetett adókban, nagy lélekszámánál fogva ; hiszen a népességnek több mint fele él mezőgazdaságból.

Ugyanez szolgál annak magyarázatául, hogy míg abszolúte véve a kisipar sokkal nagyobb összeggel részesedik a közvetett adókban, mint a gyáripar, addig fejkvota szerint a gyáripar terhe (86·31 pengő) csaknem kétszer annyi, mint a kisiparé (45·41 pengő). A kisipar jóval több, mint kétszeres lélekszámánál fogva nagyobb összeget visel a közvetett adókból, de kisebb fogyasztó képessége következtében olcsóbb és gyengébb minőségű cikket vásárol és ez után átlag kevesebb közvetett adó terheli.

Az iparból élők száma a mezőgazdasági népesség számának felénél jóval kevesebb, ennek dacára lényegesen meghaladja az iparra eső közvetett adó-fejhányad a mezőgazdasági fejhányad kétszeresét. Ugyanezt tapasztaltuk az egyenes adók fejhányadánál is, ami bizonyítja, hogy az államháztartás egyensúlyának fenntartását jobban képes biztosítani az ipar, mint a mezőgazdaság.

További megállapításunk, a fentebb kifejtettek alapján, hogy tévedés az az általában elterjedt nézet, mintha a közvetett adók túlnyomó részben a népesség szegényebb rétegeit terhelnék. Láttuk, hogy a közvetett adók nagy része olyan fényűzési cikkeket terhel, amelyeket kizárólag a vagyonosabb osztály fogyaszt. Az általános fogyasztás tárgyát képező cikkekből pedig, mint a cukor, tea, babkávé, stb. sokkal többet fogyaszt a vagyonosabb népréteg, mint a gazdaságilag gyengébbek.

HARMADIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése a társadalmi adóterhekben (társadalombiztosító járulékokban).

1. Országos Társadalombiztosító Intézetnél.

Magyarországon, épúgy, mint több más államban, a társadalmi jóléti célokra szolgáló kiadások, noha kötelező jellegűek, az állami költségvetésben nem foglaltatnak. Vannak viszont oly országok, ahol e szociális terhek az állami költségvetésnek jelentős tételeit képezik. Ha az adóterhek megoszlását vizsgáljuk foglalkozási ágak szerint, úgy ezeket a szociális terheket, — amelyek kötelező jellegénél fogva épúgy igénybe veszik az adózók teljesítési képességét, mint a többi kényszerszolgáltatások — szintén figyelembe kell venni, noha az állami háztartásban nem szerepelnek. Ez abból is következik, mert az tisztán technikai kérdés, hogy a társadalmi terheket, aminők Magyarországon a társadalombiztosítási kiadások, kizárólag járulék vagy adó fedezze.[1])

Az első törvény, mely a társadalombiztosítás intézményének alapját képezte, az 1891 : XIV. t.-c. volt, amely az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szólt, amely azonban a gyakorlatban nem vált be. A második törvény, az 1907 : XIX. t.-c. az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról intézkedik. Ez a törvény nemcsak a betegsegélyezés ügyét kívánta rendezni, hanem a munkásoknak baleset esetére való biztosítását is megvalósítani törekedett. A balesetbiztosítás törvényhozási rendezése az ipar fejlődése érdekében volt szükséges, mert a bírói gyakorlat széles körben érvényesítette a munkaadók szavatosságát, másfelől a munkások kártalanítási igényéről is gondoskodni kellett. Ennek a törvénynek a módosítása is szükségessé vált, a háborúval kapcsolatban bekövetkezett valutaromlással kezdődő drágulás következtében és a biztosítóintézmény szervezeti visszásságainak megszüntetése érdekében. Erre szolgált a 4790/1917. M. E. sz. rendelet, mely felemelte a biztosítási bérhatárt és illetve teljesen eltörölte azt a munkásokra nézve. A szervezeti reform, vagyis a munkásbiztosítási alkalmazottak államosítása az új

[1]) *Kovrig Béla:* »A termelés szociális terhe.« Budapest, 1929. — (7. lap.)

törvénynek, a betegségi és baleseti kötelező biztosításáról szóló 1927 : XXI. t.-c.-nek maradt fenntartva, amely a társadalmi biztosítás nagy kérdését szerves egészében szabályozza.

Noha a tisztviselők alkalmazása, a törvény szerint, nem esik az önkormányzat jogkörébe, az ügyvitelt továbbra is a munkaadók és munkások paritásos közreműködésén nyugvó önkormányzat irányítja, melynek szervezetében az aránylagos képviseleti rendszer érvényesül, a felügyeletet gyakorló állami közhatalom képviselőjének közreműködésével.

A törvényhozás a betegségi és baleseti kötelező biztosítás mellett gondoskodott az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról is, amelyet az 1928 : XL. t.-c. szabályoz. E törvény hatályba léptével az Országos Munkásbiztosító neve Országos Társadalombiztosító Intézetre változik (101.§.) és ez az intézet látja el az öregség, rokkantság stb. esetére szóló biztosítást.

Úgy a betegségi, mint a baleseti, valamint az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosítás a törvényben felsorolt belföldi vállalatokra, üzemekre, hivatalokra és foglalkozásokra egyformán kiterjed ; azonban nem terjed ki a kötelező biztosítás hatálya a mezőgazdaságra és az erdei termelésre, az állattenyésztésre, a halászatra, a kert- és szőlőművelésre, a selymészetre és a méhészetre. A mezőgazdasági munkások és cselédek betegségi és baleseti kötelező biztosításának hiánya, a falu közegészségének kárára van, de a megvalósulás elé, a mezőgazdasági érdekeltség gördít akadályokat, mert az agrármunkásbiztosítással járó terheket vállalni nem hajlandó.[1])

A törvény hatálya a szoros értelemben vett kisiparos-osztályra sem terjed ki.

Ellenben a háztartási alkalmazottak a javadalmazás nagyságára való tekintet nélkül betegségi biztosításra kötelezettek (1927 : XXI. t.-c. 5. §. 1. pont). Ép így a munkások, segédek, tanoncok, szolgák biztosítási kötelezettsége munkabérük nagyságától független.

A tisztviselői jellegű munkavállalók bérhatárát a törvény 3. §-a havi 300 pengőben állapította meg; tehát a tisztviselők csak az esetben kötelezettek betegségi biztosításra, ha javadalmazásuk évi 3600 pengőt meg nem halad.

A betegségi biztosítási járulék fizetése vagy a tényleges javadalmazás alapján vagy napi bérosztályok szerint történik (15. §.) ; előbbi esetben a járulék a biztosított tényleges javadalmazásának 7%-át, utóbbi esetben az átlagos napibér 6%-át nem haladhatja meg. A háztartási alkalmazottaknál a járulék felső határa tényleges javadalmazásuk 3·5%-a, illetőleg átlagos napi bérük 3%-a. (19. §.) A munkaadó a biztosítási kötelezettség alapján őt terhelő járulék felét biztosításra kötelezettnek javadalmazásából levonhatja.

[1]) Lásd e kérdésről *Kovrig Béla :* »Agrármunkásbiztosításunk kiépítése és költsége.« c. figyelemre méltó értekezését. (Magyar Szemle. 1935. — 5. lap.)

A balesetbiztosításban a gondoskodási kötelezettség kizárólag a munkaadókat terheli, tehát a baleseti biztosítás költsége is. A járulékot a munkaadó fizeti be, de a biztosított javadalmazása külön-külön csak évi 3600 pengő erejéig vehető alapul (61. §.)

Ugyanily elvek irányadók az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosításnál, azzal az eltéréssel, hogy a tisztviselői jellegű munkavállalókra (tisztviselőkre, művezetőkre, kereskedősegédekre és általában a rendszerint havi vagy évi javadalmazásban részesülő segédalkalmazottakra) az öregség és rokkantság esetére szóló biztosítási kötelezettség csak akkor vonatkozik, ha javadalmazásuk a havi 500, illetőleg az évi 6000 pengőt nem haladja meg, míg a többi kötelezettekre a javadalmazás nagyságára való tekintet nélkül (1928 : XL. t.-c. 4. és 8. §§.).

Az öregség, rokkantság, stb. esetére szóló biztosítás költségeit a biztosítástechnikai módszerrel megállapított és minden biztosított után fizetendő átlagjárulék fedezi. A tényleges javadalmazás alapján fizetett járulékok a tényleges javadalmazás 4%-át, a tisztviselői jellegű munkavállalóknál annak 5%-át nem haladhatják meg ; a napibérosztályok rendszerének alkalmazása esetén a járulékok az átlagos napibérnek legfeljebb 3·5%-át illetve 4·3%-át érhetik el.

Az Országos Társadalombiztosító Intézetnél az 1932. évben a befizetett járulékok összege 55·064 millió pengőre rúgott.[1]) Kérdés, miként oszlott meg ez az adójellegű kényszerszolgáltatás a foglalkozási ágak között? Ezt csakbecslés útján állapíthatjuk meg, elég megbízható módon.[2])

Az Országos Társadalombiztosító Intézet négy biztosítási ágában a munkaadókra kirótt járulék 1934-ben a következő volt :

	Nagyiparban	Kisiparban
	p e n g ő	
Betegségi általános üzletág	20,880.824	11,643.824
Öregségi, rokkantsági, stb. üzletág	9,122.018	5,086.733
Baleseti általános üzletág	5,746.857	3,204.634
Baleseti bányaüzletág	1,198.112	—
Bányanyugbérbiztosítási üzletág	3,451.023	—
Munkaadókra kirótt összes járulék ...	**40,398.834**	**19,935.191**

A háztartási alkalmazottak után a betegségi üzletágban a munkaadókra kirótt járulék 4,994.331 pengő volt. A járulékkirovás volt tehát.:

A nagyiparban és bányászatban	40,398.834 P	61·83%
A kisiparban	19,935.191 «	30·51%
A háztartási alkalmazottaknál	4,994.331 «	7·66%
	65,328.356 P	**100·00%**

[1]) Adóstatisztika. 1932. — 12. lap.

[2]) *Dr. Kovrig Béla* az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatója volt szíves azokat az adatokat rendelkezésünkre bocsátani, amelyeknek segítségével a valóságot megközelítő eredményhez juthatunk.

Tekintettel arra, hogy a fenti adatok a munkaadókat terhelő 1934. évi járulék kirovási eredményeket tüntetik fel, a járulékkirovás és lerovás közötti eltérés, vagyis a járulékkiesés pedig 9—10%-ra tehető,[1]) a fent talált százalékos megoszlást annyival is inkább alkalmazhatjuk az 1932. évi 55·064 millió pengőre rúgó lerovási összegre, mert a szóbanforgó években a lerovási eredmények csak csekély eltérést mutatnak.

E szerint az 55·064 millió pengő társadalombiztosító járulékból esett

A nagyiparra és bányászatra	61·83%	vagyis	34,046.071 P
A kisiparra	30·51%	«	16,800.026%
A háztartásokra	7·66%	«	4,217.903 «
Összesen	**100·00%**		**55,064.000** P

Minthogy a nagyiparban a munkaadókra kirótt biztosítási járulékból 11·50% esik a bányászati vállalatokra,[2]) ennélfogva, ez aránynak megfelelően, a 34,046.071 pengőből 3,915.298 pengő a bányászati munkaadókat terheli. Vagyis a járulék-megoszlás a következő:

	Pengő
Bányászat	3,915.298
Nagyipar	30,130.773
Kisipar	16,800.026
Háztartásokra	4,217.903
Összesen	**55,064.000**

A háztartási alkalmazottak után a munkaadók által lerótt 4,217.903 pengő járulékot olyan arányban osztjuk meg az egyes foglalkozási ágak között, amily arányban a házicselédek (a mezőgazdasági cselédek figyelmen kívül hagyásával) a foglalkozási statisztika szerint megoszlottak a különböző foglalkozási ágakban.

A foglalkozási statisztika adatai szerint[3]) a házicselédek száma az egyes foglalkozási ágakban és a munkaadók által utánuk lerótt járulékok alakulása a következő:

---

[1]) *Dr. Kovrig Béla* szakszerű megállapítása szerint.

[2]) Ugyanis kimutattuk, hogy a nagyipari munkaadókra kirótt járulék összegéből, 40,398.834 pengőből, 4,649.135 pengő tehát 11·50% esik a bányavállalatokra. (Jelen munka 226. lap.)

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. II. Rész. Foglalkozási adatok. Budapest, 1934. — (40* lap.) Megjegyzendő, hogy a foglalkozások csoportosítását, a népszámlálási adatoktól eltérően, úgy vittük keresztül, hogy az ipari népességet 66·95% és 33·05% arányban osztottuk meg a gyáripar és kisipar között, míg a szabadfoglalkozásúak és közalkalmazottak csoportját 49·12% és 50·88%-os arányban osztottuk meg. A tulajdonképeni kereskedelem és a hitelforgalom 90·28% és 9·72% szerint oszlik meg.

	Háztartási alkalmazottak száma	%	járulékok pengőben
I. Mezőgazdaság	28.022	15·83	667.709
II. Bányászat és ipar	26.230	14·82	625.107
1. Bányászat	*600*	*0·34*	*14.341*
2. Gyáripar	*17.160*	*9·69*	*408.907*
3. Kisipar	*8.470*	*4·79*	*201.859*
III. Kereskedelem	41.239	23·29	982.372
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*32.108*	*18·70*	*765.029*
2. Hitelforgalom	*3.457*	*1·39*	*82.367*
3. Közlekedés	*5.674*	*3·20*	*134.976*
IV. Szabadfoglalkozás	21.097	11·92	502.638
V. Közalkalmazottak	21.853	12·34	520.649
VI. Egyéb foglalkozásúak	38.546	21·80	919.428
Összesen	**176.987**	**100·00**	**4,217.903**

Összefoglalva az Országos Társadalombiztosító Intézetnél a mukaadók által lerótt járulékok összességét, az a következő módon oszlik meg az egyes foglalkozási ágak között:

Megnevezés	Pengő	%
I. Mezőgazdaság	667.709	1·21
II. Bányászat és ipar	51,471.204	93·47
1. Bányászat	*3,929.639*	*7·14*
2. Gyáripar	*30,539.680*	*55·46*
3. Kisipar	*17,001.885*	*30·87*
III. Kereskedelem	982.372	1·78
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*765.029*	*1·39*
2. Hitelforgalom	*82.367*	*0·15*
3. Közlekedés	*134.976*	*0·24*
IV. Szabadfoglalkozás	502.638	0·93
V. Közalkalmazottak	520.649	0·95
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	919.428	1·66
Összesen	**55,064.000**	**100·00**

Az Országos Társadalombiztosító Intézetnél a munkaadók által lerótt járulékok csaknem teljesen az ipart és bányászatot terhelik (93·47%). Az itt kimutatott kisiparos nem a segéd nélkül vagy egy segéddel dolgozó kézműiparost jelenti, aki nem biztosításra kötelezett, hanem a középiparosok csoportját. Az otthonmunkások társadalombiztosítása még nincs megvalósítva, mert nagyon heterogén elemekből tevődnek össze. A mezőgazdaságot és a többi foglalkozási ágakat csak annyiban terhelik társadalombiztosító járulékok, amennyiben háztartási alkalmazottat tartanak. Háztartási alkalmazott az a munkavállaló, aki a háztartásban vagy a család körében javadalmazás fejében rendszeresen és munkaerejét egészen vagy túlnyomó részben igénylő személyes szolgálatot teljesít.

2. Magánalkalmazottak biztosító Intézeténél.

Az 1928 : XL. t.-c. 101. §-a szerint az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló biztosítást az Országos Társadalombiztosító Intézet mellett a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete is ellátja. Az előbbi intézethez általában a túlnyomóan testi munkát végző munkavállalók tartoznak, vagyis a munkásbiztosításról az OTI gondoskodik. Minthogy azonban védelemre nemcsak a munkások, hanem a magántisztviselők és egyéb alkalmazottak is szorulnak, ezeknek biztosítását külön intézet (MABI) látja el.

Az Országos Társadalombiztosító Intézetnél 1932-ben a biztosítottak évi átlagos taglétszáma (betegség esetére biztosítottak napi létszáma) 580.557 volt[1]; a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél[2] 48.801.

E két intézet tehát úgy a munkások, mint a magántisztviselők biztosításáról gondoskodik, amely két társadalmi osztályra kiterjedő biztosítás, közös elnevezéssel a szociális vagy társadalombiztosítás.

A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének tagjai mindazok, akik Budapest, Újpest, Kispest és Pestszenterzsébet területén, mint betegségi biztosításra kötelezett kereskedelmi alkalmazottak vállalatokban, üzemekben, hivatalokban foglalkoznak. Ide tartoznak a kereskedőknél, gyárosoknál, a kereskedelmi és az iparvállalatoknál, a részvénytársaságoknál és a szövetkezeteknél alkalmazott tisztviselők, könyvvezetők, pénztárosok, levelezők, kereskedősegédek, raktárfelügyelők, ügynökök, utazók, kereskedelmi gyakornokok és tanoncok. A MABI-ban tehát a Nagy-Budapesten levő vállalatoknál alkalmazott magántisztviselők vannak biztosítva, míg az OTI a vidéki ipari és pénzintézeti vállalatoknál alkalmazott magántisztviselők biztosítását látja el.

A Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél az 1932-ik évben a befizetett járulék összege 13·264 millió pengőre rúgott.[3] Kérdés, miként oszlott meg ez az adójellegű kényszerszolgáltatás a foglalkozási ágak között?

A Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél elkészített statisztikai felvétel szerint 1936. január 1 — április 30-ig előírt betegségi, öregségi, stb. járulékok és balesetbiztosítási díjak megoszlása foglalkozási ágak szerint a következő módon alakult :[4]

---

[1]) Az Országos Társadalombiztosító Intézet jelentése az 1932. évi működéséről. — 187. lap.

[2]) A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének jelentése 1932. évi működéséről. Budapest, 1934. — 29. lap.

[3]) Adóstatisztika 1932. — 12. lap.

[4]) *Dr. Hindy Zoltán* a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének vezérigazgatója volt szíves ez adatokat rendelkezésünkre bocsátani.

	Pengő	%
Gyáripar	1,060.478·61	30·03
Kereskedelem	1,183.500·49	33·52
Hitelforgalom (bank)	234.043·28	6·62
Közlekedés	51.122·78	1·44
Egyéb foglalkozás	1,001.159·30	28·39
Összesen	**3,530.304·46**	**100·00**

Ez arányszámokat alkalmazva az 1932. évben lerótt 13·264 millió pengőre rúgó járulékok összegére, az eredmény a következő:

	Pengő
Gyáripar	3,983.179
Kereskedelem	4,446.093
Hitelforgalom (bank)	888.077
Közlekedés	191.002
Egyéb foglalkozás	3,755.649
Összesen	**13,264.000**

3. Országos Gazdasági Munkáspénztárnál.

Említettük, hogy a társadalombiztosítás hatálya nem terjed ki a mezőgazdasági munkásokra és a gazdasági cselédekre (1928: XL. t.-c. 2. §. 3. pont). Míg a törvények az ipari munkavállalókat betegség, rokkantság, baleset és aggkor esetére kötelező biztosítással védik, addig a mezőgazdasági munkavállalók ily védelemben nem részesülnek; a mezőgazdasági munkásoknak csak kis része és ez is elégtelenül van baleset és betegség esetére biztosítva.[1])

A mezőgazdasági munkások biztosításáról betegség esetére az 1907: XLV. t.-c. és az 1913: XX. t.-c. intézkedik. A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907: XLV. t.-c. 28. §-a értelmében a gazda viseli a cseléd és családtagjainak orvosi, gyógykezelési és gyógyszerek ingyenes kiszolgáltatási költségeit. »Az Országos Gazdasági Munkáspénztárról és a gazdasági cselédek, valamint a gazdasági gépmunkások baleset esetére való biztosítása és betegség esetében való ellátása tekintetében irányadó törvényes rendelkezésekről« szóló 1913: XX. t.-c. 2. §-a értelmében pedig a gazdasági cselédeket baleset esetére az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál kell biztosítani, betegség esetében pedig segélyezésükről közvetlenül a gazda köteles gondoskodni.

A társadalombiztosításba a mezőgazdasági munkavállalókat egyfelől azért nem vonta be a törvényhozás, mert a járulékokkal a kedvezőtlen gazdálkodási viszonyok mellett gazdálkodó birtokososztályt terhelni nem akarta, másfelől pedig mert a betegség esetére való biztosítás a gazdasági

[1]) Lásd *Kovrig Béla* id. értekezés 6. lap; továbbá *dr. Georg Zádor:* »Die Versicherung der landwirtschaftlichen Arbeiter.« (Pester Lloyd. 1936. április 3.).

munkásoknál nagy nehézséggel jár. Ugyanis a gazdasági munkások időszaki keresetükkel nehezen illeszthetők a társadalombiztosításnak az ipari foglalkozásokhoz mért kereteibe, hol a munkavállalók általában egész éven át egyformán keresnek. Az ipari munkavállalókat túlnyomólag városi központokban alkalmazzák, hol a gyógykezelés mindennemű eszközei rendelkezésre állanak, míg a gazdasági munkások a vidéken szétszortan vannak foglalkoztatva, hol a gyógyítási eszközök hiánya miatt az egységes biztosítás megvalósítása nehéz.

Az Országos Gazdasági Munkáspénztár taglétszáma 652.352. A munkaadók hozzájárulása 383.473 pengő, a biztosítási díjak összege 564.442 pengő[1]) Ez az összesen 947.915 pengő a mezőgazdaságot terheli.

4. A társadalmi adóterhek megoszlása az összes foglalkozási ágak között és azok fejenkénti megoszlása az egyes foglalkozási ágakban.

Összefoglalva az Országos Társadalombiztosító Intézet, a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete és az Országos Gazdasági Munkáspénztár által beszedett járulékok összességének megoszlását a foglalkozási ágak szerint, a következő eredményre jutunk:

XXX. A társadalmi adóterhek megoszlása és fejhányada az összes foglalkozási ágakban.

Megnevezés	Pengő	%	Egy fejre eső hányad pengőben
I. Mezőgazdaság	1,615.224	2·33	0·36
II. Bányászat és ipar	55,454.383	80·04	27·75
1. Bányászat	*3,929.639*	*5·67*	*34·16*
2. Gyáripar	*34,522.859*	*49·83*	*62·59*
3. Kisipar	*17,001.885*	*24·54*	*12·76*
III. Kereskedelem	6,507.544	9·39	8·05
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*5,211.122*	*7·52*	*12·30*
3. Hitelforgalom	*970.444*	*1·40*	*21·28*
3. Közlekedés	*325.978*	*0·47*	*0·96*
IV. Szabadfoglalkozás	502.638	0·69	2·81
V. Közalkalmazottak	520.649	0·75	2·03
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	4,675.477	6.80	4·93
Összesen	**69,275.915**	**100·00**	**7.97**

A társadalmi adóterhekhez — amint a fenti táblázatból kitűnik — a legnagyobb mértékben az ipar járul, amennyiben azoknak csaknem $^4/_5$ részét viseli. Hogy a munkaadó áthárítja-e a munkavállalókra a járulékokat, vagy nem, az teljesen közömbös, mert minden esetben az ipari foglalkozást terheli ez a kényszerjellegű közszolgáltatás. A társadalombiztosítás terhéből, az ipari

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 41. lap.

foglalkozás keretén belül, a gyáripar több mint kétszeresét viseli a kisipar terhének, aminek oka az, hogy a társadalombiztosítás hatálya nem terjed ki az összes kézművesekre.

A mezőgazdaság csekély részesedése arra vezetendő vissza, hogy a társadalombiztosítás a gazdasági munkásokra — a fentebb kifejtett okokból — még nem volt kiterjeszthető. A mezőgazdaságot csak a háztartási alkalmazottak után fizetendő járulék és a gazdasági cselédek után fizetendő balesetbiztosítási díj terheli.

A kereskedelem részesedésében a kereskedelmi alkalmazottak, illetve magántisztviselők után befizetendő járulék jut kifejezésre a háztartási alkalmazottak után lerótt járulékok mellett.

A társadalmi adóteher súlyáról az egyes foglalkozási ágakon belül még pontosabb képet nyerünk, ha az egy fejre eső teherhányadot vizsgáljuk. Az egy fejre eső szociális adóhányad az országban kereken 8 pengő. De az egyes foglalkozási ágakon belül az eltérés a legszélsőségesebb arányokat ölti. Fejátlag szerint is a gyáripar viseli a legnagyobb átlagos terhet, 62·59 pengővel, míg a mezőgazdaságra eső átlagos fejhányad 36 fillér. A bányászat foglalja el 34·16 pengő fejátlaggal a második helyet; ez után a hitelforgalom következik 21·28 pengő fejátlaggal, amely magas teher a pénzintézeti tisztviselők és a háztartási alkalmazottak után lerótt járulékokra vezetendő vissza. Noha a kisiparból élők száma jóval több, mint kétszerese a gyáriparban foglalkoztatottak számának, a társadalombiztosító terhek fejátlaga a gyáriparban több, mint ötszöröse a kisipar átlagos fejhányadának, aminek oka az, hogy a kisiparosok nagy részére (otthonmunkások, stb.) nem terjed ki a társadalombiztosítás hatálya.

NEGYEDIK FEJEZET.

A foglalkozási ágak részesedése az összes közterhekben.

Miután a különböző foglalkozási ágakat terhelő állami, önkormányzati és egyéb köztestületek által kivetett egyenes adókat, valamint a közvetett közszolgáltatásokat összegszerűen kipuhatoltuk, vizsgálódásaink végeredményét a következő táblázatban foglaljuk össze:

XXXI. Az összes közterhek megoszlása a foglalkozási ágak között.

Foglalkozási ágak	Közvetlen közszolgáltatások		Közvetett közszolgáltatások fogyasztási, forgalmiadók, vámok, jövedékek	Összes közterhek	Egy fejre eső hányad	%
	állami, önkormányzati és egyéb egyenes adók	társadalombiztosítási járulékok				
	pengőben					
I. Mezőgazdaság	**121,280.096**	**1,615.224**	**103,406.722**	**226,302.042**	**50·36**	**24·14**
II. Bányászat és ipar .	**118,545.580**	**55,454.383**	**110,802.209**	**284,802.172**	**142·52**	**30·35**
1. Bányászat	*6,904.927*	*3,929.639*	*2,714.456*	*13,549.022*	*117·77*	*1·44*
2. Gyáripar	*43,498.465*	*34,522.859*	*47,604.512*	*125 625.836*	*227·76*	*13·38*
3. Kisipar	*68,142.188*	*17,001.885*	*60,483.241*	*145 627.314*	*109·34*	*15·53*
III. Kereskedelem	**84,655.197**	**6,507.544**	**57,296.090**	**148,458.831**	**183·73**	**15·82**
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*37,258.168*	*5,211.122*	*29,197.353*	*71,666.643*	*169·22*	*7·64*
2. Hitelforgalom	*27,556.270*	*970.444*	*4,196.912*	*32,723.626*	*717·74*	*3·49*
3. Közlekedés	*19,840.759*	*325.978*	*23,901.825*	*44,068.562*	*130·30*	*4·69*
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	**17,921.547**	**502.638**	**11,281.952**	**29,706.137**	**166·07**	**3·16**
V. Közalkalmazottak .	**36,331.092**	**520.649**	**16,387.633**	**53,239.374**	**206·02**	**5·67**
VI. Magánalkalmazottak[1])	**22,946.581**	—	**266.729**	**23,213.310**	—	**2·47**
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak[2])	**111,558.334**	**4,675.477**	**56,122.616**	**172,356.427**	**181·82**	**18·39**
Összes közszolgáltatások	**513,238.427**	**69,275.915**	**355,563.951**	**938,078.293**	**108·—**	**100·—**

[1]) A magánalkalmazottaknak e rovatban kimutatott adóterhe — tekintettel arra, hogy túlnyomó részben már az egyéb foglalkozási ágakban azt kimutattuk — nem képviseli a magánalkalmazottakat terhelő összes adókat, hanem csak azokat, amelyeket a többi foglalkozási ágban még nem vettünk számba. (Jelen munka 124. lap.)

[2]) E foglalkozási csoporthoz a csak háztulajdonukból élők, a járadékosok, tőkepénzesek, magánzók, nyugdíjasok és egyéb meg nem nevezett foglalkozásúak tartoznak. (Jelen munka 136. lap.)

Vizsgálódásunk eredménye mutatja, hogy a közszükségletek fedezéséhez legnagyobb összeggel vagyis 284·802 millió pengővel az ipar járul, amennyiben az összes közterheknek 30·35%-át viseli. Ezzel szemben a mezőgazdaság, mely 226·302 millió pengővel részesedik a közterhekben, ezeknek 24·14%-át viseli.

Az állam és az önkormányzati testületek háztartásához a mezőgazdaság és ipar csaknem azonos összeggel járul; azonban a közterhekben azért részesedik az ipar 58·5 millió pengővel nagyobb összeggel, mert a társadalombiztosítás hatálya a mezőgazdaságra nem terjed ki, az ipart pedig 55·4 millió társadalombiztosító járulék is terheli, ami ép oly kényszerszolgáltatás, mint az adó. Kitűnik ez abból, hogy ha az állam a költségvetésben gondoskodnék a társadalombiztosítás költségeinek fedezéséről, úgy az ipart nem terhelné a járulékbefizetés, kisebb volna az ipar közterhe. Viszont ha adó útján fedezné az állam a szociális biztosítás költségeit, úgy ez az összes foglalkozási ág között oszlanék meg.

Az ipari foglalkozáson belül meglepő, hogy a kisipar 145·627 millió pengő összes közteherrel, tetemesen nagyobb összeggel járul a közszükségletek fedezéséhez, mint a gyáripar, mely csak 125·625 millió pengő közterhet visel. A kisipar részesedése úgy az egyenes, mint a közvetett adókban meghaladja a gyáripar részesedését, aminek okait részletesen kifejtettük.[1])

A vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak 172·356 millió pengőre rúgó nagy részesedési hányada a közterhekből nem feltünő, ha figyelembe vesszük, hogy ebbe a csoportba tartoznak a csak házbirtokukból élő háztulajdonosok, akik pusztán az egyenes adókból 78·124 millió pengőt viselnek és az ebbe a csoportba tartozók nagy lélekszámánál fogva az itt kimutatott 947·912 fogyasztóra 56·122 millió pengő közvetett adó esik.

A tág értelemben vett kereskedelmi forgalomra az összes közterhekből 15·82% vagyis 148·458 millió pengő esik; még pedig a legkisebb hányadrész 32·723 millió pengő a hitelforgalomra (banküzletre) jut, amely az összes közterheknek csak 3·49%-át viseli, míg a legnagyobb hányadrésszel, 71·666 millió pengővel a szoros értelemben vett kereskedelem van képviselve, amely ily módon az összes közterhekhez 7·64%-kal járul. A banküzlet azért járul legkisebb összeggel a közterhekhez, mert az e foglalkozásiághoz tartozókra, kis létszámuknál fogva, csak 4·196 millió pengő, vagyis a foglalkozási ágak közül a legkevesebb fogyasztási adó esik.

A közszolgáltatásokból a közalkalmazottakat 53·239 millió pengő terheli. E viszonylag magas részesedés magyarázata az, hogy az adóztató közhatalom maradéktalanul képes a közalkalmazottak illetményeit adó alá vonni. Ennélfogva a közalkalmazottaknál a kivetett adók, szemben a közvetett adókkal, az országos átlagnál jóval nagyobb arányt képviselnek.

[1]) Lásd jelen munka 152. és 233. lapokon.

Midőn a közvetlen és közvetett közszolgáltatásokat foglalkozási ágak szerint külön-külön elemeztük, hogy jelentőségüket az állami és önkormányzati háztartások szempontjából megállapítsuk, már láttuk, hogy lényeges eltolódás mutatkozik az egyes foglalkozási ágak között, ha ezek összegszerű közterheit összehasonlítjuk a foglalkozási ágakon belül egy fejre eső közteher-hányaddal. Míg összegszerűen az ipar és a mezőgazdaság járul legnagyobb arányban a közszükségletek fedezéséhez, addig fejhányad szerint a hitelforgalom (banküzlet) viseli a legtöbb közterhet 717·74 pengővel. Ennek oka — amint kifejtettük — nemcsak az, hogy a bankok csaknem kizárólag részvénytársaságok alakjában folytatják üzemüket és így az alkalmazottak illetményei után járó összes adók utolsó fillérig befolynak a közpénztárakba, mert az adóalapok maradéktalanul ismeretesek az adóztató közhatalom előtt, hanem az is oka a legmagasabb fejhányadnak, hogy a bankoknál a vezető állásban levő tisztviselők illetményei lényegesen magasabbak, mint az egyéb magánvállalatoknál és a közszolgálatban. Ehez járul, hogy az átlag magasabb illetmények nagyobb fogyasztási képességet is jelentenek, ami a közvetett adózásnál is nagyobb átlagos fejhányadban jut kifejezésre.

Legnagyobb átlagos közteher-fejhányadot a banküzlet után a gyáripar visel (227·76 pengő); de a banküzletre eső átlagos közteher-fejhányad több mint háromszorosa a gyáripari fejhányadnak. A gyáripari fejhányadnál az is feltűnő, hogy míg a kisipar összegszerűleg több közterhet visel, mint a gyáripar és bányászat együttvéve, addig fejhányad szerint a gyáripar közterhe több mint kétszerese a kisipar 109·34 pengő közteher-hányadának. Ennek magyarázata az, hogy a kisiparosoknál az egy fejre eső közvetett adóhányad csak mintegy fele a gyáriparnál kimutatott közvetett adófejhányadnak. Továbbá a kisiparral foglalkozók száma jóval több mint kétszerese a gyáriparban foglalkoztatottak számának, tehát a közteher összessége sokkal több fej között oszlik meg.

Feltűnő, hogy a mezőgazdaságra az összes foglalkozási ágak közül nemcsak a legkisebb átlagos közteherhányad esik (50·29 pengő), hanem hogy ez a fejhányad csak töredékrésze a többi foglalkozási ágak közteherhányadának. Ez érthető, ha figyelembe vesszük, hogy úgy az egyenes adóknál és a társadalombiztosítási terheknél, mint a közvetett adóknál is, a mezőgazdákra eső közteherhányad a legkisebb; ennek pedig a mezőgazdaság kisebb fogyasztóképessége, a mezőgazdasági munkásbiztosítás fejletlensége és az az oka, hogy a kivetett adók összessége, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak legnagyobb lélekszámánál fogva, a legtöbb fej között oszlik meg.

A közszolgáltatások súlyáról az egyes foglalkozási ágakon belül az egy fejre eső közteher-hányad megállapításával, jobb képet nyertünk, mint amit a közterhek abszolút összege a különböző foglalkozási ágak szerint nyujtott.

Tudjuk, hogy Magyarországon a családfők száma 2,208.409 az 1930. évi népszámlálás adatai szerint.[1]) Ennélfogva az összes közterhekből esik:

	Egy fejre pengő	Egy családra pengő
A közvetlen közszolgáltatásokból	59·07	232·40
A társadalombiztosító terhekből	8·—	31·49
A közvetett közszolgáltatásokból	40·92	161·—
Az összes közterhekből	**107.99**	**424.89**

Érdekes annak is a közelebbi megvilágítása, hogy adórendszerünkben milyen jelentősége van a közszükségletek fedezése körül a közvetlen (egyenes) és a közvetett közszolgáltatásoknak.

Láttuk, hogy 1932-ben az összes közszolgáltatások (a társadalmi biztosítási terhekkel, de az illetékek nélkül) 938,078.293 pengőre rúgtak. Ebből az egyenes adókra és társadalmi biztosítási terhekre, vagyis a kivetett, közvetlen közszolgáltatásokra esett 62·10%, míg a közvetett közterhekre 37·90%. Az egyenes adóknak ez a túlsúlya a közszükségletek fedezésénél nem állandó jelenség, amint azt a következő adatokból láthatjuk:[2])

Év	Közvetlen közszolgáltatások	Közvetett közszolgáltatások
1913	45·64%	54·36%
1927	36·72%	63·28%
1928	38·74%	61·26%
1929	40·25%	59·75%
1930	43·21%	56·79%
1931	69·87%	30·13%
1932	62·10%	37·90%
1933	51·42%	48·58%
1934	48·80%	51·20%
1935	45·55%	54·45%
1927—1935 átlag ...	**48·51%**	**51·49%**

Mindenek előtt megállapíthatjuk, hogy a magyar adórendszerben évi átlagban az adóhozadéknak felénél kisebb része folyik be közvetlen adóztatás útján; a közvetlen adók aránya 48·51%, míg a közvetett adók az összes közszolgáltatások 51·49%-ára rúgnak az 1927—1935. évek átlaga szerint. Érdekes, hogy a világháború előtt az utolsó békeévben, a közvetlen adók (45·64%-kal) az összes közszolgáltatásoknak ugyancsak felénél kisebb

[1]) Jelen munka 158. lap.

[2]) Az adatokra vonatkozólag lásd: Adóstatisztika. I. füzet. Budapest 1929. — (12. lap); »A m. kir. pénzügyminiszter jelentése az 1929—31. évi adóstatisztika tárgyában.« (Képviselőházi irományok. 270. szám.) 12. lap; Adóstatisztika. V. füzet. Budapest 1936. — 10. lap; A magyar állam zárszámadása az 1934/35. évről. Budapest 1936. — (212. lap), ahol ki van mutatva, hogy a közvetlen és közvetett adók stb. összege 597,341.014 P; amiből 225,104.773 P esik az egyenes adókra. Az OTI-járulék az 1935. évben 72,893.617 P, míg a Mabinál a járulékok összege 13,414.733 P, összesen 86,308.350 P.

hányadát képviselték.[1]) A kedvező gazdasági konjunktúra éveiben, az adóbevételekből egyre növekvő hányad esett a közvetlen adókra, de még 1930-ban is az összes közszolgáltatásoknak kisebb hányada (43·21%) esett az egyenes adókra. 1931-ben már a közvetlen adók biztosítottak az államnak és egyéb köztestületeknek nagyobb bevételt, amennyiben a közszolgáltatásoknak 69·87%-át képviselték. A világgazdasági válság éveiben (1931—1933.) a közvetlen adók képviselték a közszolgáltatások nagyobb hányadát. De az 1931. évtől kezdve a közvetlen adók részesedési hányada egyre inkább csökkenő arányt mutat.

A gazdasági fellendülés éveiben, a közvetlen (egyenes) adók viszonylagos jelentősége, a közbevételek összessége szempontjából egyre jobban emelkedik a közvetett adók rovására ; amíg válságos gazdasági években a közvetett közszolgáltatások viszonylagos jelentősége fokozódik az egyenes (közvetlen, kivetett) közszolgáltatások terhére. Következik ebből, hogy a közvetett adóbevételek (fogyasztási adók-, forgalmiadók-, jövedékekből), bár hanyatló gazdasági időszakban szintén csökkenő hozadékot szolgáltatnak, mégis viszonylagos jelentőségük emelkedő irányt mutat, a közvetlen adókkal szemben, tehát szilárdabb, megbízhatóbb, tehát állandóbb jellegű bevételi alap gyanánt jelentkeznek. Ennek oka az, hogy a gazdasági válság hatása alatt a kereseti viszonyok megromlanak, az egyenes adók alapjai rohamosan csökkennek s ezzel az egyenes adóbevételek is visszaesnek. Céltalanságánál fogva tömeges végrehajtást vezetni nem lehet az adóalanyokkal szemben s így a még lecsökkent összegben kivetett adók sem folynak be. Ellenben a fogyasztás, ha csökken is, a nélkülözhető javakban, a legszükségesebb cikkekben (só, cukor, ásványolaj, gyujtószer) nagyobb esést nem mutat s így a tömegfogyasztási cikkek után a közvetett adók befolynak.

Vizsgálódásaink eredményéből (XXXI. táblázat) megfigyelhetjük azt is, hogy az egyenes adók azoknál a foglalkozási ágaknál képviselnek viszonylag nagyobb hányadot, szemben a közvetett adókkal, amelyeknél az adóforrást az adóztató hatalom legjobban képes utolérni (részvénytársasági alakban folytatott banküzlet és gyáripar, közalkalmazottak, csak háztulajdonukból élők, nyugdíjasok). Ahol ellenben az adóztató közhatalom az adóalapot nem képes maradéktalanul megragadni, ott a közvetett adók képviselnek viszonylag nagyobb részesedést (mezőgazdaság, kisipar, járadékosok, magánzók).

Ha a közvetlen és közvetett adók viszonylagos súlyát elemezzük, úgy nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy 1913-ban még nem volt forgalmiadó, sem jövedelem- és vagyonadó ; 1927-ben pedig még nem szedtek

[1]) Az 1913. évi eredmények összehasonlításul csak fenntartással szolgálhatnak, mert — a mai területen — a fogyasztási adók lerovása nem azokon a helyeken történt, ahol az adó alá eső cikkeket fogyasztották. *(Szádeczky-Kardoss Tibor:* »A közterhek alakulása Csonka-Magyarországon« (Közgazdasági Szemle 1933. — 264. lap). (Ez értekezés figyelemre méltó bírálata és ismertetése az Adóstatisztika I. és II. füzetének.)

társadalombiztosító járulékot. Már pedig a következő években a társadalombiztosító járulékok lényegesen emelték a közvetlen közszolgáltatásokat, amelyek époly kényszerszolgáltatások, mint a többi kivetett adók, tehát ezeket is számba vettük, mert az állami és önkormányzati bevételek önmagukban még nem képviselik azt az összeget, amelyet közcélokra a nemzeti jövedelemből igénybe vesznek.

A közvetlen adók arányszámának erős emelkedése 1931-ben a közvetett adók rovására, arra is vezetendő vissza, hogy az államháztartás súlyos helyzetére való tekintettel, amint tudjuk, az 1930 : XLVII. t.-c. 6. §-a 1931. január 1-től kezdve az alkalmazottak kereseti adója és a tantiemek után különadó fizetését is elrendelte, amely előbbi adó 19·402 millió pengő, az utóbbi 2·083 millió pengő bevételi többletet jelentett 1931-ben.[1]) Ugyanez év szeptember 1-től kezdődő hatállyal pedig a különadót kétszeresre emelték (3740/1931. M. E. sz. rendelet) ; a háztulajdonosok terhére pedig úgynevezett szükségadót vetettek ki (4750/1931. M. E. sz. rendelet értelmében), amely az 1931. évben, a IV. negyedre, az évi házadóalap 2·5%-a fejében[2]) 10·443 millió pengőre rúgott ; ezenfelül ugyancsak szükségadó volt fizetendő (5300/1931. M. E. sz. rendelet értelmében) a jövedelemadó alapján is, még pedig ennek 100%-a, amelyből 16·117 millió pengő az 1931. évben előlegként volt lefizetendő.[3]) Az egyenes adók felemelésével szemben a forgalmi- és fogyasztási adók hozadéka lényeges csökkenést szenvedett.

Az államhatalom — amint látható — a világgazdasági válság kimélyülésének megindulásakor háztartásának egyensúlyát az egyenes adók fokozásával törekedett helyreállítani.

Az adóteher nyomása érezhetőbb a közvetlen, mint a közvetett adóztatásnál, mert az egyenes adók tényleges fizetésteljesítéssel rovandók le, míg a közvetett adók lerovása az adóval terhelt fogyasztási cikk árának kiegyenlítésével illetve a cikk elfogyasztásával megy végbe, anélkül tehát, hogy az adó lerovása külön tudatos ténykedést jelentene. A közvetett adók nyomását az adóalany mindenkor jogos módon csökkentheti saját magatartásával, ha az adóval terhelt cikk fogyasztásáról lemond.

Az egyenes adók kevésbé rugalmasak, vagyis a jóléti viszonyok változásait kevésbbé követik.[4])

A magyar adórendszerben az egyenes és közvetett adók általában véve egyensúlyban vannak, vagyis csaknem azonos mérvben járulnak a közszükségletek fedezéséhez. Nyilvánvaló tehát, hogy az adóterhek megoszlásáról foglalkozási ágak szerint csak akkor nyerünk helyes képet, ha az összes (közvetlen és közvetett) adóterheket számba vesszük.

[1]) Adóstatisztika 1932. — 16. lap.
[2]) U. ott 69. lap, jegyzet 3. pont.
[3]) U. ott 117. lap, jegyzet 4. pont.
[4]) *Béla Földes :* »Finanzwissenschaft«. Jena 1927. — (345. lap).

Az egyes foglalkozási ágak szükséglete nagyon különböző, tehát a szükségletkielégítéshez kapcsolódó közvetett adóztatás alakulásának ismerete foglalkozási ágak szerint nagyon szükséges, sőt elengedhetetlen, mert csak így tudhatjuk meg, hogy ezek az adók viszonylagosan mennyire terhelik az egyes foglalkozási ágakat. Csak így ítélhetjük meg, hogy az egyes fogyasztási és egyéb közvetett adónemek emelésének vagy leszállításának milyen hatása van az egyes foglalkozási ágakra.

A közvetlen közszolgáltatásokban (egyenes adók és társadalombiztosító járulékokban együttesen) és a közvetett adókban a foglalkozási ágak részesedési aránya a következőképen alakult:

	Közvetlen adók százalékokban	Közvetett adók
I. Mezőgazdaság	54·31	45·69
II. Bányászat és ipar	61·10	38·90
1. Bányászat	*79·97*	*20·03*
2. Gyáripar	*62·11*	*37·89*
3. Kisipar	*58·46*	*41·54*
III. Kereskedelem	61·40	38·60
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*59·26*	*40·74*
2. Hitelforgalom	*87·18*	*12·82*
3. Közlekedés	*45·76*	*54·24*
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	62·02	37·98
V. Közalkalmazottak	69·22	30·78
VI. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	67·43	32·57

Fentebb kimutattuk, hogy az 1932. évben a közvetett adókra 37·90%, a közvetlen adókra pedig 62·10% esett az összes közszolgáltatásokból. Ez az országos arány. Ettől az országos arányszámtól az egyes foglalkozási ágak arányszámai természetesen eltérést mutatnak. Az országos aránynak megfelelően alakul a közvetlen és közvetett adókban a gyáripar részesedése és a szabad foglalkozásúaké. Míg a közvetlen adókban legerősebben kiemelkedik a részesedési arány a hitelforgalomnál, a bányászatnál és a közalkalmazottaknál.

A részesedési arány a közvetlen adókban az átlag alatt marad a közlekedésnél, a tulajdonképeni kereskedelemnél és a mezőgazdaságnál. A mezőgazdaságnál a közvetett adókban való nagyobb részesedési arányt az országos átlaggal szemben az okozza, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak legnagyobb lélekszámánál fogva a nélkülözhetetlen fogyasztási cikkekre (sóra, petróleumra, cukorra stb.) eső adó összegszerűen a legnagyobb, továbbá hogy a mezőgazdaság alig részesedik a közvetlen adóterhek egy részében (társadalombiztosítási járulék). A tulajdonképeni kereskedelemre, a kisiparra és közlekedésre (fuvarozásra) pedig a közvetett adókból az országos átlagnál azért jut nagyobb részesedési arány, mert a közvetlen adóztatásnál az adó-

alap kimunkálása nehézséggel jár s így viszonylag nagyobb hányadrész jut a fogyasztási adókra.

Az önkormányzati testületek—éppúgy, mint az állam — szükségleteiket részint közvetlen, részint közvetett adók útján fedezik. De az adók e két csoportja távolról sincs az önkormányzatok háztartásában olyan egyensúlyban, mint azt az állami adóztatásnál megállapítottuk. Ugyanis az önkormányzatok szükségletének fedezéséhez az egyenes és a fogyasztási adók a következő arányban járultak:

	1932-ben millió P	%	1933-ban millió P	%	1934-ben millió P	%
Egyenesadók	116.946	72·32	114.133	74·91	108.767	74·02
Fogyasztási adók	44.781	27·68	38.220	25·09	38.189	25·98
Összesen	**161.727**	**100·—**	**152.353**	**100·—**	**146.956**	**100·—**

Tekintettel arra, hogy az önkormányzati egyenes adók az önkormányzati testületek szükségleteinek mintegy ¾ részét fedezik, míg a közvetett (fogyasztási) adók annak csak ¼ részét, indokolt, hogy a közvetlen adózás útján előteremtendő községi szükségletek lehetőség szerint korlátoztassanak és célszerűbb — a fentebb kifejtettek alapján — közvetett adók előteremtésével fedezni a községi háztartás hiányát, hogy az egyenes adóterhek egy részének csökkentésével a kevésbbé érezhető fogyasztási adók emeltessenek.

A fogyasztási adók emelése — a kifejtettek szerint — leginkább azokat a foglalkozási ágakat érintené, amelyek az egyenes adókhoz viszonyítva, fogyasztási adókkal viszonylag leginkább vannak megterhelve. Vagyis a mezőgazdaságot, kisipart, tulajdonképeni kereskedelmet és közlekedést (fuvarozást). De ez csak részben van így. Mert láttuk, hogy egyes foglalkozási ágaknál a közvetett adókban való viszonylagosan nagyobb részesedési arány csak látszólagos.

MÁSODIK RÉSZ

A FOGLALKOZÁSI ÁGAK KÖZTERHE VISZONYÍTVA AZ ORSZÁGOS (NEMZETI) ADÓALAPHOZ

ELSŐ FEJEZET.

Az országos (nemzeti) adóalap és annak megállapítása.

I. Az országos (nemzeti) adóalap és a nemzeti jövedelem.

Midőn megállapítottuk a közvetlen és közvetett adók összegszerű megoszlását foglalkozási ágak szerint, azt láttuk, hogy mennyivel járulnak az egyes foglalkozási ágak a közszükségletek fedezéséhez, vagyis milyen a jelentőségük az államháztartás egyensúlyának fenntartása szempontjából.

Az egyes foglalkozási ágakban a közvetlen és közvetett adók fejenkénti megoszlásának megállapításából pedig kitűnt, hogy az egyes foglalkozási ágakon belül mennyi az adóteher magassága.

De bármilyen elsőrangú fontosságú és nélkülözhetetlen legyen is annak ismerete, hogy az egyes foglalkozási ágak összegszerű hozzájárulása a közszükségletekhez miként alakul és mennyi az adóteher magassága az egyes foglalkozási ágakon belül egymáshoz viszonyítva, mindebből még nem tudhatjuk, hogy milyen súllyal nehezednek a közszolgáltatások az egyes foglalkozási ágakra, vagyis milyen a közterhek viszonylagos súlya foglalkozási ágak szerint. Ezt úgy puhatolhatjuk ki, ha megismerjük az egyes foglalkozási ágak rendelkezésére álló összhozadékot, vagyis azt, hogy mennyi keresete, illetve jövedelme van az egyes foglalkozási ágakhoz tartozók összességének. Az egyes foglalkozási ágak gazdasági összerejéhez, mely azok keresetében, illetve jövedelmében jut kifejezésre, kell viszonyítani az egyes foglalkozási ágak közterheit, hogy ezek viszonylagos súlyát megismerjük.

A közterhek viszonylagos súlyát foglalkozási ágak szerint, az egyes foglalkozási ágakat terhelő közszolgáltatások összességének, az egyes foglalkozási ágak összes jövedelméhez való aránya tünteti fel. Ha így megismerjük, hogy minden egyes foglalkozási ág összjövedelmének hány százalékáig részesedik a közteherhekben, nyerünk tiszta képet az adóteher viszonylagos súlyáról foglalkozási ágak szerint. Csak így tűnik ki, hogy a közhatalom minden egyes foglalkozási ág gazdasági erejét milyen arányban veszi igénybe a közszükségletek fedezésére. Más szóval, hogy az egyes foglalkozási ágak szolgáltatási képességükre való tekintettel arányosan járulnak-e a közterhek viseléséhez?

Az egyes adóalanyok adóerejének mérvét, vagyis átlagos szolgáltatási képességét az egyes foglalkozási ágakon belül, az egy fejre eső kereseti, illetve jövedelemhányadból ismerjük meg. Az egyeseknek foglalkozási áganként csoportosított adóalapjaiból, vagyis tényleges keresetük, illetve jövedelmükből tevődik össze az országos (nemzeti) adóalap.

A nemzeti adóalap nem azonos a nemzeti jövedelemmel. A nemzeti adóalap szélesebb fogalom. A nemzeti jövedelem[1]) csak a mezőgazdaságból bányászatból, iparból és kereskedelemből fakad, vagyis csak az úgynevezett eredeti jövedelmeket foglalja magában, amihez a külföldről az országba folyó kamat-, osztalék- és járadékjövedelmek számítandók. De nem foglalja magába a nemzeti jövedelem azoknak a jövedelmét, akik személyes szolgálatokból élnek (mint pl. az orvos, ügyvéd, bíró, közjegyző, közhivatalnok, stb. jövedelmét), akik közvetlenül nem vesznek részt a termelésben, mert sem új anyagot nem állítanak elő, sem az anyagok értékét nem fokozzák. A személyes szolgálatokból élők gyakran nélkülözhetetlen tevékenységet fejtenek ki, a termelés előfeltételeit teremtik meg, hasznos munkásságukért tehát részesednek a nemzeti jövedelemben. A nemzeti jövedelem e szerint nemcsak azok között oszlik meg, akik közvetlenül közreműködnek annak előállításában (mezőgazdák, bányászok, iparosok, kereskedők), hanem a nemzeti jövedelemben azok is részesednek, akik a termelésben közvetlenül nem vesznek részt. A személyes szolgálatból élők az eredeti jövedelmekben részesedvén, származékos jövedelmet élveznek.

A nemzeti jövedelem megoszlása során az abban részesedő egyes gazdasági alanyok, amennyiben közvetlenül vesznek részt a termelésben, eredeti jövedelmet élveznek, amennyiben személyes szolgálatokból élnek, jövedelmük származékos. A nemzeti jövedelem megoszlási folyamata során keletkező egyéni jövedelmek tehát eredetiek és származékosak.

Az adóztató közhatalom, amikor az egyes magángazdaságokat a közszükségletek fedezése céljából igénybe veszi, nincs tekintettel arra, hogy az egyesek jövedelme milyen forrásból származik; egyaránt megadóztatja az őstermelésből, iparból, kereskedelemből keletkező eredeti és a személyes szolgálatokból eredő származékos jövedelmeket. Az állam az adóztatásnál magángazdasági szempontokat követ. Az adóalannyal egyaránt a teljesítőképesség forrása a kereset illetve jövedelem, akár termelő tevékenységből, akár szolgálati viszonyból származó illetményből, szabad foglalkozásból vagy vagyonhasználmányból származik is az.

A nemzeti adóalap nemcsak az eredeti, hanem a származékos jövedelemelemeket is magában foglalja, sőt a vagyonhasználmányban jelentekező jövedelmet is felöleli, szóval az egyesek magánjövedelmeinek összességét képviseli.

[1]) L. jelen munka 5. és 6. lap; továbbá *Fellner Frigyes:* »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme«. Budapest 1930. — 5. és 6. lap.

A nemzeti jövedelem nagysága annak megoszlása révén nem változik. A személyes szolgálatokból származó jövedelmek (orvosi, ügyvédi tiszteletdíj), közalkalmazottak illetménye, vagy a vagyonhasználmányban jelentkező jövedelmek (lakbér, kamat) emelkedése vagy csökkenése nincs befolyással a nemzeti jövedelem mérvére. A nemzeti jövedelem nem lesz nagyobb, ha az orvos több tiszteletdíjat kap, vagy ha a perlekedés fokozódásával az ügyvédek költségjegyzéke emelkedik, mert ezek származékos jövedelmek, egyik magángazdaságból a másikba folynak. A vagyonhasználmányokból álló jövedelemre is ugyanez áll; a házbérek emelése, vagy a kamat fokozása a nemzeti jövedelem nagyságát nem befolyásolja. Ezek a jövedelmek a nemzeti jövedelem megoszlására vannak hatással, mert amikor a fenti címen az egyik magángazdaság jövedelme fokozódik, az a másiknak terhére történik.

A nemzeti adóalap nagyságára azonban a nemzeti jövedelem megoszlása befolyással van. A személyes szolgálatokból, valamint a vagyonhasználmányokból eredő jövedelmeknek emelkedése vagy csökkenése, — mely a nemzeti jövedelem mérvére közömbös — a nemzeti adóalapot is emeli, illetve leszállítja.

Vagyis a legfőbb különbség a nemzeti jövedelem és a nemzeti adóalap között abban jelentkezik, hogy a nemzeti jövedelem megoszlása a nemzeti jövedelem nagyságára befolyással nincs, ellenben a nemzeti adóalap mérvére hatással van.

Nyilvánvaló tehát, hogy a nemzeti jövedelem megoszlási folyamata erősen érinti az állam és önkormányzati testületek háztartásának érdekeit, noha a nemzeti jövedelem számszerű nagysága annak megoszlása révén nem is változik. A közhatalomnak adóztatási szempontból az az érdeke, hogy a származékos és vagyonhasználmányokból folyó jövedelmek száma és összege minnél több legyen, mert az állam nemcsak az eredeti, hanem a származékos jövedelmeket is megadóztatja, tehát minél szélesebb az egyesek adóalapjaiból álló nemzeti adóalap, annál nagyobb lesz adóbevétele.

A jövedelemmegoszlás túlságos atomizálódása sem érdeke az adóztató közhatalomnak, mert a létminimum adómentességénél fogva, minél nagyobbszámú az adómentes kis jövedelem, annál kevesebb lesz a nemzeti adóalap.

A származékos jövedelmek száma és nagysága az eredeti jövedelmek számától és mérvétől függ, tehát végeredményben a közhatalom a nemzeti jövedelemből meríti a közszükségletek fedezésére szolgáló eszközöket.[1]). De annak következtében, hogy az állam, az önkormányzati testületek és a többi közjogi jellegű társulatok az egyes magángazdaságokat, tekintet

[1]) Helyesen emeli ki Hegedüs Lóránt, hogy a közszükségletek mérve országonként és koronként változik, mert az végeredményben a nemzeti jövedelemtől függ, a nemzeti jövedelem pedig különböző nagyságú az egyes országokban és koronként változó. (*Hegedüs Lóránt:* «Az adótan társadalmi elmélete«. Budapest,1935. — 14. lap.)

nélkül ezek jövedelemforrásának természetére, kivétel nélkül adóalanyoknak tekintik, a csupán eredeti jövedelmekből (őstermelésből, iparból, kereskedelemből) és a külföldről kamat-, járadék-, osztalék- és egyéb visszteher nélküli címen befolyó összegekből fakadó nemzeti jövedelemnél nagyobb adóalap áll az adóztató közhatalom rendelkezésére. A nemzeti adóalap ugyanis az eredeti jövedelmeket élvező magángazdaságok adóalapjai mellett azoknak a magángazdaságoknak adóalapjait is magában foglalja, amelyek származékos jövedelmeket és vagyoni használmány gyanánt jelentkező jövedelmeket (lakbér, lakáshasználat, kamat, osztalék) képviselnek.[1])

A kifejtettekből következik, hogy ha az országban a közterhek súlyát, az adónyomást ismerni akarjuk, úgy a közszolgáltatások összességét nem a nemzeti jövedelemhez, hanem az országos (nemzeti) adóalaphoz kell viszonyítani. Ha az ország nemzeti jövedelmével hasonlítjuk össze a közterheket, úgy ezek súlya a ténylegesnél nagyobb arányban mutatkoznék. Az adónyomás nagyobbnak tűnik fel a ténylegesnél. Mert a nemzeti jövedelem kevesebb, mint a nemzeti adóalap gyanánt jelentkező magánjövedelmek összessége, mely — amint kifejtettük — olyan elemekből tevődik össze, amelyek nem számíthatók a nemzeti jövedelemhez.

Hogy a közterhek tényleges súlyáról helyes képet alkossunk, a közszolgáltatások összességét a magánjövedelmek összességével, mint nemzeti adóalappal fogjuk szembeállítani, mely nemcsak a nemzeti jövedelmet, hanem a személyes szolgálatokból és a vagyonhasználmányokból folyó jövedelmeket is magában foglalja. Az így nyert arányszám ad hű képet a közterhek súlyáról, az adónyomásról általában és foglalkozási áganként.

II. Az országos adóalap és annak elemei.

Az országos adóalap számszerű kipuhatolása céljából az összes foglalkozási ágak tényleges hozadékát, vagyis az egyes foglalkozási ághoz tartozók valódi keresetét, illetve jövedelmét kell megállapítani. Ennélfogva az őstermelésből, iparból és kereskedelemből fakadó eredeti jövedelmeken felül, a személyes szolgálatokból keletkező származékos jövedelmeket, úgyszintén a vagyonhasználmányban jelentkező jövedelmeket is számba kell venni, még pedig a tényleges állapotnak megfelelően.

Az országos adóalap nagysága nem azonos azoknak az adóalapoknak összesítés útján nyert számszerű összegével, amelyeket az egyes adózók bevallanak, vagy a pénzügyi hatóság megállapít, tehát amely adóalapok a hivatalos adóstatisztikában kimutatva vannak. Az országos adóalap ennél nagyobb. Mert az adóalanyok nagyrészben az adókivetés alapjául

[1]) *Frédéric de Fellner:* »La statistique de la repartition des charges d'impôts.« (Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XXVIII — 2 éme livraison. La Haye. 1935. — 332 s köv. lapokon); továbbá jelen munka 6. lap.

szolgáló adóalapokat az adóhatóság elől lehetőleg elvonni törekszenek adóterhük lehető csökkentése érdekében.

Az országos adóalap elemeit az 1932. évi állapot alapján fogjuk megállapítani, tekintettel arra, hogy a közterhek összességét is ez évre vonatkozólag rögzitettük meg.

Az országos adóalap elemei:

1. Mezőgazdaság.

A) Földművelés és állattenyésztés.

Mezőgazdasági jellegű országban, mint Magyarországon, a nemzeti jövedelem legjelentékenyebb alkotó részét a nyerstermékek szolgáltatják. A népesség legnagyobb része ennek megfelelően mezőgazdaságból él. A mezőgazdaság mint foglalkozási ág, a népesség abszolút többségét (51·8%) egyesíti magában. A mezőgazdaságból élő keresők és eltartottak száma[1]) 1930-ban 4,499.393. Mennyi volt a mezőgazdák tényleges keresete? Ezt a mezőgazdaság tiszta hozadékából állapíthatjuk meg.[2])

A hivatalos statisztikai adatok szerint[3]) Csonkamagyarországon 5,378.061 hektár (9,345.564 kat. hold) bevetett szántóföldterületen és 666.998 hektár (1,159.059 kat. hold) természetes kaszálón, összesen tehát 6,045.059 hektár 10,504.623 kat. hold) területen, az összes termés értéke 1,094,539.474 pengő volt.[4]) Az ország terméshozadékát képviselő ez az érték nem a piaci, hanem a termelés helyén levő, járásonként megállapított, azaz termelői árak alapján állapíttatott meg. Ebből az 1·094 milliárd pengő nyershozadékból levonandók a termelés érdekében hozott azok a költségek, amelyek senkinél sem váltak jövedelemmé. Ezek a termelési költségek: a vetőmag; a mezőgazdaságban használt gépek és eszközök kopási hányada; a mezőgazdasági gépeknél felhasznált fűtési és kenőanyagok, a szekereknél és kocsiknál elhasznált kenőcsök, stb. értéke; a trágya és állati munkaerő előállítási költsége.

Az első levonandó tétel: a *vetőmagszükséglet.* A hivatalos adatok nem mutatják ki az összes vetőmag-szükségletet, hanem csak a gabonaneműek-, burgonya- és tengeriben a vetőmagszükségletet, amely mennyiség szorozva az egységárral a termelés helyén, adja a vetőmagszükséglet értékét.

[1]) Az 1930. évi népszámlálás II. Rész. — Budapest 1934. (5. lap.)

[2]) Az egyes termelési ágak tiszta hozadékának értékét általában azzal a módszerrel állapítjuk meg, amellyel Magyarország nemzeti jövedelmét becsültük meg. (*Fellner Frigyes:* »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme«. Budapest 1930.)

[3]) Magyar Statisztikai Évkönyv 1932. — Budapest 1933. (85. és 90. lap.)

[4]) A szálas takarmányfélék között a hivatalos statisztika nem mutatja ki a legnagyobb értéket képviselő szénát és sarjut, mely a m. kir. központi statisztikai hivatal adata szerint 75,836.474 P. *Dr. Szőllősy István* min. s.-titkár számításai szerint.

A vetőmag-szükséglet kitett az 1931/32. gazdasági évben a hivatalos adatok szerint:[1])

Búzában	2,760.997 q à 11·4 P		31,475.366 P
Rozsban	1,105.660 « « 7·1 «		7,850.186 «
Árpában	736.741 « « 8·7 «		6,409.647 «
Zabban	326.552 « « 8·5 «		2,775.692 «
Tengeriben	425.961 « « 6·9 «		2,939.131 «
Burgonyában	4,165.696 « « 5·3 «		22,078.189 «

E 73,528.211 pengő vetőmagszükségleten felül a többi terményben a vetőmagszükségletet 22,574.000 pengőben állapítottuk meg.[2]) Vagyis az összes vetőmagszükséglet pénzértékét termelői áron számítva 96,102.211 pengőben állapíthatjuk meg.

A mezőgazdaság nyershozadékából levonandó termelési költségek második tétele a mezőgazdaságban használt *gépek és eszközök kopási hányada.* A mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányadát az 1926/28. évekre átlag 52,132.000 pengőre becsültük.[3]) A mezőgazdasági termelés rentabilitásának hanyatlása a művelés belterjességének csökkentésére vezetett, ami a kisebb géphasználatban és a kevesebb trágyázásban jutott kifejezésre, az állati munkaerőnek ismét fokozottabb igénybevételével. Ha a gépszerű mezőgazdasági termelés magas üzemi költségeinek megtakarítása érdekében csökkent is a mezőgazdasági gépek használata s ezzel a kopási hányad mérve, viszont a mezőgazdasági holt leltár 1926/28. év óta némileg gyarapodott, amely két körülmény figyelembevételével változatlanul 52·132 millió pengő értékben vesszük számításba a mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányadát és értékcsökkenését.

A levonandó elemi költségek harmadik tétele a mezőgazdaságban használt gépek- és motoroknál fogyasztott *fűtési és kenőanyagok*, a szekereknél és kocsiknál felhasznált kenőcsök értéke. A mezőgazdasági kenőolajokból átlag évenkint[4]) felhasznál 150 vaggont, a mezőgazdasági gépek, traktorok, stb. kenésére, amely címen métermázsánkint 123—125 pengő átlagárat számítva a vidéki állomásra, 1,860.000 pengőt számítunk kenőolajokra. Kocsi- és tovotkenőcs útján fogyasztott 8638 q könnyűolajat mm-ként 45 pengővel, 926 q nehézolajat 33 pengővel számítva, 436.544 pengő további levonandó tételt kapunk. A traktorok hajtására felhasznált 192.405 mm petroleum fejében, q-ként 19·80 pengőt véve fel átlagárnak vidéki állomáson, 3,809.620 pengő további költséget számítunk. A mezőgazdaság által fogyasztott szén — a hivatalos adatok szerint[5]) — 1,352.500 mm. Ezt a szénmennyi-

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (246. és 247. lap.)

[2]) Ugyanis ezt az 1927/28. gazdasági év többi terményei arányában számítottuk ki: 73.528 : X = 173.356 : 53.359, ahol X = 22.574. (Lásd *Fellner F.* id. m. 24. lap.)

[3]) Ugyanott 26. lap.

[4]) Jelen munka 184. lap.

[5]) Magyar Statisztikai Zsebkönyv. 1932. — Budapest 1933. (78. lap.)

séget a mezőgazdaság különböző bányákból szerezte be. Ennélfogva a különböző szén eltérő kalória-tartalmát és a bányák eltérő távolsága folytán a szenet terhelő különböző fuvardíjat figyelembe véve, országos átlagban a mezőgazdaság által felhasznált szén métermázsáját 3 pengős árban számítva, a mezőgazdasági üzemben elfogyasztott szén értékét 4,057.500 pengőben állapítjuk meg. A mezőgazdaságban gépek- és motoroknál felhasznált fűtési és kenőanyagok fejében összesen 10,163.664 pengő levonandó tételt kapunk.

A levonandó elemi költségek negyedik tétele : *a trágya és állati munkaerő* termelési költsége.[1]) Az állattenyésztésre fordított összes költség mely legfőképen a takarmányban áll, egészében nem az állattenyésztés hozadékából térül meg, hanem nagyrészben a földművelés hozadékában reprodukálódik. Az állatállomány által fogyasztott takarmány értékének nagy része, mint trágya és állati erőmunka, megtérül a földművelésnek. A trágya és állati munkaerő termelési költsége tehát levonandó a földművelés hozadékából, mert ebben a takarmány értéke, mely a termés értékében bennfoglaltatik, már számba vétetett, továbbá, mert senki részére nem képez jövedelmet.

A trágya és állati munkaerő termelési költségeit egész pontosan nem állapíthatjuk meg. Csonka-Magyarország igás- és haszonállatállománya — az 1932. év tavaszán végrehajtott haszonállatösszeírás adatai szerint[2]) — 6,263.867 darabból állott. Mennyire tehető az összes baromállomány évi trágyatermelése? Tekintettel arra, hogy a baromállomány által elfogyasztott takarmánymennyiség és az általa termelt trágya mennyisége között bizonyos arány van, mely annál határozottabban jut kifejezésre, minnél nagyobb tömegre terjed ki a megfigyelés, elég megbízhatóan állapíthatjuk meg az évenkint termelt állati trágyamennyiséget. Az 1895. évi mezőgazdasági statisztikai felvétel adataiból megállapítható, hogy egy métermázsa elfogyasztott takarmány 2·31 métermázsa trágyát ad.[3]) Az 1932. évben termelt és a baromállomány által elfogyasztott 47,361.398 q ugyanolyan összetételű takarmánynak (zab, takarmányrépa, szálastakarmány) 109,404.889 q trágya felel meg.[4])

Csonka-Magyarország igás- és haszonállatállományából 89·83%-ot számítunk a gazdaságokban hasznosított állományra, míg 10·17%-ot a fegyveres erő tulajdonában, ipari üzemben és fényűzési célok szolgálatában.[5]) Az összes igás- és haszonállatállomány által termelt 109.404 millió q trágyamennyiségből a gazdaságokban hasznosított baromállomány trágya-

[1]) *Fellner F.* id. m. 26. lap.

[2]) A m. kir. fölművelésügyi miniszter 53.940, 1932—VIII, 1. sz. kimutatása szerint.

[3]) Lásd részletesen *Fellner F.* id. m. 27. lap.

[4]) Zab 3,157.851 q, takarmányrépa 26,883.236 q, szálastakarmány 27,320.311 q. Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 85. lap.

[5]) *Fellner F.* id. m. 27. lap.

termelésére 98,278.412 q esik. Ennek értékét megállapítani már csak azért is bajos, mert az állati trágyát a termelő gazdaság maga használja fel, tehát forgalomba nem igen kerül és így eladási ára sincs. Szakszerű vélemények mérlegelésével egy métermázsa állati trágya értéke 74 fillérre tehető.[1]) Ez alapon a 98·278 millió q állati trágya fejében 72,726.025 pengő lesz levonandó termelési költség fejében a mezőgazdaság nyershozadékából.

Említettük, hogy a mezőgazdaság rentabilitásának csökkenése következtében a művelés intensivitása is hanyatlott, ami a kevesebb trágyázásban is kifejezésre jutott. Főkép a műtrágya használata mutat nagy visszaesést. A műtrágyahasználat az 1932. évben érte el a mélypontot, amely évben a felhasznált műtrágya mennyisége és értéke volt:

Műtrágya neme	Mennyisége	Értéke
Superfosfát	250.000 q	1,800.000 P
Nitrogén	20.000 «	400.000 «
Kálisó	5.000 «	95.000 «
Összesen	**275.000 q**	**2,295.000 P**

A műtrágya ára (1 q netto 6·40 pengő + fuvardíj és adó 2 pengő) 8·40 pengő métermázsánkint országos átlagban a rendeltetési állomáson,[2]) tehát amennyibe a gazdának kerül. E 2·295 millió pengő további levonandó tétel termelési költség fejében.

Tekintettel arra, hogy a földművelés kiegészítő része az állattenyésztés és egyik a másik nélkül nem folytatható, a termelési költségek pedig több tekintetben egybeolvadnak a mezőgazdaság e két ágazatában, azért a földművelést és állattenyésztést együtt kell vizsgálnunk.

Áttérünk tehát az állattenyésztés, mint a magyar mezőgazdaság másik főága tiszta hozadékának számszerű megállapítására. Az állattenyésztés hozadéka — a trágyatermelésen kívül — a tej-, hús-, bőr-, zsír- és gyapjútermelés eredményéből áll. De számba veendő lesz még a méhészet, baromfi- és selyemtenyésztés hozadéka is.

Az állattenyésztésre fordított költség, eltekintve az állatállomány gondozása és ápolása körül hozott munkaáldozattól, a takarmány értékével azonosítható.[3]) Az állattenyésztésnek tehát legalább annyit kell hoznia, mint az évi takarmány értéke, amelyet reá fordítanak. Az a haszon, amelyet az állattenyésztés hajt, a takarmány értékesítésének tekinthető. Minthogy

[1]) *Hieronymi Károly* 1 q friss állati trágya értékét 98·8 aranykorona—fillérben = 1·14 P-ben állapította meg. *Reichenbach Béla* egyetemi professzor Mezőgazdasági üzemtani intézete 1 q állati trágya értékét 3 kg búzával veszi egyenértékűnek, ami 11·4 P-s búzaár mellett 34·2 fillérnek felelne meg. E két érték átlaga 74 fillér.

[2]) Az adatokat *dr. Hajtó Frigyes* okl. mezőgazdának köszönjük. Lásd továbbá: »Die Lage der Landwirtschaft in Ungarn.« Bericht für die Internationale Konferenz für Agrarwissenschaft, bearbeitet von der ungarischen Gruppe der Konferenz. — (8. old.)

[3]) *Fellner F.* id. m. 29. lap.

az állattenyésztés nyers hozadékában úgy a takarmány, mint az igás- és haszonállatállomány ápolására és gondozására fordított munkaáldozat értékének is meg kell térülnie, a takarmánynövényeknek és szalmának[1])317,385.358 pengő értékét az állattenyésztés minimális hozadékának tekinthetjük.

Lássuk ezek előrebocsátása után az állattenyésztés egyes ágazatainak hozadékát.

Az állattenyésztés hozadékának egyik legrentabilisabb és legfontosabb része a *tejtermelés*. A tenyész- és fejőstehenek száma, faj szerinti megoszlása és tejszolgáltatása — az 1932. év tavaszán végrehajtott haszonállat-összeírás eredményei alapján kiszámítva — a következő volt :[2])

Tehénállomány	darab	%	Az évi átlagos fejési képesség liter	Az összes évi tejtermelési képesség mennyisége liter
Magyar fajta	125.886	13·87	1.277	160,756.422
Simmenthali (piros-tarka)	690.693	76·10	2.190	1.512,617.670
Borzderes fajta	10.347	1·14	2.555	26,436.585
Egyéb fajta	77.733	8·56	1.095	85,117.635
Bivaly [3])	2.953	0·33	800	2,362.400
Tenyész- és fejőstehenek	**907.612**	**100·—**	**1.969**	**1.787,290.712**

Csonka-Magyarországon 1,818.834 darab szarvasmarhaállományból 907.612 darab, vagyis 49·92% a tehénállomány.[4]) A tehénállomány 64·10%-a borjazott.[5]) Kiindulva tehát abból, hogy az összes tehénállományból 64·10%-ot fejtek, ez megfelel — a tehenek összes tejszolgáltatási képességének arányában — 1,145.653.346 liter tejtermelésnek. A tehénállomány legnagyobb hányadát a nyugati piros-tarka (berni, simmenthali, pinzgaui) fajta szolgáltatja, amely sokkal több, noha minőségileg gyengébb tejet ad, mint a magyar fajta, amely viszont igavonásra alkalmas.[6])

[1]) Fentebb láttuk, hogy az állatállomány 47,361.308 q zabot, takarmányrépát és szálastakarmányt fogyasztott 160,180.358 P értékben ; ehhez adandó 113,483.814 q szalma, szár és kóró, 157,205.000 P értékben.

[2]) A m. kir. fölművelésügyi miniszter 53.940,1932—VIII. 1. sz. kimutatása az 1932. évi tavaszi állatösszeírás eredményéről.

[3]) A szarvasmarha-állománynak 49·92%-a tehén. Ez arány alapján az 5917 drb bivaly-állományból 2953 drb tehenet vettünk fel.

[4]) Az egyes tehénfajták átlagos évi tejszolgáltatásának és a termelt tej felhasználására vonatkozó adatokat *Lenck Jenő* miniszteri tanácsos úrnak köszönjük.

[5]) *Fellner F.* id. m. 30. lap.

[6]) *Lenck Jenő* miniszteri tanácsos úr szíves közlése szerint a magyar fajta tehenek száma 72.719, szemben a fent kimutatott 125.886 darabbal, e szerint a nyugati piros-tarka tehén-állományra nagyobb hányad esnék. A tehénállomány 80%-a kisgazdák kezén van. A magyar fajta 40%-át és a legtöbb tejet szolgáltató borzderest az uradalmak tartják, ahol a tehenet nem fejik, hanem borjúnevelésre használják. A 907.612 tehén-állományból 64·10%, vagyis 581.780 darab borjazott s így egy tehén naponként átlag 5·39 liter tejet ad. Mert $\frac{1,145,653.346}{581.780} = 1869$ évi átlaggal tehát $\frac{1869}{365} = 5·39$ liter.

A tejtermelésnél a tehéntej mellett számbaveendő a juhtejtermelés is. Az 1932. évi tavaszi haszonállatösszeírás alkalmával 739.531 anyajuhot számláltak, amelyek közül 71·01%-ot, vagyis 525.140 darabot fejtek.[1]) Minden megfejt anyajuhra évenkint átlag 40 liter tejet számítva, az évi juhtejtermelés 21,005.600 liter. A juhtejtermelés jelentősége Csonka-Magyarországon lényegesen csökkent és e folyamat tovább folytatódik, mert a magyar szent korona országainak főként keleti és északi hegyvidékein, tehát a leszakadt részeken tenyésztették a juhot, ahol különböző sajtfélék készítésére használják a juhtejet.

A frissen értékesített tehéntej literjét a gazdasági udvarból 16 fillérrel, a 300 millió literre tehető, feldolgozásra kerülő tej literjét 10 fillérrel számítva,[2] az évenként termelt 1,145,653.346 liter tehéntej értéke 165,304.535 pengő; a juhtej literjét 20 fillérben véve fel,[3]) az évenként termelt 21,005.600 liter juhtej értéke 4,201.120 pengő.

Az állattenyésztés hozadékának másik nagyjelentőségű része az évi *hústermelés*, amelynek mennyiségét és értékét a rendelkezésre álló hivatalos statisztikai adatok segítségével a következő módszerrel állapíthatjuk meg: a baromállománynak bizonyos hányadrészét évenként közfogyasztásra levágják és így az bizonyos évek száma alatt megújul: ha tehát ismerjük az évenként levágásra kerülő állatok számát és az ország állatállományának összes súlyát, úgy ebből kiszámíthatjuk az egy évre eső hányadot, amely mutatja az évenkint termelt hús mennyiségét (a bőr és zsiradék belefoglalásával).

A hivatalos adatok szerint Csonka-Magyarországon az 1932. évben a közfogyasztásra levágott állatok száma volt:[4])

Bika[5])		30.127 darab
Ökör		40.404 «
Tehén		112.039 «
Növendékmarha		73.024 «
Borjú		421.985 «
Bivaly		590 «
	Szarvasmarha ...	**678.169** darab
Sertés	1,063.215 darab	1,462.981 «
Malac[6])	399.766 «	
Juh		264.703 «
Kecske		830 «
Ló		21.186 «

[1]) *Fellner F.* id. m. 30. lap.

[2]) *Lenck Jenő* miniszteri tanácsos úr szíves adatszolgáltatása szerint.

[3]) *Reichenbach Béla* egyetemi professzor Mezőgazdasági üzemtani intézetének adata.

[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 105. lap.

[5]) A bikaborjúval együtt; holott ezt a borjúállomány rovatában kellene kimutatni. Ezért a levágott bikák száma túlhaladja az állomány számát.

[6]) Tekintettel arra, hogy a malacokat nem a közvágóhidakon és vágóhelyeken vágják le, hanem rendszerint a háztartásokban, azoknak számát, az egy éven aluli sertések arányában külön állitottuk be.

Ez adatokból kitűnik, hogy a szarvasmarha-állománynak csaknem $^1/_3$ része, a sertésállománynak (a malacokat is beleértve) közel $^2/_3$ része, a juh-állománynak több, mint $^1/_4$ része, a kecskéknek $^1/_{27}$, a lóállománynak $^1/_{40}$ része kerül évenkint levágásra.

A következő adatokból már most megközelítő pontossággal állapíthatjuk meg az évi hústermelés hozadékát.

Baromállomány neme	Darabszáma	Átlagos súlya kg	Összes súly q	Átlagos ár pengő[1])	Összes érték pengő
Bika	25.396	640	16,253.440	179·20	4,550.963
Ökör	177.538	622	110,428.635	199·04	35,337.163
Tehén	907.612	486	441,099.432	179·82	163,206.790
Növendékmarha	341.893	315	107,696.295	75·80	25,915.489
Borjú	366.395	66	24,182.070	40·26	14,751.063
Bivaly	5.917	540	3,195.180	48·60	287.566
Szarvasmarha	**1,824.751**	—	**702,855.052**	—	**244,049.034**
Sertés	2,361.195	115·5	263,273.242	82·51	194,822.199
Juh	1,210.491	36	43,577.676	11·52	13,944.856
Kecske	22.749	—	—	9·00	204.741
Ló és csikó	845.548	—	—	279·90	236,668.885
Összesen	**6,264.734**	—	—	—	**689,689.715**

Ezekből az adatokból az évi hústermelés hozadékát — a fent említett módszer alapján — kiszámítva, a következő eredményre jutunk:

	Súly q	Érték P
Bika	192.813	5,398.754
Ökör	251.313	8,042.012
Tehén	544.475	20,146.853
Növendékmarha	229.026	5,535.219
Borjú	278.510	16,989.116
Bivaly	318	28.474
Szarvasmarha	**1,496.455**	**56,140.428**
Sertés	1,689.743	115,829.320
Juh	95.293	3,049.379
Kecske	—	7.470
Ló	—	5,929.961
Összesen	**3,281.491**	**180,956.558**

A hasznos háziállatok évi húsproduktuma tehát 3·281 millió q, 180.956 millió pengő értékben. Ebben az eredményben az állati bőrök és zsiradék értéke is benfoglaltatik.

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 108. lap. A budapesti átlagárakból élősúly-kilogrammonkint 13 fillért, a sertésnél 22 fillért vontunk le s az így nyert farmárakat vettük fel. A lónál átlag-ár darabonként 300 P, csikónál 150 P; minthogy a lóállományban 13·37% a csikó, ezt az arányt alkalmazva nyertük közös átlag gyanánt a 279·90 pengőt.

A juhállomány nagyságából megközelítő pontossággal megállapíthatjuk az évi *gyapjútermelés* mennyiségét és értékét. Egy juh után évenkint 4·25 kg mosatlan, zsíros gyapjút, egy bárány után 1·75 kg-ot nyernek. Az évi gyapjútermelés 923.396 juh és 287.095 bárány után 44.267·49 q-ra tehető. Vagyis 1,210.491 birkalétszám mellett 4,426.749 kg a gyapjútermelés, egy birkára tehát átlag 3·65 kg gyapjú esik.[1]) 100 kg zsíros mosatlan gyapjú 33 kg légszáraz, mosott gyapjúnak felel meg, tehát az évi termelés mosott gyapjúban 14.608·27 q. A középfinom (AA minőségű) mosatlan gyapjú ára kg-ként Budapesten 1·06 pengőre tehető, ebből 5 fillért fuvarra s egyéb költségre leszámítva, 1·01 pengő számítandó a gazdasági udvarban a mosatlan gyapjú kilogrammjára és így az évi gyapjútermelés 4,471.016 pengőre tehető.

Összefoglalva Csonka-Magyarországon a hasznos háziállattenyésztés hozadékát, a következő eredményre jutunk:

Tej	169,505.655	pengő
Hús, bőr és zsír	180,956.558	«
Gyapjú	4,471.016	«
Trágya	75,021.025	«
Összesen	**429,954.254**	pengő,

amely eredmény a 317,385.358 pengő évenkint elfogyasztott takarmány és szalma értékét meghaladja és igazolja már előzetesen elfoglalt álláspontunkat, hogy az állattenyésztés hozadékának értéke legalább is az állatállomány által elfogyasztott évi takarmány- és szalmatermés értékének felel meg. Ennél azonban nagyobb, mert az állatállomány gondozására fordított munkaáldozatnak is szükségkép meg kell térülnie az állattenyésztés hozadékában.[2])

Az állattenyésztésből származó hozadék kiegészítése gyanánt számbaveendő még az a jövedelem is, amelyet a *méhészet* biztosít a termelőnek, minden nagyobb költség és fáradtság nélkül. Csonka-Magyarországon az 1932. évben ősszel a méhcsaládok száma 268.861 volt, amelyek 22.450 q mézet és 46.537 q viaszt termeltek. A méhtermékek összes értéke 2,244.439 pengő volt.[3])

Selyemtenyésztéssel az 1932. évben 27.234 család foglalkozott. A termelt gubó mennyisége 613.156 kg volt, amely gubómennyiség értékesítéséből a termelők keresete 581.284 pengő volt.

Nagyjelentőségű hozadékot szolgáltat a *baromfitenyésztés*. A baromfiállomány 1928-ban — a hivatalos felvétel adatai szerint — 38.685.782

[1]) A »Futura, a Magyar Szövetkezeti Központok Áruforgalmi R.-T.« terményosztályának adata szerint 1935-ben 6,127.157 kg volt a gyapjútermelés 1,227.542 birkalétszám mellett, vagyis egy darab juh átlag 4·99 kg gyapjut adott. Ha ezt az átlagot vennénk alapul, úgy a gyapjuhozam 1932-ben 6,040.350 kg volna.

[2]) *Fellner F.* id. m. 34. lap.

[3]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (109. lap.)

darabból állott, amelyből 27.224.380 darab 1928. évi költésű.[1]) A baromfiállomány létszáma azonban több, mert a hivatalos adatok csak a szántóföldde bíró gazdaságok baromfiállományát tüntetik fel, ezenfelül a baromfiállomány 1928—1932-ig szaporodott is. A baromfiállomány 1932-ben 7,737.156 darab többlet mellett 46,422.938 darabra emelkedett. A baromfitenyésztés hozadékát az általunk követett módszerrel fogjuk kipuhatolni.[2]) A baromfiállomány megoszlása a következő:

Tyúkféle	34,462.597 darab
Pulyka	912.806 «
Liba	5,671.596 «
Kacsa	3,766.972 «
Galamb	1,608.967 «

A tyukféle darabját a gazdasági udvarban átlag 1·37 pengőben, a pulyka, liba, kacsa darabját átlag 3·15, 2·33, illetve 1·66 pengőben, a galambét 60 fill.-ben véve fel,[3]) a baromfiállomány értéke gyanánt 70,533.067 pengőt nyerünk.

Kérdés, mennyire tehető a baromfiállomány évi hozadéka hús-, toll- és tojástermékben? A baromfi-összeírás alkalmával 1928-ban megállapították, hogy az állomány 70·37%-a, tehát több mint $^2/_3$ része 1928. évi költésű, amiből következik, hogy az állomány 29·63%-a (20,898.946 pengő értékben) továbbszaporítási célra szolgál. Tekintettel arra, hogy a baromfiállományból 6,353.239 pengő értékű kivitelre került[4]) 1932-ben, belfogyasztásra maradt 43,280.902 pengő értékű, vagyis az állomány 61·36%-a. A baromfiállomány hústermelésének értéke fejében tehát 49,634.140 pengőt kapunk.

Mennyi a tojástermelés értéke? A tyúkállomány felét tojóstyúknak, másik felét kakasnak és növendékbaromfinak véve, 17,231.296 tyúk után darabonkint és évenkint 50 tojást számítva, a tojásproduktum 861,564.800 darab, amely, 6 fillért számítva a gazdasági udvarban a tojás ára fejében,[5]) 51,693.888 pengő értéknek felel meg.

A baromfitollak értéke gyanánt a baromfi hústermelési értékének 30%-át véve fel, 14,890.200 pengőt nyerünk.

A baromfitenyésztés e szerint Csonka-Magyarországon évenkint, hozzávetőleges számítás szerint 116,218.228 pengő hozadékot ad.

---

[1]) U. ott 1928. — 106. lap.

[2]) *Fellner F.* id. m. 35—36. lap.

[3]) A hivatalos adatok szerint a kiskereskedelmi ár a vásárcsarnokokban Budapesten 1932-ben átlag volt darabonkint: tyúkféle 2·74 P, pulyka 6·30 P, liba 5.57 P, kacsa 1·66 P, ennek felét vettük országos átlagban farm-árnak. (Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1933. — Szerkeszti *Dr. Illyefalvi I. Lajos.* — Budapest 1933. — 505. lap.

[4]) Magyarország 1934. évi külkereskedelmi forgalma. Budapest 1935. — 12. lap.

[5]) A tojás nagykereskedelmi ára Budapesten volt: 1440 darab = 106 P. Egy darab tehát 7·36 fillér. (Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 134. lap.) A gazdasági udvarban 6 fillér.

Az állattenyésztés nyers hozadéka tehát 548,998.205 pengő értéket képvisel. Ebből — minthogy az állattenyésztésnél termelési költséget képeznek a takarmánynövények, ezeknek értékét pedig a földmívelés hozadékának megállapításánál már számbavettük — levonandó, a kettős számítás elkerülése végett, a takarmánynövények ama részének értéke, amelyet a mezőgazdaságban talált baromállomány fogyaszt; ellenben nem lesz levonandó a takarmánynövényeknek a nem mezőgazdaság részére történt eladásból befolyt ellenérték, a takarmányhányad eme része nem térül meg trágya alakjában a földmívelésnek és így nem forog fenn kettős számítás esete.

Említettük már,[1]) hogy a 6,264.734 darabból álló baromállománynak csak 89·83%-át hasznosították a gazdaságokban, míg 637.123 darabot nem a gazdaságokban, hanem a fegyveres erő tulajdonában, ipari üzemekben és fényűzési célok szolgálatában. A 317,385.358 pengő értékű takarmányból[2]) utóbbiak tehát 32,278.090 pengő értékű takarmányt fogyasztottak, ennélfogva takarmány fejében termelési költség címén csak 285,107.268 pengő lesz levonandó.

Összefoglalva az eddigi eredményeket, most már megállapíthatjuk a földmívelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdaság tiszta hozadékát, amely következőképp alakul:

A földművelés nyers hozadéka	1.094,539.474 pengő
Az állattenyésztés nyers hozadéka[3])	548,998.205 «
A mezőgazdaság nyer hozadéka	**1.643,537.679** pengő.

Ebből levonandó termelési költség fejében:

Vetőmagra	96,102.211 P	
Mezőgazdasági gépek és eszközök kopása fejében	52,132.000 «	
Mezőgazdaságban elhasznált fűtési és kenőanyagok	10,163.664 «	
Trágya és állati munkaerő	75,021.025 «	
Elfogyasztott takarmány	285,107.268 «	518,526.168 «
A mezőgazdaság tiszta hozadéka		**1.125,011.511** pengő.

Ez az 1·125 milliárd pengő tiszta hozadék a következő módon oszlik meg a földművelés és állattenyésztés között, ha — ami egyedül helyes — egységes üzemnek vesszük a földművelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdaságot. Az évi termés összhozadékából 1,094,539.474 pengőből levonandó vetőmag, mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányada, tüzelőszer és kenőanyag, trágya és állati munkaerő fejében 233,418.900 pengő, marad tehát 861·120 millió pengő. Ebből — tekintettel arra, hogy az állattenyésztésre fordított költség nagyrészben a földművelés hozadékában reprodukálódik — az állattenyésztésre fordított takarmánynak 285·107 millió pengőnyi értékét

[1]) Jelen munka 249. lap.

[2]) U. ott 251. lap.

[3]) Vagyis a háziállattenyésztés hozadéka (tej, hús, bőr, zsír, gyapju, trágya) a baromfitenyésztés, méhészet és selyemtenyésztés hozadéka.

levonva, nyerjük a földművelés tiszta hozadékának megfelelő értéket: 576,013.306 pengőt, amihez az állattenyésztés hozadékát 548,998.205 pengőt adva, a mezőgazdaság tiszta hozadéka fejében 1,125.011.511 pengőhöz jutunk.

Megjegyezzük, hogy a trágyát számbavettük az állattenyésztés egyik hozadék-eleme gyanánt, de viszont le kellett vonnunk azt a földművelés termelési költsége fejében. A földművelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdaság tiszta hozadéka gyanánt ugyanazt az eredményt kapnánk, ha a trágyát sem az állattenyésztés aktív, sem a földművelés passzív oldalán nem állítanánk be. De azért helyesebb a trágya értékének beállítása, mert így tisztább képet nyerünk a nyershozadékból.

B) *Szőlő- és bortermelés.*

A szőlő- és bortermelés hozadékának megállapítására hivatalos adatok állanak rendelkezésre.[1]) A termésben levő összes szőlőterület 369.085 kat. hold kiterjedésű volt 1932-ben, amelyen szüretelt must mennyisége 3,556.522 hektoliter volt 55·512 millió pengő értékben.

A szüretelt bor mellett számba veendő a gyümölcs gyanánt értékesített szőlő is. A szőlőművelési statisztika nem mutatja ki az eladott szőlőtermés értékét. A gyümölcs gyanánt értékesített csemegeszőlő fokozott jelentőségű a háború után. A gyümölcs gyanánt értékesített szőlő mennyisége 400.036 q volt 1932-ben; ebből 123.347 q csemegeszőlő, 276.689 q borszőlő. A csemegeszőlő termelői átlagára kg-kint 20 fillér, a borszőlőé 13 fillér volt.[2]) Ennélfogva a gyümölcs gyanánt értékesített szőlő 6,063.897 pengőre rúgott. Ebből a külföldre kivitt csemegeszőlő értéke 1932-ben, a külkereskedelmi forgalom kötöttsége mellett 3,370.510 pengő volt.[3]) Az összes szőlészeti termelés értéke tehát 61,575.897 pengőre tehető.

C) *Gyümölcstermelés és konyhakertészet.*

A gyümölcstermelés mennyiségét és értékét csak becslés útján állapíthatjuk meg.[4]) Az 1929. évben eszközölt felvétel alkalmával a gazdaságokban 15,680.765 darab gyümölcsfát találtak. Egy ország gyümölcsfaállományában a gyümölcsfák nagyrésze elvénült, nem gondozott fa, mely termést alig vagy egyáltalán nem ad. A gyümölcsfák nem minden évben adnak termést; az egyes gyümölcsfanemek átlagos életkora is különböző, ami azért veendő

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932.

[2]) Magyar Statisztikai Szemle. 1935. — 1094. és 1096. lap. *(Soós J. dr.:* »Szőlőgazdálkodásunk a két utolsó évben« c. cikke.)

[3]) Magyarország 1934. évi külkereskedelmi forgalma. — (40. lap.)

[4]) A módszerre nézve lásd *Fellner F.* id. m. 39 s köv. lapok.

figyelembe, mert a gyümölcsfák hozadéka e szerint változik. A faállományban legnagyobb számban középkorú fák találhatók, miért is ezeknek hozadékát véve számításaink alapjául, az egyes gyümölcsfanemek átlagos hozamát szorozva azok számával 16,914.151 q termőképesség mutatkozik gyümölcsben, amely mennyiség szorzata a fanemenkint megállapított egy-egy métermázsa értékével, adja a termőképesség 124.922.314 pengőre rúgó pénzértékét, gyümölcsfanemenkint. Ezt osztva azzal a számmal, amely kifejezi, hogy gyümölcsfanemenkint hány évre esik egy termés (1·75 — 2·5 év), kapjuk az összes gyümölcsfa évi átlagos termésértékét, mely 93,769.700 pengő. Ez az eredmény állandó jó termés és jó ár feltételezése mellett volna elfogadható ; azonban a termés mennyisége és a gyümölcs ára gyakran gyenge, ezért helyesebb közepes eredményt venni átlag gyanánt, amit a fent kimutatott érték fele 46,884.849 pengő fejezne ki.

Tekintettel azonban arra, hogy gyümölcsfák nemcsak gazdaságokban virulnak, amelyekre a felvétel szorítkozott, hanem kertekben és udvarokban is, továbbá gyümölcsfákat egyre nagyobb számban ültetnek, a gyümölcsfák száma a 20 milliót is meghaladja, amiért indokolt a gyümölcsfák számszerű hozadékát ennek megfelelően emelni. A kormány is gondoskodott gyümölcsfa-ápolási-, növényvédelmi- és gyümölcscsomagolási tanfolyamok rendezésével a gyümölcstermelés fokozásáról. E körülmények mérlegelésével, a fenti 46·884 millió pengő értékét 25%-kal felemelve, a gyümölcstermelés évi hozadékát 58,606.062 pengőben állapítjuk meg.

A konyhakertészet hozadékának megállapítására kevés adat áll rendelkezésre. A bolgárrendszerű, azaz öntözésre berendezett konyhakertészet céljaira felhasznált terület 24.092 kat. hold ; a kat. holdankinti nyers hozadék 400 és 1600 pengő közt mozog.

Kertészetre Magyarországon (109.020 hektár) 189.444 kat. hold szolgál.[1]) Tekintettel arra, hogy a bolgár rendszerű konyhakertészetet igen belterjesen folytatják, kat. holdankint 1000 pengőt számítva nyers hozadék gyanánt, országos átlagban 24,092.000 pengőt kapunk, míg a kerti művelésre használt többi 165.352 kat. holdon, holdankint 200 pengőt számítva, 33,070.400 pengő nyershozadékot, összesen tehát 57,162.400 pengőt nyerünk. Minthogy a zöldségfélék közül ezeknek nagy részét (fejes- és kelkáposzta, vöröshagyma, fokhagyma, paradicsom, zöldpaprika stb.)[2]) a szántóföldi termelésnél a földművelés hozadékában már számbavettük 17·051 millió pengő átlagértékben, ezek többi részének, az egyéb főzelékféléknek és konyhanövényeknek (paraj, zeller, egyéb gyökérfélék, stb.) évi termelési értéke gyanánt 40,111.400 pengő marad. (A tök a kapásnövények közt szerepel.

A gyümölcstermelés és konyhakertészet évi hozadéka 98,717.462 pengő.

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (80. lap.)
[2]) U. ott 85. lap.

D) *Erdészet.*

Az erdészet évi hozadékának, az évi fatermés mennyiségének és értékének megállapítására megbízható hivatalos adataink vannak.

Az összes erdőterület Csonka-Magyarországon 2,039.630 kat. hold ;[1]) ebből 839.503 kat. hold tölgyerdő, 1,082.481 kat. hold bükk- és más lomberdő, míg a fenyőerdő 117.646 kat. hold. Az 1932. évben a fatermés (növedék) mennyisége és értéke volt :[2])

Fanemek	Fatermés		Épületfa- és műfa m³	Átlagos tőár		Tüzifa m³	Átlagos tőár	A termés értéke
	m³	%		P	%		pengő	
Tölgy-, körte- és szilfa	1,093.120	25	273.280	20·—	75	819.840	6·50	10,794.560
Bükk-, cser- és más kemény lombfa ...	1,963.508	10	196.350	14·—	90	1,767.158	6·50	14,235.420
Lágy lombfa	314.718	10	31.472	9·50	90	283.246	3·20	1,205.371
Fenyőfa	183.168	80	146.534	16·—	20	36.634	3·20	2,461.772
Összes fatermés...	**3.554.514**	—	**647.636**	—	—	**2,906.878**	—	**28,697.123**

Csonka-Magyarországon az okszerű erdőgazdasági elvek betartásával kezelt erdők évi összes fatermése 3,554.514 köbméter, amelyből 647.646 m³), vagyis 18·22% épület és műfának használható, míg 2,906.878 m³ vagyis, 81·78% csak tüzelésre és szénégetésre alkalmas. A kincstári erdőkben termelt fákból csak 9·85% épület- és műfa, míg 90·15% tüzifa.[3])

Az erdészet évi 28,697.132 pengővel gyarapítja a nemzeti jövedelmet.

E) *Vadászat és halászat.*

A vadászterületekről, az ezek után befolyt bérösszegekről, úgyszintén a lelőtt szőrmés- és szárnyasvadak darabszámáról adatok állnak rendelkezésre 1933. augusztus 1. — 1934. július 31-ig tartó vadászati idényre. Csonka-Magyarországon a vadászat hozadékáról csak megközelítő képet nyerhetünk.

Csonka-Magyarországon a vadászterületek kiterjedése 14,269.106 kat. hold, amelyből 1,821.793 kat. hold erdő.[4]) E vadászterületekből — tekintettel arra, hogy az egyenkint 200 kat. holdnál kisebb földbirtokok önálló vadász-

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (101. lap.)

[2]) U. ott 99. lap. — Megjegyzendő, hogy átlagos tőár gyanánt ugyanazokat az árakat vettük fel, mint az 1928. évre vonatkozólag. (*Fellner F.* id. m. 43. lap), mert az 1932. évig ezek alig változtak. Csak 1934. év óta mutatnak a faárak emelkedő irányzatot, mert a kötött faforgalom következtében a külföldi behozatal kontingentálva van és fát csak szállítási igazolvány mellett lehet forgalomba hozni.

[3]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 101. lap.

[4]) U. ott 117. lap.

területeknek nem tekinthetők, hanem bérbeadás utján értékesítendők (az 1883 : XX. t.-c. 3. §-a értelmében) — a 10,171.512 kat. holdnyi bérbeadott területek után fizetett évi bérösszeg 1,681.638 pengő.

A hasznos vadállományból lelőtt vadak száma és értéke :

Szőrmés vad	Darab	Átlagsúly kg	Összes súly q	Átlagérték q-kint [1] P	Összes érték pengő
Szarvas	5.446	80	4.357		
Dámvad	1.057	40	423		
Őz	9.884	10	988	85·50	554.210
Muflon	91	10	9		
Vaddisznó	1.762	40	705		
Nyúl	1,059.298	3	31.779	67·50	2,145.082
Összesen	**1,077.538**	—	**38.261**	—	**2,699.292**
Szárnyas vad					
Fácán, fogoly, stb.[2]	1,150.034	—	—	—	1,702.696

Az 1,077.938 darab szőrmés vad összes súlya 38.261 q, értéke pedig 2.699.292 pengő, míg a lelőtt 1,150.034 darab szárnyas vad értéke 1,702 .696 pengő. Vagyis az elejtett összes szőrmés és szárnyas vad együttes értéke 4,401.988 pengő.

A lelőtt vadak értékéhez számítandó még a külföldre 1932-ben elevenen kivitt szőrmés és szárnyas vadak értéke fejében 427.745 pengő.[3] E szerint a vadászat 4,829.733 pengővel járult a nemzeti jövedelemhez.

Csonka-Magyarország megfogyatkozott vízhálózata dacára nagy halállománnyal rendelkezik. Az édesvízi halászat és haltenyésztés önálló gazdasági termelési ággá fejlődött. A tavakban űzött halgazdaságok vízterülete 16,510 kat. hold, hol okszerű haltenyésztés folyik ;[4] a halászat szempontjából számbavehető összes vízterület (folyók és tavak) 202.707 kat. hold. Az összes haltermelés mennyiségéről adatok nincsenek.

Szakszerű számítások szerint[5] a tavakban űzött halgazdaságokban évenkint és kat. holdankint 150—160 kg halat termelnek, métermázsánkint 160—180 pengő értékben, ami 25.590 q halmennyiségnek felel meg, 4,350.300 pengő értékben. A folyókon (Duna, Tisza és mellékfolyói) és tavakon (Balaton, Velencei-tó) űzött halászat hozadékának kipuhatolásánál külön veendő számba a 106.549 kat. holdnyi Balaton,[6] amely a halászat szempont-

[1] Magyarország 1934. évi külkereskedelmi forgalma. — 17. lap. Az adatok az 1932. évi értékekre vonatkoznak.

[2] 276.331 drb fácán, császármadár stb. értékét darabonkint 3 pengőben, 828.993 drb fogoly és kisebb szárnyas értékét 1 pengőben számítva. (*Fellner Frigyes :* Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme«. Budapest 1916. — 35. lap.)

[3] Magyarország 1934. évi külkereskedelmi forgalma. — 13. lap.

[4] *Fischer Frigyes :* »A magyar halászat«. Budapest 1931. — (126. lap.)

[5] *Fellner F.* id. m. 44. lap.

[6] *Fischer* id. m. 68. lap.

jából figyelembe vehető összes vízterületnek mintegy fele. A Balatonon kat. holdankint átlag 10 kg halhústermelést 3 pengő értékkel számítva, 3,196.470 pengő hozadékot kapunk; a többi 96.158 kat. hold vízterületen átlag 5 kg termelést véve alapul, kat. holdankint, a 480.790 kg halhozamból 75%-ot silány halakra számítva, kg-kint 30 fillérben, míg 25%-ot az értékeseb halakra kg-kint 3 pengőben, 468.770 pengő hozadékot nyerünk. A halászat összes hozadéka 8,015.540 pengő értéket képvisel.

A vadászat és halászat együttes hozadéka e szerint 12,845.273 pengő.

*

A mezőgazdaság összes tiszta hozadéka (keresete) Csonka-Magyarországon 1.326,847.275 pengő, mely a következő módon oszlik meg az egyes hozadékforrások szerint:

A)	Földművelés	576,013.306 P	1.125,011.511	pengő
	Állattenyésztés	548,998.205 «		
B)	Szőlő- és bortermelés		61,575.897	«
C)	Gyümölcstermelés és konyhakertészet		98,717.462	«
D)	Erdészet		28,697.132	«
E)	Vadászat	4,829.733 P	12,845.273	«
	Halászat	8,015.540 «		
	A magyar mezőgazdaság tiszta hozadéka		**1.326,847.275**	pengő.

F) *Egyéb magángazdasági természetű jövedelmek a mezőgazdaságban.*

Ez az 1·326 milliárd pengő a nemzeti jövedelemnek a mezőgazdaságból fakadó része. Az országos mezőgazdasági (agrár) adóalap kipuhatolása érdekében ehhez azokat a jövedelem-elemeket is hozzá kell adni, amelyek az adóztató közhatalom szempontjából jövedelem gyanánt jelentkeznek, s mint ilyenek megadóztatás alá kerülnek.

Eddig a nemzeti jövedelemnek a mezőgazdaságból fakadó eredeti jövedelem-elemeit állapítottuk meg, amelyeknek volumenje a nemzeti jövedelem mérvére befolyással van. De vannak a mezőgazdaságból származó olyan jövedelemek is, amelyeknek volumenje a nemzeti jövedelem nagyságát egyáltalán nem befolyásolja, hanem annak csak megoszlására van hatással. A mezőgazdaságból fakadó e származékos jövedelmek is adóztatás tárgyai, ennélfogva ezek az országos adóalap elemei s így ezeket is számba kell venni s az eredeti jövedelem-alaphoz csatolni. Ide tartoznak a mezőgazdasági munkások bérei és a mezőgazdaságban alkalmazottak illetményei.

Mennyire tehető a mezőgazdaságban alkalmazott napszámosok, cselédek és a többi segédszemélyzethez tartozó alkalmazottak munkabére az 1932. évben? Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint[1]) a mezőgazdaságban

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. III. Rész. — Budapest, 1935. — (2. lap.), ahol ki van mutatva, hogy a segédszemélyzet száma a mezőgazdaságban 797.518, a tisztviselőké 5611.

alkalmazott segédszemélyzet száma a segítő családtagok nélkül, továbbá a napszámosok, cselédek stb. átlagos napi munkabére[1]) s a mezőgazdaságban (élelmezés nélkül) kifizetésre kerülő napi munkabér-összeg a következő volt:

	Segédszemélyzet száma	Átlagos napi munkabér fillér	Egy napra eső összes munkabér pengő
Férfi	630.626	182·50	1,150.892
Nő	121.886	127·50	155.405
Gyermek	35.006	97·50	34.130
Összes alkalmazott segédszemélyzet	787.518	165·50	1,340.427

A mezőgazdaságban az összes alkalmazott segédszemélyzet részére, munkaerejük tényleges értékesítése esetében naponkint 1,340.427 pengő kerül kifizetésre, élelmezés nélkül.[2]) A mezőgazdasági munkásosztály munkaereje azonban nincs minden nap felhasználva; az évi munkanapok kiszámításánál az év 365 napjából levonandók a vasár- és ünnepnapok, a betegnapok és az esős napok. Szakszerű, gondos számítások szerint[3]) az évi munkanapok száma átlag évenkint: 263. E szerint teljes elfoglaltság mellett a mezőgazdasági munkabérek évi összege volna 352,532.300 pengő. De mert a tényleges elfoglaltság csak 53·11%, ennélfogva csak 187,229.905 pengő mezőgazdasági munkabér kerül tényleg kifizetésre. Az 5611 tisztviselő évi illetménye 5,190.175 pengő.[4])

Az országos adóalapban a munkabér és az alkalmazottak illetményei 192,420.080 pengő erejéig bentfoglaltatnak, mert ezeket nem vontuk le termelési költség gyanánt a nyers hozadékból. A munkabér ugyanis, mely magángazdasági szempontból termelési költség, közgazdasági értelemben nem az. Mert a munkának a termékben reprodukált ellenértékét képviselő munkabér teljes összegben a munkás rendelkezésére áll fogyasztásra, egyéni jövedelem gyanánt.[5]) Ugyanez áll az alkalmazottak illetményeire.

Számbaveendő azonban a mezőgazdák tulajdonát képező házak hozadéka és pedig lakbér alakjában, ha a ház bérbeadás útján hasznosíttatik;

---

[1]) A m. kir. földmüvelésügyi minisztérium mezőgazdasági hírszolgálati ügyosztályának adataiból kiszámított átlag.

[2]) A munkabérek élelmezés mellett megfelelően alacsonyabbak.

[3]) *Dr. Szajka Elek:* »A mezőgazdasági munkaalkalom Csonka-Magyarországon« c. jeles doktori értekezésében (Magyar Gazdák Szemléje. 1932. — 261. lap). Ez úttörő értekezés a munkaalkalmat 59·02%-ban állapítja meg az 1920. évi népszámlálás mezőgazdasági munkáslétszáma alapján, de az 1930. évi felszaporodott munkás lélekszám mellett a munkaalkalom csak 53·11% (787.518×263 = 207,117.234) rendelkezésre álló évi munkanap, ellenben a tényleges munkanap 110,000.000 (*Szajka* id. ért. 280. lap), ami megfelel a fenti %-nak. — E számításokat *Dr. Czeider István* Reichenbach Béla egyetemi professzor Mezőgazdasági üzemtani intézetének tanársegéde is megerősíti adataival.

[4]) A mezőgazdasági alkalmazottak illetményeit a vidéki szövetkezetek tisztviselőinek illetményeivel azonosítottuk.

[5]) Lásd e kérdésről bővebben *Fellner F.* id. m. 17. s köv. lap.

haszonérték szerint, ha a tulajdonos lakik a saját házában vagy annak egy részében. Mennyi jövedelmet élveztek a mezőgazdák házbirtokuk után? Az országban 1932-ben az összes haszonérték és nyers házbérjövedelem — a hivatalos adatok szerint —[1]) 589·853 millió pengőre rúgott. Kimutattuk,[2]) hogy az összes adóköteles házadóalapból 21·31% a mezőgazdák házadóalapjára esett. Ezt az arányt alkalmazva a fenti 589·853 millió pengőre, megállapítjuk, hogy a mezőgazdák jövedelme házbirtokukból 125,717.674 pengő volt.

A mezőgazdaságnak még számba nem vett bevétele volt a 10,171.512 kat. hold bérbeadott vadászterület után szedett 1,681.638 pengő bérösszeg[3]) és a 202.707 kat. hold halászati vízterület után szedett 387.668 pengő bérösszeg.[4])

A mezőgazdasági országos adóalap 1,474,634.255 pengő értéket képvisel. Ebből a nyers adóalapból még levonandó lesz a mezőgazdaságot terhelő magánadósságok kamatterhe.

2. Bányászat és ipar.

A) *Bánya- és kohótermelés.*

Az országos adóalap további eleme a bányászatból és kohászatból folyó jövedelmek, illetve keresetek összessége.

A bánya- és kohótermékek értéke 1932-ben 122.259 millió pengő volt.[5]) Ebből a nyers hozadékból le kell vonni bizonyos tételeket, hogy a bánya- és kohótermelés tiszta hozadékához jussunk. Tudjuk, hogy a munkabér közgazdasági szempontból nem termelési költség, tehát levonásra nem kerül, ha a nemzeti jövedelmet kívánjuk megállapítani. A nemzeti adóalapnak azonban a munkabér és illetmények elemei, de mivel nem vonjuk le a nyers hozadékból, ezzel a kincstári és magánbányaüzemeknél alkalmazott 34.298 munkás és tisztviselő 50·593 millió pengőre rúgó bérét és illetményeit[6]) számba vettük. Ellenben a fűtésre, kazántüzelésre, mótorhajtásra és világításra felhasznált 12·090 millió pengő tüzelő- és világítóanyag, továbbá a 24.095 millió pengő nyersanyag, félgyártmány, gyártmány és üzemi segédanyag értékét, összesen 36·185 pengőt termelési költség fejében levonva, a bánya- és kohótermelés tiszta hozadéka gyanánt 86·074 millió pengőt nyerünk.

[1]) Adóstatisztika 1932. — 84. lap.
[2]) Jelen munka 19. lap.
[3]) Jelen munka 260. lap.
[4]) *Fischer* id. m. 68. lap.
[5]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 114. lap.
[6]) U. ott 113. lap.

A bányaművelés országos adóalapjához tartozik még a bányászok tulajdonát képező házak haszonértéke, mely a tulajdonos által lakott ház vagy házrész természetbeni lakásjövedelme gyanánt jelentkezik, továbbá a bérbeadás útján hasznosított házakból eredő lakbér-jövedelem. Mennyi jövedelmet élvezett a bányaművelés házbirtoka után? Tudjuk,[1]) hogy az összes haszonérték és nyers házbérjövedelem 589·853 millió pengő és kimutattuk, hogy az összes adóköteles házadóalapból 13·10%, vagyis 77,270.743 pengő esett az ipar házadóalapjára. Ebből a gyáriparra 36·86%[2]) vagyis 28,481.946 pengő, a kisiparra 63·14%, vagyis 48,788.797 pengő esik. A bányászatra a gyáriparból 8·77%-ot számítva,[3]) 2,497.866 pengő házbirtokból folyó jövedelmet kapunk. A tulajdonképeni gyáriparra tehát 25,984.080 pengő házbirtokjövedelem esik.

A bányászat és kohászat országos adóalapja 88,571.866 pengő.

B) *Gyáripar.*

Az iparnak a nemzeti termelésnél egyre fokozódó jelentősége van s így az országos adóalapnak, a mezőgazdaság mellett, egyik főeleme az ipar. Hegedüs Sándor egykori kereskedelemügyi m. kir. miniszter által elrendelt részletes gyáripari statisztikai felvétel óta ismerjük az ipari termelés értékét 1898-ban, majd az 1906. évre vonatkozólag is történtek gyáripari statisztikai felvételek. Csonka-Magyarországon az 1921. évben indult meg rendszeres gyáripari és üzemi statisztikai felvétel. Az eredményeket évről-évre közzéteszik, amelyek a gyárak adatszolgáltató kötelezettségének egyre pontosabb, szakszerűbb és készségesebb teljesítése révén, mind megbízhatóbb eredményekre mutatnak.

Csonka-Magyarországon 1932-ben a gyári ipartelepek száma 3324 volt; ezek erőgépei összesen 991.956 lóerőt képviseltek.[4]) Az összes alkalmazottak (tisztviselők, művezetők, munkások stb.) száma 202.531 volt; ezek közül 175.551 volt a munkások, napszámosok és tanoncok száma; ezenfelül az ipartelepeken kívül 2944 munkást (otthon dolgozót, házi iparost, erdőmunkást stb.) foglalkoztattak a gyárak. Az összes alkalmazottaknak kifizetett illetmények és bérek összege és a természetben nyujtott járandóságok egyenértéke együtt 291·874 millió pengő[5]), amiből a munkásokra eső hányad 203·932 millió pengő.

Hogy megállapíthassuk, mennyivel járul a gyáripari termelés az országos adóalaphoz, azt az értékemelkedést kell kipuhatolnunk, amelyet a nyerstermékeknek és félgyártmányoknak az anyagfeldolgozó gyáripar biztosít,

[1]) Jelen munka 49. lap.
[2]) U. ott 50. lap.
[3]) U. ott 71. lap.
[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 116. lap.
[5]) U. ott 120. lap.

ennélfogva a gyáripari termelésnek nem összes értéke állítható az országos adóalapba, hanem csak a tiszta termelési érték. Vagyis az ipari résztermék értékének csakis az a hányada, amely az ipari tevékenység eredménye.[1])

Mindenekelőtt ismernünk kell a gyáripari termelés brutto értékét, vagyis nyers hozadékát. Ebből azonban a nyersanyagok és félgyártmányok a gyártmányok és üzemi segédanyagok értékét a kétszeres számítás elkerülése végett le kell vonnunk, mert ezeket részben az őstermelés hozadékában, részben az iparban már számba vettük. A gyáripar által feldolgozott, külföldről behozott nyersanyagok és félgyártmányok nem elemei a nemzeti jövedelemnek, mert azokat nem itt termelték, tehát az őstermelésnél számba nem vétettek, ennélfogva szintén levonandó tételt képeznek, ellenben a belföldi ipar által a külföldi nyersanyagoknak és félgyártmányoknak biztosított értéknövekedés a nemzeti adóalap gyarapításához járul.

Az ipari tevékenység révén nyert értéktöbbletnek kinyomozása végett a felhasznált tüzelőszerek, világítóanyagok stb. értéke és a gépek és berendezések kopási hányada itt levonandó a nyers hozadékból.

A gyáripari termelés, vagyis az előállított iparcikkek értéke 1932-ben 1,822,622.000 pengő volt;[2]) a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok stb. értéke 823·151 millió pengő, a kereskedelmi anyagok (csomagolópapír, szeg, zsineg, doboz, láda, hordó, palack stb.) értéke 27·261 millió pengő, a tüzelő- és világítóanyagok értéke 116·409 millió pengő volt. A gyáripari termelés 1·822 milliárd pengő brutto értéke azonban kiigazításra szorul, mert a szesztermelés értékében csak az ipari szeszgyártás eredménye foglaltatik, amelyhez tehát a mezőgazdasági szeszgyártás értéke fejében 5,312.072 pengő adandó, hogy a szesztermelés összértékéhez jussunk.[2]) A gyári termelés brutto értéke 1,827,934.072 pengő.

A gyári termelés 1·827 milliárd pengő bruttó értékéből, hogy a tiszta termelési értékhez jussunk, levonandó a tüzelőszerek, világítóanyagok stb. értéke, mely 116·409 millió pengő. Módszertani szempontból azonban megjegyzendő, hogy a felhasznált tüzelőszer értékét, a tüzelőanyag (szén, tüzifa stb.) termelési helyén jelentkező ár alapján kell számítani, nem pedig, amint az a gyárba szállítás után, a felhasználás helyén mutatkozik, mert az az értéktöbblet, amely a termelés helyétől a felhasználás helyéig a tüzelőszereknél előáll, nem az ipari, hanem a szállítási, illetve a kereskedelmi tevékenység eredménye, tehát az utóbbi rovatban kell, hogy szerepeljen. A gyáripari statisztikában azonban a tüzelőszerek értéke a gyártelep helyén jelentkező érték alapján van kimutatva, miért is a termelési helyen és a gyártelepen mutatkozó árkülönbözet levonandó. Tekintettel azonban arra, hogy az országos adóalap megállapításánál magángazdasági szempontok

[1]) *Fellner F.* id. m. 49. lap.
[2]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — 120. lap.
[3]) A m. kir. pénzügyminiszterium adatszolgáltatása.

az irányadók, mert az adóztatásnál is ez érvényesül, a fütő- és világítóanyagokat abban az értékben, illetve árban kell termelési költség gyanánt leszámítani, amennyibe azok a gyárosoknak tényleg kerültek. Ugyanez a szempont irányadó a levonandó nyersanyagok stb. értékére vonatkozólag is.

A harmadik levonandó tétel a gépek és berendezések kopási hányada. Részletes számítások alapján megállapítottuk,[1]) hogy a gépkopási hányad a brutto termelési érték 1·72%-a. E szerint kopási hányad fejében 31,440.466 pengő volna levonandó. Egy más módszer alapján is vizsgálhatjuk a kopási hányad mérvét. Azt is megállapítottuk, hogy egy lóerő átlagos értéke 203·56 pengő[2]) A gyáripari termelési statisztika szerint[3]) az összes erőgépek és villamos motorok együttesen a gyáripari termelésben 1932-ben 1,468.396 lóerőt képviseltek. E szerint az összes erőgépek és motorok 298,906.690 pengő értéket képviselnek, aminek 20%-át kopási hányadnak számítva, ennek évi értéke fejében 59,781.338 pengőt kapunk. E két módszer szerint nyert értékek átlaga 45,610.902 pengő a gépkopási hányad címén levonandó összeg.

Összefoglalva vizsgálódásainkat, a következő eredményre jutunk: a nagyipari termelés 1·827 milliárd pengő értékéből, mint a magyar gyáripar nyershozadékából, levonandó a termelési költségek fejében 966·821 millió pengő. Az így nyert 861,113.072 pengő képviseli Csonka-Magyarország gyáriparának évi tiszta termelési értékét.

A munkabért és az alkalmazottak egyéb illetményeit ugyanazon okból nem vontuk le termelési költség gyanánt, mint a mezőgazdasági munkabéreket.

Az országos adóalap megállapítása érdekében a gyáripar tiszta termelési értékéhez számítandó még a gyáripar tulajdonát képező házakból folyó jövedelem, amely — mint kimutattuk — 25,984.080 pengő.

E szerint a gyáripari országos adóalap 887,097.152 pengő. Ebből levonandó lesz a gyáripart terhelő adóssági kamatok összege.

C) *Kisipar.*

A magyar gyáripar 887·097 millió pengőnyi országos adóalapja nem jelenti még az ország összes ipari adóalapját. Számbaveendő még a kézmű-, illetve kisiparból származó jövedelem is. Míg rendszeresített gyáripari statisztikánkból a nagyipari termelés értékét évről-évre ismerjük, addig a kisipar tényleges keresetéről hivatalos adatok alapján csak az 1930. évi népszámlálással kapcsolatban történt kisipari üzemi felvételből nyerhetünk

[1]) *Fellner Frigyes:* »Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme«. Budapest. 1916. — 85. lap.)

[2]) U. ott 85. lap.

[3]) Magyar Statisztikai Évkönyv 1932. — 118. lap.

tájékozódást.[1]) Az 1930. évi iparstatisztikai felvétel az önálló iparosokat (egyéni cégeket) s az általuk fenntartott ipartelepeket, illetve műhelyeket vette számba; ennélfogva természetesen az iparűző jogi személyekre (részvénytársaságokra, szövetkezetekre, betéti és közkereseti társaságokra, állam, község, egyház stb.) illetve a tulajdonukban levő ipari műhelyekre a felvétel nem terjedt ki.

1. Az önálló iparosok száma[2]) 160.855. E kis- és kézműiparosoknak csak 14·5%-a él Budapesten, 10·4%-a a többi törvényhatósági városban, míg 75·1%-a községekben és megyei városokban folytatta iparát.

A kisipari üzemekben alkalmazottak száma 169.687; ezek közül 2295 tisztviselő, 167.392 munkás. De a kisiparosoknak több mint fele, 90.870, alkalmazottat nem tart, tehát egyedül dolgozik műhelyében.

A férfi munkások átlagos napi keresete 438 fillér, a női munkásoké 315 fillér. 1930. október 1-én a tényleg foglalkoztatott szakmunkások és segédek száma 67.971 volt, munkabérük évi összege 85·3 millió pengőre rúgott, ami — ha fejenkint 300 munkanapot számítunk — 1250 pengő átlagos évi keresménynek felel meg.[3])

A kis- és kézműiparosok ipartelepein, illetve műhelyeiben folytatott termelés értéke 756,656.912 pengő volt, amelyből a javítási munkáért 89,542.010 pengő volt a kereset, a többi 667,114.902 pengő új munkáért folyt be.[4]) A kisipari termelés több, mint ¾ milliárd pengőt elérő értékében, a felhasznált nyersanyag értéke aránytalanul kisebb, mint a gyáripari termelésnél s így a kézműipari kész termék értékében a munkabérre eső hányad viszonylag sokkal nagyobb, mint a gyáripari termelés értékében.

A 756·656 millió pengőt elérő kisipari termelés bruttó értékéből, hogy a tiszta termelési értékhez jussunk, a közgazdasági értelemben termelési költséget nem képező munkabért nem kell levonni, mert viszont az országos adóalapnál azt számba kellene venni. Ezért a munkabér a termelés értékében van számba véve. Ellenben levonandó az erőgépek kopási hányadának megfelelő érték. Egy lóerő — amint láttuk — 203·56 pengő átlagos értéknek felel meg. A kisipari üzemekben az erőgépek 88.565 lóerőt képviselnek. E szerint az erőgépek és motorok értéke 18,028.463 pengőnek felel meg. Ennek 20%-a 3,605.696 pengő vonandó le a gépkopási hányad értéke fejében.[5])

---

[1]) *Farkasfalvy Sándor dr.:* »Kisipari statisztika Magyarországon«. (Magyar Statisztikai Szemle. 1935. — (533. lap.)

[2]) U. ott 537. lap.

[3]) *Farkasfalvy Sándor dr.:* »Kisipari statisztika Magyarországon. (Magyar Statisztikai Szemle. 1935. — 543. lap.)

[4]) U. ott 545. lap.

[5]) A brutto termelési érték százalékos hányada szerinti — gyáriparban alkalmazott — módszert a kisiparban azért nem használhatjuk, mert erőgépek minden gyártelepen vannak üzemben, ellenben a 158.119 kisipari üzem közül csak 9660, vagyis 6·1% használ erőgépet (U. ott 538. lap.)

További levonandó tétel a felhasznált nyersanyag. A gyáriparban felhasznált nyersanyag az előállított iparcikkek bruttó értékének 45·16%-a.[1]) Ezt az arányt bizonyos körültekintéssel alkalmazhatjuk a kisipari termelés bruttó értékére is. A felhasznált nyersanyag értékét a kézműiparban ugyanis nem az összes termelési értékből, hanem csak az újonnan nyert termékek 667·114 millió pengő értékéből kell kiszámítani, mert a 89.542 millió pengő javítási munkálatoknál nyersanyag-felhasználás alig fordul elő. Nyersanyagok felhasználása címén, mint a termelési költség legfőbb eleme, levonandó 301,258.980 pengő.

Végül tüzelő- és világítóanyag fejében is viszonylag jóval kevesebb a levonandó tétel a kisiparban, mint a gyáriparban, tekintettel arra, hogy — amint láttuk — a kisipari üzemek közül csak 6·1% használt erőgépet. A gyáriparban felhasznált tüzelő- és világítóanyag[2]) az előállított iparcikkek bruttó értékének 6·38%-a. Tekintettel arra, hogy minden gyártelepen vannak erőgépek alkalmazásban, míg a kisipari üzemeknek csak 6·1%-ában, ennélfogva a gyáripari tüzelő- és világítóanyag-felhasználás fenti arányszámának 10%-át, vagyis a kisipari üzemekben előállított iparcikkek bruttó értékének 0·64%-át, mely 4,842.598 pengőnek felel meg, vesszük a kisipari telepeken felhasznált tüzelőszer és világítóanyag értékének, mely szintén levonandó tétel.

Összefoglalva az előadottakat, arra az eredményre jutunk, hogy a kisipari termelés bruttó értékéből 756·656 millió pengőből levonva termelési költség fejében 309,707.274 pengőt, a kis- és kézműipar tiszta termelési értéke, illetve keresete fejében 446,949.638 pengőt kapunk.

2. A kisipar keresetének kipuhatolására más mód is kínálkozik. Az ipar kereseti adóalapja[3]) — a hivatalos adóstatisztikai adatok szerint — az 1932. évben a II. fokú adókivetés alapján 191·221 millió pengő. Ebből a gyárosokra (egyéni cégekre) esik 2·79%, a kisiparosokra tehát 97·21%.[4]) Vagyis a gyárosok adóalapja 5,335.066 pengő, a kisiparosoké 185,886.934 pengő. Minthogy az adóköteles gyárosok száma 381, az adóköteles kisiparosoké 193.194, egy önálló kisiparos keresete fejenkint 962·17 pengő volna. Ebben úgy a segéd nélkül dolgozó, mint a 20-nál kevesebb segéddel dolgozó vállalkozók is foglaltatnak. Nyilvánvaló, hogy átlagos tényleges keresetnek ez az összeg el nem fogadható. Ha abból a feltevésből indulunk ki, hogy a kisipari adózóknak átlagosan a törvényes adóalapnak felét sikerül elvonni az adóztatás elől, vagyis a tényleges keresetüknek csak $^2/_3$ része kerül megadóztatás alá, úgy az adóköteles önálló kisiparosok tényleges keresete 279,109.500 pengő volna. Minthogy azonban az önálló kisiparosok száma 358.617, — amint

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (120. és 121. lap.)
[2]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (120. és 121. lap.)
[3]) Adóstatisztika. 1933. — (131. lap.)
[4]) U. ott 134. lap.

azt kimutattuk —[1]) az adóköteles kisiparosok száma pedig csak — amint fent láttuk — 193.194, ennélfogva 165.423 önálló kisiparos egyáltalán nem fizet kereseti adót. Ezekre fejenkint 300 pengő évi minimális keresetet számítva, 49,626.900 pengő keresetet számíthatunk. Ezen kívül a kisipari üzemben alkalmazott 206.233 segédszemély keresete is számba veendő. Mindenekelőtt levonandó 62.198 munkanélküli s így csak 144.035 alkalmazott munkabére veendő számba. A szakmunkások és segéderők munkabére átlag egy évében 1250 pengő volt,[2]) ami megfelel 180,043.750 pengőnek.

Összefoglalva vizsgálódásaink eredményét, a kereset a kisiparban következőleg alakult:

	Pengő
Adóköteles önálló kisiparosok keresete	279,109.500
Adót nem fizető önálló kisiparosok keresete ..	49,626.900
Kisiparban alkalmazottak bére	180,043.750
Kisiparosok összes keresete ...	**508,780.150**

E két módszer szerint nyert eredmények átlagát, 477,864.894 pengőt vesszük a kisipar tényleges keresete összegének.

Ebben az összegben nincs számításba véve a mellékfoglalkozás gyanánt űzött házi- és népipar, amely — ha nem is jelentékenyen — szintén gyarapítja a nemzeti jövedelmet. Úgy a népművészeti, mint a tömegtermelés szolgálatában álló háziipari ág az idők folyamán számbaveendő gazdasági tényezővé vált a nemzetközi forgalomban is.

A háziipari termelés értékéről adataink nincsenek. Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint a házi- és népiparral foglalkozók száma 44.470, akik közül a házi- és népipart főfoglalkozás gyanánt űzi 11.322, míg mellékfoglalkozásképen 33.148. Hogy a háziipart főképen a mezőgazdaságból élők folytatják mellékfoglalkozás gyanánt, az abból tűnik ki, hogy házi- és népiparral a vármegyékben 43.684, a törvényhatósági jogú városokban pedig csak 786 lélek foglalkozik.[3])

A háziiparosok fent kimutatott számában a kézműipart érintő otthoni munkások (fehérvarrónők, foltozó szabók, vargák stb.) nem szerepelnek, épígy a gyárak részére otthon dolgozó háziiparosok sem, akinek száma[4]) 2944 és akik a gyáripari statisztikában vannak kimutatva.

---

[1]) Jelen munka 149. lap jegyzet. Itt kimutattuk a népszámlálás adatai alapján, hogy a kisiparban a keresők száma 564.850 (és 62.198 munkanélküli). Ebből önálló, segéd nélkül dolgozó kisiparos 135.504, 20-nál kevesebb segéddel dolgozó önálló kisiparos 222.813, tehát önálló kisiparos 358.617. A kisiparban alkalmazott segédek száma 206.233. Ennélfogva a kisiparban foglalkoztatott kereső önálló iparos és segéd összesen 564.850 (és 62.198 munkanélkülivel) 627.048.

[2]) *Farkasfalvy* id. ért. 543. lap.

[3]) Az 1930. évi népszámlálás. III. Rész. — Budapest 1935. (200 lap.)

[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (119 lap.)

Szakszerű adatok szerint[1]) egy házi- és népiparral foglalkozó iparos évenként átlag 1352 pengő értéket termel. Ennélfogva a 44.470 házi- és népiparral foglalkozó iparos által termelt érték 60,123.440 pengőnek felel meg. Ebből azonban levonandó termelési költség fejében a munkagépek és eszközök kopási hányada, a felhasznált nyersanyag stb. értéke. Láttuk, hogy a kézműiparnál a termelési költség — a munkabér nélkül — a késztermék értékének 40·93%-át képviseli. Ezt az arányt alkalmazva a háziiparnál, kitűnik, hogy a 60·123 millió pengőre rúgó háziipari termelés értékéből 24,618.526 pengő a termelési költség, ennélfogva a házi- és népipari termelés tiszta értéke 35,504.914 pengő.[2])

A kisipar és háziipar együttes tiszta termelési értéke, vagyis jövedelme 513,369.808 pengő.

Az országos adóalap megállapítása érdekében a kisipar tiszta hozadékához számítandó még a kisipar tulajdonát képező házakból folyó jövedelem, amely — amint kimutattuk — 48,788.797 pengő.[3])

E szerint a kisipari országos adóalap — a munkabérrel és a kisiparban alkalmazottak egyéb illetményeivel együtt — 562,158.605 pengő. Ebből levonandó lesz a kisipart terhelő adóssági kamatok összege.

*

Összefoglalva a bányászat és ipar országos adóalapját, az a következő módon alakul:

Bányászat	88,571.866 pengő
Gyáripar	887,097.152 «
Kisipar	562,158.605 «
Bányászat és ipar ...	**1.537,827.623** pengő.

Ebből levonandó lesz az adósságteher kamata.

[1]) *Csák E. Viktor:* »A háziipari termelés egyes külföldi államokban és Magyarországon.« Budapest 1928. — (169—177. lap.)

[2]) A kézműipar és háziipar évi termelési értékének megállapítására *Hegedüs Márton:* »A hazai kézművesipar jelentősége a nemzeti jövedelem szempontjából«, Budapest 1931. c. eredeti elgondoláson felépített értekezésében a kézműipar és háziipar tiszta termelési értékét 900 millió pengőben állapítja meg. A figyelemreméltó dolgozat többrendbeli módszertani hibában szenved; így kétszer számítja az ipari munkavállalók bérét (15. lap), holott azt csak a betegségi ágazatnál kellett volna számba venni; az előírt járulék pedig a törvény rendelkezése szerint az átlagos napi bérnek 6%-a, nem pedig 5·142%-a. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az OTI-nál üzemszünetelésnél is befizetendő a járulék, ha a munkavállaló alkalmazásban van, ami gyakori, mert nem akarja a munkaadó a tanult munkását elbocsátani. Már pedig a ki nem fejtett munkának nincs értékemelő hatása. A tanoncok után is fizetnek járulékot, holott ezek értéktermelő munkát nem fejtenek ki. Ezek az okok vezetnek a valóságnál jóval nagyobb eredményekre.

[3]) Az 589·853 millió pengőre rúgó összes házhaszonértékből és nyers házbérjövedelemből (Adóstatisztika 84. lap) az iparra 13·10% (Jelen munka 50. lap), vagyis 77,270.713 pengő esik. Ebből a kisiparra 63·14%, vagyis 48·788 millió pengő esik.

3. Kereskedelem és szállítás (közlekedés), pénz- és hitelforgalom.

A) A nyersanyagok és ipari termékeknek forgalmát közvetítő kereskedelem és szállítás a javaknak további értékemelkedést biztosít, amidőn azokat a termelés helyéről rendeltetésszerű felhasználásuk helyéig, vagyis a fogyasztókhoz juttatja. A javak emez értékemelkedésének mérvét közvetlenül kinyomozni nem lehet, ennélfogva a kereskedelmi és fuvarozási (szállítási) tevékenységből eredő jövedelmet, keresetet kell megállapítani.

1932-ben — a hivatalos adóstatisztika szerint [1]) — a II. fokú megállapítás szerint a *kereskedelem* általános kereseti adóalapja 142·265 millió pengő volt. Adóalapeltitkolás folytán a megadóztatott keresetet a tényleges kereset kétharmad részének véve, a valóságos kereset 213,418.800 pengő. Ehhez adandó azoknak a kis szatócsoknak a keresete, akik létminimum alá esvén, keresetükkel nem szerepelnek az adóalapban, de nagy számuknál fogva jelentékeny összeget képviselnek. A kereseti adó alá nem eső kiskereskedők keresete 121·535 millió pengőre tehető.[2]) Vagyis a tulajdonképeni kereskedelem tényleges keresete 334,953.800 pengőre tehető. Ezzel az összeggel gyarapítja a kereskedelem a nemzeti jövedelmet, ha a forgalomba került javaknak, vagyis az áruknak a kereskedői tevékenység folytán bekövetkezett értékemelkedését azonosnak vesszük a kereskedők tiszta keresetének megfelelő összeggel.

Az országos adóalap megállapítása céljából számbaveendő még a kereskedők tulajdonát képező házak hozadéka, mely lakbér, illetve haszonérték alakjában jelentkezik. Már láttuk, hogy az országban az összes haszonérték és nyers házbérjövedelem 589·853 millió pengő.[3]) Kimutattuk,[4]) hogy ebből 15·37%, vagyis 90,660.406 pengő esik a kereskedelemre, közlekedésre és hitelforgalomra, mely viszont olymódon oszlik meg e három kereseti forrás között, hogy 44·03%, azaz 39,917.776 pengő a tulajdonképeni kereskedelem részesedése, 32·66%, vagyis 29,609.689 pengő a bankárok és 23·31%, vagyis 21,132.940 pengő a fuvarosok részesedése. Eszerint a tulajdonképeni kereskedelem országos adóalapja 374,871.576 pengő, amely összegből még levonandó lesz az adósságok kamatterhe.

B) A kereskedelem mellett számba kell venni még a forgalmat közvetítő szállítási tevékenység által létrehozott értékemelkedés megállapításánál a forgalmi intézetek szolgáltatásait is. Mi mindenekelőtt azt az értékgyarapodást keressük, amely a javaknak a termelés helyéről a fogyasztás

[1]) Adóstatisztika 1932. — 105. lap.

[2]) »Egyes adók és illetékek mérsékléséről . . .« szóló törvényjavaslat (Irományok, 2. szám), melyet a pénzügyminiszter 1927. évi január 31-én nyujtott be, indokolásában kimutatja, hogy a kisebb iparosok és falusi szatócsok 3%-os forgalmi adót átalány alapján 225 milliárd korona (18 millió pengő) adót fizettek. Ez megfelel 599·400 millió pengő keresetnek. Ha ebből az összegből levonjuk a kisiparra kipuhatolt 477·864 millió pengőt, úgy a fennmaradó 121·535 millió pengő képviseli a szatócsok keresetét.

[3]) Adóstatisztika 1932. — 84. lap.

[4]) Jelen munka 78. lap.

helyére való szállításából, illetve fuvarozásából áll elő, tehát az a kérdés, hogy mennyi esik a vasutak által lebonyolított áruforgalomból származó üzleti bevételre. Mert az áruk értékükben legalább annyit gyarapodnak, amennyit az áruk után fizetett fuvardíj képvisel.[1]) Minthogy azonban mi a vasutak összes üzleti bevételeit kell hogy az országos adóalapba beállítsuk, ennélfogva nemcsak kizárólag a nemzeti jövedelem szempontjából számbajövő árufuvarozásból eredő bevételeket, hanem a személyszállításból származó üzleti bevételeket is figyelembe fogjuk venni. Az árufuvarozás és személyszállítás nyujt lehetőséget arra, hogy a tőke és munkaerő oda jusson, ahol gazdaságilag legjobban értékesíthetők és hogy a fogyasztási javak oda kerüljenek, ahol azokra éppen a legnagyobb szükség van. A forgalmi eszközök a minél gazdaságosabb termelést és fogyasztást mozdítják elő, ennélfogva azoknak hozadéka, amely a szállított áruk értékében reprodukálódik és a személyszállításból eredő jövedelemmel együtt a közlekedés keresetében jelentkezik, a nemzeti adóalap gyarapítására szolgál.

A m. kir. államvasutakon,[2]) a számlájára kezelt vasutakon és a bevételek százalékos megoszlása mellett kezelt helyi érdekű vasutakon eszközölt teherszállítás mennyisége és az ez utáni bevétel összege volt:

	Számadási év	Összes áruforgalom tonnákban	Tonnánkénti bevétel pengőben	1931/32—1932/33. átlagos összes bevétel pengőben
	1931—1932	16,420.542	8·12	133,318.282
	1932—1933	13,202.343	8·74	115.342.000
átlag	1931—1933	**14,811.442**	—	**124,330.141**

A szállítás, illetve a fuvarozás által a javaknak biztosított értékemelkedést azonosnak véve a fuvardíjak összességével, e címen 124,330.141 pengő értékemelkedést állíthatunk a nemzeti jövedelem elemei közé.

A magyar kir. államvasutak értéktermelő teljesítményei révén a nemzeti jövedelmet fokozzák, azonban mint állami üzem, állandóan mentes lévén az általános kereseti adó alól,[3]) felmerül a kérdés, vajjon hozzászámítandó-e a MÁV keresete a nemzeti (országos) adóalaphoz? Ha a nemzeti adóalapot a — magángazdasági szempontból vett — keresetek, illetve jövedelmek olyan összességének tekintjük, amelyből mint gazdasági erőforrásból a közhatalom a közszükségleteket fedezi, úgy a MÁV keresetét épúgy a nemzeti adóalaphoz kell számítani, mint a többi adómentes állami, törvényhatósági, községi és városi üzemek tiszta hozadékát, mert hiszen ezeknek termelő tevékenysége fokozza a nemzeti jövedelmet, amely az országos adóalap eleme.

[1]) *Fellner F.* id. m. 58. lap.

[2]) A magyar királyi államvasutak állapota és üzleti eredményei az 1931—1932. számadási évben (1931. évi július hó 1-től 1932. évi június hó 30-ig) 32. lap; és ugyanaz az 1932—1933. számadási évre, 27. lap.

[3]) A 300/1927. P. M. sz. rendelet 5. §. 10. p. értelmében.

Vizsgálódásaink célja éppen az, hogy szembeállítsuk a közszolgáltatások összességét, a keresetek, illetve jövedelmek összességével, hogy megállapítsuk, mennyit merít a nemzet összes keresetéből a közhatalom a közszükségletek fedezésére. Ha a közüzemek is adókötelesek lennének, úgy végeredményben azt is a fogyasztók viselnék s így az összesség gazdasági erejének kevesebb igénybevételét jelenti, ha a közüzemek adómentesek.

Míg az árufuvarozásból eredő bevételek a nemzeti jövedelmet és nemcsak az országos adóalapot gyarapítják, addig a személyszállításból eredő bevételek csupán az országos adóalap emeléséhez járulnak. Ezért az államvasutaknak a személyszállításból eredő bevételeit is számba kell venni, ha az országos adóalap mérvét törekszünk megállapítani.

A m. kir. államvasutak bevétele a személyszállításból a következő módon alakult: [1])

	Számadási év	Bevétel
	1931—1932	70,978.414 pengő
	1932—1933	66,423.118 »
Átlag	1931—1933	**68,700.766** pengő.

Az árufuvarozásból és a személyszállításból eredő bevételek a m. kir. államvasutakon a nemzeti adóalapot 193,030.907 pengővel gyarapítják.

A nemzeti adóalaphoz számítandók még a géperejű bérkocsik (autotaxiüzem) bevételei is a személyszállításból. A budapesti bér-gépjárműállomány 1932. december 31-én 1460 volt,[2]) vagyis az 5906 személyszállító gépjárműállomány 24·76%-a. A napi átlagos bevétel 29 pengő volt.[3]) A bérgépkocsik napi bevétele tehát 42.340 pengő, ami egy évben (42.340 × 365 =) 15,454.100 pengőnek felel meg. A vidéki városokban [4]) az összes személyszállító gépjárműállomány 2249. Ennek 24·76%-át bérgépkocsinak véve, az megfelel 556 vidéki bérgépjárműállománynak, amelynek bevétele — a fenti alapon — 5,885.260 pengő. Az ország összes bérgépkocsiállományának 21,339.360 pengőre rúgó bevételéből a munkabérre eső költség nem vonandó le, ellenben levonandó az elhasznált motalko, a kenőolaj, a kocsik javításánál felhasznált anyag ára, a gummiabroncs (pneumatik) kopási hányadára eső költség. Egy átlag 5·7 km-es fuvarnál, amely után a bevétel 1·92 pengő, a költség[5])

[1]) A m. kir. államvasutak állapota és üzleti eredményei az 1931—1932. számadási évre. (35. lap); az 1932—1933. számadási évre. (42. lap.)

[2]) Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. Szerkeszti *dr. Illyefalvi I. Lajos.* Budapest 1933. — 310. lap.

[3]) Ugyanott 382* lap, ahol ki van mutatva, hogy egy autótaxi napi átlagos kilométerteljesítménye kb. 85 km, 15 fuvar mellett.

[4]) Budapest Székesfőváros Statisztikai Zsebkönyve. 1936. — Szerkeszti *dr. Illyefalvi I. Lajos.* — 327. lap.

[5]) Ugyanis a felhasznált motalkó 13·50 fillér, a kenőolaj 3·20 fillér, a kocsijavításnál felhasznált anyag km-ként 6 fillér, tehát átlag fuvaronkint 34·20 fillér, a pneumatic kopási hányada km-ként 1·8 fillér, tehát fuvaronkint 10·26 fillér. (Az adatokra nézve lásd: id. Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyv. 1933. 382* lap.)

— a kifizetett munkabér nélkül — 61·16 fillér. Ez megfelel napi átlagos 15 fuvarnál, vagyis 29 pengő bevételnél 9·174 pengő költségnek naponként minden egyes bérgépkocsi után, vagyis 2016 bérgépkocsi napi költsége 18.494 pengő, ami évi 6,750.594 pengő, azaz 31·63% anyagi üzemi költségnek felel meg. Ezt levonva a bérgépkocsiállomány 21·339 millió pengőre rúgó nyers bevételéből, az ország bérgépkocsi-állományának személyszállításból eredő tiszta bevétele fejében 14,588.766 pengőt nyerünk.

A géperejű kocsikkal lebonyolított teherszállításból a nyers bevétel 1·064 millió pengő volt.[1]) Ebből 31·63%-ot (336.543 pengő) anyagi üzemi költségre levonva, 627.457 pengőt kapunk tiszta bevétel fejében.

A gépkocsik tiszta bevétele gyanánt tehát 15,216.223 pengőt állítunk az országos adóalapba.

A személyszállítással foglalkozó további közlekedési vállalatok bevételei is növelik az országos adóalapot. Így a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSzKRt) 47,241.029 pengő bevételt ért el a személyszállításból ;[2]) a Budapesti autobusz közlekedési rt. bevétele 1,191.267 pengő ; Budai hegypálya 42.095 pengő ; Svábhegyi vaspálya (fogaskerekű) 256.473 pengő ; a Székesfővárosi autobuszüzem 6,293.020 pengő, összesen 55,023.884 pengő.

A vasúti árufuvarozásból és személyszállításból folyó bevételek összesen 263,271.014 pengővel járultak az országos adóalaphoz.

A hazai gőzhajóvállalatok, amelyek rendes szállítási üzletet tartanak fenn, 1932-ben 562.928 tonna teherforgalmat bonyolítottak le.[3]) Az áruszállításból a bevétel[4]) 6·199 millió pengő volt, tehát egy tonna fuvarköltsége átlag 11·01 pengőre emelkedett. A hajózási forgalom útján az áruknak biztosított értékemelkedés 6·199 millió pengőre tehető.

A hazai gőzhajóvállalatok bevétele a személyszállításból 1·057 millió pengő volt,[5]) amely összeg szintén az országos adóalaphoz számítandó.

A hajózási forgalomból az összes bevétel e szerint 7·256 millió pengő.

A hajózásnál az alkalmazottak száma 1764, akik 4,637.111 pengő javadalmazást élveznek.[6])

Ehhez adandó a közlekedésből élők tulajdonában levő házbirtokból folyó jövedelem fejében 21,132.940 pengő, amint azt fentebb megállapítottuk.[7])

A közlekedés az országos adóalaphoz e szerint 291,659.954 pengővel járul, amely összegből még az adóssági kamatok levonandók lesznek.

C) A pénz- és hitelforgalmat képviselő banküzlet hozadéka (melyhez a biztosítás is tartozik), nem eleme a nemzeti jövedelemnek, mert közvetlenül

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (170. lap.)
[2]) Ugyanott 334. lap.
[3]) Ugyanott 185. lap.
[4]) Ugyanott 184. lap.
[5]) Ugyanott 184. lap.
[6]) Ugyanott 183. lap.
[7]) Jelen munka 271. lap.

nincs része a termelésben. De mert adóztatás tárgya, ennélfogva az országos adóalapba beveendő és pedig úgy a hitelintézetek tiszta nyeresége, 27·036 millió pengő,[1]) mely társulati adó stb. alá esik, mint az alkalmazottak illetménye, 47·269 millió pengő, az igazgatóság jutaléka 959.000 pengő, a felügyelőbizottság s egyéb szervek illetményei 277.000 pengő,[2]) amely kereseti és tantiémadó s egyéb járulékos adó tárgya. Ugyanígy számba veendő a biztosító társulatok nyeresége, 796.000 pengő, a tisztviselők illetménye, 5·745 millió pengő, a szerzési jutalékok 6·657 pengő, az igazgatóság, választmány stb. jutaléka 81.000 pengő, összesen 13·279 millió pengő.[3])

A hitelforgalomból és biztosítási üzletből eredő, összesen 88·820 millió pengőre rúgó keresethez adandó az ezen foglalkozási ághoz tartozók házbirtokából folyó jövedelem fejében 29,609.689 pengő,[4]) úgy hogy a hitelforgalom 118,429.689 pengővel gyarapítja az országos adóalapot.

4. Személyes szolgálatok.

A személyes szolgálatokból eredő jövedelem adóterheinek kipuhatolásánál kifejtettük, hogy a munkabérek, úgyszintén az ipari, kereskedelmi és közlekedési vállalatok alkalmazottainak illetményei, elemei a nemzeti jövedelemnek. Mint ilyenek bennfoglaltatnak az őstermelés, ipar, kereskedelem és szállítás hozadékában, mert — nem képezvén közgazdasági szempontból termelési költséget — a munkabéreket és illetményeket nem vontuk le a termelés nyers hozadékából. E termelési ágak tiszta hozadékának a nemzeti adóalapba történt beállításánál — az eljárás egyszerűsítése érdekében — ugyancsak nem vontuk le a munkabéreket és illetményeket, mert ha magángazdasági szempontból termelési költség gyanánt levonásba helyeztük volna, úgy azokat ismét hozzá kellett volna számítani az országos adóalaphoz, mert adóztatás tárgyát képezik.

A) *Szabad (értelmi) foglalkozások.*

A tudományos, művészeti és egyéb úgynevezett szabadfoglalkozásúak (ügyvéd, orvos, mérnök, vegyész, művész, író stb.) keresete az adóstatisztika segítségével megközelítő eredménnyel kipuhatolható.[5])

Az értelmi foglalkozásúak általános kereseti adóalapja — a II. fokú megállapítás szerint — 49·040 millió pengő. Minthogy a szabadfoglalkozásúak tényleges keresetének kinyomozása nagyobb nehézséggel jár, mint az iparosok és kereskedők valóságos keresetének megállapítása, ennélfogva a fenti adó-

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (210. lap.)
[2]) Ugyanott 226. lap.
[3]) Ugyanott 233. lap, 234. lap, 236. lap.
[4]) Jelen munka 271. lap.
[5]) Adóstatisztika. 1932. — (105. lap.)

alapot a tényleges kereset 50%-ának véve, a valóságos keresetet 98·080 millió pengőben állapítjuk meg. Ehhez adva az értelmi (szabad-) foglalkozásúak jövedelmét a tulajdonukban levő házbirtokukból, mely — megállapításunk szerint [1]) — 19,170.222 pengő, megkapjuk azt a 117,250.222 pengő összeget, amellyel az értelmi foglalkozásúak az országos adóalapot gyarapítják.

Ebből levonandó lesz az értelmi foglalkozásúakat terhelő adósság kamata.

B) *Meghatározott illetményt élvezők.*

a) *Közalkalmazottak.*

Magyarországon a magasabbrendű személyes szolgálatokból eredő jövedelem túlnyomó részét, nevezetesen az állandó fizetést húzó köz- és magánalkalmazottak jövedelmét a tényleges állapotot megközelítő pontossággal állapíthatjuk meg közvetlen adatokból.

Így az összes állami alkalmazottak száma és illetményei pontosan megállapíthatók a költségvetésből és az állami zárszámadásból. Az állami közigazgatásban alkalmazott tisztviselők, kezelők, díjnokok, altisztek, szolgák, egyéb alkalmazottak és az őrszemélyzet (fegyveres erő), továbbá a bíróságoknál alkalmazottak száma az 1931/32. évi költségvetés szerint [2]) 76.579. Ezeknek összilletménye (rendszeres állandó, nem rendszeres illetmények, jutalmak és segélyek) 273,688.535 pengő.[3]) Egy állami alkalmazottnak átlagos évi illetménye 3573 pengő.

Nem vesszük figyelembe az állami üzemeknél kimutatott 43.950 alkalmazott 388,208.889 pengőre rúgó összilletményét, mert ezek az őstermelés, ipar, kereskedelem és szállítás (közlekedés) tiszta hozadékának kipuhatolásánál már számbavétettek, amennyiben termelési költség címén nem képezték levonás tárgyát.

A közalkalmazottak második csoportját az önkormányzati (megyei és városi törvényhatósági és községi) alkalmazottak képezik. Mint az államnál, úgy itt is a 30.816 üzemi alkalmazott illetményeit nem vesszük figyelembe, mert ezeket már számba vettük az egyes terhelési ágak tiszta hozadékának

---

[1]) A házadóból a szabadfoglalkozásúakra esett 3·25% (jelen m. 148. lap), amely arányt alkalmazva az 589·853 millió pengő házhaszonérték és nyersházbérjövedelem főösszegére, 19,170.222 pengő értéket kapunk.

[2]) Kimutatás az állami alkalmazottak és az állami nyugellátásban részesülők létszámáról az 1931/32. és az 1932/33. évi állami költségvetések alapján. Budapest 1932. — (4. lap.)

[3]) A magyar állam költségvetése. 1932/33. számadási évre. Sommázat. Budapest 1932. — (55. lap). Megjegyzendő, hogy a zárszámadás szerint az 1930/31. évben az összilletmény 299,095.716 pengő volt. (A magyar állam zárszámadása az 1930/31. évről. Budapest, 1932.) (304. lap.)

megállapításánál. Az önkormányzati közigazgatási alkalmazottak létszáma és illetménye a következő: [1])

	Létszám	Illetmény [2])
Budapest székesfőváros ...	11.958	64,180.780 pengő
Törvényhatósági városok ..	3.724	11,567.007 «
Megyei városok	5.397	14,821.277 «
Vármegyék	2.503	5,649.230 «
Községek	37.182	29,341.327 «
Összesen	**60.764**	**125,559.621** pengő

Egy önkormányzati alkalmazott átlagos évi illetménye 2066 pengő.

Az állami és önkormányzati közigazgatási alkalmazottak összes száma tehát 137.343, akik összesen 399,248.156 pengő illetményt élveznek. Egy közalkalmazott átlagos évi illetménye 2907 pengő.

A közalkalmazottak mint háztulajdonosok házbirtokuk után 65,945.565 pengő jövedelmet élveznek,[3]) ennélfogva az országos adóalaphoz összesen 465,193.721 pengővel járulnak.

Ebből levonandó lesz a közalkalmazottakat terhelő adósság kamata.

b) *Magánalkalmazottak.*

A közalkalmazottak mellett jelentékeny összegre rúg a magánalkalmazottak illetménye, sőt amazokét jelentékenyen felül is múlja. Az őstermelési, bányászati és kohászati, ipari, kereskedelmi és közlekedési, végül az egyéb részvénytársaságoknál a személyzet javadalmazására 137,670.549 pengőt fordítottak,[4]) míg a hitelintézeteknél a személyzet javadalmazása 47·269 millió pengőre rúgott.[5]) Az egyéb magáncégeknél alkalmazottak illetményéről adatok nincsenek, de nem is képviselnek nagyobb összeget; a mezőgazdaságban (tehát magánosoknál) alkalmazott tisztviselők illetménye — amint láttuk — 5,190.175 pengőre rúg.

A különböző részvénytársaságoknál kifizetésre került munkabérek és napszámok összege 197,662.571 pengő; [6]) a mezőgazdasági munkabérek és

---

[1]) Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest 1931. — (179. lap.)

[2]) Ugyanott 205. lap. 75. 199. 190. és 148. 149. lapok.

[3]) A közalkalmazottak 11·18%-ot viselnek a házadóból (jelen munka 148. lap), ennélfogva a nyersházbérjövedelem és házhaszonérték 589·853 millió pengőre rúgó főösszegében 65·945 millió pengővel részesednek.

[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (129. lap.)

[5]) Ugyanott 226. lap.

[6]) Ugyanott 129. lap.

napszámok 187,229.905 pengőre rúgnak ; [1]) a kisipari munkabérek pedig 85·3 millió pengőt képviselnek.[2])

Mindezeket az összesen 660,322.200 pengőre rúgó illetményeket és munkabéreket már számbavettük az egyes termelési ágak tiszta hozadékában, mert termelési költség címén nem képezték levonás tárgyát.

5. Vagyonhasználmányok és egyéb foglalkozások.

Behatóan indokoltuk, hogy a vagyonhasználmányokból fakadó jövedelmek nem elemei a nemzeti jövedelemnek, de mert adóztatás tárgyai, azért számba kell vennünk azokat s ép úgy besoroznunk az országos adóalapba, mint az egyéb foglalkozásokból származó jövedelmeket, amelyeket a közhatalom megadóztat.

1. Ebbe a jövedelmi csoportba tartoznak azok a házbirtokosok, akik csak háztulajdonuk jövedelméből tartják fenn magukat ; a nyugdíjas közés magántisztviselők, katonatisztek stb. ; tőkepénzesek ; életjáradékosok.

A házhaszonérték és a nyers házbérjövedelem [3]) 589·853 millió pengő. Kimutattuk, hogy ebből a mezőgazdaságra, bányászatra és iparra, a kereskedelemre, közlekedésre, hitelforgalomra, az értelmi foglalkozásúakra és közalkalmazottakra 381,262.476 pengő esik. A fennmaradó 208,590.524 pengő a csak házbirtokukból élők házbirtok-jövedelmére esik.

2. Az állami nyugellátásban részesülők létszáma az 1932/33. évi állami költségvetés alapján [4]) az állami közigazgatásban 57.492, akik 116,853.000 pengő nyugellátásban részesülnek.[5]) Az állami közigazgatásban egy nyugdíjas átlag 1358 pengő nyugdíjat húz. Míg az állami üzemekben az 57.320 nyugellátásban részesülő [6]) 77,895.000 pengőre rúgó nyugellátást élvez. Az állami üzemekben egy nyugdíjas átlag 2032 pengő nyugdíjat élvez. Az üzemben alkalmazottak illetményeit nem állítottuk az országos adóalapba, mert azokat már számba vettük az egyes foglalkozási ágakban (mezőgazdaság, ipar stb.), ellenben az üzemi alkalmazottak nyugellátási összegeit be kell állítani az országos adóalapba, mert még számba nem vettük és adóztatás alá esnek.

Az önkormányzati testületeknél a nyug- és kegydíjak összege 30,646.376 pengő.[7])

[1]) Jelen munka 262. lap.

[2]) Ugyanott 267. lap.

[3]) Adóstatisztika. 1932. — 84. lap.

[4]) Kimutatás az állami alkalmazottak és az állami nyugellátásban részesülők létszámáról az 1931/32. és az 1932/33. évi állami költségvetések alapján. Budapest, 1932. — (37. lap.)

[5]) A magyar állam költségvetése. 1932/33. Sommázat. 57. lap.

[6]) Ugyanott 37. illetve 57. lap.

[7]) Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest 1931. — (170. lap.)

A nyugdíjas közalkalmazottak összesen 225,394.376 pengő nyugellátást élveznek.

A nyugdíjas magánalkalmazottakra vonatkozólag csak csekély adattal rendelkezünk. Így ki van mutatva,[1]) hogy a hitelintézeteknél a nyugdíjas alkalmazottak száma 2809. Fentebb láttuk, hogy az állami üzemeknél egy nyugdíjas átlag évenként 2032 pengő nyugdíjat élvez. Ezt alkalmazva a hitelintézeti nyugdíjasokra, kitűnik, hogy azok 5,758.450 pengő nyugdíjat élveznek. Az egyéb részvénytársasági nyugdíjasokra 4,799.801 pengőt számítunk.[2]) A nyugdíjas magánalkalmazottak összesen tehát 10,558.251 pengő nyugellátást élveznek.

3. E csoportba tartoznak a háztartási alkalmazottak. Mennyi volt ezeknek évi keresete, amely az országos adóalapba állítandó. A háztartási alkalmazottak után az évi járulékelőírás 4,217.903 pengő volt.[3]) Az 1932. évben a háztartási alkalmazottak betegségi biztosítási járuléka az átlagos napibérnek (összilletménynek) 3%-a volt. Ez megfelel 4·217 millió pengő évi járulék mellett 140,596.766 pengő évi bérkeresetnek. A népszámlálás alkalmával 176.987 háztartási alkalmazottat számláltak össze ugyan az országban, azonban az 1932. évben a betegség esetére biztosított háztartási alkalmazottak átlagos száma 142.269 fő volt.[4]) Egy háztartási alkalmazott átlagos évi bére (keresete) e szerint 988 pengő.

A háztartási alkalmazottak az országos adóalaphoz évenként 140,596.766 pengővel járulnak.

4. E foglalkozási csoportba tartoznak a járadékosok is, vagyis azok, akik ingóvagyonuk (értékpapírok, takarékbetétek, kölcsönkövetelések stb.) kamathozadékából élnek. A tőkék után élvezett kamatok — amint azt behatóan kifejtettük — nem elemei a nemzeti jövedelemnek, mert a belföldieknek egymás között fennálló kamatkövetelései és kamattartozásai kölcsönösen fedezik egymást, kiegyenlítődnek.[5]) Magángazdasági szempontból azonban a kamatélvezet jövedelmet jelent s mint ilyen, az adóztatásnál figyelembe jön.

A tőkevagyonból származó jövedelem adóalapja — a hivatalos adatok szerint [6]) — 21·657 millió pengő. A kamatjövedelemnek az a része, mely

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. — 1932. — (208. lap.)

[2]) Egyéb adatok hiányában a nyugdíjjárulékokkal (Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. 129. lap.) vesszük azonosnak az egyéb részvénytársasági nyugdíjasok nyugellátásának összegét. Ha a hitelintézeti nyugdíjalapot (78·771 millió pengő) a többi részvénytársaságok nyugdíjalapjához (69·692 millió pengő) viszonyítjuk, megközelítő eredményhez jutunk. (78.771 : 69·692 = 5·758 : X ; X = 4·007 millió pengő.) Ugyanott 127. lap.

[3]) Jelen munka 226. lap.

[4]) *Dr. Pfisterer Lajos*, az OTI vezérigazgatóhelyettesének szíves adatszolgáltatása szerint.

[5]) *Fellner Frigyes:* »Csonkamagyarország nemzeti jövedelme.« Budapest 1930. — 12. lap.

[6]) Adóstatisztika. 1932. — 119. lap.

értékpapírszelvényből folyik be, nagyrészben kisiklik az adóztatás alól. Hogy mily mérvben sikerül a kamatjövedelem eltitkolása s ezzel az adóztató hatalom elől annak elvonása, azt eléggé megvilágíthatjuk a belföldön elhelyezett részvények és különböző meghatározott kamatozású kötvények osztalékának, illetve kamathozadékának mérvéből.

Az összes ipari és egyéb részvénytársaságok által kibocsátott részvények névértéke 1,563.164.129 pengő, amelyekből 78·6%, vagyis 975,983.932 pengő van belföldön, míg 21·4%, azaz 587,170.297 pengő külföldön elhelyezve.[1]) E részvények után a kifizetett osztalék 22,795.023 pengő volt,[2]) tehát ennek 78·6%-a, vagyis 17, 916.388 pengő osztalék a belföldön maradt, míg 21·4%, azaz 4,878.635 pengő a külföldi részvényeseket illette meg.

E részvénycsoportban nem foglaltatnak a hitelintézeti részvények, amelyeket szintén számba kell venni. A hitelintézeti részvények névértéke 338,766.984 pengő, amelyből 237,804.339 pengő, azaz: 70·20% a belföldön, 100,962.645 pengő, vagyis 29·80% a külföldön van elhelyezve.[3]) A hitelintézetek 10·925 millió pengő osztalékot fizettek, ennélfogva ennek 70·20%-a, vagyis 7,669.350 pengő osztalék a belföldön maradt, míg 29·80%, vagyis 3,255.650 pengő a külföldet illette meg.[4])

Úgy az ipari, valamint a hitelintézeti s egyéb összes részvénytársaságok által kifizetett 33,720.023 pengőre rúgó osztalékból a belföldön maradt tehát összesen 25,585.738 pengő osztalék-összeg, míg a külföldieket 8,134.285 pengő osztalék illette meg.

A járadékosok nemcsak osztalékjövedelmet élveznek, hanem a tulajdonukban levő záloglevelek és kötvények után kamatjövedelmet is. Tehát ki kell nyomozni azt is, hogy mennyi az az összeg, mely a belföldi tőkéseket a kötvényszelvényekből megilleti. A hitelintézetek által kibocsátott záloglevelek összege 690.754 millió pengő, míg a községi kötvények 39·765 pengő értéket képviselnek.[5]) E hitelintézeti záloglevelek után a kibocsátó intézetek 42·137 millió pengő kamatot fizettek, míg a községi kötvények után kifizetett szelvénykamatösszeg 2·877 millió pengőre rúgott.[6]) Kérdés, mennyi kamatot húztak ezen összesen 45·014 millió pengőből a belföldi kötvényszelvénybirtokosok? Ezt megközelítő pontossággal megállapíthatjuk a belföldön elhelyezett kötvényállományból. A hitelintézeti záloglevelek és kötvények összesen 730·519 millió pengőre rúgó értékéből, kérdés, mennyi maradt belföldi kezekben s mennyi nyert külföldön elhelyezést? A hosszúlejáratú címletesített tartozásokból, vagyis a záloglevelekből és egyéb kötvényekből

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (125. és 126. lap.)
[2]) Ugyanott 130. lap.
[3]) Ugyanott 209. lap.
[4]) Ugyanott 228. lap.
[5]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (210. lap.)
[6]) Ugyanott 226. lap.

341,716.307 pengő volt a külföldön 1931. év végén.[1]) Ebből kitűnik, hogy a kibocsátott 730·519 millió pengő címletből 46·22% került külföldiek kezére, így tehát a fent kimutatott 45·014 millió pengőre rúgó záloglevél- és községi stb. kötvénykamatból 53·78%, vagyis 24,208.529 pengő belföldiek kezéhez folyt. (A külföldieket ennélfogva kötvény- és záloglevél-kamat fejében 20,805.471 pengő illette meg.)

Magyarország mindezeknél fogva a kifizetésre került 78,734.023 pengő részvény- és kötvényszelvényből 49,794.267 pengővel részesedett (míg a külföldet 28,939.756 pengő illette meg).

Feladatunk megközelítőleg kimutatni, hogy mennyi kamatjövedelmet vontak el a jövedelemadó alól az értékpapír-szelvények (részvények, záloglevelek és kötvények) után befolyt kamatokból. Minthogy csak a természeti személyek, csak az egyéni gazdasági alanyok jövedelemadó-kötelesek, a fent kimutatott 49·794 millió pengőre rúgó belföldi kamatjövedelemből mindenekelőtt le kell vonni a jogi személyeket megillető kamathozadékot.

A hazai hitelintézetek s az általuk kezelt alapok és alapítványok birtokában volt értékpapírok: [2])

Záloglevelek és kölcsönkötvények ...	124.279 millió pengő
Részvények	329.704 « «
Összes értékpapirok	**453.983** millió pengő.

Megjegyzendő, hogy a részvényállományból 38·550 millió pengő külföldi részvény volt, a kötvényállományból pedig 79·105 pengő külföldi pénznemre szól.

Kérdés, hogy a jogi személyek tulajdonát képező emez összesen 453·983 millió pengőre rúgó értékpapír után mennyi volt az osztalék- és kamathozadék? Minthogy a külföldi pénznemre szóló kötvények nagy része magyar vállalatok kibocsátása, a külföldi részvények pedig csak 11·67%-át képviselik a részvényállománynak, ugyanannyi kamathozadékot számíthatunk a jogi személyek tárcájában levő kötvények és részvények után, amennyi megfelel az összes magyar kötvény- és részvényállománynak. Az összes ipari és hitelintézeti részvényállomány 1.901,931.113 pengő értéket képvisel, amely után a kifizetett osztalék 33,720.023 pengő volt; ez megfelel tehát 1·76% hozadéknak. Az összes 730·519 millió pengő záloglevél- és egyéb kötvények után kifizetett szelvény 45·014 millió pengőt képviselt, ami 6·16% kamatozásnak felelt meg. Eszerint a hazai hitelintézetek s az általuk kezelt alapok és alapítványok tulajdonában levő részvények után 5,802.790 pengő osztalék, a záloglevelek s kötvények után pedig 7,655.586. pengő kamat folyt be. Összesen tehát 13,458.376 pengő.

[1]) *Dr. Szigeti Gyula és dr. Walder Gyula:* »Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és külföldi tartozásai az 1931. évben.« Budapest 1932. — (31. lap.)

[2]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (221. és 223. lap.)

Ennélfogva a belföldön kifizetésre került összes részvény- és kötvényszelvény, valamint a kisebb mennyiségű külföldi kibocsátású papírok szelvényének 49,794.267 pengőre rúgó értékéből 13,458.376 pengő a jövedelemadó alá nem eső hitelintézeti részvénytársaságokat, alapokat és alapítványokat illette meg, míg a fennmaradó 36,335.891 pengő a magánosok kezében levő belföldi kibocsátású részvények és kötvények hozadéka. Kétségtelen, hogy a magánosok nemcsak belföldi, hanem külföldi kibocsátású kötvényekkel és részvényekkel is rendelkeznek. Ennek mérvéről semmiféle adatunk nincs. Mérlegelve a magyar viszonyokat, figyelembe veendő, hogy a magyar társadalomnak csak csekély rétege helyezi el vagyonát nemzetközi tőkebefektetés útján s a magánosok külföldi követeléseinek egy része az 1931. évi devizarendelkezésekkel kapcsolatban repatrializálódott, mérsékelten járunk el, ha a magánosok tulajdonában levő külföldi értékpapírok összegét a fentebb említett jogi személyek külföldi értékpapírállományának felére tesszük. A magánosoknak külföldi értékpapírokból származó kamatjövedelmét 6,729.200 pengőben vesszük fel.

A magánosok a tulajdonukat képező bel- és külföldi kibocsátású értékpapírokból 43,065.090 pengő kamatot élveznek.

Kérdés, mennyi esik e kamathozadékból a járadékosokra ? Más szóval tekintettel arra, hogy a többi foglalkozási ághoz tartozók is élveznek értékpapírállományuk után kamatjövedelmet, helyes-e, ha ebből egy részt a többi foglalkozási ághoz csatolunk ? A 43·065 millió pengő kamatjövedelemből nem kell semmit a többi foglalkozási ágra számítani, mert az egyes külön foglalkozást folytatók a jövedelemadóban voltak kötelesek az ő tulajdonukban levő értékpapírok után élvezett hozadékot bevallani. Vagyis a főfoglalkozási ág jövedelemadó-alapjánál van kimutatva a kamatjövedelem is, amennyiben erről tudomást adtak. Ebben a foglalkozási csoportban azok a járadékosok szerepelnek, akik kizárólag mint tőkevagyonból élők jelentkeznek.

Minthogy Magyarországon az összes részvény- és kötvényszelvény után élvezett kamatjövedelem 49·794 millió pengő volt és ebből 13,458.376 pengő a hitelintézetek és az ezek által kezelt alapokat és alapítványokat illette meg, tehát a társulati adóban lett elszámolva, nyilvánvaló, hogy a jövedelemadóköteles természeti személyek 43,065.090 pengő kamathozadékot élveztek. (36·335 + 6·729 millió pengő.)

Ezzel szemben a hivatalos adóstatisztika — amint rámutattunk — a tőkevagyon után élvezett kamatjövedelmet, a jövedelemadóalapján 21·657 millió pengőben mutatja ki. Az adóztatás alól elvont kamatjövedelem (43·065 — 21·657 millió pengő) 21,408.090 pengő.

Tekintettel arra, hogy a tőkevagyon után befolyt kamatjövedelem egy része a többi főfoglalkozási ágak jövedelemadóalapjánál van kimutatva, az eltitkolt kamatjövedelem 21·408 millió pengőre rúgó összegének felét,

10,704.045 pengőt számítunk a járadékosok kamatjövedelméhez, mely tehát e foglalkozási csoportnál 32,361.045 pengő.

E fontos jelenség megvilágításául megjegyezzük, hogy — a kifejtettek alapján — elég megbízható képet nyerünk az értékpapírokból folyó kamatjövedelem — adóztatási szempontból való — eltitkolásának mérvéről.

A 78·735 millió pengőre rúgó magyar kibocsátású részvény- és kötvényszelvény után befolyt jövedelemből a külföldet illette meg 28·939 millió pengő; a jövedelemadó alá nem eső jogi személyekre (hitelintézetekre stb.) eső hányad 13·458 millió pengő s így 36·335 millió pengő, továbbá 10·704 millió pengőre becsült külföldi értékpapírokból belföldieket megillető kamatjövedelem összesen tehát 47·039 millió pengő a tényleges értékpapírkamatjövedelem, a jövedelemadóalapnál hivatalosan kimutatott s adóztatásra került 21·657 millió pengő helyett. Az adóztatás alól elvont 21,408.090 pengőnek felét a vagyonhasználmányukból élő járadékosok, másik felét a többi foglalkozási ághoz tartozók kamatjövedelméhez számítottuk.

Összefoglalva a vagyonhasználmányból élők és egyéb foglalkozásúak országos adóalapját, az megfelel 617,500.962 pengőnek, amiből még az e foglalkozási csoporthoz tartozók adósságának kamata lesz levonandó.

6. A magánadósságteher.

Mielőtt az egyes foglalkozási ágaknak a fentiekben részletesen megállapított nemzeti (országos) adóalapjait összefoglalnánk, ki kell puhatolnunk az egyes foglalkozási ágak rendelkezésére álló jövedelmet terhelő adósságok kamatait, mert csak ez adóssági kamatok levonása után mutatkozó tiszta jövedelemmel állítandó szembe az adóteher. A jövedelemadóra vonatkozó törvényes rendelkezések (5001927. P. M. sz. rendelet 13. §-a) szerint ugyanis az összes jövedelemforrások jövedelmének együttes összegéből kell levonni az adóköteles által fizetett adóssági kamatokat. Az adóalanyok tehát saját érdekükben maradéktalanul vallomást adnak adósságaik kamatösszegeiről, mert ezzel csökkentik a jövedelemadóalapjukat és ezzel a reájuk kivetett adót. Ugyanígy levonandók (id. rendelet 40. §-a értelmében) az adóköteles vagyonrészek összértékéből az adóköteles fennálló tőketartozásai s az ekként mutatkozó tiszta vagyonérték az adóalap.

Az adóstatisztikában kimutatott összes magántőketartozások s az ezek után fizetendő kamatok e szerint híven tükrözik vissza a tényleges állapotot.

Az összes magántőketartozások 1934-ben — a hivatalos adatok szerint [1]) — 978,401.200 pengőre rúgtak. Az ez után fizetett kamatok összege 59,750.100 pengő,[2]) vagyis átlag 6·10%. Ezt a százaléktételt alkalmazva az

[1]) Adóstatisztika. 1934. — (237. lap.)

[2]) Ugyanott 175. lap.

1932. évi összes magántőketartozásra, amely 1,192,833.000 pengőnek felel meg,[1]) az adóalapokból levonható kamatösszeg 72,762.813 pengő. Ebben az összegben csak a magánadósságok tőkeértéke és kamatterhe foglaltatik, mert a jogi személyek nem fizetnek jövedelem- és vagyonadót.[2])

Kérdés, hogyan oszlott meg az összes magántartozások után fizetett ez a 72·762 millió pengő kamatteher az egyes foglalkozási ágak között. A külföldön elhelyezett magántartozások összege az 1931. év végén 1·367 milliárd pengő volt; a Magyar Nemzeti Bank rendelkezésére álló adatokból kitűnik,[3]) hogy ez a magánadósságállomány miként oszlik meg százalékos arányban az egyes foglalkozási ágak szerint. Minthogy azonban ebben az összegben nem foglaltatik az a 17,373.200 pengő, melyet a Pénzintézeti Központ folyósított kölcsön fejében a közszolgálati alkalmazottak részére, ezt az 1932. év végén fennálló kölcsönállományt,[4]) illetve az ez után 6% fejében járó 1,042.392 pengő kamatot is számba kell venni a kamatteher megoszlási arányának megállapításánál. Az így nyert arányt alkalmazva a fenti 72·762 millió pengő kamatösszegre, az eredmény a következő:

Foglalkozási ág	%	Adóssági kamatok pengő
I. Mezőgazdaság	23·27	16,931.906
II. Bányászat és ipar	49·97	36,359.577
1. Bányászat	*5·73*	*4,172.379*
2. Gyáripar	*42·18*	*30,691.354*
3. Kisipar	*2·06*	*1,495.844*
III. Kereskedelem	21·88	15,920.503
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*18·88*	*13,737.619*
2. Közlekedés	*3·00*	*2,182.884*
3. Hitelforgalom	—	—
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	1·08	785.838
V. Közalkalmazottak	1·41	1,042.392
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak ..	2·39	1,722.597
Összesen ...	**100·—**	**72,762.813**

Az egyes foglalkozási ágakra eső, itt kimutatott adóssági kamatokat levonva a nyers országos adóalapokból, jutunk a tiszta országos adóalapokhoz, amelyeknek összesítése adja a nemzeti (országos) adóalapot.

[1]) Adóstatisztika. 1932. — (127. lap.)

[2]) Hogy az 1932. évre vonatkozólag az adóstatisztikában kimutatott magánadóssági tőke mennyire fedi a valóságot, kitűnik abból, hogy a Magyar Nemzeti Bank által összeírt, nem hivatalosan közzétett adatok szerint az 1931. év végén a külföldön elhelyezett magántartozások összege 1.367,392.661 pengő volt. (*Dr. Szigeti Gyula—dr. Walder Gyula:* »Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és külföldi tartozásai az 1931. évben.« Budapest 1932. — 39. lap.)

[3]) Ugyanott 30—33. lap.

[4]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (206. lap.)

MÁSODIK FEJEZET.

Az országos (nemzeti) adóalap viszonyítva a közterhekhez.

I. A közterhek összesége és a nemzeti adóalap.

Kimutattuk (a XXXI. táblázatban), hogy az összes közterhek (közvetlen és közvetett közszolgáltatások) 938,078.293 pengőre rúgnak. Az összes foglalkozási ágak együttes nyers jövedelme 4.994,211.002 pengő, amiből levonva a magánadóssági kamatok fejében 72,762.813 pengőt, megállapítjuk, hogy a tiszta nemzeti (országos) adóalap 4.924,605.189 pengő. Ha az összes közterheket a tiszta nemzeti (országos) adóalaphoz viszonyítjuk, úgy kitűnik, hogy — országos átlagban — az állam, az önkormányzati testületek és egyéb közjogi jellegű társulatok a gazdálkodó alanyok keresetének, illetve bármely forrásból fakadó jövedelmének átlag 19·04%-át, vagyis közel egyötöd részét veszik igénybe közszükségletek fedezésére.

A 88,275.675 pengőre rúgó közadóssági kamatok nem vonandók le a nemzeti adóalapból, hanem csak a magánadóssági kamatok,[1]) mert csupán a magánadóssági kamatok levonása után mutatkozó tiszta összjövedelem áll az adóalanyok szabad rendelkezésére. Ellenben a közadóssági kamatokat nem vonjuk le a nemzeti (országos) adóalapból, mert azokat épúgy a közszolgáltatásokból fedezik, mint az egyéb közkiadásokat.

Az országos adóalapból, mely a magánjövedelmek összességét foglalja magában, a közszolgáltatásokat sem kell levonni, mert hiszen az állam és az önkormányzati testületek jövedelmét képező közszolgáltatások közcélú kiadásoknak fedezésére szolgálnak és e nyilvánjellegű szervek semmi kiadás nem eszközölhetnek anélkül, hogy az valakinél a népben ne válnék jövedelemmé.[2])

[1]) Az összes államadósságból 1931. június 30-án 1.560,608.095 pengő tőketartozás állott fenn, amely után 56,072.212 pengő volt a kamat. (A magyar állam zárszámadása az 1930/31. évről. Budapest 1932. — 471. lap.) Az önkormányzati testületek adósságából pedig a fennálló tőketartozás 681,321.012 pengő volt, amely után 32,203.463 pengő kamat volt fizetendő. (Önkormányzati testületek háztartási joga és statisztikája. Kiadja a m. kir. pénzügyminisztérium. Budapest 1931. — 36., 59., 95., 137., 199. és 192. lap.) Az átlagos kamat 4·65%. Az államadósságból 1.251.848.011 pengő volt külföldön elhelyezve, míg az önkormányzati adósságokból 511,334.860 pengő. (*Szigeti—Walder* id. m. 27. és 29. lap.)

[2]) *Fellner F.:* »Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.« Budapest 1930. — (94. lap.)

Az ország összes magánjövedelmeinek, a nemzeti adóalapnak megterhelése 19·04% erejéig közadókkal, átlagos terhet jelent, amely azonban a valóságban ennél nagyobb, ha figyelembe vesszük, hogy a nemzeti adóalapban azok az egyes kis magánjövedelmek is foglaltatnak, amelyek létminimum alá esvén, nem tárgyai az adóztatásnak. A közszolgáltatások összessége tényleg az országos adóalapnak szűkebb körét terheli, mert némely egyenesadó alól mentes legkisebb — de nagy számuknál fogva jelentékeny összegre menő — jövedelmek nem lesznek közvetlenül megadóztatva. Csak a fogyasztási és a többi közvetett jellegű adók terhelik az összes, még oly kis magánjövedelmeket is. A lakosságnak csak 3·2%-a volt 1932-ben jövedelemadóköteles; [1]) az országos adóalap azonban a legkisebb jövedelmeket is képviseli, ennélfogva azok, akik egynesadót fizetnek, átlag kisebb összegre rúgó tényleges adóalapból merítenek, tehát a 19·04%-nál nagyobb átlag erejéig vannak a valóságban (egyenes) adókkal megterhelve.

Az adónyomást nemcsak a most említett körülménynél fogva érzik az adóalanyok erősebben, hanem azért is, mert a nemzeti adóalapnak jóval nagyobb százalékát veszi igénybe az adóztató közhatalom, közvetlen, mint közvetett adók útján. Az egyenesadók és egyenesadó jellegű közszolgáltatások — amint tudjuk — 582·514 millió pengőre rúgnak s így 11·84%-át képviselik a 4·921 milliárd pengő országos adóalapnak, míg a közvetett adók 355·564 millió pengővel az összes magánjövedelmeket csak 7·22% erejéig terhelik.

Amint láttuk, nálunk Magyarországon a közterhek a magánjövedelmek összességének 19·04%-át képviselik; míg — az 1924. évben — Nagy-Britanniában, Franciaországban, a Németbirodalomban és Olaszorszgban a közterhek a magánjövedelmek összességének átlag 21·22%-át vették igénybe.[2]) Ez nem jelenti azt, mintha nálunk az adónyomás kisebb volna, mert egy szegény országban sokkal nehezebbre esik a jövedelem $^1/_5$ részét közterhek viselésére fordítani, mint egy gazdag országban akár 25%-át a jövedelemnek közadókra áldozni, mert az átlagos jövedelem a gazdagabb országokban nagyobb lévén, az elsőrendű szükségletek és adók levonása után fennmaradó szabad jövedelemre nagyobb hányad esik.

Az adónyomást — amint említettük — erősebben érzik azokban az országokban, ahol az egyes adók a közterheknek nagyobb hányadrészét képviselik. Tudjuk, hogy nálunk 1932-ben a közszolgáltatásoknak 62·10%-a egyenes adókból folyt be, [3]) míg 1935-ben már csak 45·55%-a a közbevételeknek esett közvetlen adókra. Az egyenes adózásnak ez a viszonylagos csökkenése azért is indokolt, mert nálunk az állami és önkormányzati adósságok túlnyomó része nem a belföldön van elhelyezve s így az ország közbevé-

[1]) Adóstatisztika. 1932. — (118. lap.)

[2]) *G. Findlay Shirras:* »Volkseinkommen und Besteuerung.« Jena 1926. — (27. lap.)

[3]) Jelen munka 237. lap.

teleiből csak kisebb hányadrész folyik a közadóssági kötvények magyar birtokosaihoz kamatok alakjában vissza. Ahol az államadósság túlnyomó része belföldön van, ott az állami bevételek nagy része a belföldi állami kölcsönkötvények birtokosainak kezébe kerül vissza kamatok fejében, ami megkönnyíti az egyenes adók fizetését.

II. Az egyes foglalkozási ágak adóalapja és közterhei. A túladóztatás problémája.

Az egyes foglalkozási ágakra eső közszolgáltatások súlyát, az adónyomást úgy ismerhetjük meg, ha megállapítjuk, hogy az egyes foglalkozási ágak összes keresete, illetve jövedelme mily mértékig van igénybe véve a közszükségletek céljaira, vagyis ha az egyes foglalkozási ágakra eső bármely forrásból eredő összes jövedelmet az egyes foglalkozási ágakat terhelő közszolgáltatásokhoz viszonyítjuk. Ebből megtudhatjuk, hogy az egyes foglalkozási ágak gazdasági erejét mennyire veszi igénybe az adóztató közhatalom s arányos-e a közteherviselés a foglalkozási ágaknál, egymással összehasonlítva.

Az az arányszám, amelyet az egyes foglalkozási ágak összjövedelmének és közterheinek összehasonlításából kapunk, hivatva van megvilágítani azt is, hogy az egyes foglalkozási ágak adózási teljesítőképessége mennyire van igénybe véve.

Nehéz, szinte megfejthetetlen az a kérdés, hogy mi az adózási teljesítőképesség? Vagyis hol a megterhelés határa és pedig úgy az egyes adóalanyok, mint a nemzet szempontjából? Az adózási képességet az az összeg mutatja, amelyet valamely ország lakói a közszükségletek fedezésére fordíthatnak. De vajjon lehet-e ezt számszerűen kifejteni? Lehet-e azt a hányadot megjelölni, amelyet a jövedelemösszességből az adóalanyok közcélokra leadhatnak? Hiszen nem csak kivetett adókról van itt szó, hanem a fogyasztás tárgyát képező cikkekre eső közvetett adókról is. Ez a probléma megoldva nincs.

Nyilvánvaló, hogy az adóalanyok jövedelmének csak az a hányada vehető figyelembe az adózási teljesítőképesség megállapítása szempontjából, amely a megszokott létfenntartási költségek levonása után mutatkozik. Minthogy pedig a legalsóbb néposztálynál, tehát a legkisebb létfenntartási költségek mellett is van már közvetett adószolgáltatás, mert jóformán minden tömegfogyasztási cikk a szolgáltatási képességre való tekintet nélkül meg van terhelve adóval, az adózási teljesítőképesség mérvének megállapítása csak a kivetett, az egyenes adószolgáltatásra vonatkozhatik.

A megélhetésre szükséges legkisebb összegnek, vagyis a létminimumnak mentesítése az adóztatás alól, a dolog természeténél fogva, csak az egyenes adókra terjedvén ki, a fogyasztási és egyéb közvetett adók a létminimumot is terhelik.

A létminimum minden országban más összegben van megállapítva, mert az életszínvonal a különböző országokban nem egyenlő. A létminimum

tehát viszonylagos fogalom, ép úgy, mint az életszínvonal. De a létminimum és életszínvonal tekintetében nem csak országonkint nagy az eltérés, hanem az országon belül társadalmi osztályok szerint és foglalkozási áganként is.

A megszokott életszínvonal fenntartására szolgáló összeg nem lévén abszolút érték, az ennek levonása után fennmaradó jövedelem is viszonylagos, tehát számszerűen nem kifejezhető.[1])

Szinte megoldhatatlan probléma számszerűen kimutatni, hol van valamely országban az adózási teljesítőképesség határa, vagyis van-e túladóztatás? Mielőtt kísérletet tennénk a probléma közelebbi megvilágítására, a közterhek súlyáról, az adónyomásról kell megfelelő képet alkotnunk, foglalkozási ágak szerint. Tehát ki fogjuk mutatni, hogy az országos (nemzeti) adóalapból, vagyis a tényleges, a valódi magánjövedelmek összességéből, mennyi esik az egyes foglalkozási ágakra s az így nyert, foglalkozási ágak szerint csoportosított tényleges jövedelemmel fogjuk összehasonlítani az egyes foglalkozási ágak közterheit úgy abszolút számokban, mint fejhányad szerint s a mutatkozó százalékos megterhelésből fogjuk látni, hogy mindenegyes foglalkozási ág összes jövedelméből milyen arányban részesedik a közterhekben, más szóval mily súllyal nehezednek az egyes foglalkozási ágakra a közterhek.

XXXII. táblázat. A nemzeti (országos) adóalap és a közterhek megoszlása a foglalkozási ágak között.

Foglalkozási ágak	Nemzeti (országos) adóalap	Összes közterhek	%	Egy fejre eső nemzeti adóalap	Egy fejre eső közteher-hányad
	pengőben			pengőben	
I. Mezőgazdaság	1.457,702.349	226,302.042	15·52	323·97	50·36
II. Bányászat és ipar	1.501,468.046	284,802.172	18·97	751·37	142·52
1. Bányászat	*84,399.487*	*13,549.022*	*16·06*	*733·64*	*117·77*
2. Gyáripar	*856,405.798*	*125,625.836*	*14·67*	*1.552·79*	*227·76*
3. Kisipar	*560,662.761*	*145,627.314*	*25·97*	*421·00*	*109·34*
III. Kereskedelem	769,040.716	148,458.831	19·38	947·95	183·73
1. Tulajdonképeni kereskedelem	*361,133.957*	*71,666.643*	*19·85*	*852·83*	*169·22*
2. Hitelforgalom	*118,429.689*	*32,723.626*	*27·63*	*2.597·59*	*717·74*
3. Közlekedés	*289,477.070*	*44,068.562*	*15·22*	*854·22*	*130·30*
IV. Szabad (értelmi) foglalkozás	116,464.384	29,706.137	25·50	651·18	166·07
V. Közalkalmazottak	464,151.329	53,239.374	11·47	1.813·72	206·02
VI. Magánalkalmazottak [2])...	—	23,213.310	—	—	—
VII. Vagyonhasználmány és egyéb foglalkozásúak	615,778.365	172,356.427	27·99	649·61	181·82
Összes közszolgáltatások ...	**4.924,605.189**	**938,078.293**	**19·04**	**566·82**	**108·00**

[1]) A kifejtettek alapján nem fogadhatjuk el *G. Findley Shirras:* »Volkseinkommen und Besteuerung« (Jena 1926. — 4. lap) c. értekezésében adott fogalommeghatározását, mely szerint az adózási teljesítőképesség, az összes termelési többlet, ama fogyasztási minimum felett, mely változatlan életszínvonal mellett szükséges a termelés meglevő terjedelmének fenntartásához.

[2]) A magánvállalatoknál alkalmazottak illetményeit és munkabérét már számbavettük a többi foglalkozási ágaknál. A kimutatott 23·213 millió pengő az az adóösszeg, amelyet a magánalkalmazottakat terhelő 85·004 millió pengőből még számba nem vettünk.

A tényleges tiszta magánjövedelmek összességét feltőntető nemzeti (országos) adóalapnak 4·921 milliárd pengőnek közel $^1/_5$ részét (19·06%-őt) veszik igénybe a 938·078 millió pengőre rúgó összes közterhek. Ez azt jelenti, hogy átlagosan egy fejre 566·44 pengő jövedelem esik évenkint az országban, amelyből közterhekre (egyenes és közvetett adókra) 108 pengő fordítanak.

Az országos átlagnál viszonylag erősebben vannak megterhelve közszolgáltatásokkal a vagyonhasználmányból élők, a pénz- és hitelforgalommal foglalkozók, a kisipar, az értelmi (szabad) foglalkozásúak és a tulajdonképeni kereskedelem; míg az országos átlagnál kisebb arányban járulnak a közterhekhez a közalkalmazottak, a gyáripar, a közlekedés, a mezőgazdaság és a bányászat. Szem előtt tartandó, hogy a közterhek nem csak az egyenes (kivetett), hanem a közvetett adókat is magában foglalja.

Aránylag a legtöbb közterhet a vagyonhasználmányból élők viselik, mert — amint tudjuk — ebben a csoportban foglalnak helyet a csak házbirtokukból élő háztulajdonosok, akik (az összes egyenes adók 37·64%-át fizetvén a házbirtok), e vagyonkategória legsúlyosabb megterhelése következtében viszonylag legnagyobb egyenes adóterhet viselnek; míg az ugyancsak ebbe a csoportba tartozók (nyugdíjasok, véderő, házicselédek stb.) nagy lélekszámánál fogva a közvetett adóknak jelentős hányada is terheli e foglalkozási csoportot. Kétségtelen, hogy az államháztartás egyensúlyának fenntartása érdekében az adóztató hatalom onnan kénytelen bevételeit meríteni, ahonnan a gazdasági élet nagyobb megrázkódtatása nélkül bőven és eredményesen jut adóbevételhez. E szempontból a házbirtok hozadéka kényelmes adóforrás ugyan, de az adóztatás jelenlegi mérve aránytalan megterhelést jelent s így igazságtalansága mellett a kincstár érdekeire is káros, mert nem fejlődésképes. A háztulajdonost az a körülmény, hogy a házbirtokjövedelemnek mintegy 60%-át kénytelen közszolgáltatás fejében befizetni, gyakran még indokolt esetben sem fogja lakbéremelésre serkenteni.

A pénz- és hitelforgalomból élők aránylag nagy részesedése a közterhekben — noha a közvetett adóteher kis létszámuknál fogva csak kis mértékben terheli e foglalkozási csoportot — az egyenes adóteher viszonylagos nagyságában találja magyarázatát, mely kifejezésre jut a kimagasló közteherfejhányadban is. Az alkalmazottaknak fokozatos kulcs szerint lerovandó kereseti adója, a tantiémadó és ezeknek járulékai, amelyek teljes összegben befolynak, viszonylag kevés számú adóalany között oszlanak meg és az egy fejre eső egyenes adóteher sokkal nagyobb mérvben emelkedik ki a többi foglalkozási ágak hasonló fejhányada közül, mint amilyen mérvben kimagaslik a hitelforgalom egy fejre eső adóalaphányada a többi foglalkozási ág azonos adóalaphányada közül.

A kisipari jövedelem feltűnő nagy részesedési hányada a közterhekben egyfelől abban találja a magyarázatát, hogy a kisiparban foglalkoztatottak száma a segéd nélkül dolgozó önálló kézműiparosokkal együtt meghaladja

a gyáripari alkalmazottak számát s így nagyobb hányad terheli a közvetett adókból a kisipart, mint a gyáripart, mert a fogyasztási adók túlnyomóan a szolgáltatási képességre való tekintet nélkül terhelik az adóalanyokat. Az egyenes adókból pedig azért terheli nagyobb hányad a kisipart, mert a nagyipart terhelő ipari társulati adó hozadéka kisebb, mint a kisiparra eső általános kereseti adó hozadéka; továbbá az alkalmazottak kereseti és különadója is nagyobb a kézműiparban, mint a gyáriparban, mert ott főkép magasabb munkabért élvező tanult segédszemélyzet van alkalmazva, itt ellenben kevesebb munkabért húzó túlnyomóan tanulatlan gyári munkás; azt is figyelembe kell venni, hogy az ipari részvénytársaságok — mint jogi személyek — nem fizetnek jövedelmi és vagyonadót, ellenben a kisiparosok jövedelem- és vagyonadókötelesek, ha jövedelmük nem esik létminimum alá. Mindehhez járul az a körülmény, hogy a kisiparosok átlagos jövedelme fejenként sokkal kevesebb, mint a gyáriparé, tehát azt nagyobb adóhányad is terheli.

Feltűnő a szabad (értelmi) foglalkozásúak viszonylagosan magas részesedési aránya a közterhekben a jövedelmükhöz viszonyítva, mikor köztudomású, hogy az adóalap kinyomozása e foglalkozási ágazatban nagy nehézségekbe ütközik s így viszonylag kevés egyenes adóterhet viselnek. A magyarázat az, hogy az itt kimutatott 25·50%-os magas részesedési arány nem tipikus, állandó jellegű, hanem kapcsolatos az 1931. év közepén hirtelen bekövetkezett gazdasági válsággal; ugyanis az adóhatóság a gazdasági fellendülés éveiben fokozatosan magasabb adóalap kimunkálásával, mely a jobb kereseti viszonyokkal karöltve ment végbe, nagyobb adóhozadékot biztosított a kincstárnak. A világválsággal egyidejűleg a szabadfoglalkozásúak kereseti viszonyai rohamosan megromlottak, de az adóalapnak ezzel összhangzatos leszállításába az adóhatóság nem ment bele, aminek következtében a változatlan vagy csak kismértékben leszállított adóösszeg a tényleges jövedelemnek nagyobb megterhelésével volt egyértelmű.

A közalkalmazottak járulnak — összes jövedelmükhöz viszonyítva az őket terhelő közadókat — viszonylag legkisebb arányban a közteherviseléshez, noha az egy fejre eső közterherhányad a többi foglalkozási ágakéhoz viszonyítva magas. Ennek oka az, hogy a fejenkénti átlagos összjövedelme a közalkalmazottaknak az országos fejátlagnak több mint háromszorosa s így a magas jövedelemösszességhez viszonyított magas közteher, mely azonban csupán csaknem kétszerese az országos adófejhányadnak, viszonylag alacsony megterhelés gyanánt jelentkezik. A közalkalmazottak jövedelmének magas fejátlaga arra vezetendő vissza, hogy hivatásos jövedelmük mellett igen számottevő a házbirtokukból folyó jövedelmük.

Noha a mezőgazdasági és ipar, úgy a közvetlen, mint a közvetett adózás terén legnagyobb mérvben járulnak az állam és önkormányzatok közszükségleteinek fedezéséhez, összes jövedelmükhöz viszonyítva köz-

terheiket, a mezőgazdaság és ipar általában, de főleg a gyáripar részesedési aránya a közterhekben az országos átlag alatt marad. Míg a mezőgazdaság összes jövedelmének csak 15·52%-ával járul a közterhek viseléséhez, addig a gyáripar hozzájárulási aránya 14·67% ; azonban az ipar együttvéve összjövedelmének 18·97%-át fordítja közadókra, tehát csaknem az országos átlag (19·06%) mértékét megüti.

A mezőgazdasági közterhek mellett — amint említettük — a mezőgazdaságot az 1907 : XLV. t.-c. 28. §-a értelmében olyan kényszerszolgáltatások is terhelik, amelyeket számszerűen megállapítani nem lehet. Ilyenek azok a költségek, amelyek a gazdát terhelik, a gazdasági cseléd és családtagjainak orvosi, gyógykezelési és gyógyszerek ingyenes kiszolgáltatásával kapcsolatban. Ezek a költségek azonban nem olyan jelentősek, hogy a számarányok módosulására befolyást gyakorolnának.

A gyáriparnak is vannak olyan nem közadójellegű terhei, amelyek sem a kisipart, sem a mezőgazdaságot nem terhelik s évenként tetemes összegekre rúgnak s valóságos kényszerszolgáltatások gyanánt jelentkeznek. Ezek a láthatatlan vagy inkognító terhek.

Ilyen kényszerszolgáltatások a pénz- és hitelforgalommal foglalkozó intézeteket is terhelik.

Minthogy immár megismertük az egyes foglalkozási ágakra vonatkozólag, hogy összjövedelmük hány százalékát veszik igénybe a közterhek, más szóval mily súllyal nehezednek az összes közszolgáltatások az egyes foglalkozási ágakra, visszatérhetünk annak a problémának megvilágítására, hogy van-e Magyarországon túladóztatás? Kifejtettük az okokat, miért nem lehet eldönteni azt a kérdést, hogy mikor forog fenn túladóztatás esete, miért nem lehet számszerűen kifejezni, hogy hol van az adózási szolgáltatásképesség határa?

A következőkben tehát csak oly kísérletet végzünk, melynek célja a túladóztatás problémáját számszerűen közelebbről megvilágítani.

Első feladatunk az ország adózási teljesítőképességét számszerűen kifejezni. Nyilvánvaló, hogy sem a nemzeti jövedelem, sem az ország összes magánjövedelmét egyesítő nemzeti adóalap nem képviseli az ország adózási teljesítőképességét, mert az egész nemzeti jövedelmet vagy a magánjövedelmek összességét nem lehet közszükségletek fedezésére fordítani, vagyis adózás útján igénybe venni.

Ennélfogva az országos adóalapból — mely végeredményben forrása minden közvetlen és közvetett adónak, mert az adóztató közhatalom a magánjövedelmek összességéből merít — levonandók elsősorban a nemzeti termelés folytatása és állandó biztosítása érdekében szükséges rendes leírásokra és tartalékolásokra fordítandó összegek. Mennyi az az összeg, mely e címen a nemzeti adóalapból levonandó?

A mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányada fejében már levontunk 52·132 millió pengőt a mezőgazdasági termelés nyershozadékából termelési költség fejében, tehát e helyen leírás címén kettős számítás volna e tétel figyelembe vétele. Épen ezért e helyen nem vesszük számba a gyári gépek és berendezések kopási hányada fejében termelési költség gyanánt a gyáripari termelés nyers hozadékából levont 45·611 millió pengőt, valamint a kisipari termelés nyers hozadékából ugyane címen levont 3·608 millió pengőt sem.

Ellenben az őstermelési, bányászati és a kohászati, ipari, kereskedelmi és egyéb részvénytársaságoknál a rendes tartalékolásokra és rendkívüli leírásokra (értékcsökkenési vagy megújítási tartaléktőke javadalmazására) fordított összesen 35,588.980 pengőt levonásba hozzuk.[1])

Épen így le kell vonni az épületek fenntartási költsége és tőketörlesztési hányada fejében a haszonérték és nyers házbérjövedelem 589·853 millió pengőre rúgó összege után számítandó 139,269.850 pengőt.[2])

Ugyancsak levonandók a megtakarításokra fordított összegek, amelyek a nemzeti termelés zavartalan folytatása érdekében szükséges új tőkeberuházásokra szolgálnak.[3]) A tőkehalmozódásnak a munkásosztály megnövekedésével és teljesítőképességével lépést kell tartani, különben a népesség életszínvonala hanyatlik. Az életszínvonal fenntartása érdekében tehát évről-évre szükségesek az új tőkeberuházások. Megállapítottuk,[4]) hogy az országban évenként átlag 159,409.000 pengőre tehető az az összeg, mellyel a nemzeti vagyon gyarapodik. Ez azt jelenti, hogy a nemzeti jövedelemből évenként megtakarítás útján átlag 159·409 millió pengő tőkeberuházásra lesz fordítva. Ez az összeg is tehát levonandó tételt képez.

Végül levonandó a közvetett fogyasztási adók stb. összege fejében 355,563.951 pengő, mert ha az adózási teljesítőképesség határát illetve ezzel kapcsolatban azt kutatjuk, van-e túladóztatás, úgy ez a kutatás csak az egyenes adóztatásra vonatkozhatik, mert a közvetett adók kivétel nélkül minden fogyasztót terhelnek, szolgáltatási képességükre való tekintet nélkül, tehát azokat is, akiknek összes jövedelme a létminimum alatt van. A közvetett adóterhek viselése elválaszthatatlan a fogyasztástól, ennélfogva nem mutat adózási képességre. Épúgy levonandó tehát a közvetett adók összege a jövedelemből, mint a szükséges tartalékolásokra és leírásokra felhasznált összegek és a megtakarítások.

[1]) Magyar Statisztikai Évkönyv. 1932. — (130. lap.)

[2]) Adóstatisztika .1932. — (84. lap.) A Budapest székesfővárosi házaknál a haszonérték és nyers házbérjövedelem 20%-át, a vidéki városi házaknál annak 25%-át és a falusi házaknál annak 30%-át számítottuk fenntartási költségnek és tőketörlesztési hányadnak, mely tehát 23·59% minősített átlagnak felel meg.

[3]) *Sir Josiah Stamp:* »Wealth and taxable capacity« London 1930. — (115. lap.)

[4]) *Fellner Frigyes:* »Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.« Budapest 1929. — (78—82. lapokon.)

A magánjövedelmek összességét magában foglaló országos adóalapból a nemzeti termelés folytatása és fenntartása érdekében szükséges levonások mellett még leszámítandók a népesség megélhetéséhez szükséges minimális kiadások is, tehát arra a legkisebb fogyasztásra fordított összegek, amelyek a termelés színvonalának, mérvének fenntartását biztosítják. Az 500/1927. P. M. számú rendelet 4. §-ának 4. pontja mentesíti a jövedelemadó alól azokat, akiknek évi összes jövedelme az 1000 pengőt nem haladja meg. Ezt a létminimumot az egész népesség megélhetéséhez szükséges évi átlagos összeg alapjául is elfogadhatjuk, mert a XXXII. táblázatból kitűnik, hogy az egy fejre eső nemzeti adóalap, vagyis a fejenkénti összjövedelem 323·97 pengő és 2597·59 pengő közt váltakozik, amennyiben a gyáriparban, a pénz- és hitelforgalomban és a közalkalmazottaknál az áltagos fejenkénti évi jövedelem az 1000 pengőt meghaladja, míg a mezőgazdaságban, a kisiparban, úgyszintén a kereskedelemmel és közlekedéssel foglalkozóknál és a szabadfoglalkozásúaknál 1000 pengő alatt marad.

Tekintettel arra, hogy — a hivatalos adatok szerint — az összes keresők száma 3,999.242, a létminimum összege az egész országban 3.999,242.000 pengő, vagyis ez az összeg felel meg annak a legkisebb fogyasztásnak, amely átlag évenként szükséges a nép életfenntartásához. Ebben az összegben azonban 355,563.951 pengő fogyasztási és egyéb közvetett adó is foglaltatik, amely minden fogyasztót terhel, tehát azokat is, akiknek jövedelme a létminimum alatt van.

Minthogy a népesség összes jövedelmében megnyilvánuló gazdasági szolgáltatási képességet a fogyasztási adóterhek csökkentik, a 3·999 milliárd pengőből levonandó a fogyasztási adók összege s az így megmaradó 3.643,678.049 pengővel lesz a 4.924,605.189 pengő országos adóalap csökkentendő. Az országos adóalapból ez után még fennmaradó 1.280,927.140 pengőből levonandó a tartalékolásokra, leírásokra, megtakarításokra (beruházásokra) és épületfenntartási költségekre és tőketörlesztési hányadra fordított összegek fejében a fentebb kimutatott összesen 334,267.830 pengő.

Az országos adóalapból ezután még fennmaradó 946,659.310 pengő mutatná az ország egyenes adózási képességét. De mivel a közvetett adóterhek elkerülhetetlenül együtt járnak magával a fogyasztással, az egyenes adók fizetésére nem áll rendelkezésre az egész 946·659 millió pengő, hanem csak a fogyasztási adók levonása után fennmaradó 591,095.359 pengő. Az egyenes adók főösszege — amint tudjuk — 513,239.427 pengő, amiből következik, hogy az egyenes adózási teljesítőképesség 86·82%-ig van igénybe véve.

Az ország egyenes adózási teljesítőképességének számszerű kifejezése országos átlagban azt mutatja, ha azt az összes egyenesadóteherrel összehasonlítjuk, hogy a népesség adóereje csaknem teljes egészben, 86·82%-ig, igénybe van véve, vagyis az egyenes adózás terén elérkezett az ország a

túladóztatás határáig, a fogyasztási és egyéb közvetett adók jelenlegi terhének figyelembevétele mellett. Ez azt jelenti, hogy ha a fogyasztási és egyéb közvetett adók terhe fokozódnék, úgy a népesség adóereje csökkenne s kevesebb adóalap maradna az egyenes adózás céljaira.

A kifejtettek szerint Magyarországon 1932-ben, az egyenes adózásnál a maximális adózási teljesítőképesség 591,095.359 pengőnek felel meg; az 513,239.427 pengő összes egyenes adóteher levonása után fennmaradó 77,855.932 pengő azt a szabad jövedelemösszességet jelenti, amely az átlagos életszínvonal emelésére rendelkezésre maradt s a vagyonosabb néprétegek által felhasználtatott.

Az adózási teljesítőképesség maximális összege nem jelenti azt, mintha adóztatás útján az egész összeget közszükségletek fedezésére igénybe venni helyes pénzügyi politika volna. A népesség állandó szaporodása mellett a túladóztatás kezdeti határáig menő adószedésnél a fogyasztási képesség megállana. A népszaporodás emeli a közszükségletet, a kiadások fokozódása pedig adóemeléssel jár; de ha a fogyasztás megállapodik, a termelés nem fejlődnék, a fokozott kiadásokat tehát a magánjövedelmek régi volumenjéből kellene fedezni, ami adótöbbletre vezetne. A túladóztatás mellett — a kifejtettek szerint — megszűnnék a megtakarítás, a tőkeberuházás megfelelő mérve és emelkednék a végrehajtások száma. A túladóztatás végeredményben tehát az adóbevételek apadásával jár.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA